Welbevinden en het dagelijks leven in de collectieve opvang

Directie Beleidsondersteuning
Dienst Studie en Beleid

December 2022

fedasil
FEDERAAL AGENTSCHAP VOOR DE OPVANG VAN ASIELZOEKERS

Welbevinden en het dagelijks leven in de collectieve opvang: een fragiel evenwicht tussen kwetsbaarheid en veerkracht

Opzet, methodologie en resultaten

Dankwoord

Voorliggend rapport is het resultaat van een onderzoek bij bewoners in vier opvangcentra van Fedasil. De Dienst Studie en Beleid wil de betrokken centra bedanken voor hun gastvrijheid en openheid om de onderzoekers te ontvangen en wegwijs te maken. De grootste dank gaat uit naar alle bewoners die de tijd namen om hun bevindingen over hun verblijf in de opvang op een genuanceerde en respectvolle manier te delen.

Samenvatting

Fedasil heeft als agentschap de wettelijke opdracht om elke asielzoeker een opvang te verschaffen die hem of haar in staat stelt een leven te leiden dat beantwoordt aan de menselijke waardigheid. Om deze opdracht tot een goed einde te brengen, vereist een onderbouwd opvangbeleid een gedegen kennis van de noden van de eindgebruikers en hun dagelijkse ervaringen in opvangstructuren. In dit kader werd door de Dienst Studie en Beleid van de Directie Beleidsondersteuning een innovatieve studie opgezet naar het welbevinden van verzoekers in de opvang. Voorliggend rapport bespreekt het opzet en de methodologie van deze studie. Tevens wordt er ingegaan op de resultaten van het onderzoek bij verzoekers die in een collectieve opvangstructuur verblijven. In een tweede rapport zal dieper ingegaan worden op het welbevinden van verzoekers die in een individuele opvangstructuur wonen.

De doelstelling van de studie bestond erin een beter begrip te ontwikkelen van het welbevinden van verzoekers in de opvang. Met welbevinden wordt verwezen naar hoe verzoekers zich ‘voelen’ en hoe ze ‘functioneren’. Het gaat over hoe zij zelf hun dagelijks leven in de opvang ervaren. Deze ervaring is complex en heeft verschillende dimensies. Om welbevinden bevattelijk te maken, worden er aan de hand van het werk van Martha Nussbaum in deze studie tien verschillende aspecten van welbevinden onderscheiden, met name (1) veiligheid, (2) gezondheid, (3) integriteit, (4) zingeving, (5) geborgenheid, (6) zelfstandigheid, (7) toebehoren, (8) ontspanning, (9) inspraak en (10) natuur. Welbevinden is niet alleen complex, het is ook dynamisch en veranderlijk. Hoe een bewoner zich voelt en functioneert, kan namelijk wijzigen doorheen het opvangtraject. Bewoners kunnen zelf een invloed uitoefenen op hun welbevinden door hun gedrag te veranderen. Vandaar dat in de studie ook onderzocht wordt welke gedragspatronen bewoners ontwikkelen om hun welbevinden te beïnvloeden. Er wordt een onderscheid gemaakt tussen vier verschillende gedragspatronen, namelijk (1) aanvaarding, (2) aanpassing, (3) terugtrekking en (4) tegenstand.

Met deze studie wil Fedasil ook beter begrijpen welke factoren het welbevinden van bewoners kunnen beïnvloeden. In de wetenschappelijke literatuur blijkt hierover onenigheid te bestaan. Sommige wetenschappers benadrukken de rol van allerlei institutionele kenmerken van de opvangvoorzieningen om het welbevinden te begrijpen. Dit betreft in het bijzonder het type opvangstructuur, de locatie ervan en de dienstverlening die bewoners aangeboden krijgen. Er zijn echter ook wetenschappers die van mening zijn dat de individuele kenmerken van verzoekers bepalen hoe zij de opvang ervaren. Verschillen tussen bewoners op het vlak van persoonskenmerken (zoals gezinstype, gender, leeftijd), specifieke contextuele kenmerken (zoals erkenningskans, opvangtermijn, vluchtparcours) of sociale netwerken worden dan aangehaald om verschillen in welbevinden tussen bewoners te verklaren. Op basis van een literatuuroverzicht wordt in het rapport een heuristisch schema gepresenteerd waarin de verschillende institutionele en individuele factoren onderscheiden worden. Aangezien onderzoek tot dusver niet sluitend is, werd bij de uitwerking van de studie rekening gehouden met beide strekkingen in de wetenschappelijke literatuur.

Het onderzoek was kwalitatief van aard en bestond uit een reeks van 106 diepte-interviews met volwassen bewoners, aangevuld met etnografische observaties. In het ontwerp van de studie werd bij de selectie van respondenten doelbewust gestreefd naar een zo groot mogelijke variatie aan zowel institutionele als individuele factoren die een impact kunnen uitoefenen op het welbevinden. Voorliggend rapport beperkt zich tot de collectieve opvangstructuren, maar varieert in termen van hun opvangcapaciteit en locatie. Er werden twee centra geselecteerd die ongeveer dezelfde middelgrote opvangcapaciteit hebben, maar die respectievelijk dichtbij en veraf van allerhande belangrijke voorzieningen liggen. Daarnaast werden twee centra geselecteerd waarvoor voorzieningen bereikbaar zijn, maar waarvan de opvangcapaciteit verschilt tussen klein en groot. Op het vlak van de individuele factoren, werd gestreefd naar variatie in termen van gezinstype, leeftijd, medische situatie, duur in de opvang, nationaliteit en sociaal netwerk. Er werd actief gezocht naar bepaalde bewonersprofielen die door de Opvangwet als kwetsbaar aangeduid worden, zoals alleenstaande ouders of oudere personen.

Voor de analyse van de grote hoeveelheid data werden de gesprekken met bewoners getranscribeerd en werden de observaties uitgeschreven. Vervolgens werd er gecodeerd met Nvivo-software. Hiervoor werd een a priori codeboek gehanteerd waarvan de structuur gebaseerd was op de tien verschillende dimensies van welbevinden, de vier verschillende gedragspatronen en de verschillende institutionele en individuele factoren. Het rapport neemt deze structuur van het codeboek over en bestaat uit een rijke uiteenzetting waarbij bewoners in hun eigen woorden beschrijven hoe ze zich voelen en hoe ze functioneren in de opvang. Er zit

heel wat nuance in de formuleringen van de bewoners en er is een aanzienlijke mate van variatie in het welbevinden, zowel tussen personen als tussen dimensies. Niettemin kan besloten worden dat bewoners over het algemeen hun welbevinden eerder negatief voorstellen. De enige dimensie van welbevinden die bijna unaniem positief wordt ingevuld, is veiligheid. Ter illustratie worden hier per dimensie van welbevinden enkele sleutelgedachten toegelicht. Deze sleutelgedachten zijn gebaseerd op hoe bewoners hun dagelijks leven beschreven.

1. **Veiligheid:** Bewoners hebben in collectieve centra geen vrees voor het eigen leven of dat van gezinsleden. Ze voelen zich veilig doordat er in de centra duidelijke regels gelden, onder andere over wie het centrum binnen mag, en door de permanente aanwezigheid van personeel.

2. **Gezondheid:** Bewoners appreciëren de aanwezigheid van een medische dienst in het centrum, ook al ervaren ze soms drempels in toegankelijkheid. De mogelijkheden om psychologische ondersteuning te krijgen zijn voor hen niet steeds duidelijk. Een grote bekommernis vormen de sanitaire omstandigheden die ze ongezond vinden, de vrees om door medebewoners besmet te worden en voeding die ze onaangepast en ongezond vinden.

3. **Integriteit:** Bewoners hebben het gevoel dat ze in collectieve centra inboeten aan privacy, zowel in de eigen kamer als in de collectieve gedeeltes. Er leeft een bepaalde vrees voor publieke intimidatie, in het bijzonder omwille van gender identiteit en seksuele geaardheid.

4. **Zingeving:** Bewoners ervaren het dagelijks leven als repetitief en zonder perspectief. Wachten is vervelend omdat bewoners onzeker zijn over hoe lang de termijn in het opvangcentrum zal duren. Ze doorbreken het monotone patroon door een gevoel van zin te ontlenen aan het opnemen van zorgende taken voor kinderen, door te geloven, door te werken of door (taal)onderwijs te volgen.

5. **Geborgenheid:** Bewoners hebben vooral oppervlakkige en afstandelijke onderlinge contacten. Hechte vriendschappen en nauwe samenwerking zijn eerder uitzonderlijk. Normale gezinsrelaties worden in collectieve opvangstructuren op de proef gesteld bijvoorbeeld door jaloezie en de vrees voor een slechte invloed van anderen.

6. **Zelfstandigheid:** Bewoners ervaren een taalkloof die hen afhankelijk maakt van personen die kunnen tolken en van vertaalde communicatie. Doordat men over beperkte bezittingen beschikt, is het praktisch moeilijk om plannen te maken en leeft men van dag tot dag. Er is een grote motivatie om geld te verdienen, maar door allerhande drempels zien bewoners zich genoodzaakt zich tevreden te stellen met het verrichten van gemeenschapsdiensten tegen een beperkte vergoeding.

7. **Toebehoren:** Bewoners geven aan zich niet altijd thuis te voelen in het opvangcentrum omdat ze maar beperkte mogelijkheden hebben om de eigen cultuur te beleven. Dit komt onder meer tot uitdrukking in het bereiden en nuttigen van voeding. Wie het eigen geloof buiten het opvangcentrum wil beleven, wordt geconfronteerd met praktische obstakels, zoals mobiliteit.

8. **Ontspanning:** Het doet bewoners deugd zich te kunnen ontspannen door te sporten, lezen, surfen op het internet, of met anderen samen te zitten. De voorzieningen en de georganiseerde activiteiten in het centrum worden echter als te beperkt en onvoldoende gediversifieerd gepercipieerd. Voor deelname aan activiteiten buiten het centrum moeten belangrijke drempels overwonnen worden, in het bijzonder taaldrempels en financiële drempels.

9. **Inspraak:** Bewoners geven aan dat er weinig structurele momenten zijn waarop hun mening en medewerking gevraagd wordt. Hierdoor ontstaat het gevoel dat ze niet betrokken zijn bij belangrijke beslissingen over het beheer van het centrum, die echter wel een belangrijke impact kunnen hebben op hun dagelijks leven.

10. **Natuur:** Bewoners hebben een gemengd gevoel bij de groene omgeving waar de centra zich bevinden. De rust en kalmte die ervan uitgaat kan voor sommigen beklemmend ervaren worden en herinneringen aan het vluchtparcours ophalen. Er is vanuit sommige centra weinig expliciete aandacht voor natuur, waardoor bewoners zelf bijvoorbeeld investeren in planten.

Het is opvallend dat de meerderheid van de bevraagde personen hun negatief welbevinden aanvaarden. Ze berusten in hun situatie omdat ze naar eigen zeggen niet anders kunnen, zich dankbaar voelen, zich schamen

om kritiek te hebben, de situatie relativeren in vergelijking met het land van herkomst en het vluchtparcours, de situatie gewoon zijn gaan vinden, of hopen dat de opvang slechts een tijdelijke fase is. Personen die de situatie niet aanvaarden, trekken zich doorgaans terug. Ze vermijden bijvoorbeeld bepaalde delen van het centrum, verdringen slechte gedachten of zoeken verstrooiing zodat ze niet meer aan de opvangsituatie moeten denken. Slechts een kleine minderheid van de bewoners tracht het gedrag aan te passen of vertoont tegenstand. Aanpassing kan erin bestaan dat men in de opvangsituatie gaat investeren om het welbevinden te verbeteren, dat men het meeste maakt van de voorzieningen of dat men zich collectief organiseert. Heel zelden zijn er bewoners die tegenstand vertonen en zich tegen de opvang verzetten of zelfdestructief gedrag beginnen vertonen.

Als een bepaald gedrag tot een verbetering van het welbevinden leidt, dan kunnen we het als 'veerkrachtig' omschrijven. De onmogelijkheid om het welbevinden te beschermen, kenmerkt 'kwetsbaarheid'. Zo bekeken kan elk van de gedragspatronen veerkrachtig of kwetsbaar zijn. Er is geen directe relatie tussen het gedragspatroon dat verzoekers ontwikkelen en de positieve of negatieve evolutie van hun welbevinden. Het zou fout zijn om bepaalde gedragingen als intrinsiek veerkrachtig of kwetsbaar te omschrijven. Een bewoner die zich terugtrekt uit het sociale leven, zal zich bijvoorbeeld misschien minder geborgen voelen, maar kan dit compenseren door meer te investeren in ontspanning of meer controle te bekomen over het dagelijks leven. Zijn welbevinden zal dus verbeteren. Evenzeer kan terugtrekking echter leiden tot isolement, de ontwikkeling van psychische klachten en een gebrekkig toebehoren, met een achteruitgang van welbevinden als gevolg.

In de veelheid aan gedragingen toont zich duidelijk eigenaarschap van bewoners, die niet zomaar passieve personen zijn. Deze studie besluit dat alle bewoners op hun eigen manier zoeken naar een manier om het welbevinden te beschermen. Het is niet zo dat alleen zogenaamde 'kwetsbare' personen hiermee geconfronteerd worden. Deze studie schuift de notie van 'fragiliteit' naar voor om te verwijzen naar de moeilijke evenwichtsoefening waarbij alle bewoners via hun gedrag trachten om hun welbevinden positief in plaats van negatief te veranderen. Voor sommige bewoners is het echter moeilijker om in balans te blijven dan voor anderen. Om de 'moeilijkheidsgraad' van de evenwichtsoefening te begrijpen, suggereert deze studie dat er gekeken moet worden naar de interactie tussen de institutionele en individuele factoren die onderscheiden worden in de literatuur.

De vaststelling dat alle bewoners ondanks hun verschillen hun welbevinden in mindere of meerdere mate negatief inschatten, wijst erop dat collectieve opvangstructuren een moeilijke opvangomgeving bieden. In het tweede rapport van de studie, waar bewoners uit de individuele opvang aan het woord komen, zal verder onderzocht worden of het welbevinden daar beter is. Er kan verwacht worden dat bepaalde dimensies van welbevinden, in het bijzonder de gezondheid, integriteit, zelfstandigheid en inspraak, meer positief geëvalueerd zullen worden door bewoners van individuele opvangstructuren. Wat de andere institutionele dimensies betreft, stelt de studie vast :

- De **opvangcapaciteit** van een opvangcentrum heeft in de beleving van verzoekers geen eenduidige invloed. Bewoners ervaren dat het eerder de densiteit van de bewoners is in relatie tot de architectuur van het centrum in plaats van het objectieve aantal verzoekers dat van belang is. Een centrum waar bewoners meer geconcentreerd samenleven, kan het gevoel van onderlinge betrokkenheid verhogen, maar heeft voor de rest weinig concrete gevolgen voor het welbevinden.

- De objectieve **locatie** van het centrum heeft geen eenduidige relatie tot het welbevinden. In plaats van afstand zijn mobiliteitsopties eerder een bepalende factor. Centra die afgelegen liggen, maar goed ontsloten zijn via het openbaar vervoer, hebben voor sommige bewoners een makkelijkere bereikbaarheid dan centra die in afstand dichtbij liggen, maar waar verplaatsingen bijvoorbeeld te voet moeten gebeuren. Vooral op het vlak van zingeving, zelfstandigheid en toebehoren speelt mobiliteit een belangrijke rol.

- De **dienstverlening** door de medewerkers van de opvangcentra verloopt op een respectvolle en kwaliteitsvolle manier, die echter tevens botst op allerlei grenzen. In de ogen van bewoners is er soms sprake van ondermanning en overbevraging. Bewoners geven aan graag vertrouwensbanden uit te bouwen met personeel, maar ze hebben vooral oppervlakkige en praktische relaties met hen. Dit heeft vooral een effect op de zingeving, geborgenheid en zelfstandigheid van bewoners.

Hoe moeilijk of makkelijk een persoon kan omgaan met de institutionele condities wordt bepaald door individuele factoren. Uit de studie komt duidelijk naar voor dat er tussen bewoners meer verschillen dan gelijkenissen zijn. Dé begunstigde van de opvang is een artificiële categorie waar geen duidelijk profiel op

geplakt kan worden. Bewoners verschillen in leeftijd, in gender, in nationaliteit, enzovoort. Sommigen verblijven al enkele jaren in de opvang, terwijl anderen net aangekomen zijn. Er zijn personen met een uitgebreid sociaal netwerk en er zijn bewoners die niemand kennen in België noch in het centrum. De verschillen tussen bewoners kunnen op individueel niveau met de term 'superdiversiteit' omschreven worden. Hiermee wordt bedoeld dat er ook tussen personen die bepaalde kenmerken delen, belangrijke verschillen overblijven. Personen mogen aldus niet herleid worden tot één van hun kenmerken. Elke persoon is een complexe en unieke combinatie van verschillende kenmerken. Als we de kenmerken afzonderlijk bekijken, dan vallen er enkele mechanismen op die het welbevinden beïnvloeden.

- De **persoonlijke eigenschappen en noden** van bewoners hebben de belangrijkste invloed op het welbevinden. Een belangrijke factor is de leeftijd van bewoners. De meerderheid van de bewoners zit in een actieve levensfase en wil het leven uitbouwen, wat binnen de context van een collectief opvangcentrum bemoeilijkt wordt. Fysiek zijn veel bewoners gezond, maar voor zij die uitgebreide medische hulp nodig hebben, staat het welbevinden extra onder druk. Ook langs de breuklijnen van gender en geaardheid worden verschillen vastgesteld, vooral in termen van integriteit. De financiële draagkracht van bewoners is een tot dusver onderschatte factor. Sommige bewoners hebben toegang tot (beperkte) eigen middelen, waarmee ze de impact van het leven in collectiviteit kunnen verbeteren, bijvoorbeeld door eigen voeding te kopen of door ontspanning te betalen.

- Voor iedere bewoner zijn er individuele **contextgebonden risico's en kansen.** Een belangrijke factor is de duurtijd in de opvang, die voor bewoners onderling sterk verschilt. Naarmate de opvangtermijn toeneemt, komt er meer druk op het welbevinden te staan. Bewoners benadrukken dat het gebrek aan duidelijkheid over de termijn van de opvang misschien nog belangrijker is dan de duur op zich. Bepaalde rechten, zoals het recht op tewerkstelling of de toegang tot taalonderwijs, zijn gebonden aan de stand van de asielprocedure en de termijn in België. Deze voorwaardelijkheid en precariteit wordt door bewoners als negatief ervaren. Bewoners stellen zich vragen bij de transfers tussen opvangstructuren, vooral bij bepaalde nationaliteitsgroepen die vroeger naar de individuele opvang mogen. Dit wordt ervaren als discriminatie en beïnvloedt het welbevinden negatief.

- Het **sociaal netwerk** rondom een persoon kan een belangrijke mediërende rol spelen. De aanwezigheid van familieleden heeft de grootste impact doordat men bij elkaar steun en verankering vindt, al zet de opvangsituatie ook druk op intra-familiale relaties, met veranderende partner-, ouder- en kinderrollen tot gevolg. De setting van een collectief opvangcentrum en het genoodzaakt zijn samen te leven zijn geen ideale voedingsbodem voor nauwe vriendschappen. Bewonerscontacten zijn eerder oppervlakkig van aard en hebben daardoor een beperkte instrumentele en emotionele meerwaarde. Contacten met personen buiten het centrum kunnen erg waardevol zijn, maar komen zelden zonder hulp van centrumpersoneel of externe organisaties tot stand.

Tijdens de analyse van de interviews vielen twee duidelijke patronen op te midden de diversiteit aan bewoners. Een eerste patroon had te maken met het **gezinstype**. Collectieve centra bieden opvang aan zowel alleenstaanden als gezinnen met kinderen. Er zijn ook koppels zonder kinderen, maar die vormen een minderheid. Het onderzoek toont aan dat er een systematisch verschil bestaat tussen het welbevinden van alleenstaanden en het welbevinden van ouders met kinderen. Hoewel er verschillen bestaan tussen alleenstaanden of tussen families, zorgt het gezinstype voor bepaalde structurele gelijkenissen.

- Bij **families** staan de zorgende taken centraal in het dagelijks leven. Kinderen geven zin en oriëntatie aan het leven, maar vereisen tezelfdertijd ook heel veel aandacht. Het leven van families wordt sterk gestructureerd door het ritme van de school en het ritme van de opvoeding. In een collectieve setting, ervaren ouders dat ze hun ouderrol niet volledig kunnen opnemen doordat ze bijvoorbeeld een beperkte zelfstandigheid hebben. De infrastructuur van bepaalde collectieve voorzieningen zoals het sanitair is blijkbaar onvoldoende ingericht in functie van kinderen en zorgt voor ongeruste ouders.

- Bij **alleenstaanden** is het dagelijks leven veel minder gestructureerd en ingericht, waardoor een groter gevoel van gebrek aan zingeving ontstaat. Alleenstaanden hebben geen duidelijke rol doordat ze maar beperkt deel uitmaken van de maatschappij en geen familiale verplichtingen in België hebben. Er dreigt bij hen een veel groter gevoel van vereenzaming en isolement door de beperkte geborgenheid in afwezigheid van familie of nauwe vrienden.

De vraag die zich aandient, is hoe er aan beide gezinstypes aangepaste opvang kan geboden worden in de context van een collectief opvangcentrum, zonder daarbij de interne diversiteit bij beide groepen over het

hoofd te zien. Het onderzoek toont aan dat het verschil tussen beide gezinstypes niet om kwetsbaarheid of veerkracht draait. Er zijn zowel kwetsbare als veerkrachtige families, net zoals er kwetsbare of veerkrachtige alleenstaanden zijn. Wat onderling verschilt, is de wijze waarop het dagelijks leven beleefd wordt, en dit komt tot uiting in de verschillende dimensies van welbevinden.

Een tweede patroon dat uit de analyse naar voor komt, is het belang van **taal**. Een grote meerderheid van de bewoners wordt geconfronteerd met een structurele taalkloof. Dit wil zeggen dat zij geen gedeelde taal hebben om met het personeel van het opvangcentrum te communiceren. In uitzonderlijke gevallen kunnen bewoners zelfs met geen enkele medebewoner praten. Taal vormt een structurele drempel die transversaal alle dimensies van welbevinden doorkruist. Een taalkloof zorgt er bijvoorbeeld voor dat bewoners bij een incident moeilijk hulp kunnen inroepen, belemmert het doorgeven van medische communicatie of maakt dat personen uitgesloten zijn van bepaalde ontspanningsmogelijkheden of moeilijk hun mening kunnen geven over de opvang. De vraag die zich aandient is hoe met deze fundamentele factor binnen de opvang rekening gehouden kan worden. De structurele taalkloof is namelijk een belangrijke determinant die de fragiliteit van een groot deel van de bewoners kenmerkt.

Inhoudstafel

Samenvatting 2
Inhoudstafel 7
Inleiding 9
Hoofdstuk 1 - Opzet 10
1.1 Welbevinden in het dagelijks leven 11
1.2 Tussen individuele en institutionele factoren 12
Individueel: de wisselwerking tussen persoonlijke, situationele en sociale factoren 13
Institutioneel: variëteit in locatie, omvang en dienstverlening 15
1.3 Diversiteit in gedragspatronen 17
Hoofdstuk 2 - Methodologie 19
2.1 Dataverzameling 19
2.2 Onderzoeksontwerp 23
2.3 Selectie collectieve centra 24
Infrastructuur en ligging 24
Dienstverlening 26
2.4 Interviews en observaties 28
Profiel 28
Leeftijd 29
Nationaliteit 30
Verblijfsduur 31
2.5 Analyse 31
Hoofdstuk 3 - Dagelijks leven in de collectieve opvang 33
3.1 Individuele factoren 33
Persoonlijke kenmerken en noden 34
Contextgebonden risico's en kansen 44
Sociaal netwerk 52
Samengevat 69
3.2 Institutionele factoren 69
Type opvang 70
Locatie 81
Dienstverlening 89
Samengevat 96
3.3 Welbevinden 97
Veiligheid 97

Gezondheid 99
Integriteit 112
Zingeving 118
Geborgenheid 129
Zelfstandigheid 138
Toebehoren 150
Ontspanning 159
Inspraak 170
Natuur 172
Samengevat 175
Hoofdstuk 4 - Dynamisch welbevinden 176
4.1 Aanvaarding 176
Uit noodzaak 176
Uit normbesef 178
Uit nederigheid 180
Uit relativering 181
Uit hoop 183
Uit gewenning 184
4.2 Terugtrekking 184
Vermijden 184
Verdringing 186
Verstrooiing 186
4.3 Aanpassing 187
Investeren 187
Optimaliseren 189
Organiseren 189
4.4 Tegenstand 190
Tegen de opvangstructuur 190
Tegen zichzelf 191
4.5 Samengevat: welbevinden beschermen 192
Conclusie - Fragiliteit in de opvang 193
Bibliografie 197

Inleiding

Voorliggend rapport vormt het eerste deel van een studie over het welbevinden van verzoekers om internationale bescherming in de asielopvang. Het rapporteert over hoe bewoners zich voelen en functioneren in de collectieve opvang. Een tweede rapport gaat over welbevinden in de individuele opvang. Deze studie kwam tot stand omdat het voor Fedasil van cruciaal belang is om te begrijpen hoe de eindbegunstigden de opvangcondities ervaren, zodat de opvang kan afgestemd worden op hun noden. Het onderzoek werd uitgevoerd door de Dienst Studie en Beleid van Fedasil die de dagelijkse ervaringen van bewoners bundelde in voorliggend rapport.

Welbevinden is een koepelterm die in deze studie verwijst naar de persoonlijke beleving van de opvangcondities. Het gaat over wat bewoners zelf vinden van de opvang. Het spreekt voor zich dat welbevinden complex en dynamisch is. Om welbevinden bevattelijk te maken, worden er aan de hand van het werk van Martha Nussbaum in deze studie tien verschillende aspecten van welbevinden onderscheiden, met name (1) veiligheid, (2) gezondheid, (3) integriteit, (4) zingeving, (5) geborgenheid, (6) zelfstandigheid, (7) toebehoren, (8) ontspanning, (9) inspraak en (10) natuur.

In dit eerste rapport wordt dieper ingegaan op de theoretische basis van de studie. Er wordt vastgesteld dat in de wetenschappelijke literatuur slechts in beperkte mate onderzoek verricht is naar de beleving van de asielopvang. Wetenschappers zijn onderling verdeeld over wat de belangrijkste determinanten zijn om het welbevinden van verzoekers te benaderen. Sommigen focussen op de institutionele opvangcondities en beschrijven daarbij de collectieve opvangcentra als vluchtelingenkampen. Anderen richten zich eerder op de individuele kenmerken van verzoekers en benadrukken daarbij hun specifieke kwetsbaarheid. Deze studie tracht voorbij te gaan aan deze tweedeling door te onderzoeken hoe het welbevinden van bewoners tot stand komt door de interactie van hun individuele kenmerken met de institutionele kenmerken van de opvang. Om de complexiteit van het dagelijks leven in de opvang te beschrijven, werd voor deze studie een overkoepelend schema geconstrueerd.

Daarnaast beschrijft dit rapport de methodologie van de studie. Gezien het exploratieve karakter werd er geopteerd voor een inductieve, kwalitatieve methodologie. Data werden verzameld aan de hand van etnografische observaties en diepte-interviews. De dataverzameling vond plaats in twee collectieve centra van Fedasil in Vlaanderen en twee in Wallonië. Deze werden geselecteerd op basis van hun locatie ten opzichte van belangrijke voorzieningen, zoals de aanwezigheid van een treinstation, vrijetijdsinfrastructuur en medische faciliteiten. Ze werden ook geselecteerd op basis van hun opvangcapaciteit, waarbij een onderscheid gemaakt werd tussen kleine, middelgrote, en grote centra. De interviews afgenomen met bewoners in de individuele opvang worden in een tweede rapport besproken. De meerwaarde van deze omvangrijke dataverzameling is dat ze toelaat vergelijkingen op te zetten tussen verschillende opvangtypes.

Dit eerste rapport wil bovenop de theorie en methodologie van de studie vooral nauwgezet beschrijven wat er onder de verschillende dimensies van welbevinden concreet begrepen kan worden. Op basis van originele citaten en veldnotities wordt met voorbeelden aangetoond wat een abstracte dimensie zoals bijvoorbeeld ‘integriteit’ concreet betekent in het dagelijks leven van bewoners. Op die manier geeft dit rapport een inzicht in de veelzijdigheid en complexiteit van welbevinden in de opvang. Verder wordt ook uitgelegd hoe bewoners omgaan met de opvangcondities. Zo worden er vier verschillende gedragspatronen onderscheiden, met name (1) aanvaarding, (2) aanpassing, (3) terugtrekking, (4) tegenstand. Dit rapport licht in detail toe hoe bewoners verschillend omgaan met de opvangcondities.

In de conclusie van dit rapport wordt geëvalueerd in hoeverre het welbevinden van bewoners negatief of positief is. Negatief welbevinden kan in verband gebracht worden met kwetsbaarheid en positief welbevinden met veerkracht. De resultaten tonen aan dat kwetsbaarheid en veerkracht zich in een ‘fragiel evenwicht’ bevinden. Verzoekers trachten dit evenwicht te bewaren, maar slagen hier weliswaar niet steeds in, zowel ten gevolge van de opvangcondities waarin ze leven als door hun persoonlijke situatie. Hierdoor helt de balans over naar de kant van kwetsbaarheid en naar negatief welbevinden.

Hoofdstuk 1 - Opzet

Het opzet van dit rapport is te beschrijven en begrijpen hoe verzoekers hun verblijf in de collectieve opvang beleven. Het onderzoek kwam tot stand in de context van een ruimere reflectie over de wijze waarop Fedasil de opvang van zogenaamde 'kwetsbare verzoekers' dient te organiseren. De Belgische Opvangwet stelt in artikel 36 dat tegemoet gekomen moet worden aan de specifieke behoeften van kwetsbare personen.[i] Om een wetenschappelijk onderbouwd beleid inzake kwetsbaarheid uit te bouwen, voerde de Dienst Studie en Beleid van de Directie Beleidsondersteuning bij Fedasil een onderzoek uit naar hoe medewerkers kwetsbaarheid begrijpen.[ii] Daaruit bleek dat er geen duidelijke omschrijving bestaat van wie een kwetsbare persoon is en wat diens specifieke noden zijn. Er circuleren uiteenlopende definities over wat kwetsbaarheid is, hoe je een kwetsbare persoon identificeert en welke hulpverlening aangepast is aan diens specifieke noden. In voorliggend onderzoek komen verzoekers zelf aan bod. De Dienst Studie en Beleid hanteert een wetenschappelijke neutraliteit en tracht zo getrouw mogelijk de ervaringen van bewoners te beschrijven.

Dit onderzoek verruimt het perspectief van kwetsbaarheid naar het meer omvattende welbevinden van verzoekers in de opvang. De bedoeling bestaat erin om verzoekers zelf aan het woord te laten over hoe zij hun dagelijks leven ervaren. Vervolgens kan de vraag gesteld worden of die ervaring op kwetsbaarheid of veerkracht duidt en welke specifieke noden of opportuniteiten zich stellen. Hiermee sluit dit onderzoek aan bij de meer algemene doelstelling van de Opvangwet zoals geformuleerd in artikel 3, die stelt dat elke verzoeker recht heeft op een opvang die hem in staat moet stellen om een leven te leiden dat beantwoordt aan de 'menselijke waardigheid'. Meer specifiek wordt er gesteld dat de 'persoonlijke situatie' (artikel 22), het 'dagelijks leven' (artikel 24) en de 'levensomstandigheden' (artikel 46) in de opvang een menswaardig leven moeten toelaten.

Dit onderzoeksproject heeft betrekking op het welbevinden van verzoekers gedurende verschillende fases van hun opvangtraject. Sinds augustus 2016 is een vernieuwd opvangmodel in voege. Reguliere verzoekers worden gedurende hun procedure in principe opgevangen in collectieve opvangstructuren. Wie een positieve beslissing ontvangt, heeft de mogelijkheid om gedurende een transitieperiode van twee maanden te verhuizen naar de individuele opvang van een lokaal opvanginitiatief van waaruit vervolgens gezocht dient te worden naar een eigen woning. Indien nodig, kan deze transitie twee (of uitzonderlijk drie) keer verlengd worden met één maand. Het opvangmodel legt een sterke klemtoon bij de collectieve opvang, maar voorziet tevens dat verzoekers met een hoge beschermingsgraad reeds voor erkenning kunnen doorverhuizen naar individuele opvang ten einde sneller en duurzamer te integreren. Evenzeer kunnen sommige kwetsbare verzoekers sneller aan een individuele opvangplaats toegewezen worden indien hierdoor beter aan hun specifieke noden tegemoet gekomen kan worden.

Voorliggend eerste rapport gaat uitsluitend over de opvang in collectieve opvangstructuren. In het tweede rapport wordt ingegaan op de beleving van de individuele opvang. Tijdens het onderzoeksproject werd aan de fasering van het opvangmodel een nieuwe fase toegevoegd. In december 2019 opende het Aanmeldcentrum in het voormalige collectief centrum Klein Kasteeltje. Personen die een asielaanvraag registreren zullen er voortaan enkele dagen opgevangen worden alvorens aan een collectieve (of uitzonderlijk individuele) opvangstructuur toegewezen te worden. Deze bijkomende fase in het opvangtraject komt echter niet aan bod in dit onderzoeksproject.

In dit eerste deel wordt dieper ingegaan op de conceptuele en theoretische achtergrond van het onderzoeksproject. Dit betreft achtereenvolgens: de operationalisering van het concept 'welbevinden', een bespreking van de institutionele en individuele determinanten van welbevinden en de introductie van een overkoepelend heuristisch[iii] schema om de dynamiek van welbevinden te beschrijven en begrijpen. In het tweede deel wordt ingegaan op de methodologie van het onderzoeksproject, inclusief de selectie van collectieve centra en respondenten. Het derde en vierde deel vormen de kern van het rapport en bespreken de resultaten van het empirisch onderzoek naar het welbevinden van verzoekers. Ten slotte maakt het vijfde deel de balans op van het welbevinden van verzoekers en in hoeverre die wijst op kwetsbaarheid dan wel op veerkracht.

1.1 Welbevinden in het dagelijks leven

Deze studie positioneert zich als een studie over welbevinden in het dagelijks leven in plaats van een studie naar kwetsbaarheid en specifieke noden. In de wetenschappelijke literatuur heeft de notie 'dagelijks leven' een specifieke invulling gekregen. Ze is afkomstig uit het werk van Henri Lefebvre, maar werd door Conlon (2010) gebruikt in de context van opvang en asiel. Dagelijks leven verwijst naar de persoonlijke beleving van een verzoeker. Zoals Rotter (2016, 84) aangeeft, hebben weinig onderzoekers tot dusver interesse getoond in hoe verzoekers hun tijd doorbrengen tijdens de asielprocedure, die vaak als een *'empty interlude'* wordt benaderd: "*Het merendeel van het bestaande onderzoek richt zich op de inhoud van 'gebeurtenissen' (de vluchtroute, het asielinterview en beroep) (…) de gewone 'niet-gebeurtenissen', of het alledaagse leven en wachten tussen de gebeurtenissen heeft veel minder aandacht gekregen, misschien omdat er verondersteld wordt dat er niets (interessant) gebeurt tijdens deze periodes*"[iv].

Conlon (2011) was één van de eersten om de complexiteit van het dagelijks leven in de opvang aan te duiden. Zij illustreert dit aan de hand van de praktijk van het 'wachten' op een asielbeslissing. Volgens haar wordt wachten vaak verkeerdelijk als een staat van passiviteit begrepen. Ze toont aan dat verzoekers bijvoorbeeld routines creëren om het wachten draaglijk te maken. Een gelijkaardige observatie werd door Rottier (2016, 82) gedaan wanneer hij stelt dat "*wachten op asiel was, voor mijn respondenten, noch stilstaande lege tijd, noch gekenmerkt door ellendige passiviteit. Dit suggereert uiteindelijk dat er meer gebeurt tijdens schijnbaar saaie periodes van wachten; zelfs voor personen die verlies, trauma en langdurige onzekerheid hebben doorstaan, kan wacht intentionaliteit, actie, en potentieel omvatten*"[v].

De notie 'welbevinden' wordt in deze context gebruikt om te verwijzen naar hoe het dagelijks leven ervaren wordt (Dodge et al. 2012). Vergeleken met de notie 'welzijn', gaat het bij de beleving om een subjectieve aangelegenheid. Welzijn beschrijft daarentegen de objectieve situatie waarin een persoon verkeert (Alatartseva en Barysheva 2014). Het inkomen van een persoon kan bijvoorbeeld als een maatstaf voor diens welzijn gebruikt worden, maar dit dient onderscheiden te worden van hoe iemand het inkomen evalueert, wat een inschatting is van het welbevinden. Enigszins verwarrend is dat dit verschil in de Engelstalige literatuur aangeduid wordt met de termen *'welfare'* (welzijn) en *'well-being'* (welbevinden). De Engelse taal laat nog een bijkomend onderscheid toe tussen *'well-being'*, oftewel positief welbevinden, en *'ill-being'*, oftewel negatief welbevinden (Huppert 2014). In deze studie hanteren we welbevinden als een overkoepelende term voor zowel de positieve als negatieve pool.

Er is heel wat onenigheid tussen wetenschappers uit verschillende disciplines omtrent de definitie van welbevinden. In het algemeen wordt aanvaard dat er verschillende dimensies zijn en dat welbevinden een complexe constructie is. Zo wordt er een onderscheid gemaakt tussen zich goed of slecht 'voelen' (hedonische component) en goed of slecht 'functioneren' (eudaimonische component) (Huppert en So, 2013). Toch worden beide dimensies niet door alle auteurs aanvaard en er circuleren uiteenlopende indicatoren om beide dimensies vervolgens te operationaliseren. Een belangrijk uitgangspunt is dat personen tegelijkertijd zowel positief als negatief welbevinden kunnen beleven (Groeninck et al. 2019). Het dagelijks leven is namelijk niet noodzakelijk een coherente ervaring. Conlon (2010) drukt deze gedachte uit door het leven van de respondenten uit haar onderzoek te omschrijven met de metafoor van een *'fractured mosaic'*, wat aanduidt dat de verschillende aspecten die het dagelijks leven uitmaken niet noodzakelijk een eengemaakt beeld vormen.

Voor deze studie opteren we voor een ruime invulling van welbevinden. Hiervoor vinden we inspiratie bij de *'capabilities approach'* zoals ontwikkeld door Martha Nussbaum. Deze benadering "*is geen theorie die welbevinden (…) kan verklaren; in plaats daarvan is het een instrument en kader dat toelaar om deze fenomenen te conceptualiseren en evalueren*"[vi] (Robeyns 2005, 94). De uitgangspositie van deze benadering stelt dat welbevinden afhankelijk is van de mogelijkheden van personen om gebruik te maken van een aantal substantiële vrijheden die fundamenteel zijn voor de menselijke waardigheid. Het is gevaarlijk om vooraf te definiëren wat deze vrijheden zijn, aangezien dit bepaalde Westerse normatieve vooroordelen zou kunnen weerspiegelen. Vandaar dat het belangrijk is om deze *'capabilities'* ruim te omschrijven zodanig dat verzoekers hun eigen invulling ervan kunnen geven. Het is tevens niet omdat bepaalde personen de mogelijkheid hebben om van een bepaalde vrijheid gebruik te maken, dat ze dit ook zullen doen. Vandaar is het belangrijk om *'actual functionings'* van *'capabilities'* te onderscheiden. Nussbaum (2011) heeft een onderscheid gemaakt tussen 10 capabilities[vii], die we hieronder herformuleren en indelen volgens de hedonistische en eudaimonische component van welbevinden:

Hedonisch VOELEN	**(1) Veiligheid** *Bedreiging van het eigen leven en het leven van familieleden*
	(2) Gezondheid *Bevrediging van lichamelijke en mentale behoeften*
	(3) Integriteit *Beschikken over persoonlijke ruimte*
	(4) Zingeving *Betekenisvolle doeleinden hebben*
	(5) Geborgenheid *Betrokkenheid op anderen*
Eudaimonisch FUNCTIONEREN	**(6) Zelfstandigheid** *Beschikken over keuzemogelijkheden*
	(7) Toebehoren *Behoren tot een groep*
	(8) Ontspanning *Bezigheden die rust brengen*
	(9) Inspraak *Betrokkenheid bij beslissingen*
	(10) Natuur *Besteding van tijd in en met de natuur*

Kenmerkend voor welbevinden is haar dynamische aard. Welbevinden is namelijk geen stabiele toestand en het is onderhevig aan verandering. Sommige onderzoekers buigen zich over de vraag in hoeverre migratiebewegingen het welbevinden van personen in positieve of negatieve zin wijzigen (Hendriks 2015). Vaak stelt men vast dat migratie tot een verbetering leidt van het welzijn (bijvoorbeeld doordat het objectieve veiligheid of betere materiële leefomstandigheden genereert), maar dat het welbevinden minder eenduidig stijgt. Vervreemding is een veel waargenomen fenomeen in de context van migratie. Bovendien ervaren veel migranten dat zij zich ondanks hun verbeterde welzijn maatschappelijk gezien in een inferieure toestand bevinden, wat leidt tot een relatief lager welbevinden.

Deze studie wil in eerste instantie een beeld krijgen van het welbevinden van verzoekers in de opvang en dit voor de verschillende dimensies van voelen en functioneren. In tweede instantie wordt eveneens getracht om een begrip te ontwikkelen van hoe het welbevinden tot stand komt en hoe het via beleid gewijzigd kan worden. Nussbaum (2011, 61) geeft aan dat welbevinden zowel beïnvloed wordt door individuele kenmerken van personen (zoals de gezondheidstoestand, geslacht, leeftijd), als door de externe institutionele omgeving waar zij deel van uitmaken (zoals het type opvangstructuur, de sociale rechten): "*De moeilijkheid is dat de notie van capability innerlijke bereidheid en externe opportuniteiten combineert op complexe wijze*" [viii]. Persoonlijk welbevinden komt tot stand op het kruispunt en via de interactie van individuele en institutionele factoren. In de volgende sectie geven we een overzicht van de wetenschappelijke literatuur over beide types factoren en hun interactie.

Samengevat gaat dit rapport over het welbevinden van verzoekers om internationale bescherming in de opvang, waarbij er zowel gekeken wordt naar hoe bewoners zich voelen als hoe zij denken te functioneren. Naast een beschrijving van het welbevinden wordt onderzocht welke institutionele en individuele factoren een impact hebben op het welbevinden en hoe verzoekers hiermee omgaan.

1.2 Tussen individuele en institutionele factoren

Wetenschappelijk onderzoek naar het welbevinden van verzoekers in de opvang staat voorlopig nog in haar kinderschoenen. In deze sectie van het rapport wordt een overzicht gegeven van de stand van zaken in de literatuur. Tijdens de literatuurstudie werd vastgesteld dat het beschikbare onderzoek kan ingedeeld worden in twee clusters, die welbevinden respectievelijk benaderen vanuit de individuele of institutionele factoren. In

deze studie wordt getracht deze tweedeling te overstijgen vanuit een perspectief op de interactie tussen beide. Hieronder worden beide clusters echter vooreerst nog apart voorgesteld.

Individueel: de wisselwerking tussen persoonlijke, situationele en sociale factoren

Onderzoek naar verzoekers om internationale bescherming heeft zich tot dusver vooral gefocust op de asielprocedure en het vluchtverhaal (Gill en Good 2019). Gezien het centrale belang van de getuigenis over de asielmotieven, is er een sterke interesse geweest in de discursieve constructie van migratie narratieven, met een specifieke focus op de talige misverstanden en machtsonevenwichten die men in asielinterviews soms kan aantreffen (Blommaert 2001; Dahlvik 2017; Maryns 2017). Daarnaast is er in de literatuur veel aandacht voor hoe het verzoekers vergaat na het verwerven van een beschermingsstatuut, bijvoorbeeld bij de zoektocht naar huisvesting (Aigner 2018; Netto 2011), het vinden van tewerkstelling (De Vroome en Van Tubergen 2010) of het ontwikkelen van een nieuwe identiteit in hun gastland (Platts-Fowler Robinson 2015). De tijd in de asielopvang wordt in vergelijking minder onderzocht.

Bij onderzoek naar verzoekers wordt een duidelijke focus gelegd op personen die als 'kwetsbaar' worden ingeschat. De notie van kwetsbaarheid is al langer ingeburgerd in de academische literatuur, voornamelijk om het leven van personen die in vluchtelingenkampen wonen te beschrijven (De Haas 2010) of om de risico's aan te duiden verbonden met het ontvluchten van het thuisland (Horst en Grabska 2015). Het concept heeft ook een langere voorgeschiedenis in literatuur over de impact van natuurrampen, zoals tsunami's en extreme weerfenomenen, op het leven van personen en gemeenschappen (Findley 2005; Hogan en Marandola 2005). Recent werd het concept 'kwetsbaarheid' geïntroduceerd in de literatuur over asielopvang. Daar was het concept 'sociale uitsluiting' meer gangbaar. Het voordeel van het concept 'kwetsbaarheid' is dat het ook verwijst naar situaties waarbij personen een 'risico' lopen om uitgesloten te worden: "*De ervaringen van 'kwetsbare' groepen, zoals asielzoekers, werden in het algemeen onderzocht op basis van het concept 'sociale uitsluiting' (…) Niettemin, de meerwaarde van het concept van 'kwetsbaarheid' ten aanzien van sociale uitsluiting schuilt in de mogelijkheid om populaties te identificeren die in de toekomst kwetsbaarheid kunnen ervaren*" [ix] (Stewart 2005, 501). Om zich te onderscheiden van onderzoek naar natuurlijke risico's wordt hierbij in toenemende mate over 'sociale kwetsbaarheid' gesproken (Alwang, Siegel en Jorgensen 2001).

Auteurs onderscheiden verschillende factoren op het individuele niveau die verzoekers in de opvang kwetsbaar kunnen maken. Het gaat om factoren die te maken hebben met hun persoonlijke kenmerken (zoals leeftijd), met hun persoonlijke situatie (zoals hun termijn in de opvang), of met hun sociale netwerk (zoals het ontbreken van vrienden).

Er is verhoudingsgewijs het meeste onderzoek verricht naar persoonlijke kenmerken. Hierbij kan gedacht worden aan demografische factoren. Leeftijd wordt algemeen aanvaard als een belangrijke factor voor kwetsbaarheid. Minderjarigen hebben behoefte aan een beschermende en stabiele omgeving, die in de opvang niet altijd gegarandeerd kan worden (Chase 2013; Thommessen, Corcoran, en Todd 2015; White 2012). Bij ouderen worden moeilijkheden vastgesteld om met veranderingen om te gaan (Hatzidimitriadou 2010). Zo zijn ze bijvoorbeeld minder snel in staat een nieuwe taal te verwerven. Een andere factor die vaak aan bod komt in onderzoek is gender. Hierachter schuilt een grote variëteit aan mechanismen die ook betrekking hebben op andere persoonlijke factoren. Er zijn allerlei vormen van (seksueel) gendergerelateerd geweld, die vaak maar niet exclusief op vrouwen gericht zijn (Arikoglu 2010; Hunt 2008; Lenette, Brough en Cox 2013; Pittaway en Pittaway 2004). Kegnaert et al. (2014) stelden vast dat de seksuele gezondheid van vrouwelijke verzoekers om internationale bescherming vaak slechter is. Dit kan door een patriarchale cultuur en een lager gemiddeld opleidingsniveau verklaard worden, waardoor onder andere de toegang tot informatie over seksualiteit en voorbehoedsmiddelen ongelijk is.

Naast demografische factoren (zoals leeftijd en gender) zijn er ook andere persoonlijke factoren die de kans op kwetsbaarheid vergroten. Personen met een beperking hebben een grote kans om kwetsbaar te worden, zowel omwille van de intrinsieke uitdagingen van hun situatie (bijvoorbeeld blind zijn) als omwille van een gebrek aan aangepaste opvang (Yeo 2015; 2017). Hetzelfde geldt voor personen die een ernstige lichamelijke of mentale ziekte hebben. De eerdere ervaringen van verzoekers spelen ook een belangrijke rol bij kwetsbaarheid. De studies van Fazel et al. (2012) en Carswell et al. (2012) besluiten op basis van vergelijkend onderzoek dat de mentale gezondheid van verzoekers sterk afhankelijk is van de mate waarin ze in hun land van herkomst aan geweld en traumatische gebeurtenissen werden blootgesteld (Fazel et al. 2012). Hieraan verwant zijn de specifieke psychologische en lichamelijke uitdagingen die gepaard gaan met mensenhandel en – smokkel (Steel 2009). In de literatuur wordt ook gewezen op de specifieke situatie van LGBTIQ.

Negatieve ervaringen in het land van herkomst omwille van hun seksuele voorkeur kunnen een negatieve impact hebben op hun welbevinden en maken hen extra kwetsbaar in het onthaalland (Heller 2009). LGBTIQ worden vaak geconfronteerd met onzekerheid over de mate waarin ze hun seksuele voorkeur kunnen tonen en botsten ook in hun land van asiel regelmatig op onbegrip en discriminatie.

Kijken we naar de situationele factoren, dan stellen auteurs zoals Darling (2009) dat het intermediaire statuut tijdens de opvang een bedreiging vormt voor het welbevinden van verzoekers omdat het aanvoelt als 'verloren tijd' (Adviescommissie voor vreemdelingenzaken 2013) of 'het stilzetten van het leven' (Hainmueller et al. 2016). Hynes (2011) en Parker (2018) spreken in dit verband over *'policy-imposed liminality'*. Verwijzend naar het werk van Anthony Giddens, stelt Chase (2013, 860) dat het een gevoel van ontologische zekerheid is dat op het spel staat in het dagelijks leven in de opvang, waarmee hij een "*stabiel zelfgevoel verankerd in het geloof dat levensgebeurtenissen een graad van zekerheid en continuïteit hebben*"[x] bedoelt. In hun onderzoek met verzoekers in Duitsland, stelden Vertovec et al. (2017) eveneens vast dat verzoekers op zoek waren naar een situatie waarin ze 'autonoom', 'normaal' en 'zeker' konden zijn. Een gelijkaardige vaststelling werd ook gedaan binnen het onderzoek van Ingvarsson, Egilson en Skaptadottir (2016) die één van hun respondenten citeren die stelde: "*Ik wil een normaal leven zoals iedereen"*[xi]*.*

Laban et al. (2008) geven aan dat een lang verblijf schade berokkent, zowel voor het lichamelijke als het mentale welbevinden. Dit heeft onder andere te maken met een groeiende apathie, het verlies van een normaal gezinsleven en een gebrek aan perspectief. Nielsen et al. (2008) vonden daarnaast dat de hoeveelheid verhuisbewegingen van minderjarigen gedurende de opvangtermijn een negatief effect heeft op hun mentale gezondheid. Situationele factoren hebben ook betrekking op de symbolische toegang tot verschillende dimensies van de samenleving. In heel wat landen hebben verzoekers in de opvang geen of slechts beperkte toegang tot de arbeidsmarkt, wat hun afhankelijke situatie bestendigt. Mayblin (2014, 381) stelt in dit verband bijvoorbeeld dat "*asielzoekers in het VK extreem kwetsbaar zijn voor armoede, en dat hulpbehoevendheid een groot probleem is onderz de migrantengroep. Dit fenomeen is direct verbonden met hun beperkte rechten op tewerkstelling en uitkeringen*"[xii]. In geval van erkenning na de opvang wordt in onderzoek ook vastgesteld dat het welbevinden er doorgaans op vooruit gaat. Dit wordt vooral veroorzaakt door verbeterde leefomstandigheden, alsook via toenemende arbeidsmarktparticipatie. In een poging om te gaan met de onzekere toekomstperspectieven en de ervaring van uitzichtloosheid keren sommige verzoekers zich naar drugs en alcohol, een fenomeen dat door Dupont et al. (2005) omschreven wordt als het 'doden van de tijd'. Sommigen wenden zich zelfs zo sterk af dat ze zelfmoord trachten te plegen (Richards en Rotter 2013).

Om de effecten van individuele noden en situationele risico's te mediëren, wijzen onderzoekers in toenemende mate op het belang van sociale netwerken (Saeys, Vandevoordt en Verschraegen 2018). Sociale relaties worden doorgaans ingedeeld volgens hun sterkte of geografische reikwijdte. Zogenaamde *'weak ties'* ontwikkelen zich tussen kennissen en laten toe om verschillen in sociale profielen, nationaliteiten, of gender te overbruggen. Daar staan *'strong ties'* tegenover die nauwe relaties aanduiden tussen gelijkgestemden die een nauwe band creëren. Williams (2006) stelde vast dat de lokale netwerken van de meeste verzoekers voornamelijk uit zwakke relaties bestaan. Verzoekers hebben zelden echt goede vrienden in hun nabijheid, wat gevoelens van isolement in de hand kan werken. Tegelijkertijd zijn deze zwakke relaties ook een potentieel instrument aangezien ze verzoekers in contact brengen met heel verschillende personen waardoor ze bijvoorbeeld makkelijker aan informatie geraken. Sterke banden onderhouden verzoekers vaak alleen met personen in het thuisland: "*Technologie (mobiele telefonie en email bijvoorbeeld) kunnen gescheiden leden van een gemeenschap in staat stellen contact te behouden. (…) Contact is duur maar wordt al seen prioriteit beschouwd*"[xiii] (Williams 2006, 873). Het uitbouwen van sociale netwerken kan gefaciliteerd worden door intermediaire actoren, zoals verenigingen. Onderzoek toont echter aan dat verzoekers vaak dergelijke 'sociale linken' ontberen, wat een extra barrière vormt: "*recent aangekomen asielzoekers in het bijzonder blijken moeilijkheden te ondervinden met sociale linken te leggen*" (Spicer 2008, 499) [xiv]

Bij de analyse van sociale netwerken nemen familie- en gezinsverbanden een bijzondere rol in. Zo is er onderzoek naar zogenaamde 'familieveerkracht' dat nagaat hoe familieverbanden personen de kracht geven om uitdagingen te boven te komen (Walsh 2002; Groeninck et al. 2019). Een gezinsverband biedt vaak schaalvoordelen en creëert mogelijkheden om taken onderling te verdelen. Het vormt tevens een potentiële bron van geborgenheid en sociale identiteit. Zoals Goodman et al. (2015) vaststelden, geldt de omgekeerde redenering evenzeer, waarbij de afwezigheid van een gezinsleven voor extra uitdagingen zorgt. Alleenstaande ouders zijn bijvoorbeeld vaak veel kwetsbaarder dan gezinnen omdat ze de zorg van kinderen alleen moeten

opnemen en hierdoor ook weinig kansen hebben om sociale netwerken uit te bouwen. Dit toont aan hoe verschillende factoren interageren en in sommige gevallen cumuleren.

Samengevat kunnen we stellen dat het welbevinden van verzoekers om internationale bescherming op complexe wijze beïnvloedt wordt door de interactie van individuele factoren. Het gaat hierbij zowel om persoonlijke kenmerken (zoals gender), situationele factoren (zoals de termijn in de opvang) of sociale factoren (zoals de grootte van het sociaal netwerk). In de literatuur heeft men vooral gefocust op welke van deze factoren verzoekers in een kwetsbare positie brengen, terwijl er evenzeer factoren zijn die de veerkracht kunnen versterken.

Institutioneel: variëteit in locatie, omvang en dienstverlening

Als tegenhanger voor de literatuur die zich richt op de individuele factoren die het welbevinden van verzoekers beïnvloeden, kunnen we verwijzen naar onderzoek over de impact van opvangstructuren (Lietaert et al. 2019). Wederom stellen we hier vast dat er slechts weinig wetenschappelijke studies zijn. Nochtans is de academische interesse in migratie naar Europa sterk gestegen sinds de vroege jaren negentig. Deze stijgende interesse weerspiegelde de reële toename van het aantal verzoekers om internationale bescherming, maar het gaf tevens de groeiende politieke aandacht voor het thema weer. Hoge aantallen verzoekers hebben de aandacht gevestigd op de wijze waarop soevereine Europese landen hun buitengrenzen bewaken. Volgens Huysmans (2000), één van de grondleggers van het domein van de *'Border Studies'*, is het immigratiebeleid steeds restrictiever geworden in een poging om de influx van migranten, verzoekers om internationale bescherming inbegrepen, te beperken. Hij introduceerde de notie van 'securizering' om te verwijzen naar hoe immigratie beschouwd wordt als een bedreiging van de nationale veiligheid en hoe grenscontrole gemilitariseerd wordt. Securizering is duidelijk aanwezig in de beeldspraak van 'fort Europa' en die verwijst naar afschrikmaatregelen tegen immigratie, waaronder het ondermijnen van reddingsacties van vluchtpogingen op de Middellandse zee.

In vergelijking kwam het onderzoek naar de opvangcondities van verzoekers slechts veel later op gang. De meeste aandacht ging uit naar de negatieve publieke reacties tegen de komst van asielinfrastructuur. Onderzoek door Blommaert et al. (2003) beschrijft bijvoorbeeld negatieve beeldvorming en houdingen tegen de komst van collectieve opvangstructuren in lokale gemeenschappen, wat het *'not-in-my-backyard'* fenomeen illustreert. Hoewel de mobilisatie tegen de komst van opvangstructuren een blijvend onderzoeksthema is (Haselbacher en Rosenberger 2018; Rosenberger, Stern en Merhaut 2018), is de Border Studies-literatuur zich tevens gaan bezighouden met de wijze waarop verzoekers behandeld worden in opvangstructuren (Gill 2010). Onderzoekers deconstrueren de gedachte dat grenzen zich uitsluitend aan de buitenzijde van een land bevinden (Tsianos en Karakayali 2010). Men gaat er in toenemende mate vanuit dat grenscontrole ook gebeurt op afstand van de imaginaire grenslijn die naties van elkaar onderscheidt. Volgens sommigen moeten opvangcentra in dit kader geïnterpreteerd worden als een verlengde van de grensbewaking. Zo stelt Szczepanikova (2012, 133): "*opvangcentra dienen als instrument voor migratiecontrole omdat ze gebruikt worden om controle maatregelen in te stellen. De opsluiting van asielzoekers in centra kan gebruikt worden als een afschrikmiddel om het aantal asielverzoeken in te perken. Het vergemakkelijkt ook de controle over zij die reeds een asielverzoek hebben ingediend*"[xv].

Heel wat Europese landen bieden verzoekers tijdelijke huisvesting aan in collectieve voorzieningen. Schuster (2003, 244) heeft deze gespecialiseerde en afgescheiden plaatsen voor verzoekers beschreven als voortkomend uit wat zij 'staatsracisme' noemt "*om de ongelijke behandeling van asielzoekers door overheden te omschrijven, hun onderwerping aan praktijken die volledig onaanvaardbaar zouden zijn voor burgers*"[xvi]. Gebaseerd op etnografisch onderzoek in opvangcentra aan de zuidelijke grenzen van Europa, beschrijft Campesi (2015) deze ongelijke behandeling als een vorm van 'humanitaire opsluiting' die de bewegingsvrijheid van verzoekers sterk inperkt. In zijn bekroonde paper gaat René Kreichauf (2018) zelfs zo ver dat hij beargumenteert dat "*accommodatie voor vluchtelingen is in toenemende mate omgevormd tot grote, kamp-achtige structuren met verlaagde levensstandaard en een gesloten karakter*" [xvii]. Voor de omschrijving als 'kamp-achtig' baseert hij zich op de vaststelling dat verzoekers geen realistische optie hebben om buiten de opvangstructuur te verblijven en dat ze in een uitzonderingstoestand gehouden worden waar ze beschouwd worden als anomalieën op het nationaal territorium. In de woorden van Fontanari (2015) zijn verzoekers *'confined to the threshold'* van de normale samenleving.

Deze opsluiting is gedeeltelijk gematerialiseerd in de architectuur van collectieve opvangcentra, die ondanks hun open karakter een reeks controlemaatregelen hebben zoals badges en poorten om de toegang te

beveiligen en verhinderen, waardoor ze ook soms als 'totale instituties' (Beeckmans en Vanden Houte 2019) worden beschreven. Van der Horst (2004) illustreert dat asielcentra aan alle criteria van Erwing Goffman's analyse van totale instituties voldoen, namelijk ze zijn "*woon- en werkplaatsen, waar een groot aantal individuen in dezelfde situatie, afgesloten van de ruimere omgeving, voor een aanzienlijke tijdsperiode, een afgesloten en formeel gereguleerd leven leiden*" [xviii] In verwijzing naar Marc Augé (2009), heeft Diken (2004) opvangcentra omschreven als 'non-plaatsen' die het onmogelijk maken om er zich thuis te voelen, wat leidt tot "*ontologische dakloosheid en vervreemding van de voorwaarden voor welbevinden*" (Fox O'Mahony en Sweeney 2010) [xix]

Zogenaamde collectieve 'afzondering' in asielcentra is echter slechts één kant van het opvangspectrum. Sommige Europese landen opteren er namelijk voor om (een deel van hun) verzoekers individueel te spreiden over het nationaal territorium gedurende een zeker stadium van hun procedure. Vaak wordt dit gerealiseerd door gebruik te maken van private en non-gouvernementele partners (Darling 2016) om kleinschalige accommodatie te voorzien met als doel de *'burden of reception'* (Myrberg 2017) te verdelen. Een terugkerend argument over deze gedecentraliseerde vorm van opvang is dat ze "*potentieel tot een betere integratie leiden van personen die later uit de gemeente verhuizen, en in het algemeen wordt geloofd dat ze een minder geïnstitutionaliseerde alledaagse omgeving bieden, die personen beter voorbereidt voor het leven buiten een asielcentrul, ongeacht de uitkomst van hun asielaanvraag*" (Thorshaug 2019, 212) [xx] Vergeleken met collectieve accommodatie bestaat de kans echter dat de toegang tot dienstverlening, waaronder medische bijstand, meer gecompliceerd is in gedecentraliseerde accommodatie, vooral als ze ver verwijderd is van grote steden en gerund wordt door private actoren (Bakker, Cheung en Phillimore 2016; Phillips 2006; Wren 2007; Zetter en Pearl 2000). Er zijn ook indicaties dat deze huisvesting vaak van lage kwaliteit is en afgelegen ligt: "*asielzoekers krijgen vaak 'overschot-gebouwen' waar niemand wil wonen. De kwaliteit van de huisvesting is basal, onderhoud is geen prioriteit*" (Hauge, Stoa en Denizou 2017, 2) [xxi] Wat collectieve centra lijken te missen vanuit het standpunt van integratie, lijken ze aldus goed te maken op het vlak van sociale en medische begeleiding. Dit suggereert een afweging tussen toegang tot dienstverlening en integratie bij de vergelijking tussen 'gesegregeerde' collectieve en gedecentraliseerde individuele opvang.

Het algemene beeld dat van asielopvang gecreëerd wordt, is klaarblijkelijk ambivalent. Aan de ene kant wordt opvang gezien als een uitdrukking van securizering die de mobiliteit van verzoekers tracht in te perken. Volgens Darling (2011, 23) is er "*een accommodatie aan het ontstaan die als een beheersinstrument wordt ingezet (…) en die de affectieve constructive van ongemak, marginaliteit en onzekerheid voor zij die er opgevangen worden bewerkstelligt*"[xxii]. Aan de andere kant worden opvangstructuren gezien als plaatsen van sociale en medische begeleiding en zelfs als opstap naar integratie. Deze intrinsieke ambivalentie wordt goed verwoord door Thorshaug (2019, 208): "*Opvangcentra (…) beiden tijdelijke opvang voor personen die zich moeten voorbereiden op twee totaal verschillende, alternatieve toekomstscenario's: ze worden ofwel aanvaard als vluchteling en kunnen zich vestigen in het gastland, of dit is niet het geval, en ze moeten terugkeren. Het huidige transnationale beheer van asiel weerspiegelt du seen dubbele normativiteit van aankomst. Terwijl het systeem beslist tussen deze twee uitkomsten, wordt van asielzoekers niet verwacht dat ze echt volledig 'aangekomen' zijn*"[xxiii]. De ambigue natuur van opvangvoorzieningen maakt het werk van opvangprofessionals bijzonder moeilijk. Een groeiende literatuur, die zich vooral beroept op etnografisch onderzoek, illustreert hoe sociaal werkers (Guhan and Liebling-Kalifani 2011; Robinson 2014), vrijwilligers (Larruina en Ghorashi 2016; Sawtell, Dickson-Swift en Verrinder 2010) en terugkeerbegeleiders (Vandevoordt 2017; 2018) gewrongen zitten en omgaan met morele dilemma's die voortkomen uit de ambiguïteit van de opvang, die balanceert tussen migratiebeheer en begeleiding.

Er wordt in de wetenschappelijke literatuur aangeduid dat bepaalde categorieën van verzoekers grenzen stellen aan deze dubbele normativiteit van opvangstructuren. Zo is er aan de ene kant een groeiende focus op diegenen die als te kwetsbaar gezien worden om te leven binnen de kamp-achtige omgeving van collectieve opvangstructuren. Derluyn (2018) wijst er bijvoorbeeld op hoe in België aparte voorzieningen gecreëerd zijn voor bepaalde niet-begeleide minderjarigen vanuit het vermeend onaangepast karakter van de mainstream collectieve opvangstructuren. De creatie van speciale accommodatie voor de te kwetsbaren creëert paradoxaal genoeg ook een legitimatie voor de minder goede condities voor de niet zo kwetsbare niet-begeleide minderjarigen. Enigszins ironisch heeft dit volgens Rainbird (2012, 410) er ook toe geleid dat "*hulporganisaties met aanzien*" trachten om *"asielzoekers als kwetsbaar te verdingelijken om hun eigen aandeel in de asielzoekersindustrie veilig te stellen*" [xxiv] Aan de andere kant bestaat er een tendens om verzoekers met een hoge kans op internationale bescherming niet (te lang) bloot te stellen aan de moeilijke opvangomstandigheden geassocieerd met collectieve opvangstructuren. Will (2018, 173) wijst er bijvoorbeeld op dat er een regime aan het ontstaan is van 'differentiële inclusie' die de integratie privilegieert van "*personen*

met een hoge kans om een verblijfsvergunning te bekomen op basis van humanitaire gronden"[xxv]. Beide trends geven aan dat het beheer van het opvangnetwerk opereert volgens wat Watters (2007) een *'moral economy of care'* genoemd heeft, die categoriseert wie het verdient om in meer aangepaste of betere opvangcondities te verblijven.

Samengevat stellen we vast dat er in de wetenschappelijke literatuur een kritische houding aangenomen wordt ten opzichte van de bestaande opvangvoorzieningen voor verzoekers om internationale bescherming. Ze worden benaderd als binnenlandse verderzetting van een restrictief grensbeleid dat vooral geïnteresseerd zou zijn in immigratiebeheer in plaats van het welbevinden van verzoekers. De belangrijkste institutionele kenmerken van de opvang waar de nadruk op gelegd wordt, zijn het type opvangstructuur (collectief of individueel) en de locatie en bereikbaarheid van cruciale diensten. De begeleiding in opvangstructuren kan beschouwd worden als een bemiddelende factor die de impact van deze institutionele kenmerken op het welbevinden kanaliseert.

1.3 Diversiteit in gedragspatronen

Ondanks de belangrijke bijdrage van de literatuur die zich respectievelijk op de individuele, dan wel institutionele factoren focust, stellen we vast dat er een tendens bestaat om in stereotypes te vervallen. Aan de ene kant neigt de institutionele focus ertoe verzoekers te herleiden tot passieve ontvangers. Het idee dat personen onderworpen zijn aan de opvangcondities wordt echter in toenemende mate bekritiseerd. Zo beklemtonen Kallio, Häkli en Pascucci (2019, 2) dat het essentieel is om de 'subjectiviteit' in termen van actorschap van verzoekers te erkennen: "*Voor ons is subjectiviteit een theoretisch concept dat verwijst naar de onherleidbaarheid van een subject tot een identiteit of een subject positive, de 'vluchteling' inbegrepen. Het is net de openheid van subjectiviteit die het politieke in het dagelijks leven mogelijk maakt, dit willen het vermogen om te manoevreren en afstappen van routines in gewone situaties*"[xxvi]. Aan de andere kant schuilt er tevens een gevaar in de individuele benadering in zoverre personen met dezelfde kenmerken voorgesteld worden als een homogene groep. Onderzoek van Vertovec (2017, 29) wijst uit "*hoe extreme verschillend personen kunnen zijn, zelfs wanneer ze in dezelfde administratieve categorieën vallen en daardoor voor administratieve instellingen lijken als gelijkaardige gevallen*"[xxvii]. Deze complexiteit wordt omschreven als 'superdiversiteit' (Vertovec 2007). Om deze stereotypes te vermijden, zijn we er in deze studie vanuit gegaan dat welbevinden bepaald wordt door een interactie van individuele en institutionele factoren. Onderstaand schema biedt een heuristisch kader op basis waarvan de concrete interacties die het welbevinden beïnvloeden onderzocht kunnen worden. Het is aldus niet te verwarren met een theoretisch model dat bepaalde verbanden vooropstelt. Welbevinden in het dagelijks leven staat centraal, op het kruispunt van individuele en institutionele factoren.

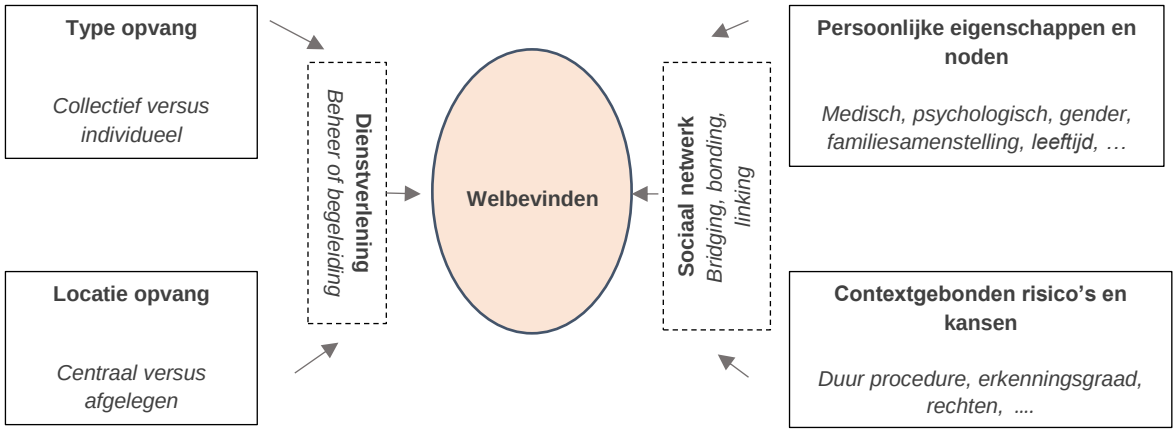

Volgens Valenta en Berg (2010) is het belangrijk om de relatie tussen individuele en institutionele factoren op het welbevinden als niet-determinerend te beschouwen. Het dynamisch karakter van welbevinden betekent namelijk ook dat personen hun gedrag kunnen wijzigen binnen de gegeven condities. De auteurs onderscheiden vier verschillende gedragspatronen: (1) aanvaarden, (2) terugtrekken, (3) aanpassen, (4) tegenstand. Deze 'gedragspatronen' liggen in de lijn van wat Norbert Elias 'configuraties' heeft genoemd

(Quintaneiro 2004). Verder in dit rapport komen concrete voorbeelden aan bod van hoe verzoekers verschillend omgaan met hun opvangsituatie.

AANVAARDING	**AANPASSING**
TERUGTREKKING	**TEGENSTAND**

Samengevat tracht deze studie te begrijpen hoe welbevinden tot stand komt ten gevolge van de interactie tussen individuele en institutionele factoren. Hierbij wordt erkend dat verzoekers actor zijn van hun eigen bestaan. Binnen de situatie waarin zij zich bevinden, kunnen ze tot op zekere hoogte hun gedrag bepalen, dat kan variëren van aanvaarding en aanpassing tot terugtrekking en tegenstand. Hoewel personen zich in dezelfde situatie kunnen bevinden, zorgt dit actorschap ervoor dat hun welbevinden niettemin onderling sterk kan verschillen.

Hoofdstuk 2 - Methodologie

Ondanks het toenemend aantal studies over het welbevinden van verzoekers in de opvang blijft er nog heel wat onduidelijkheid. Er zijn aanwijzingen dat bepaalde institutionele en individuele factoren een belangrijke impact hebben, maar meer onderzoek is vereist om de achterliggende mechanismen in detail bloot te leggen. Dit bracht ons voor deze studie ten eerste bij een inductieve onderzoeksmethodologie. In plaats van bepaalde hypotheses omtrent het welbevinden te testen, is de doelstelling exploratief en gericht op het begrijpen van de verhouding tussen individuele en institutionele factoren. Ten tweede werd er geopteerd voor een kwalitatieve onderzoeksmethodologie. Terwijl kwantitatief onderzoek gericht is op het doen van representatieve uitspraken over de gehele onderzoekspopulatie, tracht kwalitatief onderzoek een fenomeen in de diepte te analyseren tot het moment dat er geen nieuwe informatie meer bekomen wordt, het zogenaamde saturatiepunt.

2.1 Dataverzameling

Er bestaat heel wat discussie over de beste manier om data over welbevinden te verzamelen. Kwantitatief onderzoek, met name in de psychologie, tracht aan de hand van gestandaardiseerde vragen(lijsten) een valide en kwantificeerbaar beeld te krijgen van welbevinden en zijn verschillende dimensies. Omwille van het exploratief opzet van deze studie werd hier echter met narratieve methodes gewerkt, waarbij verzoekers in de eerste plaats in hun eigen woorden over hun ervaringen mochten vertellen. Dergelijke methodologie, die gangbaar is in onderzoek met verzoekers (De Haene, Grietens en Verschueren, 2010), brengt bepaalde uitdagingen met zich mee. Verzoekers zijn vaak op hun hoede en zijn daardoor niet altijd even mondig, waardoor het van belang is een vertrouwde en veilige omgeving te creëren waar gesprekken worden gehouden. Om zich zo eenvoudig en genuanceerd te kunnen uitdrukken, is het tevens van belang dat er gewerkt wordt met tolken, zodat de persoon zich in de moedertaal kan uitdrukken.

Het opbouwen van een vertrouwensband met de bewoners was een belangrijke uitdaging. Bewoners keken aanvankelijk vaak nogal meewarig naar de onderzoekers. Onderstaande beschrijving illustreert hoe sommigen dachten dat de onderzoekers een soort spionnen waren die hun dagelijks leven in opdracht van Fedasil moesten controleren.

Een spion in het centrum ?

Terwijl ik met mijn Afghaanse tolk door het centrum stap, passeer ik enkele jongemannen passeer die staan te praten voor een gebouw. We trachten een gesprek op te starten; de Afghaanse bewoners reageren hoffelijk. Toch voelen we duidelijk een zeker wantrouwen en proberen de jongemannen het gesprek te stoppen. Na een kort gesprek van maximaal 2 minuten, vertelt mijn tolk me dat ze geen zin hebben om te praten. Later zou hij me zeggen dat ze dachten dat ik een spion was.

Veldnotitie onderzoeker

Voor bewoners was het soms ook hun eerste ervaring met dit type onderzoek, waardoor ze niet goed konden inschatten hoe hun medewerking zou verlopen. Onderstaand fragment illustreert dat het vaak moeilijk was om bewoners te overtuigen. De inzet van tolken bood een belangrijke meerwaarde om de eerste contacten te leggen.

Plankenkoorts voor een interview ?

Ik ontmoet Esaya, een jonge Eritreeër, terwijl hij vuilniszakken in de vuilcontainer gooit. We begroeten elkaar, ik vraag hem hoe het gaat, hij antwoordt dat alles goed gaat. Ik leg hem uit wat ik doe in het centrum. Hij praat redelijk goed Engels. Ik stel hem voor om later af te spreken indien hij interesse zou hebben om een interview te doen. Hij antwoordt dat hij voorlopig bezig is, maar dat hij graag later op de dag of op een andere dag meedoet. Op het einde van de voormiddag kruis ik hem opnieuw en hij is nog steeds bezig met het ophalen van de vuilniszakken. Ik stel voor dat we elkaar in de namiddag zien en hij stemt in. Op het moment van onze afspraak is Esaya niet aanwezig. Ik wacht even en besluit daarna om hem te gaan zoeken (ik had het nummer van zijn kamer niet genoteerd, maar hij had me wel verteld in welke blok hij woont). Aangekomen in de woonblok, vind ik hem. Hij is niet alleen en speelt met andere Eritreeërs voetbal. Wanneer hij me ziet, zegt hij me met gêne, dat hij het gesprek niet wil doen, misschien, zonder veel overtuiging, een andere keer. Ik vraag hem naar de reden. Hij vertelt me dat hij niet zeker van zijn stuk is, dat hij zich een beetje schaamt, dat hij nog nooit een dergelijk gesprek heeft gedaan. Ik dring niet aan en zeg hem dat het belangrijk is dat hij zich op zijn gemak voelt en dat misschien voor een andere keer zou zijn. Ik ontmoet hem nog enkele keren opnieuw, maar hij zal uiteindelijk nooit een interview met mij hebben. Ik kan me niet van de indruk ontdoen dat er meer aan de hand is dan plankenkoorts en dat hij ook wantrouwen en schrik heeft voor het gesprek. Ik ben bij andere bewoners al vaker op wantrouwen gebotst, in het bijzonder bij Eritreeërs. Gelukkig breng ik binnenkort een Eritreëse tolk mee die wat meer vertrouwen zal inboezemen waardoor ik toch met Eritreeërs in gesprek kan gaan.

Veldnotitie onderzoeker

Gesprekken werden opgezet volgens de *'life history method'*, waarbij verzoekers het deel van hun levensverhaal sinds aankomst in België reconstrueerden. In contrast tot een biografie die een chronologische opeenvolging van feiten is, bestaat een levensverhaal uit gebeurtenissen die in de tijd vaak niet strikt van elkaar onderscheiden zijn, maar in elkaar overlopen. Dergelijk narratief is complex, omdat het niet zomaar een onmiddellijke weergave is van het welbevinden. Zoals Eastmond (2007, 250) aangeeft, is een levensverhaal een "*strategische voorstelling van zichzelf. Als representatie, in plaats van een beschrijving van de werkelijkheid, zijn narratieven methodologisch meer complex*"[xxviii].

Vertellen over het eigen levensverhaal in de context van onderzoek is steeds ook een sociale interactie waarbij een verzoeker vis-à-vis de onderzoeker een bepaald beeld van zichzelf probeert op te hangen. In de constructie van een levensverhaal wordt het leven zoals dat geleefd wordt bovendien ook vaak omgevormd en vervormd, bijvoorbeeld om levensgebeurtenissen te legitimeren of om uiteenlopende gebeurtenissen een zekere samenhang en coherentie te geven. Zoals Ghorashi (2007, 120) vaststelde in haar onderzoek bij Iraanse vrouwen, is het bovendien niet alleen de inhoud die verteld wordt, maar ook de manier waarop, die van betekenis is: "*de duur van het interview en het feit dat iemand de tijd kan nemen om stil te zijn, zijn erg belangrijke factoren die recht doen aan pijnlijke herinneringen*"[xxix].

Om aan deze uitdagingen tegemoet te komen werd bij aanvang van de studie in collectieve centra voorgenomen om vier kwalitatieve methodes te combineren, met name het afnemen van focusgroepen, diepte-interviews, etnografische observatie en zogenaamde *'guided walks'*. Focusgroepen zouden een beeld moeten geven van de belangrijkste aspecten die het welbevinden beïnvloeden, terwijl diepte-interviews deze meer in detail zouden moeten uitspitten. Etnografische observatie en guided walks hadden daarnaast tot doel voorbij te gaan aan de discursieve representatie van de beleving om te kijken hoe het dagelijks leven daadwerkelijk in de praktijk vorm krijgt. Tijdens het onderzoek werd omwille van praktische redenen afgestapt van twee methodes.

Het bleek praktisch moeilijk haalbaar om focusgroepen met verzoekers te organiseren wegens de veelheid aan verschillende talen in de centra. De vragenlijst die tijdens de diepte-interviews gehanteerd werd, werd bijgevolg opgesteld op basis van de literatuurstudie. Interviews werden in de meerderheid van de gevallen afgenomen in de moedertaal. Er werden in de centra rustige ruimtes voorzien waar de interviews konden

doorgaan, tenzij de respondenten aangaven liever elders het gesprek te laten doorgaan, zoals in de eigen kamer of in een publieke ruimte.

Daarnaast werd het idee van rondleidingen door verzoekers in hun opvangstructuur verlaten omdat zij hiervan maar moeilijk het nut inzagen. De verzoekers die hiervoor gepolst werden, gaven aan dat er weinig te tonen viel en namen de onderzoekers bijna automatisch mee naar hun eigen kamer. Via etnografische observatie, onder meer regelmatige wandelingen door de opvangstructuur, het nuttigen van maaltijden in het restaurant en de publieke keukens, deelname aan publieke vergaderingen en overnachten in het centrum, konden alsnog de verhalen zoals opgetekend tijdens de diepte-interviews in hun context geplaatst worden.

Tijdens beide vormen van data-verzameling was het belangrijk om verzoekers grondig te informeren over het doel van het onderzoek en de rol van de onderzoeker. In de sociale wetenschappen wordt er vaak gewerkt met gestandaardiseerde formulieren voor geïnformeerde toestemming. Hierbij krijgt een respondent een document dat het onderzoek toelicht en dat gehandtekend wordt bij instemming. Dergelijke formulieren kaderen binnen wat Darling (2014, 203) een 'procedurele benadering' van onderzoeksethiek genoemd heeft: "*ethische review-procedures zijn vaak beperkt bruikbaar in confrontatie met de complexiteit van eigenlijk veldwerk (…) in de reflectie van de verstrengeling van emoties, rollen en politiek (…), ik bepleit dat veldwerk de ontwikkeling van gesitueerde oordelen vereist die verder gaan dan een procedureel ethisch model*"[xxx]. Vaak verstoren dergelijke documenten de spontane interactie. Ze zijn ook niet altijd even begrijpelijk, bijvoorbeeld door de woordkeuze of door het feit dat ze geschreven zijn. Vooral in etnografisch onderzoek is het quasi-onmogelijk om dergelijke formulieren aan respondenten voor te leggen.

In deze studie werd tijdens het etnografisch onderzoek aan verzoekers uitgebreid mondeling uitgelegd wat de doelstelling was. De onderzoekers waren heel open en expliciet over het feit dat deelname aan het onderzoek geen directe positieve invloed zou hebben op geïnterviewden. Deze eerlijkheid zorgde er ook voor dat sommige bewoners besloten om niet deel te nemen.

Een erg pertinente vraag

Terwijl ik op de weg langs de zijkant van het centrum loop, ontmoet ik Amadou, een bewoner uit Guinée die zand in een kruiwagen schept. Ik stel me voor en leg uit wat ik in het centrum doe. Hij vertelt me dat hij voorlopig bezig is, maar dat hij in de namiddag wel wil deelnemen aan een interview. Dan vraagt hij me iets dat tot dusver nog niemand me gedurende het onderzoek gevraagd heeft, althans niet zo direct: 'Is het nuttig?'. Ik leg hem eerlijk uit dat het gesprek niet nuttig zal zijn voor hem, dat het zijn opvangsituatie niet zal veranderen, maar dat het voor toekomstige bewoners in het centrum nuttig kan zijn, althans dat hoop ik. Hij was blijkbaar niet erg overtuigd van mijn antwoord, want hij zou uiteindelijk niet opdagen op het gesprek in de namiddag.

Veldnotitie onderzoeker

De onderzoekers dienden hun rol voor de bewoners ook duidelijk te differentiëren van andere personeelsleden in het centrum, in het bijzonder maatschappelijk werkers. Dit was niet altijd even makkelijk. Vaak gebeurde het dat bewoners spontaan aanklopten bij de onderzoekers, met allerhande begeleidingsvragen.

Een ongeruste man

Terwijl ik veldnotities aan het uitschrijven was in een bureau dat door het centrum ter beschikking werd gesteld, kwam een man van ongeveer dertig jaar aankloppen in paniek. Hij heette Imad en was van Marokkaanse origine. Erg ongerust, vroeg hij of hij me kon praten. Hij legde uit dat hij één van zijn kamergenoten niet meer kon verdragen. Hij maakt 's nachts te veel geluid en bedreigt hem; Imad slaapt al drie dagen niet meer. Ik leg hem uit dat ik hem niet zal kunnen helpen en dat hij met zijn assistent of begeleider moet praten. Hij zegt dat hij dit reeds gedaan heeft, maar hij heeft er weinig vertrouwen in. Ik praat hem over het onderzoek, hij aanvaardt en we leggen een moment vast voor de volgende dag. Wel verwittigt hij me dat afhankelijk van de omstandigheden, het zou kunnen dat hij niet opdaagt. Uiteindelijk komt hij.

Veldnotitie onderzoeker

Tijdens de etnografie werden geen audio-opnames gemaakt om vertrouwelijkheid te garanderen en in de plaats daarvan werden zogenaamde 'veldnotities' uitgeschreven. Respondenten voor de diepte-interviews werden gerekruteerd tijdens het veldwerk. Indien zij bereid waren om een diepte-interview te doen, werd er in samenwerking met een tolk opnieuw uitgelegd wat de doelstelling van de studie was en werd het gesprek opgenomen. Hierbij volgen we de aanbeveling van Mackenzie, McDowell en Pittaway (2007, 307) die een pleidooi houden voor een model van geïnformeerde toestemming dat met herhaling en uitwisseling werkt: "*Modellen van herhaling van instemming vertrekken van de veronderstelling dat ethische overeenstemming best verzekerd kan worden door een proces van uitwisseling, dat probeert om een gedeeld begrip te ontwikkelen van alle stadia in een onderzoeksproces*"[xxxi].

Voorzichtigheid dient aan de dag gelegd te worden bij het verzamelen van data bij verzoekers. Zonder te vervallen in paternalisme, dient onderzoek op gepaste wijze rekening te houden met de uitzonderlijke en moeilijke situatie waarin verzoekers leven: "*Aan de ene kant dienen onderzoekers respect te hebben voor de capaciteiten tot zelf-beschikking, actorschap en veerkracht van deelnemers, en paternalisme te vermijden. Aan de andere kant is het noodzakelijk dat onderzoekers erkennen hoe de effecten van gedwongen verwijdering en trauma de mogelijkheden tot zelfbeschikking van deelnmeers kunnen beïnvloeden*"[xxxii] (Mackenzie, McDowell en Pittaway 2007, 309). Een weerkerend probleem waarmee de onderzoekers geconfronteerd werden, was het feit dat bewoners moeilijkheden hadden om zich te houden aan afspraken.

Reda, de bewoner die je overal ziet, maar toch ongrijpbaar blijft

Ik kom Reda tegen, een bewoner afkomstig uit Algerije. Hij is altijd heel aardig en ik stel hem voor om met mij een gesprek te hebben. Hij zegt nooit nee, maar ik heb het moeilijk om een datum met hem vast te leggen. Uiteindelijk vinden we een datum, op een woensdagochtend. Maar op de bewuste ochtend, kruis ik hem op de lange weg die het opvangcentrum met de stad verbindt, maar hij wandelt de andere richting uit, naar het station. Ik ben verbaasd om hem de tegenovergestelde richting te zien uitgaan want we hadden meteen een afspraak. Hij vertelt me dat hij naar zijn advocaat in Brussel moet en dat hij pas laat tegen 20u of 21u 's avonds naar huis zal komen en dus onze afspraak zal moeten annuleren. Hij vindt het goed om me op een andere dag te zien. We spreken af dat we een andere dag zullen samenzitten, maar we leggen geen concrete datum vast. We zien elkaar nog vaak, maar we slagen er maar niet om een afspraak maken. Reda heeft een ernstig gezondheidsprobleem; hij vertelt me dat hij een tumor heeft en een medische kamer zou willen. Hij kan echter geen medische kamer van het opvangcentrum bekomen omdat ze allemaal volzet zijn. Een andere mogelijkheid is om een transfer naar een ander opvangcentrum aan te vragen. Zijn beslissing lijkt gemaakt te zijn en hij vertelt me dat hij binnenkort zal vertrekken. Ik kom hem vaak tegen in de buurt van de 'blok' waar hij verblijft. Hij vertelt me dan 'dat het echt niet gaat waar hij momenteel verblijft'. Maar ik kruis hem ook elders in het centrum, in feite overal. Op de lange laan die langs de verschillende blokken loopt, in de gemeenschappelijke gang met de sociale en medische diensten, en zelfs in een andere blok, waar hij aan het ontbijten is, met een koffie en enkele koekjes, snel klaargemaakt in de kleine collectieve keuken van de blok waar hij nochtans niet verblijft. Hij gaat nooit eten in het restaurant, hoewel dat hij zich bewust is van zijn slechte eetgewoonten. Maar hij heeft een klein Italiaans koffieapparaat, dus ten minste is zijn koffie lekker. Reda is overal, hij wil altijd wel wat babbelen met mijn collega of met mezelf, hij heeft een goed gevoel voor humor. Hoewel hij erg sociaal lijkt, zie ik hem nochtans nooit (op één keer na) met andere bewoners praten. En het lukt me nooit om met hem een interview te regelen. Ik kruis hem tijdens elk bezoek, buiten het allerlaatste in de koude van december. Hij lijkt altijd erg druk bezig. Hij heeft een afspraak, gaat naar de stad, bij de dokter of bij de advocaat. Enkele maanden na mijn eerste bezoek, is hij uiteindelijk van blok kunnen veranderen, waardoor hij in een kamer verblijft die dichter bij de verschillende diensten van het centrum is. Hij wandelt met een kruk, moeizaam, maar dat verhindert hem er niet van om de lange weg naar de bushalte af te leggen. Hij herkent ons meteen als we aankomen in het centrum. Ik voel dat ons werk hem erg interesseert, en dat hij niet aarzelt om zijn ervaringen over zijn dagelijks leven met ons te delen. Onze uitwisselingen zijn, rijk, treffend, en bevatten op zijn initiatief heel wat van de vragen die we normaal in een interview stellen. Niettemin ben ik, net als mijn collega, er nooit in geslaagd hem formeel te interviewen. Ik heb het nochtans geprobeerd.

Veldnotitie onderzoeker

Het persoonlijke karakter van gesprekken over welbevinden is in staat bepaalde verdrongen trauma's of emoties op te wekken omdat het "*bepaalde aspecten van het psychologisch functioneren mobiliseert die het meest getroffen zijn door traumatizering. In die zin vormt de medische impact van trauma op de gezondheid niet alleen de onderzoeksvraag, maar is het evenzeer een essentieel kenmerk van de onderzoeksrelatie zelf*"[xxxiii] (De Haene, Grietens en Verschueren 2010, 1665). Omwille van deze reden werd vooraf bepaald om expliciet niet door te vragen naar de situatie voor de vlucht en de achterliggende vluchtmotieven. Binnen het kader van wat Bartolomei en Hugman (2010, 238) *'reciprocal research'* hebben genoemd, werden verzoekers ook op hun eigen inbreng aangesproken en werd er gevraagd "*naar hun ideëen over oplossingen en hun beschrijving van problemen*"[xxxiv].

2.2 Onderzoeksontwerp

Omwille van het exploratief karakter van dit onderzoek werd voorgenomen om een zo groot mogelijke variatie na te streven bij zowel de individuele als institutionele factoren. Er werd geopteerd om voorafgaandelijk twee groepen uit te sluiten. Personen die deel uitmaken van een hervestigingsprogramma kwamen niet in aanmerking voor deelname aan het onderzoek. Hun opvangtraject is dusdanig verschillend van de meerderheid van de verzoekers dat besloten werd om hen in een afzonderlijke studie van naderbij te bekijken. Ook werden (niet-begeleide) minderjarigen niet opgenomen in de studie. Onderzoek bij minderjarigen stelt bijkomende uitdagingen, onder meer op het vlak van het bekomen van geïnformeerde toestemming en het werken met aangepaste vragen, die onvoldoende gegarandeerd konden worden in deze studie. Uitgezonderd van deze twee specifieke groepen, kwamen in principe alle verzoekers in het Belgisch opvangnetwerk in aanmerking. De doelstelling was zo veel mogelijk diversiteit te bereiken bij verzoekers, in termen van persoonlijke eigenschappen en noden, context-gebonden risico's en kansen en sociaal netwerk.

Aan de kant van de individuele factoren wilden we rekening houden met de lijst van kwetsbare profielen uit de Opvangwet. Op de lijst staan minderjarigen en niet-begeleide minderjarigen, die aldus principieel uitgesloten werden. De resterende acht categorieën zijn (1) alleenstaande ouders vergezeld van minderjarigen, (2) zwangere vrouwen, (3) personen met een handicap, (4) ouderen, (5) personen met ernstige ziekten, (6) personen met mentale stoornissen, (7) slachtoffers van mensenhandel en (8) personen die folteringen hebben ondergaan, zijn verkracht of aan andere ernstige vormen van psychologisch, fysiek of seksueel geweld zijn blootgesteld, zoals slachtoffers van vrouwelijke genitale verminking. Bij de selectie op basis van individuele factoren wilden we ook rekening houden met factoren die niet opgenomen zijn in de lijst van de Opvangwet. Eerder onderzoek van de Dienst Studie en Beleid bij hulpverleners naar hun inschatting van welke verzoekers kwetsbaar zijn, wees uit dat ze ook LGBTIQ, laaggeletterden, personen die een zeldzame moedertaal spreken, grote gezinnen (met drie of meer kinderen), voormalige niet-begeleide minderjarige vreemdelingen en personen met een erg lang verblijf als kwetsbaar beschouwen.

Aan de kant van de institutionele factoren werd ervoor geopteerd om zowel variatie in het type als de locatie van de opvangstructuren te voorzien. De twee belangrijkste types van opvang voor verzoekers om internationale bescherming zijn collectieve opvangcentra en lokale opvanginitiatieven. Dit rapport beperkt zich tot de collectieve opvangcentra vanuit de idee dat er binnen dit type reeds heel wat variëteit te noteren valt, die verloren zou gaan als beide types in één rapport door elkaar behandeld zouden worden. Collectieve opvangcentra worden in België beheerd door Fedasil en door partners (zoals Rode Kruis, Croix Rouge, Caritas International, of private ondernemingen). Omwille van praktische redenen werd besloten om de studie te beperken tot centra van Fedasil. Deze beperking tot slechts één operator kan een impact hebben op de wijze waarop de dienstverlening georganiseerd is in de centra. Operatoren hebben namelijk een zekere autonomie over de wijze waarop ze de opvang organiseren.

Bij de selectie van collectieve opvangcentra werd ten eerste rekening gehouden met de opvangcapaciteit. Collectieve centra verschillen onderling in omvang, variërend van ongeveer honderd tot ongeveer achthonderd plaatsen. Hoewel de opvangcapaciteit een continue variabele is, kunnen we stellen dat een middelgroot centrum ongeveer 400 opvangplaatsen telt. Centra met een lagere opvangcapaciteit noemen we klein; terwijl we een hogere opvangcapaciteit groot noemen. De selectie moest zowel bestaan uit kleine, middelgrote, als grote centra. Een tweede selectiecriterium betreft de ligging van het centrum ten aanzien van voorzieningen die voor verzoekers van belang kunnen zijn. Het gaat om de afstand ten aanzien van bijvoorbeeld een trein- of busstation, een ziekenhuis, cultuurcentra, religieuze voorzieningen (zoals moskee, tempel, kerk), ontspanningsfaciliteiten (zwembad, bibliotheek), tewerkstellingsbureaus, grootwarenhuis, lagere en middelbare scholen en taalinstituten. Wederom is dit criterium een continuüm, gaande van centra die dichtbij de meeste van deze voorzieningen gelegen zijn tot centra die zich op grote afstand bevinden. Als

de afstand tot al deze voorzieningen minder dan twee kilometer bedraagt, stellen we dat het centrum dichtbij ligt. Als de meeste van deze voorzieningen zich binnen een straal van twee kilometer bevinden, spreken we over een bereikbaar centrum. Bevinden de voorzieningen zich verderaf, dan spreken we over een centrum dat afgelegen ligt ten aanzien van voorzieningen.

In principe zijn er op basis van de indeling volgens type en ligging negen verschillende centra-types mogelijk. Onderstaande tabel geeft de combinatiemogelijkheden weer. Omwille van praktische redenen werd gekozen om de studie te beperken tot vier collectieve centra. Er werd eveneens rekening gehouden met de regio waarin de centra liggen. De centra A en B liggen in Vlaanderen, terwijl centrum C en D in Wallonië liggen. Omwille van de vertrouwelijkheid werden de namen van de centra geanonimiseerd. Hieronder worden de respectievelijke centra meer in detail voorgesteld. Vervolgens wordt een overzicht gegeven van de bewoners die deelnamen aan het onderzoek.

Toegang tot voorzieningen *Opvang*	**Dichtbij**	**Bereikbaar**	**Afgelegen**
Klein		Centrum C	
Middelgroot	Centrum A		Centrum B
Groot		Centrum D	

2.3 Selectie collectieve centra

In dit rapport worden de resultaten besproken van observaties en interviews in vier collectieve opvangcentra. Hieronder wordt een korte schets gegeven van de infrastructuur van de centra, hun ligging en de wijze waarop hun dienstverlening georganiseerd is. Deze informatie is belangrijk om de beleving van verzoekers te contextualiseren. Om de context van deze collectieve opvangcentra beter te begrijpen, werden er 30 gesprekken gehouden met de respectievelijke diensthoofden (en medewerkers) van het onthaal, de medische dienst, de sociale dienst, de animatie dienst en de logistieke dienst. De tabel op het einde biedt een overzicht van de kenmerken van de vier geselecteerde centra.

Infrastructuur en ligging

Drie van de vier centra zijn voormalige kazernes. Alleen centrum C heeft een andere voorgeschiedenis als rusthuis. De centra hebben een zogenaamd ‘open’ karakter, wat betekent dat bewoners in principe vrij zijn om binnen en buiten te gaan. Desondanks zijn de centra omheind en dienen bewoners langs het onthaal te passeren. In Centrum A beschikken bewoners over een elektronische badge waarmee ze de toegang tot het centrum verkrijgen; in Centrum B, C, en D wordt de toegang manueel verschaft door onthaalmedewerkers die de bewonersbadge opvragen. Via de registratie kan een centrum controleren wie aanwezig is. Bewoners mogen per maand maximaal 10 dagen buiten het centrum verblijven. Bovendien mogen ze maximaal drie opeenvolgende dagen elders slapen. De toegangscontrole laat tevens toe om personen die niet geregistreerd staan als bewoner ofwel te registreren als bezoeker ofwel de toegang tot het centrum te ontzeggen.

Centrum A en B hebben allebei een middelgrote opvangcapaciteit van ongeveer 400 personen. Centrum C is het kleinst met een opvangcapaciteit van ongeveer 200 plaatsen. Centrum D is het grootst met een capaciteit van 600 plaatsen. Centrum C, het kleinste van de vier, centraliseert alle opvangplaatsen in één gebouw. In centra A, B, en D zijn de kamers verdeeld over verschillende gebouwen die rondom een grote binnenplaats gelegen zijn. Tussen de blokken zijn er belangrijke verschillen op het vlak van de kamervoorzieningen. De Opvangwet bepaalt geen specifieke kenmerken waar opvangplaatsen aan moeten voldoen. In 2018 voerde Fedasil minimale normen in die meer gedetailleerde voorwaarden aangeven, al laten deze normen toch nog variatie toe.

In Centrum A is er één groot gebouw waar alle alleenstaande mannen verblijven. Ze wonen er in zogenaamde ‘chambrettes’. Het zijn grote ruimtes die met behulp van houten schuttingen opgedeeld zijn in kamers van (hoofdzakelijk) twee personen. In het gebouw is ook een vleugel bestemd voor koppels en gezinnen (met of

zonder kinderen), die dezelfde sanitaire voorzieningen als de alleenstaande mannen gebruiken. De rest van de gezinnen verblijft in afzonderlijke kamers, in kleinere gebouwen verspreid over het centrum. Er is ook een aparte blok voorzien voor alleenstaande vrouwen en moeders, die samenwonen in kamers voorzien voor drie personen. In het grote gebouw is tevens een kleine ziekenboeg met aangepaste kamers en apart sanitair.

Centrum B beschikt daarentegen over meer kleine gebouwen verspreid over het opvangcentrum. Hiertoe behoren op het moment van onderzoek ook drie containers. Net zoals Centrum A is er een afzonderlijke blok voor alleenstaande vrouwen en moeders. Alleenstaande mannen, koppels en gezinnen wonen grotendeels door elkaar in kleine kamers met een capaciteit van vier personen. Enkele maanden voor de start van het onderzoek werden collectieve ruimtes, zoals een animatiezaal, omgevormd tot slaapzalen voor 15 tot 20 alleenstaande mannen. Hun bewoners hebben geen directe toegang tot sanitaire voorzieningen en zijn aangewezen op andere blokken. Het centrum beschikt niet over een specifieke medische ziekenboeg, al zijn er wel enkele kamers met aangepaste faciliteiten (zoals toegang tot een aparte douche).

Centrum C bestaat uit twee gebouwen, maar alle kamers bevinden zich in één gebouw. Kamers voor gezinnen en voor alleenstaanden (per twee of per vier) bevinden zich door elkaar. Het centrum voorziet één aparte vleugel in het centrale gebouw voor minderjarige zwangere meisjes. Er werden tevens vijf mobiele units op het terrein van het centrum geplaatst.

Centrum D bestaat uit tien gebouwen, waarvan er acht bewoners huisvesten. De samenstelling van bewoners varieert per gebouw. Er is een grote variëteit aan kamers, zowel medische kamers, gedeelde kamers voor zes tot negen alleenstaande mannen, chambrettes voor twee alleenstaande mannen, familiekamers, familiestudio's of kamers voor alleenstaande vrouwen.

De centra zijn bevoegd om kamercontroles uit te voeren bij de bewoners. De controles hebben betrekking op de aanwezigheid van verboden spullen, zoals alcohol en drugs of kookapparatuur. De mogelijkheden om het interieur van de kamer aan te kleden zijn beperkt: brandbare objecten, zoals tapijten of posters, zijn bijvoorbeeld verboden. Er staat ook een limiet op de hoeveelheid bagage die aanwezig mag zijn op de kamer. Elke bewoner krijgt een kast toegewezen waar in principe alle bagage in moet passen. Overtollige bagage kan in een depot bewaard worden. Bewoners hebben op de kamer normaal ook een tafel en een stoel ter beschikking.

Bewoners krijgen gedurende hun verblijf zakgeld in de vorm van een dagvergoeding. Voor volwassenen en kinderen bedraagt dit 7,9 euro en voor niet-schoolgaande kinderen 4,8 euro per week. Er bestaat de mogelijkheid om gemeenschapsdiensten te verrichten in de centra om bijkomende inkomsten te verwerven, met een maximum van 185 euro per maand (inclusief zakgeld). De centra hebben systemen opgezet om gemeenschapsdiensten onder bewoners die hierin interesse hebben, te verdelen. Bewoners hebben ook recht op allerlei sanitaire gebruiksgoederen, zoals tandenborstel, toiletpapier, en zeep. In Centrum A wordt er een vast sanitair pakket op geregelde tijdstippen aan de bewoners gegeven; in Centrum B, C en D beschikken bewoners over een puntenkrediet waarmee ze in een centrumwinkel zelf kunnen kiezen welke sanitaire producten ze willen aankopen.

Er zijn belangrijke verschillen tussen de vier centra voor wat de collectieve voorzieningen betreft. In de centra A, C en D is de overgrote meerderheid van de bewoners aangewezen op het restaurant, waar drie keer per dag eten wordt aangeboden. Er zijn slechts enkele studio's of gezinskamers die toegang hebben tot een afzonderlijke bewonerskeuken. Er zijn wel kleine publieke keukens die in beperkte mate op eigen initiatief van de bewoners gebruikt kunnen worden. In Centrum B daarentegen zijn er grote keukens waar een belangrijk deel van de bewoners, zowel koppels, gezinnen als alleenstaanden, zelf moeten koken. Hiervoor krijgen zij maandelijks een vast bedrag per persoon en krijgen ze een koelkast op de slaapkamer. De rest van de bewoners kan gebruiken maken van de keukenfaciliteiten, maar ze krijgen hier geen financiële ondersteuning voor en worden geacht gebruik te maken van het bewonersrestaurant. De centra organiseren een vorm van interne mobiliteit voor wat kamers met toegang tot kookfaciliteiten betreft. Gezien de centra A, C en D over een beperkt aanbod van kamers beschikken waar men zelf kan koken, zijn er lange wachtlijsten. Alleenstaanden komen principieel niet in aanmerking. In Centrum B daarentegen wordt een soort van doorschuifsysteem gehanteerd, waarbij verzoekers die het langst in het centrum verblijven, kunnen verhuizen naar een kamer met toegang tot de publieke bewonerskeuken. Hierbij wordt geen onderscheid gemaakt tussen gezinstypes.

De Opvangwet vermeldt niet wat het vrijetijdsaanbod is dat voorzien moet worden in collectieve centra. In de minimale normen is er wel sprake van een ontspanningsaanbod, waaronder de toegang tot sport- en animatie-infrastructuur, zowel in het centrum als daarbuiten. Hier worden onder meer tv-ruimtes en zitruimtes mee bedoeld. Ondanks deze minimale normen blijken niet alle centra hier ook effectief over te beschikken. De vier centra beschikken over heel wat buitenruimte met onder meer sportinfrastructuur (zoals een pingpongtafel, volleybalnet, fitnesstoestellen) en een speeltuin. Er is echter een verschil wat overdekte publieke ruimtes betreft. Centrum A beschikt over een internetlokaal met vaste computers, een huiswerklokaal, een ontspanningsruimte met aansluitend fitnesszaal en bibliotheek en een overdekte sporthal. Tijdens het verloop van het onderzoek beschikte Centrum B alleen over een fitnessgebouwtje en een huiswerklokaal. De animatieruimtes van het centrum werden omgevormd tot slaapzalen. Bij het onthaal werd wel een tijdelijke zithoek gecreëerd met een wifi-hotspot. Centrum C heeft enkele animatiezalen (waaronder een bibliotheek) en een sportzaal. Centrum D heeft eveneens een sportzaal en animatiezalen, maar beschikt ook over een zaal voor taallessen en een kapsalon. In alle centra is het restaurant ook buiten de maaltijden toegankelijk als zitruimte.

Bij de selectie van de centra werd er doelbewust gezocht naar variatie in locatie. Centrum A ligt net buiten de ring van een middelgrote stad en bevindt zich op 1,6 kilometer van het stadscentrum en het station. Alle nodige voorzieningen zijn daardoor in de nabijheid van de opvangstructuur. Centrum B ligt daarentegen aan een grote baan in een rurale omgeving, op 16 kilometer verwijderd van de dichtstbijzijnde middelgrote stad met een station. Op 4 kilometer van het centrum bevindt zich een kleine gemeente met beperkte voorzieningen, zoals supermarkten, een bibliotheek en een zwembad. Opvangstructuur C is in het centrum van een kleine gemeente met een station gelegen. Er is een beperkt aanbod aan voorzieningen, maar ze zijn allemaal op wandelafstand. Centrum D ligt op 2 kilometer van een kleine stad, met heel wat voorzieningen. Ondanks de nabijheid ontbreekt het aan belangrijke voorzieningen, zoals bijvoorbeeld een treinstation.

Dienstverlening

In het heuristisch kader dat aan de basis van dit onderzoek ligt, werd dienstverlening gepresenteerd als een mediërende institutionele factor. In dit onderzoek werden vier centra geselecteerd die onder de bevoegdheid vallen van Fedasil, waardoor verschillen in dienstverlening tot een minimum worden herleid. Niettemin hebben ook centra van Fedasil een zekere speelruimte om eigen accenten te leggen. Hieronder wordt gepresenteerd hoe de dienstverlening ingevuld wordt en waar er verschilpunten op te tekenen zijn. De uiteenzetting wordt gestructureerd volgens de vormen van begeleiding zoals onderscheiden in de Opvangwet, namelijk begeleiding op maatschappelijk, medisch, psychologisch en juridisch gebied.

Wat maatschappelijke begeleiding betreft, hebben centra A en B hun maatschappelijk werkers per woonblok georganiseerd. De sociale dienst van de centra werkt aldus gedecentraliseerd, met verschillende bureaus verspreid over de woonblokken. In centrum A is deze werkwijze recent ingevoerd, terwijl centrum B al meerdere jaren op deze manier functioneert. Centrum C bestaat slechts uit één woonblok en beschikt over één gecentraliseerde sociale dienst. De sociale dienst in centrum D, dat uit acht verschillende woonblokken bestaat die ver uit elkaar gelegen zijn, werkt nochtans gecentraliseerd. Er werd geopteerd om enkele maatschappelijk werkers te organiseren volgens expertise in plaats van per woonblok.

In de centra van Fedasil heeft elk gezin (alleenstaande of familie) in principe een maatschappelijk werker als referentiepersoon. Deze staat in voor het bijhouden van een sociaal dossier en een individueel begeleidingsplan. Per maatschappelijk werker is er een caseload van ongeveer 50 dossiers. Bij aankomst in het centrum wordt door de maatschappelijk werker per gezin een sociale intake afgenomen. Er bestaan grote verschillen tussen maatschappelijk werkers over hoe de maatschappelijke begeleiding gedurende het verblijf vormgegeven wordt, maar het omvat onder meer het bijstaan bij administratieve handelingen, het informeren over tewerkstelling buiten het centrum en het bieden van praktische hulp (zoals treintickets in het kader van de procedure voorzien). De sociale dienst van Centrum A beschikt, bovenop de maatschappelijk werkers die de opvolging van individuele dossiers verzorgen, over een maatschappelijk assistent die zich specifiek bezighoudt met het opzetten van een vrouwenwerking voor het centrum. Haar kantoor is gevestigd in de woonblok voorzien voor alleenstaande vrouwen, maar de georganiseerde activiteiten (zoals kookateliers of recreatieve momenten) zijn tevens toegankelijk voor vrouwen die in gezinsverband in het centrum verblijven. De Opvangwet omschrijft dat het verschaffen van informatie over het dagelijks leven in een opvangstructuur alsook over de activiteiten waartoe een verzoeker toegang heeft, deel uitmaken van de maatschappelijke begeleiding. In de vier centra is er naast de sociale dienst tevens een aparte dienst die zich bezighoudt met wat in het algemeen omschreven kan worden als ‘animatie’. De medewerkers zijn polyvalente centrummedewerkers, ook wel ‘sociaal begeleiders’ of ‘monitoren’ genoemd. In centrum A, C en D is de

animatiedienst gecentraliseerd, terwijl de sociaal begeleiders in Centrum B eveneens ingedeeld zijn volgens blokwerking. De animatiediensten van de centra zijn van mening dat het slechts beperkt tot de taak behoort van een opvangstructuur om activiteiten voor bewoners te organiseren. Hun rol wordt veelal ingevuld als facilitator van het zelfinitiatief, bijvoorbeeld door het ter beschikking stellen van materiaal dat uitgeleend kan worden. De animatiediensten hebben tevens de functie om te bemiddelen bij eventuele samenlevingsproblemen in de opvangstructuur. Daarnaast zijn zij bevoegd voor het inschrijven van kinderen in het onderwijs.

Op het vlak van medische dienstverlening, beschikken de vier centra over een gecentraliseerde medische dienst met verpleegkundig personeel en een (externe) arts (die ter plaatse consultaties houdt). Bij aankomst worden bewoners uitgenodigd voor een medische intake. Tenzij de bewoner medische hulp nodig heeft, is er nadien geen vaste medische opvolging voorzien. Bewoners horen zelf hulp te vragen bij de medische dienst als ze ziek zijn. De werking kan vergeleken worden met een huisartspost. Centrum C werkt met medische permanenties. Bewoners kunnen zonder afspraak langsgaan tijdens de openingsuren. In centrum A en B werd overgestapt van een systeem met vrije consultatie naar een afsprakensysteem. In centrum A kunnen bewoners permanent bij het Onthaal terecht om een afspraak te maken, die meestal enkele dagen later zal zijn. In centrum B dienen bewoners op de dag zelf tussen 7u en 8u30 een afspraak te maken aan het Onthaal, maar er is een daglimiet. Het Onthaal kan in urgente situaties wel vragen voor bijkomende consultaties. In centrum D werkt men zowel met afspraken, als met een permanentie.

Er is steeds eerst een consultatie bij het verplegend personeel. Pas wanneer zij de tussenkomst van een arts nodig vinden, wordt er een vervolgafspraak gemaakt. De centrumarts treedt op bij algemene gezondheidsklachten en verwijst door naar gespecialiseerde medische dienstverlening indien nodig. Bovendien zorgt de centrumarts voor medische attestering in het kader van de verzoekprocedure, zoals het opmaken van littekenattesten of attesten van vrouwelijke genitale verminking. Bepaalde medicatie kunnen bewoners vrij verkrijgen aan het Onthaal (zoals pijnstillers), terwijl medicatie op voorschrift door de medische dienst verschaft wordt of door de bewoner bij een apotheker opgehaald moet worden.

De Opvangwet is zeer summier over psychologische dienstverlening en stelt louter dat deze begeleiding dient verzekerd te worden. Er is in geen van de centra een psycholoog aangesteld. Maatschappelijk werkers en medewerkers van de medische dienst geven aan dat ze in beperkte mate aan psychosociale begeleiding doen, met name wanneer bewoners zelf om hulp komen vragen. De focus ligt echter bij de doorverwijzing naar externe psychologen. De doorverwijzing naar een psycholoog kan verschillen tussen centra. In centrum A zijn het bijvoorbeeld de maatschappelijk werkers van de sociale dienst die een bewoner doorverwijzen; in centrum B en D daarentegen is het pas na een consultatie bij de centrumarts dat een doorverwijzing naar de psycholoog toegestaan wordt. Kenmerkend voor centrum B en C is dat er samengewerkt wordt met een vaste psycholoog die ter plaatse komt. De psycholoog clustert de consultaties in functie van de talen en de tolken.

Op juridisch vlak spreekt de Opvangwet over het toezien op de effectieve toegang van de begunstigde van de opvang tot juridische eerste- en tweedelijnsbijstand. In de vier centra werd vastgesteld dat de juridische begeleiding door maatschappelijk werkers ruim wordt opgevat. Maatschappelijk werkers geven aan dat het verschaffen van informatie over de asielprocedure en de voorbereiding van de bewoner tot de kern van hun takenpakket behoort. De regelmaat waarmee zij hun bewoners zien is vaak afgestemd op belangrijke momenten in de procedure, gaande van het indienen van het verzoek om internationale bescherming, het persoonlijk verhoor bij de Dienst Vreemdelingenzaken, het interview bij het Commissariaat Generaal voor de Vluchtelingen en Staatlozen, de beslissing, de eventuele beroepsprocedure en informatie over vrijwillige terugkeer.

	Centrum A	Centrum B	Centrum C	Centrum D
Aard	Voormalige kazerne	Voormalige kazerne	Voormalig rusthuis	Voormalige kazerne
Capaciteit	400 plaatsen	400 plaatsen	200 plaatsen	600 plaatsen
Kamers	- Chambrettes en kamers - Vrouwenblok	- Slaapzalen en kamers - Vrouwenblok	- Slaapzalen en kamers - Tenten	- Chambrettes en kamers - Studio's voor families
Restaurant en keukens	- Restaurant - Beperkte private keukens - Kleine publieke keuken	- Restaurant - Geen private keukens - Grote publieke keuken	- Restaurant - Geen private keukens - Beperkte publieke keuken	- Restaurant - Beperkte private keukens - Kleine publieke keuken
Animatie en ontspanning	- Buitenfaciliteiten - Uitgebreide binnenfaciliteiten	- Buitenfaciliteiten - Beperkte binnenfaciliteiten	- Buitenfaciliteiten -Uitgebreide binnenfaciliteiten	- Buitenfaciliteiten - Beperkte binnenfaciliteiten
Locatie	Dichtbij	Afgelegen	Bereikbaar	Bereikbaar
Maatschappelijke begeleiding	Blokwerking sociale dienst Gecentraliseerde animatie	Blokwerking sociale dienst Blokwerking animatie	Gecentraliseerde sociale dienst Gecentraliseerde animatie	Gecentraliseerde sociale dienst Gecentraliseerde animatie
Medische begeleiding	Gecentraliseerde medische dienst Verpleging en arts	Gecentraliseerde medische dienst Verpleging en arts	Gecentraliseerde medische dienst Verpleging en arts	Gecentraliseerde medische dienst Verpleging en arts
Psychologische begeleiding	Doorverwijzing door sociale dienst	Doorverwijzing door medische dienst	Doorverwijzing door medische dienst	Doorverwijzing door medische dienst
Juridische begeleiding	Sociale dienst	Sociale dienst	Sociale dienst	Sociale dienst

2.4 Interviews en observaties

Om de ogenschijnlijk eenvoudige vraag te beantwoorden hoe verzoekers de opvang beleven, wordt geput uit 93 diepte-interviews, 13 informele gesprekken en 47 dagen observatie in vier opvangcentra van Fedasil. De data voor centra A en B werden verzameld in de lente van 2019, van april tot juni. Data voor centra C en D werden verzameld tussen september en december. Verzoekers vormen een heterogene groep, bijvoorbeeld in termen van geslacht, leeftijd, nationaliteit, gezinssamenstelling en termijn in de opvang. Zoals eerder aangegeven, was het de bedoeling om deze variëteit te weerspiegelen in de selectie van respondenten en opvangstructuren. Hieronder stellen we de respondenten voor die deelnamen aan het onderzoek in de collectieve centra. Bij de selectie werd geen representativiteit nagestreefd, in de zin dat er verhoudingsgewijs niet evenveel respondenten geselecteerd moesten worden als aanwezig in de totale bewonerspopulatie. Relatief gezien werd er net gestreefd naar een oververtegenwoordiging van bepaalde minderheden, zoals bijvoorbeeld ouderen, transgenders, alleenstaande vaders, personen met een erg lang verblijf in de opvang, of personen afkomstig uit een weinig vertegenwoordigd herkomstland (zoals bijvoorbeeld India, Namibië, Tanzania of Tibet). Desondanks weerspiegelt de selectie toch de belangrijkste groepen in de opvang, zijnde jongeren (tussen 18 en 30 jaar), alleenstaanden, mannen, afkomstig uit landen zoals Afghanistan, Syrië, Palestina, Irak en Eritrea. Onderstaande tabellen geven een overzicht van de kenmerken van de verzoekers die uiteindelijk deelnamen aan het onderzoek.

Profiel

Personen die verblijven in het opvangnetwerk worden niet opgedeeld volgens de uitgebreide lijst van kwetsbare categorieën zoals opgenomen in de Opvangwet. Een intentionele selectie was bijgevolg niet mogelijk. Verzoekers werden als alternatief op toevallige basis geselecteerd in een poging voor elke categorie personen te vinden. Deze selectiemethode is tijdrovend omdat bepaalde profielen weinig voorkomen en/of moeilijk detecteerbaar zijn. Dit is bijvoorbeeld het geval voor slachtoffers van mensenhandel. Sommige personen zijn ook eerder gesloten en vertellen bijvoorbeeld niet graag dat ze folteringen hebben ondergaan, zijn verkracht of aan andere ernstige vormen van psychologisch, fysiek of seksueel geweld werden blootgesteld. Onderstaande tabel geeft een overzicht van het aantal respondenten per categorie van kwetsbaarheid. In sommige gevallen behoorden respondenten tegelijkertijd tot meerdere categorieën.

Categorie	Aantal
Alleenstaande ouders vergezeld van minderjarigen	22
Zwangere vrouwen	2
Personen met een fysieke handicap	1
Ouderen (60+)	5
Personen met ernstige ziekten	4
Personen met mentale stoornissen	9
Potentiële slachtoffers van mensenhandel	2
Personen die folteringen hebben ondergaan, zijn verkracht of aan andere ernstige vormen van psychologisch, fysiek of seksueel geweld zijn blootgesteld, zoals slachtoffers van vrouwelijke genitale verminking	2
LGBTIQ	4
Laaggeletterden	4
Personen met een zeldzame moedertaal	4
Grote gezinnen (drie kinderen of meer)	13
Voormalig niet-begeleide minderjarige vreemdelingen	3
Zeer lang verblijf in de opvang (meer dan drie jaar)	7

Leeftijd

Wat leeftijd betreft, werden verzoekers ingedeeld in vier categorieën (jeugd, volwassen, middelbaar, senior). Deze indeling faciliteert het maken van vergelijkingen, al is het belangrijk erop te wijzen dat de gehanteerde grenswaarden enigszins arbitrair zijn. Er werd besloten om meerderjarigheid als vertrekpunt te nemen, al bestaat er vaak discussie over de biologische leeftijd van een persoon. Tevens is het niet algemeen aanvaard tot wanneer de jeugd duurt. Hoewel het algemeen aanvaard is dat de jeugd langer duurt dan de meerderjarigheid, bestaat er discussie over de leeftijd waarop men volwassen wordt. De categorieën volwassen, middelbaar en bejaard zijn bovendien sterk cultureel bepaald. De indeling die hier gemaakt wordt, is een hulpmiddel om voldoende variatie te hebben in de selectie en mag niet geïnterpreteerd worden als een determinant van het welbevinden.

	A	B	C	D	Eindtotaal
Jeugd (18-30)	15	13	7	6	41
Volwassen (31-45)	15	8	11	13	47
Middelbaar (46-60)	4	1	2	6	13
Senior (60+)	1	0	0	4	5
Eindtotaal	**35**	**22**	**20**	**29**	**106**

Gender
Naar gender werd een onderscheid gemaakt tussen mannen, vrouwen en transgenders. Indien personen zich als transgender voorstelden, ongeacht of ze reeds een genderbevestigende behandeling hadden ondergaan, werden ze als dusdanig geklasseerd. In 9 gesprekken waren zowel een man als een vrouw aanwezig, wat de samengestelde categorie verklaart.

	A	B	C	D	Eindtotaal
Vrouw	10	5	10	8	33
Man	19	15	9	19	62
Gemengd	4	2	1	2	9
Transgender	2	0	0	0	2
Eindtotaal	**35**	**22**	**20**	**29**	**106**

Gezinssamenstelling
Bij de gezinssamenstelling werd een gedetailleerd onderscheid gemaakt tussen 7 categorieën. Alleenstaanden werden onderscheiden van alleenstaanden met familieleden in het centrum (zoals bijvoorbeeld een broer of zus). Bij alleenstaande ouders werden vaders van moeders onderscheiden. Bij koppels gaat het om twee partners, ongeacht hun officiële status, zonder kinderen. Families werden gedefinieerd als gezinnen met kinderen, ongeacht de officiële band van beide ouders tot de kinderen. Het kon bijvoorbeeld tevens om een nieuw samengesteld gezin gaan. Er werd een onderscheid gemaakt tussen eerder kleine gezinnen met twee of minder kinderen en grote gezinnen met drie of meer kinderen. De beschrijving van de familiale toestand baseert zich op de situatie in de opvang. Het is mogelijk dat alleenstaanden bijvoorbeeld een gezin in het land van herkomst hebben of dat de partner of kinderen zich in een ander land bevinden.

	A	B	C	D	Eindtotaal
Alleenstaand	22	13	1	18	54
Alleenstaand met familie	2	1	1	1	5
Alleenstaande vader	1	0	2	0	3
Alleenstaande moeder	3	3	7	6	19
Koppel	1	0	0	2	3
Gezin met 2 of minder kinderen	3	3	8	0	14
Gezin met 3 of meer kinderen	3	2	1	2	8
Eindtotaal	**35**	**22**	**20**	**29**	**106**

Nationaliteit
De nationaliteit van verzoekers verwijst naar het land waar ze geboren zijn. Voor velen is dit echter niet het land waar ze voor hun komst naar België verbleven. Sommigen hebben jarenlang in ballingschap gewoond, zoals bijvoorbeeld het geval was voor heel wat Palestijnen die in Libanon woonden of Afghanen die eerder in

Iran verbleven. Voor heel wat verzoekers was België tevens niet het eerste land waar ze asiel aanvroegen en soms verbleef men reeds meerdere jaren in andere Europese landen.

Land	Aantal	Land	Aantal	Land	Aantal	Land	Aantal
Afghanistan	15	**Eritrea**	7	**Mexico**	1	**Tanzania**	1
Albanië	3	**Gabon**	1	**Namibië**	1	**Tibet**	1
Algerije	3	**Ghana**	1	**Nepal**	2	**Turkije**	4
Angola	4	**Guinee**	5	**Niger**	1	**Ukraine**	2
Armenië	1	**India**	1	**Pakistan**	1	**Venezuela**	2
Burundi	1	**Irak**	3	**Palestina**	14	**Yemen**	1
Cameroun	1	**Iran**	1	**Rwanda**	1		
China	1	**Ivoorkust**	1	**Somalië**	2		
Congo DRC	5	**Marokko**	1	**Suriname**	1		
El Salvador	4	**Mauritanië**	1	**Syrië**	11		

Verblijfsduur
Gemiddeld verbleven de verzoekers die deelnamen op het moment van het onderzoek 6 maanden in de opvangstructuur. Bewoners die net aangekomen waren (minder dan twee weken) kwamen niet in aanmerking voor deelname. Het maximum aantal maanden in de respectievelijke opvangstructuur was 51 maanden (dus meer dan 4 jaar). Het is belangrijk om de totale termijn in de opvang mee in ogenschouw te nemen en niet alleen de termijn in de opvangstructuur waar verzoekers op het moment van het onderzoek verbleven. De totale gemiddelde termijn in de opvang van de bevraagde verzoekers loopt namelijk op tot 11 maanden, met als uitschieter één persoon die reeds meerdere jaren in de opvang verblijft. Omwille van verschillende redenen wijzigden verzoekers van woonplaats. Het gaat zowel over het sluiten van een collectieve opvangstructuur, disciplinaire transfers of de wijziging van opvangstructuur na het indienen van een volgend verzoek.

2.5 Analyse

De interviews werden woordelijk getranscribeerd in de taal van de interviewer en de tolk, namelijk Nederlands, Frans of Engels. Dit betekent dat de originele verwoording van de respondenten niet letterlijk overgenomen kon worden. Het was praktisch onhaalbaar om transcripties te doen in uiteenlopende talen, van Arabisch tot Dari. Bovendien was er geen meertalig onderzoeksteam die deze data vervolgens zou kunnen verwerken. Etnografische observatie werd beperkt in de tijd tot blokken van maximaal 2 uur, die vervolgens uitgeschreven werden door de onderzoeker. Alle verzamelde data werden ingelezen in het kwalitatief data-verwerkingsprogramma Nvivo.

De eerste stap van de analyse bestond in het coderen van de data. Er werd gewerkt met een a priori structuur van het codeboek die gevormd werd door de aparte dimensies van het heuristisch kader, zijnde de individuele factoren, de institutionele factoren, de dimensies van welbevinden en de vier verschillende gedragspatronen. Vervolgens werden binnen deze grove structuur op basis van citaten nieuwe codes aangemaakt. Sommige van deze codes werden onderling gegroepeerd naar thema, waardoor een codeboek met drie niveaus gemaakt werd. De codering laat toe om voor de verschillende factoren een beeld te krijgen van de belangrijkste dynamieken. In dit rapport wordt uitvoerig gebruik gemaakt van citaten om zo dicht als mogelijk aan te sluiten bij de originele beleving van verzoekers.

Terwijl de praktijk van het coderen ertoe bijdraagt om een diepgaand begrip te ontwikkelen van de verschillende dimensies van het welbevinden, bestaat er ook een zeker gevaar dat de complexe samenhang

over het hoofd gezien wordt. Vandaar dat het ook belangrijk is om op case-niveau te zoeken naar verbanden. Zoals eerder gesteld, maakt voorliggend rapport deel uit van een serie, waarin de institutionele variëteit verder opgevoerd wordt. De data worden in dit rapport vergeleken vanuit het verschil in locatie en grootte van de opvangstructuren en volgens de variëteit onder de geselecteerde respondenten. Het tweede rapport maakt een vergelijking mogelijk op basis van het verschil tussen collectieve en individuele vormen van opvang. Om de samenhang van verschillende factoren te beklemtonen, wordt er eveneens gewerkt met korte beschrijvingen van de beleving van verzoekers. Met name bij de bespreking van de verschillende gedragspatronen hebben we oog voor de wijze waarop verzoekers navigeren tussen hun individuele en institutionele positie en op die manier hun welbevinden beïnvloeden.

Hoofdstuk 3 - Dagelijks leven in de collectieve opvang

Verhalen van verzoekers over hun dagelijks leven in de opvang zijn zelden rechtlijnig en eenduidig. Wie de gesprekken met bewoners beluistert, wordt dan ook meegenomen op een meanderende rit. Verzoekers springen in de tijd en vergelijken heden, verleden en toekomst. Ze denken terug aan het land dat ze achterlieten en verlangen naar een eigen plaats in België. In dit hoofdstuk proberen we deze persoonlijke verhalen van verzoekers te vertalen naar herkenbare en vergelijkbare ervaringen. Hiervoor maken we gebruik van het schema dat op basis van de wetenschappelijke literatuur opgesteld werd. De verhalen worden geordend in vier rubrieken. De eerste rubriek gaat over hoe personen zichzelf voorstelden. Ten tweede wordt stilgestaan bij de manier waarop de opvangcentra werden gepresenteerd. Als derde rubriek gaan we in op hoe bewoners zich voelen en hoe ze functioneren in de opvang. Hieruit volgt in vierde instantie een bespreking van de strategieën van bewoners om met het verblijf in de opvang om te gaan.
Gesprekken met bewoners begonnen steeds met de vraag wat hun eerste indruk van het centrum was. Fabian, een alleenstaande bewoner uit Venezuela, antwoordde als volgt:

Kan je me beschrijven wat jouw eerste indruk was van het centrum toen je hier aankwam?

Dat is een zeer goede vraag. De manier waarop de vraag gesteld is, is zeer goed, want de indruk die ik nu heb van het centrum is totaal anders dan mijn eerste indruk. Toen ik hier aankwam was ik niet per se bang, dat is misschien niet het juiste woord, maar ik was wel op mijn hoede, eerlijk gezegd. Ik wist niet wat ik moest verwachten, hoe mijn verdere procedure ging verlopen. Het was emotioneel ook een zeer moeilijke situatie voor mij.

En je vertelt dat jouw indruk veranderd is doorheen de tijd? Kan je mij even uitleggen wat er dan juist veranderd is?

In zekere zin ben ik nu meer op mijn gemak, maar ik ben vooral, om het in een goed woord te zeggen, meer gewend geraakt aan mijn situatie. Het heeft toch enkele weken geduurd om me aan te passen aan hoe alles hier verloopt.

Fabian, Venezuela, alleenstaand, centrum A

De ervaring van onzekerheid over wat te verwachten van de opvang in een centrum werd door alle bewoners gedeeld. Wie nog nooit in een collectief opvangcentrum geweest is, kan zich dan ook maar moeilijk voorstellen hoe het moet zijn om er te wonen. Iedere bewoner begint het opvangtraject met het gevoel een onbekende wereld te betreden, wat angst en emoties oproept. Hoe het vandaar verder gaat, hangt af van de interactie tussen vele factoren. Terwijl Fabian aangeeft dat hij gewend raakte aan de situatie, zijn er ook bewoners voor wie de opvang nooit normaal wordt. In dit hoofdstuk ontrafelen we de complexe realiteit van het dagelijks leven in de opvang om de verschillen en gelijkenissen tussen bewoners te beschrijven en begrijpen.

3.1 Individuele factoren

Bewoners worden vaak voorgesteld als een groep omdat ze allemaal een verzoek om internationale bescherming lopende hebben. Achter deze objectieve gelijkenis schuilt echter een wereld van individuelen verschillen. Deze manifesteren zich op drie niveaus. Bewoners hebben ten eerste andere persoonskenmerken en noden, die variëren volgens leeftijd, medische noden, sociale klasse, et cetera. Ten tweede zijn er contextgebonden risico's en opportuniteiten. Bijvoorbeeld, de duur van de opvang en het verloop van de procedure zijn niet bij iedereen gelijk. Ten derde zijn er verschillen in de samenstelling en sterkte van het sociaal netwerk dat bewoners omringt. Hierna komen deze drie bronnen van verschil achtereenvolgens aan bod.

Persoonlijke kenmerken en noden

In de veronderstelling dat individuele factoren een impact hebben op het welbevinden van bewoners, werd in dit onderzoek doelbewust gezocht naar veel individuele diversiteit. Op basis van onze kwalitatieve data kan vanzelfsprekend geen uitspraak gedaan worden over de omvang van deze diversiteit in de totale populatie. Wel kunnen we wijzen op de reikwijdte die het contrast tussen bewoners kan aannemen. Bewoners kunnen zonder aarzelen 'superdivers' genoemd worden. Hiermee verwijzen we naar het feit dat de individuele contrasten zo groot zijn dat het moeilijk wordt om op groepsniveau duidelijke bewonersprofielen en bijhorende noden te verwachten. Bij gebrek aan vergelijkbaar onderzoek doorheen de tijd is het niet evident om hard te maken dat de superdiversiteit een nieuw en groeiend fenomeen is. Eerder onderzoek bij opvangactoren wijst echter wel uit dat bewoners in de ogen van het personeel de afgelopen jaren geleidelijk meer divers geworden zijn. Dit uit zich onder andere in termen van leeftijd (met meer minderjarige en oudere bewoners), medische toestand (met meer ernstig zieke personen), mentale gezondheid (met meer getraumatiseerde personen), sociale klasse (met minder bemiddelde personen), opleidingsgraad (met meer laaggeletterden) en seksuele oriëntatie (met meer LGBTIQ-personen). Zonder exhaustief te willen zijn, geven we hieronder enkele voorbeelden van deze verschillen.

Van leeftijd naar levensfase

Het merendeel van de bewoners die in het onderzoek aan het woord kwamen, zijn tussen 18 en 45 jaar. Deze levensfase wordt doorgaans gezien als de productieve fase, waarin volwassenen hun leven uitbouwen. Het is de leeftijd waarop men eventueel een gezin sticht, een carrière uitbouwt en een sociale identiteit aanneemt. Er heerst een grote drang bij bewoners om zich zo snel als mogelijk te realiseren of ten minste de zekerheid te bekomen over de tijdshorizon waarop ze hun leven in België volledig kunnen starten. In de woorden van Malek, een alleenstaande man uit Syrië:

> *I do not have a future yet. I am 37 years old. I have spent one year in Greece. I have spent seven months and a half in the Netherlands, and I have been here for one year and a half. I feel that I have no future yet. This is why I am frankly tired. I have no woman and I want to get married and start planning for my life outside. I cannot do that.*
>
> **Malek, Syrië, alleenstaand, centrum A**

Aïcha, een jonge alleenstaande mama uit Guinee, verwoordt hetzelfde gevoel :

> *Bon, c'est pour ça que je vous dis que c'est incertain. Et, si ma réponse est positive, je dirais que mon futur sera meilleur, parce que je vais reprendre mes études, je vais enfin vivre, je vais enfin vivre une vie heureuse, je pense.*
>
> **Aïcha, Guinee, alleenstaande moeder, centrum D**

Bewoners die al wat ouder zijn, hebben vaak al een leven in hun thuisland opgebouwd. Door te vluchten is hun oude bestaan onderbroken. Dit gaat gepaard met de ervaring van verlies en rouw.

> **Ce sentiment de mal-être il résulte selon vous davantage de votre vécu en Syrie ou de votre vie d'aujourd'hui, de l'attente ?**
>
> *Avant de venir en Belgique, j'ai vécu 8 ans au Liban. Là-bas, je travaillais et en même temps j'étudiais à l'université, j'étais donc très occupé. En venant ici, je pensais que ce serait mieux. Je m'attendais à tout ce qu'aille plus vite ici, mais ce n'est pas le cas.*
>
> **Hani, Syrië, koppel, centrum C**

Iets oudere personen hebben ook al vaak een familie gesticht. Jawar, een alleenstaande man uit Pakistan, vertelt hoe hij stress heeft over de opvoeding van zijn kinderen die nog steeds in zijn thuisland verblijven. Hij vreest voor de opleidingskansen van zijn kinderen: des te langer de opvang duurt, des te later hij zijn kinderen naar België kan brengen.

What is the cause of the stress?

Because my family is in Pakistan, I have small children there. Sometimes they, I tell them, they are sometimes in hospital, they don't go to school, I am worried about their studies because they are in growing age. These are the problems and my time here is, I just lost 5 years of my life, so that's the main reason, and I cannot go back to my country because we have, there, problems, it is not a life there so I just want to give a good future for my children OK I didn't get there still in 40 years but I want to promote these things in my children. I want to give them a good education. (…) what can I do for them. I just sacrifice for them, they will come here and they will go to good school and good colleges, they can study here very well. (…) the future I am worried about it because my children are not going to school over there, that's the main reason, because you have one chance for everything in life. If you don't study at that time on which you need it, then the other time I think it is not, because if I'm young and I'm studying and I get the benefit of my studies, it's good. But if I'm 70 years old 75 years old I can just spend my life at that time in a good way.

Jawar, Pakistan, alleenstaand, centrum A

Wat oudere verzoekers vooral verlangen, is dat ze hun voormalige leven terug kunnen opnemen. Ze willen teruggaan naar hun gewone leven zoals ze het kenden voor de vlucht. Ayah, een Palestijnse bewoonster droomt ervan om zich ergens te installeren en haar dagelijks leven te hervatten :

What gives you strength in life?

Ohh yes, dream or hope. I hope to leave the centre and … to find a good life with my children and my children they speak and understand Français très bien. And I find work here in Belgium and a small, small house with two cats, because we love cats. (…) Because in our home in Ghaza, there is, were a cat. (…) Yes yes, we make food and … (…) I hope. I hope, because I like cats very much. And my children like, yes. It's a small dream, I think, it's okay for me.

Ayah, Palestina, alleenstaande moeder, centrum D

Onder de oudste bewoners stellen we meer gelatenheid vast en minder druk om zich zo snel als mogelijk te realiseren. Hun productieve levensfase is gedeeltelijk achter de rug en hun toekomstperspectief in België ziet er anders uit. Mo, een Palestijnse man van zestig jaar, heeft gezondheidsproblemen en zou een operatie aan zijn rug moeten ondergaan. Hij onderscheidt zich van de jongeren in het centrum en is onzeker over hoe hij zijn toekomst in België zal kunnen invullen:

According to my personal situation, things are different. The youths are able to go out and find jobs, and hang on. But for me, and from my past situation, I am not capable of finding a job or going around. It is my health situation that imposes to me to live this way. I don't have such capabilities.

Mo, Palestina, alleenstaand, centrum A

Lukas, een Albanese man van 61 jaar, verwacht niet veel meer van het leven. Hij blijft zich verbonden voelen met de familie die hij achterliet, maar ziet geen toekomst meer voor zichzelf weggelegd:

Quels sont vos souhaits pour le futur ?

La plus belle chose serait que Dieu m'aide à mourir et que je m'en aille ailleurs... Parce que cela n'est pas une vie. Ce qui me donne de la force dans cette vie, c'est l'amour que j'ai pour mes enfants, et surtout pour ma fille. Je suis si désolé pour elle, je me sens comme un père qui a failli à son devoir. Mais la vie est ainsi.

Lukas, Albanië, alleenstaand, centrum D

Vergelijken we de citaten van Malek, Jawar, Mo en Lukas, vier alleenstaande mannen, dan valt op hoe anders zij naar hun toekomst kijken. Ook Aïcha, een jonge moeder met een zoontje, en Ayah, een alleenstaande moeder met vier kinderen, hebben duidelijk een andere kijk op het leven. Leeftijdsverschillen in de opvang brengen een heel ander perspectief met zich mee, met andere bronnen van stress.

Tussen fit en futloos

De medische toestand van bewoners in de collectieve centra loopt sterk uiteen. Een beperkt aandeel heeft heel intensieve medische zorgen nodig en verblijft in medische kamers, met bijvoorbeeld een ziekenhuisbed of met toegang tot een afzonderlijke douche. Sami uit Palestina is één van hen.

Weinig mobiel

Het is al enkele dagen geleden dat ik Sami gezien heb. Normaal zit hij elke dag op een bankje op het centrale plein. De hele dag rookt hij er sigaretten en af en toe komen andere bewoners met hem een praatje maken. Hij loopt op krukken en het kost hem duidelijk moeite om de afstand tussen zijn kamer en het bankje af te leggen. Eten doet hij sinds kort in zijn kamer want het restaurant is te ver. Personeel uit de keuken brengt hem zijn plateau. Ik vraag hem enkele dagen later waar hij geweest is. Hij antwoordt: "Sometimes, I don't like to see anyone. I stay in my room. Rarely, I go outside the center. Maybe I went out 3 times since I got here 5 months ago."

Veldnotitie onderzoeker

In vergelijking met Sami zijn er echter ook bewoners die absoluut geen medische begeleiding nodig hebben en in goede gezondheid verkeren. Alena en Valera uit Oekraïne houden er bijvoorbeeld een actieve levensstijl op na:

There is also a fitness facility. You sometimes go there?

I'm trying, but mm-mm [no]. My wife using, but I'm not, because it's not much for me. I worked in fitness before, in my country, six years, and I don't like. I go to boxing lately.

Ah, you go boxing? And your wife, she uses the fitness. During the regular opening hours or…?

For woman, you can take the key when you want.

She often goes there?

In the morning. Yeah, at 7 or… Because after, she brings children to school and after we work. She has time in the morning.

Did she also do sports or fitness when you were still in Ukraine? Can you tell me why you started boxing? Was it something you already did in…?

I did it in my country, like.. yeah, it's my sport.

Alena, Oekraïne, gezin, centrum B

De medische toestand van de meeste bewoners bevindt zich tussen beide uitersten. Heel wat bewoners kampen vooral met lichte medische problemen, zoals verteringsproblemen, slechte tandhygiëne, et cetera. De oorzaak van deze problemen ligt soms in het land van herkomst, bij de vluchtroute, of bij de opvang in België. Verzoekers hebben hoge verwachtingen over de gezondheidszorg in België, maar zoals later nog aan bod komt, kunnen die niet altijd ingevuld worden.

Wat mentale gezondheid betreft, worden verzoekers in de wetenschappelijke literatuur soms voorgesteld als zwaar getraumatiseerde passieve personen. Wat echter opvalt, is dat dergelijke 'abnormalisering' niet overeenstemt met de wijze waarop verzoekers zichzelf voorstellen. Imad uit Marokko is het bijvoorbeeld niet eens met de 'categorieën' die op hem toegepast worden:

La directrice a écrit dans ce document [de transfert] que je suis malade et paranoïaque. Si je suis malade et paranoïaque ? La directrice, elle n'a pas de psychiatre ou de psychologue, pour le type de ma maladie, pour évaluer si je suis malade et paranoïaque, et elle dit que je le suis ! En plus, c'est un secret médical. Elle n'a pas le droit de lancer mes secrets sanitaires, voilà... Je ne signe pas le document.

Imad, Marokko, alleenstaande, centrum D

In de gesprekken met bewoners viel op dat zij zich vaak erg bewust zijn van de ingrijpende ervaringen die ze meegemaakt hebben. Heel wat respondenten droegen inderdaad een psychologische bagage met zich mee en waren daar ook open over. Yousef, Ejaz en Saïd vertellen bijvoorbeeld alledrie heel open over het moment waarop hun psychologische problemen begonnen:

The issue I have that all of a sudden I forget things. For example, I'm talking to you and in the meanwhile I wouldn't know that what I spoke five minutes ago. So it happens to me because I went to the Norwegian embassy in Pakistan because I have family in Norway and there I came under an attack and because of that attack I now have psychological issues.

Ejaz, Afghanistan, alleenstaand, centrum D

I came with my psychological issues. I consider myself as sick. This regard… I was sleeping on streets and I came with that. (…) I had a friend in Italy and he was like a brother. He was very close friend and he died on my lap and I saw him taking his last breath.

Yousef, Palestina, alleenstaand, centrum A

When I was coming on the way here to Belgium, on the way we had crossed big forests etc. so it was dangerous. So when I arrived here, I couldn't sleep on the way for 8 days, so I was sleepless in fact, when I arrived here in this centre, for 3 days I had this feeling that because of my sleeplesness and depression that I was having, I might have some psychological issues so this was the kind of impression that I was having the first 3 days.

Saïd, Afghanistan, alleenstaand, centrum D

In bovenstaande citaten komen Yousef, Ejaz en Saïd niet over als passieve personen. Deze observatie geldt ook voor de andere bewoners die we interviewden. Het is belangrijk om oog te hebben voor de traumatische ervaringen van bewoners, maar hun impact mag ook niet te determinerend ingevuld worden. De belangrijkste verschillen liggen vooral bij de wijze waarop bewoners met hun psychologische problemen geholpen willen worden en hoe toegankelijk de psychologische hulpverlening is. Hierop wordt later nog dieper ingegaan.

Geaardheid: openlijk of verborgen

In de collectieve opvang wonen personen met verschillende seksuele geaardheid bij elkaar. Net als in de samenleving, is de meerderheid hetero en is er een minderheid die behoort tot wat vaak met de clusterterm LGBTIQ (Lesbian, Gay, Bisexual, Transgender, Intersex, Queer) omschreven wordt. Niet iedereen komt even graag openlijk uit voor zijn of haar seksuele geaardheid. Sommige bewoners zijn net omwille van hun geaardheid op de vlucht en zijn daardoor eerder op hun hoede. Tijdens het interview met Joël, een dertiger uit Ivoorkust, kwam plots zijn seksuele geaardheid ter sprake. Hij bleek homo te zijn, maar deelde dit niet met de medebewoners uit het centrum.

Est-ce tu as quelqu'un amoureux dans le centre?

Non

Ou en dehors du centre?

Mmm, oui (…)

Ah d'accord. Et tu la vois beaucoup?

Euh… (silence)… c'est pas une fille.

Ah ok, pas de souci.

Ce n'est pas une fille.

Et tu l'as rencontré ici? Dans un bar ou… comment ? C'est pas facile de rencontrer des gens.

En fait, on s'est rencontré dans un bar à Anvers, voilà. C'est un bar gay quoi, on s'est croisé là. (…)

Est-ce que les autres résidents savent que..?

Non, je ne montre pas ma vie privée."

Joël, Ivoorkust, alleenstaande, centrum B

Voor andere bewoners, zoals het lesbisch koppel Alena en Valera uit Oekraïne, is het moeilijker om hun geaardheid geheim te houden. Zij gaven aan geconfronteerd te worden met onbegrip van medebewoners die niet tolerant waren ten opzichte van hun geaardheid:

Do you feel safe here in the centre?

Not too much. Yeah, because, yeah… Because not everybody expects you're a family, yeah. Afghani people. Sometimes we have conflict, but it's no reason to make a conflict.

What is the conflict about then?

About LGBT. They don't expect it…

And how do you react if..? Can you explain me for instance when you had a conflict, what happened, how did it start..?

When they see you, they started to talk to you with words. Beh-beh, like this. I was angry, and it's… there's no reason to make it.

Alena, Oekraïne, gezin, centrum B

Ook voor transgenders is het doorgaans moeilijk om hun genderidentiteit verborgen te houden in het centrum. Akhil uit India bijvoorbeeld zat volop in de transitie van man naar vrouw. Hij wou zich graag kleden en gedragen als een vrouw, ondanks dat hij fysiek nog steeds man was. Ook hij botste regelmatig op onbegrip bij medebewoners.

I'm girl, like I'm not boy, I'm not girl, I'm boy. I'm like, make-up is my hobby, nail polish, but problem, Afghani boys, they're speaking, fighting, wishing to kill me.

Akhil, India, alleenstaande, centrum A

In het verbergen en onthullen van de genderidentiteit en seksuele voorkeur spelen allerlei seksuele codes een rol. Dergelijke codes verschillen van cultuur tot cultuur, waardoor bewoners elkaars gedrag niet altijd begrijpen. Dit kan tot misverstanden leiden waarbij bepaald gedrag (zoals jongens die erg fysiek met elkaar omgaan) verkeerd begrepen wordt als een code voor homoseksualiteit. Fabian uit Venezuela vertelde tijdens een gesprek hoe dit hem bijvoorbeeld reeds in een lastig parket bracht met Afghaanse jongens.

Daarnet heb je ook even vermeld dat je homoseksueel bent. Heeft dat ooit voor een probleem gezorgd hier in het centrum?

Ja, maar dat was ook een beetje mijn eigen schuld. Er zijn een aantal mensen, vooral moslimmannen, maar natuurlijk niet allemaal, die zich nogal vijandig opstellen tegenover homoseksuele mannen. Ze weten niet echt hoe ze met een homoseksuele man moeten omgaan. Dat hangt natuurlijk ook af van persoon tot persoon en ook hun land van herkomst speelt hier een rol in. Maar sommigen hebben daar dus degelijk wel een probleem mee. Door de culturele verschillen en de taalbarrière kunnen er misverstanden ontstaan. Zo is flirten voor mij zoals een spel, iets speels en sommige beseffen dat, maar anderen vatten het dan wel serieus op. Die cultuurshock kan voor ongemakkelijke situaties zorgen. Ik ga al mijn hele leven om met heteroseksuele mannen en heb al speels met hen geflirt. Het was steeds duidelijk dat het maar om te lachen was, dat ik niet twijfelde aan hun seksualiteit en dacht dat ik hun zou kunnen "bekeren". Maar vanwege de cultuurverschillen hier is het voor sommige mensen niet duidelijk dat mijn bedoelingen niet serieus opgevat moeten worden. Daarom zei ik straks dus dat het een beetje mijn eigen schuld is, omdat ik me voordien niet bewust was van die cultuurverschillen en de cultuurshock die mijn acties konden veroorzaken. Sommige groepen uit bepaalde landen, mannen uit Afghanistan bijvoorbeeld, beschouwen zichzelf als zeer machtige, heldhaftige figuren. Dergelijke "grapjes" over homoseksualiteit worden door hen als vernederend beschouwd. Ik kan ook moeilijk op het eerste gezicht zien wie meerderjarig is en wie niet in die groepen. Zo heeft er zich een incident voorgedaan waarbij twee minderjarige jongens uit zo'n groep mij serieus namen en dreigden om de politie erbij te halen omdat ik hen aan het lastig vallen was.

Fabian, Venezuela, alleenstaand, centrum A

Er is veel onderlinge sympathie tussen personen die onder de noemer van LGBTIQ vallen. Soms ontmoeten ze elkaar bijvoorbeeld tijdens bijeenkomsten van Rainbowhouse Brussel. Persoonsidentiteiten zijn echter complex en men differentieert zich onderling toch ook van elkaar. Deze nuance komt duidelijk tot uiting in een gesprek met Ansha, een Surinaamse transgender:

Beschrijf je jezelf als een LGBTI-persoon, of hoe, uw geaardheid, hoe zie je dat zelf, hoe kader je dat?

Ik beschrijf mezelf als transgender vrouw. Ja LGBT, maar mijn geaardheid, mijn seksuele geaardheid, I would say, bisexual trans woman.

Ansha, Suriname, alleenstaand, centrum A

Er is eveneens onderling wantrouwen, waarbij verzoekers van elkaar in vraag stellen of iemand wel effectief tot de categorie van LGBTIQ behoort. Sommige personen zouden zich als LGBTIQ-persoon voordoen in de hoop makkelijker verblijfspapieren te bekomen. In de woorden van Ansha:

Heb jij zo een zicht op iedereen in het centrum en wie trans is?

Ik heb veel gemerkt dat Afrikanen het meer spelen en het dan gebruiken. En ik heb ook al gehad waar iemand gevraagd heeft voor foto's van hem en ik bijvoorbeeld, en dan is het weer uitleggen van ik ben niet gay, ik kan jouw niet helpen met je case, dus dat moet je me niet vragen, en zo een beetje insulting eigenlijk, om iemand te gebruiken, je voelt je gebruikt, je voelt je gewoon gebruikt.

Ansha, Suriname, alleenstaand, centrum A

Kloof in cultuur en klasse

Bewoners in de onderzochte opvangcentra komen uit heel verschillende landen, al zijn er wel enkele nationaliteiten die sterker vertegenwoordigd zijn, zoals Afghanistan, Irak en Palestina. Op deze diversiteit hadden vele bewoners niet gerekend en het overviel hen bij aankomst in het centrum. In de woorden van Rashid uit Jemen:

What I did not expect is that I would meet people from different backgrounds, nationalities and cultures, and how this is an opportunity to get to know different cultures and how you can get into contact with those people and learn things about people.

Rashid, Jemen, alleenstaand, centrum B

Bewoners zijn zich veel bewuster van de culturele verschillen in de centra dan bijvoorbeeld de diversiteit in geaardheid. Amina beschrijft hoe die verschillen in één centrum naast elkaar bestaan, zonder dat er tussen personen met een verschillende cultuur veel interactie is.

Chacun vit sa vie, chacun a sa propre culture, s'habille différemment, et personne ne se plaint de l'autre. Cela ne pose pas de problèmes.

Amina, Palestina, familie, centrum C

Niet iedereen staat echter zo positief als Rashid of neutraal als Amina tegenover culturele diversiteit. Bewoners zien in de culturele diversiteit ook een bron van miscommunicatie en onverenigbare culturele praktijken. Philip, een Angolese man met z'n gezin, beschrijft het centrum als volgt:

Moi je dis toujours, c'est une tour de Babel çà. C'est beaucoup des mentalités, des nationalités, d'origines, des caractères, de mauvaises habitudes. Un mélange. C'est une salade de riz en fait.

Philip, Angola, familie, centrum A

Zoals Philip aangeeft met de metafoor van de 'toren van Babel', is het voor bewoners vaak niet evident om met elkaar te praten omdat men een andere taal spreekt. Dit versterkt het gevoel dat medebewoners 'anderen' zijn waarmee men weinig gemeenschappelijk heeft buiten de plaats waar men verblijft. Er bestaat de neiging om aan deze culturele diversiteit tevens een niveau van ontwikkeling toe te schrijven. Bewoners omschrijven

elkaar en de verschillende culturele gebruiken als onderontwikkeld. Of zoals Ali, een alleenstaande man uit Iran, het stelde:

It's the weakness of the development of the people here. They don't care about each other.

Ali, Iran, alleenstaand, centrum A

Hani, een hogeropgeleide Syriër, toont weinig begrip voor medebewoners die geen respect opbrengen voor andermans cultuur. Hij vindt het paradoxaal dat weinig tolerante personen net naar België gevlucht zijn, een land dat volgens hem bekend staat om haar positieve appreciatie van culturele diversiteit :

Moi par exemple je suis un Syrien musulman, mais c'est personnel. Certaines personnes peuvent avoir des problèmes avec d'autres cultures mais moi personnellement, je n'en ai pas... Et je ne sais d'ailleurs pas si ces personnes existent et si elles existaient, elles auraient dû bien réfléchir avant d'arriver en Belgique ! Car la Belgique en particulier est connue pour la diversité de sa population, de ses langues, de ses cultures, de ses nationalités, de ses religions,... Donc ces personnes qui ont des problèmes avec les autres cultures n'auraient pas dû venir en Belgique.

Hani, Syrië, familie, centrum C

Het is moeilijk om een objectieve inschatting te maken van de sociale klasse waartoe iemand behoorde voor de komst naar België. Bovendien verschilt de klasse-habitus tussen landen, waardoor klasse tevens een relatief begrip is. In de getuigenissen werd vastgesteld dat sommige bewoners de opvangcondities in het collectief centrum ervaren als een achteruitgang ten opzichte van hun voormalige sociale klasse. Mohamed uit Palestina, die met zijn echtgenote en vijfjarig zoontje in het centrum verblijft, verwoordt het als volgt:

Because some people they are… they came from places who are… I'm not being racist or discriminatory, but it's a true that there are different strata in the society. For some people who came from specific backgrounds, it's not as others. They treat us here as we all came from this really low level in the society. And for me, it's not the same. I didn't come from poverty and not like some other people who used to stay like in the streets, who will not find any issues in the lifestyle here. But for me, I came from a background that makes this really tough for me. Because I didn't come from poverty and yeah… and this is the main reason why I've been living tough this here.

Mohamed, Palestina, familie, centrum A

Sami, die eveneens uit Palestina afkomstig is, maar jarenlang met zijn gezin in Libanon gewoond heeft, komt uit de lagere strata in de samenleving. In tegenstelling tot een terugval in levensomstandigheden, ziet hij de opvang in België eerder als een sociale ladder voor opwaartse mobiliteit. Ondanks dat beide heren met hun gezin Palestijnse wortels hebben, kan men hieruit dus niet afleiden welke verwachtingen ze koesteren over de opvang.

The treatment is top. It's how you define humanity, the treatment. I did not see such treatment in Lebanon. I've got two kids and one of them has only 10% strength in one of the eyes and the other eye is not functional. The other one is only 35%. And all the treatment and the advantages we got here is just awesome, because I've stayed in Lebanon for a while and all what I've got after all the years I've spend there is to be called a refugee and not be admitted as a citizen and I'm getting all the privilege here.

Sami, Palestina, gezin, centrum A

Er zijn wel indicaties die wijzen op een grote kloof in opleiding tussen bewoners. Indirect wijzen zij op een klassenkloof. Een goede indicator is de geletterdheidsgraad. Meerdere respondenten bleken nooit naar school geweest te zijn, waardoor ze niet in staat waren te lezen en schrijven. Onderstaande citaten van drie Afghaanse respondenten wijzen op de moeilijkheden die analfabetisme met zich meebrengt (zoals oriëntatiemoeilijkheden) en de inspanningen die het vergt om op latere leeftijd aan geletterdheid te werken.

Als ik de weg kwijt ben is het heel moeilijk voor mij om te zien waar ik ben en om mijn weg terug te vinden.

Heb je een plannetje van de stad of heb je google maps of zo?

We zijn analfabeet, wat ga je dan met een routebeschrijving doen als wij toch niet kunnen lezen. Het is alsof we blind zijn.

Mohamar, Afghanistan, gezin, centrum A

In Afghanistan ben ik ook nooit naar school geweest, ik ben absoluut analfabeet. Ook in mijn moedertaal kan ik niet lezen of schrijven. Dat wordt heel moeilijk voor mij om Nederlands te kunnen leren. Ik ben begonnen met alfabetisering. Ik moet het alfabet eerst leren.

Arghawan, Afghanistan, alleenstaand, centrum A

In Afghanistan, did you go to school?

No.

Is there something you would like to be, to be able to write and to read?

I really want to develop myself so I'm able to read and write and I think I have developed myself a lot compared to before because I had a friend in Brussels who helped me out a lot and now I have a friend here in the centre who speaks very good English and most of the time he helps me out and teaches me. So now I'm able to read the alphabet, like A, B, C, D, etc.

Ejaz, Afghanistan, alleenstaand, centrum D

Het is niet omdat personen uit hetzelfde land afkomstig zijn, dat ze het onderling ook goed met elkaar zullen kunnen vinden. Onderstaande getuigenis van de student Omid, die net als Mohamar, Arghawan en Ajaz uit Afghanistan afkomstig is, illustreert dat het delen van dezelfde sociale klasse van veel groter belang kan zijn:

When I came here, it was completely different in general. In fact all centres in Belgium are similar, they are places for asylum seekers. Because none of the persons staying in the centres is a student. They are all asylum seekers and refugees. For me it was difficult to stay together in the same room with four persons who have different professions or hobbies than mine. Some of them watch some things, some of them do something else. I was supposed to do about my study, like studying. It was difficult for me. But above all things, I had to accept kind of environment and behaviours of persons. Because there was no other solution. It is like obligated for us. Otherwise we will have to spent all of our time outside the centre, be living in the street. So that is way we have to accept this thing. We are struggling all these tough situations, but one day we hope we will reach at our goal. That's what we are struggling for.

Now in the second room, where is your roommate from?

He is from Afghanistan. I have chosen him only because he is educated not because he has the same nationality. I don't care that he is from Afghanistan. I am not someone who favours people on the basis of their origin, religion and so on. For me respect is the first criterion to coexist with someone. If he is my brother and he is uneducated and he does not respect other humans, I will not stay with him for one minute. If someone is educated and has something in his mind, I can live with him. My roommate is in secondary school and he is busy with his study. Now I am happy.

Omid, Afghanistan, alleenstaand, centrum C

De variatie in culturele en sociale achtergrond tussen bewoners is in de huidige opvang duidelijk erg groot. Dit brengt vanzelfsprekend uiteenlopende verwachtingen met zich mee ten aanzien van de opvang. Tevens zorgt het voor uitdagingen in het samenleven van bewoners met een zeer uiteenlopend profiel.

Koopkracht en materieel vermogen

Zoals eerder aangegeven krijgen bewoners weekgeld op basis van hun leeftijd. Voor volwassenen bedraagt dit bijvoorbeeld 7.90 euro per week. Bovenop dit bedrag hebben sommige bewoners extra financiële koopkracht, zoals spaargeld. In het omgaan met de opvangcondities kan de extra financiële ruimte een belangrijke rol spelen. Zo beschikt Ali uit Iran bijvoorbeeld over spaargeld dat hij opbouwde door te werken in Duitsland. Elke dag spreekt hij dit spaargeld aan om kleine uitgaven te doen, zoals het kopen van sigaretten of om een koffie te gaan drinken.

How do you cope with 7,90 € if you want to have a drink for instance in the city ? And if you don't have a job…

It's hard… Before I came here, I was working for three years in Germany. I have still saved money. I can have for the next three, four months too. It's a good situation but no more. I don't know what will happen if I had to go out. Maybe you can ask me later, in six months…

Ali, Iran, alleenstaand, centrum A

Bewoners kunnen tijdens de opvang ook geld verdienen door gemeenschapsdiensten te verrichten of door buitenshuis te werken. Vaak gaat een deel van dat geld echter naar familie of schuldeisers in het buitenland in de vorm van *'remittances'*. Het vergroot de financiële koopkracht aldus niet. Opmerkelijk is dat de middelenstroom ook in omgekeerde richting verloopt, waarbij bewoners financiële hulp krijgen uit het thuisland om in België te overleven. Zo vertelt Ansha uit Suriname dat ze het restaurant van het centrum, dat ze associeert met slecht eten en ongewenste blikken, kan vermijden omdat ze geld van haar familie krijgt.

Lukt het om met dat bedrag rond te komen ?

Nee, maar ik heb gelukkig wel van het klein groepje familie dat wel weet waar ik ben, dat ik toch een beetje hulp krijg. En daarom dus dat ik mijn eigen eten een beetje kan kopen en mijn sigaretjes, maar voor de rest, tja, is het een beetje survival.

Ansha, Suriname, alleenstaand, centrum A

Dit is ook het geval bij Ayah, een Palestijnse alleenstaande moeder met vier kinderen, die vertelt dat haar man die achterbleef hen af en toe geld toestuurt. Met het geld kan ze treintickets kopen en bijvoorbeeld wat extra kledij voor de kinderen betalen. Zonder de extra's van haar man zou ze maar moeilijk rondkomen en haar kinderen voorzien van het nodige.

There is not enough, so?

No, I, I…this money…when my husband can send me, also (…) Yes, because…it's difficult, they are children. We didn't buy clothes, or some. Little, little, I buy little, but the money is very…yes. So, I want to work, this is… (…) If I go alone to shopping, I buy a ticket.

You buy it by yourself?

Yes.

And you buy it with the money that you receive here?

Uuhhm...yes… but sometimes my husband send to me…uuhhm...a little money, because the money here is very…we are five persons…yes.

Ayah, Palestina, alleenstaande moeder, centrum D

Bewoners beschikken tevens niet allemaal over dezelfde toestellen (zoals smartphone of laptop). Rashid, een twintiger uit Jemen die sinds 3 maanden in de collectieve opvang verblijft, getuigt over het feit dat zijn mobiele telefoon kapot gegaan is:

My mobile broke down and I cannot buy a new one.

A mobile phone is a very precious thing.

Yes, very important.

How do you feel know that your phone is broken ? What is the consequence ?

I can't contact my family, my friends, I can't access the social media world, but I see that the main part of life are my family and friends, and as long as I have both, I can manage without a mobile.

Rashid, Jemen, alleenstaand, centrum B

Personeel binnen de opvangstructuren weet vaak niet wie bemiddeld is en wie niet. De materiële ongelijkheden zorgen voor een kloof tussen armere en rijkere bewoners in de opvangstructuren. Dit draagt bij aan een verschillende perceptie van de opvangcondities en andere overlevingsstrategieën.

Contextgebonden risico's en kansen

Naast de verschillen die te wijten zijn aan persoonlijke kenmerken van bewoners, genereert de context waarin zij zich bevinden een bijkomende bron van diversiteit. Sofia, een alleenstaande vrouw uit Tanzania, maakt duidelijk dat het niet zozeer gaat over de opvangcondities, maar over wat zij 'de situatie' noemde: *'the centre is okay, it's the situation that is stressfull'*. De belangrijkste contextuele factor is het verloop van de procedure. Hoewel bewoners allemaal een verzoek om internationale bescherming lopende hebben, verloopt die toch bij niemand identiek. Hieronder staan we stil bij verschillende aspecten van de procedure, waaronder de ervaring van onzekerheid en afwachten, de termijn en de rechten die aan de procedure verbonden zijn. Daarnaast wordt ook ingegaan op de impact van transfers tijdens de procedure.

Onzekerheid en afwachten

Alle bewoners delen de ervaring dat het wachten op een beslissing over het beschermingsstatuut onzekerheid met zich meebrengt.

Est-ce que vous êtes inquiet parfois ?

Oui, tout le temps. Oui, bien sûr que je sens de l'inquiétude car je ne sais pas ce qui m'attend. Autant je suis éduqué, autant je sens de l'inquiétude et de l'anxiété. De manière générale, ce n'est pas uniquement moi, ce sont les autres aussi.

Khaled, Palestina, koppel, centrum D

Maintenant, c'est en noir et blanc… Cela fait beaucoup de temps qu'on attend… On ne sait pas si la procédure sera positive ou négative.

Ahmed, Mauritanië, familie, centrum C

Alegria uit El Salvador geeft aan dat bewoners niet noodzakelijk continu nadenken over de procedure, maar dat het wel als een schaduw op hun dagelijks leven rust:

Om heel eerlijk te zijn is dat toch wel iets waar we elke dag aan denken, zijnde het dan onderbewust. Want we zitten nu wel in die procedure, maar we weten niet wat de einduitslag zal zijn en dat zorgt voor mij persoonlijk toch voor wat onzekerheid.

Alegria, El Salvador, alleenstaand, centrum A

Een belangrijk aspect van de onzekerheid heeft te maken met het verstoorde tijdsperspectief. Arghawan uit Afghanistan legt bijvoorbeeld uit dat de onzekerheid een negatieve impact heeft op zijn dagelijks leven doordat hij niet weet hoe de toekomst er zal uitzien.

Waar ik me heel regelmatig zorgen over maak, is euh de twijfel, de situatie dat ik niet weet in welke richting ga ik uitgaan. Ga ik bijvoorbeeld een positieve beslissing krijgen van CGVS of ga ik een negatief antwoord krijgen van CGVS. Dat zijn dingen die mijn dagelijks leven beïnvloeden, negatief beïnvloeden.

Arghawan, Afghanistan, alleenstaand, centrum A

Voor Hani uit Syrië is het moeilijk om het verleden los te laten, zolang hij geen zekerheid heeft over de toekomst. Hij kan maar moeilijk het verleden en de toekomst verzoenen. Adil en Rafa bevestigen dit gevoel en geven aan dat het voor hen onmogelijk is om plannen te maken.

Parlez-moi un peu de vos habitudes quotidiennes, ce que vous faites en général durant la journée ?

A vrai dire c'est une question difficile... Le problème est qu'en général, on n'a pas grand chose à faire. Cela m'arrive de m'ennuyer, beaucoup. Et cela affecte ma santé mentale. Penser à la fois au passé et au futur, les deux en même temps, c'est difficile.

Hani, Syrie, famille, centre C

How long have you been staying in the centre ?

Two months. But some people since eleven or twelve months. Some people more… I don't know till which time I will still here but it would be very difficult to if I stay here for six, seven [months] or more with the same system. It will be very hard for me. (…) The waiting, I don't know what will happen. Of course the waiting of the results. In Brussels we don't… I had a fingerprint in Germany and I don't know what will happen with me. This waiting for announcing is very difficult. I don't know how long I will stay here. That's also very difficult. (…) Because it's not clear for me what will happen, I cannot plan anything, really. But if I… I hope that I will take positive. I will do the normal. I will search for a job. The children will go to school. My wife will search for a job also and then we will set up. Because I change many houses, many countries, this is my last position I hope. I hope that will be the last stop, the last position.

Adil, Palestina, familie, centrum A

There is no stability, the person is not knowing where he is headed, he is just waiting.

Rafa, Palestina, alleenstaand, centrum A

Wasif, een Syrische man die met zijn echtgenote en drie kinderen gedurende meer dan 8 maanden in het centrum woont, ziet vooral het gebrek aan duidelijkheid over de termijn als een probleem. Het frustreert hem dat er geen uniforme standaard is voor iedereen, ongeacht de stand van de procedure. Terwijl heel wat van zijn Syrische landgenoten het centrum konden inruilen voor een individuele opvangplaats, wacht hij nog steeds op een transfer.

Here in the centre, you are always awaiting. I have been for eight or nine months here in the centre. I am not only talking about me, I am talking about all the people that is staying here before being transferred to a social house. That's a shame to stay all that long in this place. I would say that Fedasil put a time limit, for example four months or six months, one year, one year and a half, and this time limit should apply on all people, even those who got negative responses should be transferred after this time limit into private housing. Because of your psyche, you would be dying after a while.

Wasif, Syrië, familie, centrum B

Hoewel de duurtijd in de collectieve opvang duidelijk een uitdaging vormt, is het tevens het gebrek aan perspectief op het einde ervan dat bewoners frustreert. De onzekerheid dat de opvang morgen of binnen een jaar kan eindigen, is een uitdaging die bovenop de lange duurtijd komt. Ibrahim beschrijft het treffend aan de hand van een metafoor:

Comment est-ce que vous voyez votre futur ?

Je vois mon futur comme une image, pas floue, mais noire, une grande interrogation.

Ibrahim, Algerije, familie, centrum C

Uiteindelijk lijkt tijdsbeleving wel ondergeschikt aan de fundamentele onzekerheid over het verkrijgen van het statuut. Bewoners zijn zich bewust dat ze niet allemaal dezelfde kansen hebben op erkenning. Alegria uit El Salvador bijvoorbeeld was goed op de hoogte van de erkenningskans voor personen uit haar land van herkomst:

Wel, ons land staat op de gunstige lijst, dus er is meer kans om een positieve beslissing te krijgen. En in een 'sociale woning' is het dan mogelijk om bepaalde dingen te doen, zoals zelf koken of buiten te gaan lopen, die hier niet of minder mogelijk zijn, vanwege die angst en dergelijke.

Die informatie dat El Salvador op de lijst staat van landen met een hoge erkenningsgraad, is dat iets dat de sociaal assistent jullie verteld heeft, of jullie advocaat? Hoe weten jullie dat?

Ja, we hebben het gehoord van onze sociaal assistent en onze advocaat. We hebben het ook gezien op de webpagina van Fedasil. Als ik me niet vergis staan er ongeveer vijf landen op die gunstige lijst.

Alegria, El Salvador, alleenstaand, centrum A

Andere bewoners vrezen bepaalde procedure-aspecten, zoals de terugkeer naar een andere Europees asielland op basis van de Dublin-verordening. Bij de Eritrese Freya komt er steeds opnieuw uitstel in de behandeling van haar dossier. Buiten het feit dat ze hierdoor langer in de opvang moet verblijven, voedt het vooral haar piekeren. Het is de onzekerheid over wat er bij de asielinstanties gebeurt die haar ongelukkig maakt.

I had fingerprints in Spain and then they cancelled the fingerprints in September and I got worried. They postpone, postpone.. Always two months, two months.. I used to expect that I would be done in two or three months and every time they would delay more, so I get bored. Four months ago I would cry everyday. I fall sometimes.

Freya, Eritrea, alleenstaand, centrum A

Bovenstaande citaten geven aan dat er achter de onzekerheid complexe processen schuilgaan. Soms is men onzeker over de asielbeslissing en soms eerder over de termijn waarop een beslissing zal plaatsvinden.

Voorwaardelijke rechten

Het recht op tewerkstelling is afhankelijk van de termijn van de verzoekprocedure. Wie wil werken op de reguliere arbeidsmarkt, moest op het moment van het onderzoek namelijk vier maanden wachten om in aanmerking te komen. Dit genereert een bijkomende bron van diversiteit tussen bewoners. Amburo uit Somalië, die pas één maand in de opvang verblijft, voelt de wetgeving omtrent tewerkstelling aan als een belemmerende factor om vooruit te komen in het leven. Omdat hij één van de bewoners is die niet het geluk hebben om terug te kunnen vallen op spaargeld of familie, wil hij zo snel als mogelijk aan het werk gaan. De wetgeving laat dit echter niet toe:

The government they don't give money, like social money, and also they don't have the right to work. These people need to work, but they have to wait for four months until they get orange card. And the people here, they have to sacrifice, for cigarettes, you need to pay, clothes you need.

Amburo, Somalië, alleenstaand, centrum B

Personen wiens aanvraag voor internationale bescherming werd afgewezen, verliezen ook bepaalde rechten die ze verworven hadden, waaronder het recht om te werken. Zoals Ibrahim uit Algerije stelt:

Ils ont retiré la carte orange, le permis de travail et l'annexe 26, maintenant je n'ai rien.

Ibrahim, Algerije, familie, centrum C

Bewoners hebben ook niet allemaal dezelfde kansen om werk te vinden dat aansluit bij hun competenties. Sommige beroepen hangen nauw samen met bepaalde nationale regels, waardoor het beroep niet zomaar in elk land kan uitgeoefend worden. Dit kan gaan om meer intellectuele beroepen (zoals in de advocatuur of in de medische wereld), maar het kan ook gaan over technische beroepen. Yacil was in Turkije truckchauffeur, maar hij kan zijn beroep voorlopig niet verderzetten in België. Hij geeft aan zich niet graag in de afhankelijke positie van begunstigde van de opvang te bevinden, maar de wetgeving maakt het moeilijk om voor zichzelf en voor zijn echtgenote te zorgen[xxxv] :

Ik zoek dus werk. Ik was in Turkije vrachtwagenchauffeur maar hier kan ik niet werken omdat ik geen code 95 heb. Ik kan dat nog niet behalen, blijkbaar moet ik een bepaald taalniveau bereiken. Maar ik wil zo graag werken en geen last zijn voor dit land. Ik wil deelnemen aan de maatschappij en zo produceren. Dat lukt me nog niet.

Yacil, Turkije, koppel, centrum A

De onmogelijkheid om te werken heeft op zijn beurt ook een impact op de financiële draagkracht van personen, waardoor er tevens een interactie-effect optreedt met de persoonlijke kenmerken. Het is steeds belangrijk om de samenhang van individuele kenmerken niet uit het oog te verliezen.

Transfers en mobiliteit

Het huidige standaard opvangtraject van verzoekers bestaat uit drie fases, met name een kort verblijf in het aanmeldcentrum, een collectief verblijf tijdens de asielprocedure en eventueel een individueel verblijf na erkenning. Hoewel we ons in dit rapport beperken tot de fase van het collectief verblijf, wordt vastgesteld dat niet iedereen een gelijkaardig traject heeft afgelegd. Sommige transfers blijven uit of er zijn afwijkende transfers. Hiervoor zijn verschillende oorzaken.

Bij het begin van het standaardparcours is er een verschil doordat het aanmeldcentrum op het moment van het onderzoek nog maar enkele maanden open was. Bewoners die al meer dan zes maanden in de opvang verbleven, passeerden daardoor niet in het aanmeldcentrum. Wie er wel passeerde, beschreef het als een transitiecentrum, dat onaangepast was om zich thuis te voelen. Ali uit Iran bijvoorbeeld zegt het volgende:

Well there was a centre in city of Brussels, the Klein Kasteeltje, but it was changed into a temporary centre…

I lived there, the old building next the river.

Yeah, yeah.

It's not a good place.

Why not ? What is the difference between that place and this place ?

That place, it was a temporary living place. I mean, not a good cause, nothing is not… get ready for a long time. Everything, they made there, it's for three days living. Because of that, it's not good. But for the temporary living, it was fine and also it was in Brussels. I don't feel safe really in Brussels, but it's a good adventure. You can see a lot, a lot.

Ali, Iran, alleenstaand, centrum A

Tijdens de middelste fase van het opvangtraject zijn er afwijkingen mogelijk. Sinds oktober 2016 geeft Fedasil aan bepaalde nationaliteitsgroepen de mogelijkheid om naar een lokaal opvanginitiatief te verhuizen. Het gaat om nationaliteiten met een hoge kans op erkenning. De lijst van nationaliteiten die in aanmerking komen, wordt tweemaal per jaar bijgewerkt op basis van gegevens van het CGVS. In juni 2016 werden Palestijnen bijvoorbeeld toegevoegd aan de lijst. In augustus 2019 verdween Palestina echter van de lijst. Bewoners zijn goed op de hoogte van de nationaliteiten op de lijst. Adnan was erg ontgoocheld dat hij als Palestijn na augustus 2019 geen recht meer had om naar de individuele opvang te verhuizen. Bewoners met een nationaliteit die niet op de lijst staat, vinden de ongelijke behandeling ook onrechtvaardig.

Et on a enlevé aussi la possibilité d'aller dans des ILA aux Palestiniens.

Adnan, Palestina, alleenstaande vader, centrum C

Nous avons demandé une maison sociale, on est une famille, ma femme, elle est malade, elle ne mange pas la nourriture du centre, elle ne mange pas de sucre, moi j'ai un problème avec mes dents, je ne mange que des tartines. Nous avons demandé une maison sociale, nous avons demandé pour beaucoup de raisons. On m'a dit : « non, les maisons sociales, c'est seulement pour trois pays.» Comment, seulement pour trois pays ? C'est quel système ça ? En Belgique, il y a la base des droits de l'Homme, comment il fait ça ? Comment le système de la Belgique fait ça ? Je sais qu'il n'y en a pas assez pour tout le monde, mais il faut une inspection qui lit les demandes. Moi, j'ai demandé pour faire une demande et on m'a dit non, que je n'avais pas le droit. En plus, il ne me le dit pas gentiment : « non, tu n'as pas le droit. » C'est triste. C'est triste.

Ibrahim, Algerije, familie, centrum C

Er zijn ook bewoners die reeds in meerdere centra gewoond hebben. Transfers voltrokken zich omwille van verschillende redenen[xxxvi]. Een eerste reden is organisatorisch van aard. Sommige bewoners moesten verhuizen als een centrum sloot. Een tweede reden heeft te maken met de asielprocedure. Yury uit Oekraïne heeft er al een turbulent parcours opzitten, met meerdere transfers tussen centra. Zoals hij aangeeft, is elk centrum anders en diende hij zich met zijn gezin met twee kinderen steeds opnieuw aan te passen.

And is this your first centre ?

No, I think I live in five centres. This is my fifth centre.

And so how long are you in Belgium ?

Three years and a half.

And why are you here now in this centre ? Why did you move ?

I have second asylum. Before I had negative, after that I went to the Commissariat and I asked for second asylum. Now I live in this centre. (…) Another centre is another system.

Yury, Oekraïne, familie, centrum B

Er zijn ook transfers omwille van disciplinaire redenen. In uitzonderlijke gevallen wordt de politie erbij gehaald als een persoon het centrum (tijdelijk) moet verlaten.

J'étais au centre à Yvoir, j'ai un fils qui est malade mental et on a dû changer de centre, d'abord à Tournai. Après il a fait des bêtises là-bas, alors on a été à Arlon et là il a encore fait des bêtises. Puis à Sugny... puis enfin à [ce centre].

Farid, Algerije, familie, centrum C

Si vous voulez que je change de centre, je vais suivre votre ordre. Si vous voulez que je quitte le centre pour aller dans la rue, je le fais. Je suis votre ordre. Moi, je vous respecte, vous et tous les travailleurs ici dans le centre, je vous respecte. La police vient. Mais elle vient seulement pour me protéger. La police me prend jusqu'à la gare de train et voilà, j'ai pris le train et j'ai changé de centre.

Imad, Maroc, alleenstaand, centrum D

Tenslotte zijn er de transfers omwille van sociale en medische redenen. Omid kreeg bijvoorbeeld een transfer naar een centrum dat dichter bij de universiteit gelegen was, zodat hij zijn studies kon verderzetten.

If I may ask you, why did you come here ?

The reason was that I have received an official letter from the government that I was allowed to change centre. The official right for my was that I was accepted by the University of Louvain-la-Neuve and this centre is nearer to the University of Louvain where I have got the chance to study than Manderfelt.

Omid, Afghanistan, alleenstaand , centrum C

De vraag naar transfers is groot, maar kan zelden ingewilligd worden. Net als Omid kreeg Aïcha de toelating om zich in te schrijven aan de universiteit. Echter voor haar werd geen aangepaste opvangplaats gevonden:

J'ai écrit aux universités et il y en a une qui m'a acceptée et pour laquelle j'ai reçu l'admission. Mais, comme j'avais un enfant qui allait à l'école ici, et la faculté que je voulais, c'était à Bruxelles, à Woluwe. (…) Mais je me suis inscrite à Louvain-La-Neuve, mais la faculté est à Woluwe. La santé publique aussi, c'est à Bruxelles. Donc, je me suis inscrite à Louvain-La-Neuve, pas à Bruxelles. Mais, on m'a dit qu'il n'y a pas de place dans un centre à Bruxelles. Donc, je me suis désinscrite. (…) Et après ça, je me suis toujours réinscrite, pour voir si je pouvais continuer la formation en santé publique, ça, c'est cette année. Donc, j'ai encore demandé qu'on me transfère dans un centre à Bruxelles, mais on me dit toujours qu'il n'y a pas de place, et ça, ça me tracasse. Je n'aime pas.

Aïcha, Guinee, alleenstaande moeder, centrum D

Bewoners krijgen van hun maatschappelijk werker vaak te horen dat de kans op een transfer heel klein is.

J'ai demandé un rendez-vous pour changer de centre et elle m'a donné un rendez-vous pour aller chez la psychologue pour qu'elle fasse une attestation qui indique que je ne supporte pas la carrière et les avions. Mais le rendez-vous est dans un mois… J'ai demandé à l'assistante sociale, mais elle a dit qu'il y avait 90% de chance que je n'allais pas changer de centre.

Moussab, Syrië, alleenstaand, centrum D

De motivatie van bewoners om te verhuizen van centrum komt niet altijd in aanmerking voor Fedasil. Adnan wil bijvoorbeeld dichter bij zijn familie in België gaan wonen, maar zijn aanvraag kon niet worden toegezegd.

Et je serais même prêt à vivre dans une tente à Anvers plutôt que dans une chambre ici. Je prendrais bien une tente d'ici pour aller à Anvers ! Pour ma fille, c'est important qu'elle puisse être en contact avec sa tante, elle représente une figure maternelle, à Anvers, elle peut être avec d'autres enfants de la famille avec qui jouer. Ici dans le centre, elle fréquente d'autres enfants qui n'ont pas les mêmes habitudes que nous. Et c'est aussi important qu'elle ait une figure maternelle, chez nous dans notre culture, la mère a une place assez importante dans la famille.

Adnan, Palestina, alleenstaande vader, centrum C

Op het einde van het standaardparcours stellen we vast dat er ook bewoners zijn die in het verleden reeds in een individuele voorziening woonden, maar die opnieuw moesten verhuizen naar een collectief centrum. Dit is het geval voor Nadir, die met zijn echtgenote en vier kinderen (waarvan twee zwaar mentaal gehandicapt), van een lokaal opvanginitiatief naar een collectief centrum diende te verhuizen na het indienen van een volgend verzoek. Hun perceptie van de collectieve voorzieningen is gekleurd doordat zij de realiteit van de individuele opvang ervaren hebben.

In de vorige woning waar we vroeger verbleven, hadden we alle middelen die wij nodig hadden voor de kinderen, zoals bezigheden. Ik bedoel faciliteiten zoals tv, wifi, internet, muziek, liedjes, alles om de kinderen te kunnen bezighouden, hadden wij ter beschikking. Maar na onze aankomst hier bij Fedasil in het centrum hebben wij geen enkele bezigheid voor de kinderen, dus de kinderen die niet naar school gaan zoals Omar die in de kamer verblijft, kunnen wij hen niet gerust stellen of kunnen wij niet genoeg aanvaardbare redenen geven omdat de middelen ontbreken bij ons. De middelen die wij vroeger in onze vorige woning ter beschikking hadden. Toen we daar waren, konden wij wel met allerlei middelen de kinderen bezighouden, zoals Omar, hij was constant bezig, we konden de tv opzetten, we kunnen een film opzetten, we kunnen op internet, muziek, liedje luisteren. Hier hebben wij geen wifi, geen middelen, geen tv.

Nadir, Afghanistan, familie, centrum A

De belangrijkste conclusie die uit voorgaande citaten getrokken moet worden, is dat centra op één moment in de tijd bewoond worden door personen die een opvangparcours achter de rug hebben dat vaak grondig van elkaar verschilt.

Niet te vergeten is ook dat een deel van de bewoners er voorafgaand aan de komst naar België reeds een lang traject heeft opzitten. Mokhtiar woont al het merendeel van zijn leven buiten zijn land van herkomst en leeft in een soort van permanente ontheemding, op zoek naar een uiteindelijke ankerplaats.

Comment est-ce que vous vous sentez par rapport à votre vie quotidienne ?

I lived in Iran for 30 years and I was never deported back to Afghanistan. I came to Europe. It's been my first year that I go from one country to another, from one centre to another refugee centre so I face a difficult situation, so what I want, I want to get out of this situation because coming to Europe I thought I could live a better life by going to Europe, but once I'm here I am only facing difficulties and I would like to get out of this difficult situation. Other than this I do not have a particular wish or desire.

Mokthiar, Afghanistan, alleenstaand, centrum D

Voor het Koerdisch koppel Avan en Jalal uit Irak begonnen hun omzwervingen vijf jaar geleden. Het bracht hen naar verschillende Europese landen en ze verbleven in verschillende opvangcentra.

Nous sommes arrivés en Belgique en 2015 et nous sommes passés par différents centres. Nous avons même été en Allemagne où nous sommes restés 9 mois, puis nous avons dû revenir en Belgique. Et puis, nous sommes restés à la rue 6 mois, sans centre d'accueil. Juste à la rue. Puis nous avons été en France durant 9 mois, puis la Belgique nous a dit de revenir. Et maintenant, il y a juste une demande d'asile pour mon fils, c'est pour cela qu'on est maintenant dans le centre…

Avan en Jalal, Irak, familie, centrum D

Ten slotte zijn er uitzonderlijke situaties, zoals die van de Nepalees Bibek, die ondertussen al zeer lang in België woont, zowel in opvangcetra als daarbuiten, maar nog steeds geen duurzaam verblijfsperspectief heeft.

Yes. I was in a refugee center before in… Mons. So I used to have papers. I was in the refugee center, after that I got my papers, but it was conditional. The condition was that I had diabetes, so I had to go through some medical examination, provide those examination test to the lawyer, and the lawyer had to send this to the Commissariat. And this procedure he didn't follow, and they took my paper back… the one thing I'm missing that, there were a lot of people that came after me and that other people that I know that they got their positive, they got their papers. Now they have jobs, they have cars, they have life, but I'm still waiting. So I would like to have my papers.

Bibek, Nepal, alleenstaand, centrum D

Sociaal netwerk

Tijdens de gesprekken met bewoners werd hen gevraagd om hun sociale netwerk te schetsen. De impact van persoonlijke kenmerken en de situationele context kan namelijk gemedieerd worden door wat soms het 'sociaal kapitaal' van een persoon genoemd wordt (Zetter, Griffiths en Sigona 2005). Er kan een onderscheid gemaakt worden tussen directe familie, vrienden en kennissen[xxxvii]. Dit onderscheid duidt op een verschil in sociale nabijheid. In de literatuur wordt ook wel gesproken over het verschil tussen het *'bonding'*, *'bridging'* en *'linking'* sociaal kapitaal van personen. Het zijn als het ware complementaire 'schillen' van sociale nabijheid rondom een persoon.

Familiebanden nabij en ver

Van zodra we in een gesprek over familie begonnen, konden bewoners zich maar heel moeilijk beperken tot de familie die effectief in België is. Vluchten kan gezins- en familiale relaties opbreken en bewoners vertelden steevast over de familie die ze achterlieten of verloren tijdens de vlucht.

> *La mort est mieux. Ma femme et mes enfants sont sous les bombardements et moi je suis ici. C'est difficile.*
>
> **Moussab, Syrië, alleenstaand, centrum D**

Xian, een alleenstaande Chinese man, werd tijdens de vlucht gescheiden van zijn gezin, dat nu in Turkije verblijft. Het gemis van zijn gezin houdt hem permanent bezig en maakt hem eenzaam:

> *Turkey. My children and my wife are in Turkey. I'm far away from Turkey, because nowhere is safe for me. Nowhere is safe for me, other than Europe. (…) So it's so awful and I feel myself so alone here because there are some awful things in my mind. There is no one to talk and to tell. It hurts that my family is … For me, I have four children and my wife is with 4 children in Turkey, I am here. And it is also an awful thing for me.*
>
> **Xian, China, alleenstaand, centrum B**

Ook Mokhtiar werd van zijn echtgenote gescheiden. Het maakt hem eenzaam en bezorgt hem psychologische stress, die ook op zijn lichamelijke gezondheid weegt.

> **In Germany. Which family?**
>
> *My wife is in Germany.*
>
> **Why are you alone and not with your wife here in Belgium?**
>
> *We were together till Germany but we somehow got separated in Germany and then she stayed in Germany and I came to Belgium.*
>
> **Why don't you feel very good in the centre?**
>
> *I'm sad because I live alone, my wife is in another country we are separate now so that's what makes me sad. (…) It's been 10 or 11 months that I live alone, that I'm separated from my wife. If you see this grey hair and this beard, it's because of the stress. Before I wasn't like this.*
>
> **Mokthiar, Afghanistan, alleenstaand, centrum D**

Alleenstaande ouders hebben het vaak moeilijk om aan hun kinderen uit te leggen waarom mama, papa, of andere gezinsleden ergens anders wonen.

> *Souvent le soir, ma fille se réveille et elle demande "quand est-ce ma maman et mes frères et soeurs vont venir ?". Chaque fois, je lui dis, bientôt, dans une semaine, dans un mois...*
>
> **Adnan, Palestina, alleenstaande vader, centrum C**

Vluchten zorgt ook voor het opbreken van families. Ejaz, een jonge alleenstaande uit Afghanistan, vertelt bijvoorbeeld hoe hij gescheiden raakte van zijn broer en hoe erg hij zijn moeder mist:

How do feel about your daily life ?

Overall it's okay, I'm happy with it, but sometimes I miss my family, particularly my mother, so it makes me a bit sad.

And about your family life, you told me your family is in Norway, your whole family?

No, just the family of my brother. His wife and son. We're not in contact very often. But he told me last time that he will come here in the next three, four days to see me.

What's giving you strength in life?

Prayers and the prayers of my mother.

Ejaz, Afghanistan, alleenstaand, centrum D

Tijdens het onderzoek kwam duidelijk naar voor hoe belangrijk sociale media zijn om virtueel contact te onderhouden met familieleden. Toegang tot publiek (draadloos) internet wordt door bewoners als zeer belangrijk ervaren. Toch is virtueel contact niet in staat om fysieke aanraking te vervangen.

One year and half I go in Gaza strip, and I don't speak with her, don't see her, don't touch her, you know for me different, just my wife, because this for me. And you know situation for me, I'm a human (…) One year and half, I don't touch…

And how do you feel about your family life?

How I feel? And my wife what you feel? I miss my family, and my family miss you.

Do you contact them, to speak with them?

Oui, all time. But sometime I don't like speak.

On the phone?

The phone, the camera.

Mohammed, Palestina, alleenstaande vader, centrum C

C'est important le WIFI pour parler avec la famille ?

Oui c'est important, sinon on ne pourrait pas parler avec la famille restée au Liban. Aujourd'hui, ma femme a appelé notre fils, le plus grand, et sa femme qui était enceinte a perdu son enfant parce qu'elle n'a pas pu arriver à temps à l'hôpital à cause des routes au Liban qui ont été fermées. Ils voulaient aller à l'hôpital, mais les routes étaient fermées !

Abdallah, Palestina, familie, centrum C

Op lange termijn dreigt de familiale band ook te verwateren als er alleen virtueel contact mogelijk is. Bibek uit Nepal, die al langdurig in België verblijft, verloor doorheen de jaren het contact met zijn familie.

And you have family in Nepal?

I have a family, but it's been 15 years, so I'm not sure whether they exist or not.

Bibek, Nepal, alleenstaand, centrum D

De afstand tussen familieleden brengt ook een onvermogen tot stand om zorgende taken op te nemen. Bewoners maken zich zorgen over naasten die nog in het thuisland verblijven en daar met gevaren geconfronteerd worden. Omwille van de afstand kunnen ze hen niet beschermen. Sommige bewoners zoals Amburo, Lukas of Moussab ervaren zelfs een gevoel van schuld of schaamte dat zij zelf in veiligheid leven terwijl hun familie in gevaar is.

The law is not easy, you have to wait, but the people are dying, people have problems because they are bombarded. Because my sister and my brother, they died like this. In the bombardment, so how come I sacrificed, I am here, it does not make me happy, to live here peacefully when my family is not peaceful.

Amburo, Somalië, alleenstaand, centrum B

Ce qui me donne de la force dans cette vie, c'est l'amour que j'ai pour mes enfants, et surtout pour ma fille. Je suis si désolé pour elle, je me sens comme un père qui a failli à son devoir. Mais la vie est ainsi.

Lukas, Albanië, alleenstaand, centrum D

Comment est-ce que vous vous sentez par rapport à votre vie quotidienne ?

La mort est mieux. Ma femme et mes enfants sont sous les bombardements et moi je suis ici. C'est difficile. (…)

Est-ce que vous vous sentez inquiet par rapport à cela ?

Oui, je suis inquiet. J'ai laissé ma famille, mes enfants, mes parents, comment est-ce que je ne vais pas sentir de l'inquiétude ? Est-ce que vous pouvez vivre sans votre mari, vos enfants, votre famille ?

Moussab, Syrië, alleenstaand, centrum C

Wie samen met de partner in het centrum woont, put hier doorgaans veel sterkte uit. We merken dat het partners dichter bij elkaar brengen. Yacil uit Turkije verblijft al acht maanden met zijn echtgenote Ayce in het centrum. Zonder elkaar zou het leven in de collectieve opvang naar eigen zeggen veel moeilijker zijn:

Wat drijft jullie? Wat geeft jullie kracht? Wat is jullie motivatie in het leven?

Elkaar ((gelach)). Voorlopig is het elkaar. Dat is de realiteit. Wij steunen op elkaar. Dit is nu eenmaal een proces waar wij door moeten gaan. Zolang wij rug op rug elkaar versterken zullen wij door deze omstandigheden gaan en moeilijkheden op een manier of andere overwinnen.

Yacil, Turkije, koppel, centrum A

.

Families zijn in staat de moeilijke situatie in België te relativeren omdat de familieleden elkaar hebben. Ze putten kracht uit hun samenzijn.

What gives you strength in life?

Mijn zoon, mijn zoon en mijn man... Desondanks zijn we nog steeds gestrest omdat we niets hebben (...) Mijn echtgenoot en mijn zoon, omdat... Ze... Het is dankzij hen dat ik me heb neergelegd bij de situatie hier.

María, El Salvador, familie, centrum C

Tezelfdertijd kan het leven in ballingschap echter ook druk zetten op de intra-familiale relaties en de gezinsdynamiek. Ibrahim uit Algerije getuigt:

La situation dure depuis plusieurs années. Elle a un impact important sur votre vie de famille ?

Ma femme, quand elle est triste, elle dit toujours : « C'est à cause de toi. Pourquoi tu travailles dans les grandes affaires en Algérie. Laisse tomber. A cause de toi, nous sommes ici. A cause de toi, ils ont voulu nous tuer. A cause de toi, nous sommes ici dans 'la merde de Fedasil', à cause de toi. » Parce que, moi, je n'y connaissais rien à l'asile quand j'étais en Algérie.

Ibrahim, Algeria, familie, centrum C

Als het gezin kinderen heeft, stellen we vast dat er partners zijn die onderling taken verdelen, bijvoorbeeld om kinderen naar school te brengen. Sami en zijn echtgenote Yasmina uit Palestina nemen bijvoorbeeld elk huishoudelijke taken op zich zodat ze tijd vrijmaken om te werken. Deze gelijke taakverdeling tussen mannen en vrouwen is niet in alle culturen en sociale klassen even algemeen aanvaard. Onderstaand citaat is interessant omdat Sami verwijst naar een vorm van sociale controle op het gezinsleven die in het centrum aanwezig zou zijn, die meer egalitaire relaties in de hand werkt.

*Ok, so you know my kid who is 11 years old, he's 11 years old but his ability is that of a 7 year old. So we see if there are needs and things like a shopping list and we go together to Aldi. What should we need, procedures, when I'm on the job, she does the tasks that we should do. We cooperate all the time, she goes to the medical facility, she goes to do some shopping if I can't. In the evening I go with my friends and she goes with her friends, we have gatherings. If she is isolated in her room and locked her door, she would get bored. Here you will have to stay like.., you have to keep saying beautiful things to her, because if you hit her, they would f*ck you…*

Sami, Palestina, familie, centrum A

Alleenstaande ouders hebben het daarentegen moeilijker om de zorg voor hun kinderen te combineren met tewerkstelling, taallessen of ontspanning. In de woorden van Farag en Adnan, twee Palestijnse alleenstaande vaders:

Ik ben alles voor mijn zoontje, vader, moeder, vriend.

Farag, Palestina, alleenstaande vader, centrum A

Vous avez donc d'autres enfants ?

Oui, trois enfants sont restés là-bas [à Gaza].

Ce n'est pas trop difficile de vous occuper seul de votre fille ?

Ce n'est pas que ce soit difficile de s'occuper de ma fille, mais je suis toujours pensif, je me demande si elle a mangé, si on l'a frappée à l'école,... Et mes autres enfants et ma femme sont à Gaza. Juste hier, il y a eu des bombardements à Gaza et ma fille qui est plus âgée que celle qui est avec moi ici n'a pas arrêté de crier, elle avait peur. Et à chaque fois, je me disais voilà "On a bombardé notre maison". Et mes parents sont en Libye.

Adnan, Palestina, alleenstaande vader, centrum C

Familieleden kunnen ook buiten het centrum wonen. Het komt geregeld voor dat bewoners familiale connecties hebben in België. In sommige gevallen is de afstand tot familie echter dusdanig groot dat het moeilijk is om fysiek contact te hebben. Bijgevolg komen de familieleden de bewoners soms ophalen in het centrum.

Avez-vous l'occasion de sortir du centre de temps en temps ?

Je vais à Anvers la plupart du temps, j'ai beaucoup de famille là-bas. Ils sont tous du côté à Anvers, y a que moi qui suis du côté wallon. Je leur rends visite tous les 15 jours, dès que je le peux. C'est important surtout pour ma fille, pour qu'elle voit ses cousins et cousines. Et il y a aussi sa tante là-bas. Ma fille a l'impression que sa tante est comme sa mère.

Adnan, Palestina, alleenstaande vader, centrum C

Vous avez de la famille ou des amis en Belgique ?

J'ai des proches de la famille de ma mère.

Où en Belgique ? A Bruxelles ?

A Liège.

Et vous avez l'occasion de les rencontrer ?

Non. Jusqu'à maintenant, je ne les ai pas vus. Mais c'est aussi une question de budget, car j'ai besoin d'un ticket de train jusqu'à Bruxelles, puis de Bruxelles à Liège, et là-bas, je dois encore prendre un bus, et puis il y a tout le chemin du retour aussi.

Youssef, Syrië, familie, centrum C

Avez-vous l'occasion de sortir souvent du centre d'accueil ?

Oui, je me ballade dans les environs et on va aussi visiter le frère de mon mari en Flandre. C'est lui qui vient nous chercher en voiture.

Najla, Syrië, familie, centrum C

Vaak wordt verondersteld dat familie in België een extra ondersteunende factor is. We stellen echter vast dat de relatie complexer is. Vaak verkiezen bewoners om zich afzijdig te houden en slechts in uiterste nood hulp te vragen. Men geeft bijvoorbeeld aan geen last te willen zijn voor familie omdat zij het ook vaak niet gemakkelijk hebben. Een kenmerk van zogenaamd *'bonding'* kapitaal is dat het personen verbindt die zich in een gelijkaardige situatie bevinden waardoor ze elkaar slechts in beperkte mate kunnen helpen. Zo geeft Aamir uit Afghanistan aan dat hij de voorkeur geeft aan zelfstandigheid en liever geen hulp inroept bij familie.

Krijgen jullie soms een beetje financiële steun van de schoonbroer ?

Meestal wij proberen om zelf te werken, om zelfstandig te blijven. Ik ga niet bij iemand anders om hulp vragen.

Aamir, Afghanistan, familie, centrum B

Familiale relaties zijn ook niet alleen een bron van ondersteuning, maar brengen ook verantwoordelijkheden met zich mee. Bewoners mijden soms familie omdat ze de verwachtingen willen ontlopen. Wie niet in staat is om indien nodig zelf hulp te bieden, zal zelf ook minder beroep doen op anderen. Dergelijk mechanisme zorgt ervoor dat Arghawan zelden contact opneemt met zijn zus die erkend vluchtelinge is in België.

Je vermeldde dat je ook een zus hebt in België. Waar woont je zus?

Aarschot

En zie je haar vaak?

Ik wil heel vaak vermijden om bij haar langs te gaan omdat ik ben bij mij binnen, psychologisch, niet 100% aanwezig, door mijn situatie dat ik niet weet waar ga ik naartoe, mijn gezondheidsproblemen o.a. mijn maag, en ook verwachtingen die onze Afghaanse familie van mij heeft. Dat zijn dingen die mijn dagelijks leven beïnvloeden en ik wil niet altijd het leven van iemand anders beïnvloeden door mijn eigen problemen.

Arghawan, Afghanistan, alleenstaand, centrum A

Bewoners vinden het soms schaamtevol dat ze sociale relaties met familie niet kunnen beantwoorden. De centra staan bijvoorbeeld niet toe dat men gasten ontvangt. Wasif vertelt over de vervelende situatie toen familie uit het buitenland hem bezocht:

Even when you have guests, and we had this gift coming from far away, from Austria, they refused them, the family, to enter the room and we had to stand outside in the rain to host them. (…) They entered the camp, but they did'nt allow us to host them in the room. To just have a cup of coffee. To just stay in our room and drink something. But they said it was prohibited and they were coming from Austria and from Holland. From Vienna.

Wasif, Syrië, familie, centrum B

Andersom willen familieleden in België soms geen contact onderhouden met hun familie in asielprocedure. Ze vrezen dat ze zelf in de problemen zullen komen met hun verblijfsstatuut.

D'accord. Et tout à l'heure, vous m'avez parlé que vous avez de la famille à Bruxelles, vous pouvez m'en parler ?

Oui, j'ai une sœur à Bruxelles. Mais qui n'a jamais accepté de m'approcher car on n'a pas grandi ensemble. Donc, je ne sais pas si c'est par peur, que je sois encore source de problèmes qu'elle a fui au pays, ou si c'est par jalousie, je ne peux pas savoir pourquoi elle n'a jamais voulu me voir. (…) Donc, elle me dit qu'elle ne veut plus avoir de contacts avec aucun des membres de notre famille. Mais, je lui ai dit que je ne suis pas la responsable de ce qu'elle a vécu. Et que, moi aussi, j'ai vécu la même chose. Mais, elle a peut-être pensé que j'allais être une espionne du reste de la famille, je ne sais pas.

Et vous avez un cousin aussi en Belgique ? A Bruxelles ?

Oui, j'ai un cousin en Belgique, à Bruxelles.

Et vous avez l'occasion de le voir de temps en temps ?

Oui, lui, j'ai l'occasion de le voir de temps en temps.

Et, ça aide le fait d'avoir des contacts avec de la famille ?

Non, parce qu'il a peur, parce qu'ici, ce que j'ai déjà remarqué, pas qu'avec moi, mais avec certaines personnes aussi, quand tu vis au centre, on ne t'approche pas, on te fuit parce que tu peux être source de problèmes. Souvent … parce qu'on ne se rencontre même pas chez lui, on se rencontre dans (…) Parce qu'eux, ils peuvent penser que quand ils sont en contact avec toi, ils vont avoir des problèmes avec l'Etat belge, parce que tu n'as pas de papiers. Que tu es au centre. Vous voyez ?

Aïcha, Guinee, alleenstaande moeder, centrum D

Samengevat kunnen we stellen dat de mediërende impact van gezin en familie zowel negatief als positief kan zijn. Terwijl het gemis van de nabije familie bijvoorbeeld een extra druk kan betekenen voor een bewoner, kan het delen van de ervaring van de opvang met een partner tot een verlichting van de situatie zorgen.

Schaarse vriendschappen

Op de tweede schil van het sociaal netwerk bevinden zich vriend(inn)en. De invulling van wat een vriend is, verschilt van persoon tot persoon en lijkt beïnvloed te worden door culturele patronen. In sommige culturen wordt heel snel over vriendschappen gesproken, terwijl men in andere culturen voorzichtiger is om iemand een vriend te noemen. Tijdens de gesprekken met bewoners werd zo veel als mogelijk vermeden om uit te leggen wat er onder 'vriend' verstaan moest worden. Hoogstens werd gesteld dat het om personen gaat die men vertrouwt, waar men private informatie aan vertelt en waar men geregeld mee omgaat.

Er waren enkele bewoners die aangaven dat ze in het centrum een vertrouwenspersoon hebben. In onderstaande citaat legt Saïd uit hoe zijn vriend aanvoelt wanneer het niet goed met hem gaat. De vriend neemt hem mee naar buiten zodat hij zijn gedachten kan verzetten.

You told me that you have friends in the centre. Are you close to them?

I have a friend and we have this trust relation with each other and if there is something that we want to share then I think we can share.

Do you know whom to turn to when you feel ill? Do you which person you could go to when you feel ill?

Whenever I feel bad, there is a friend of mine, he knows when I feel bad, I don't have to tell him. We just go out, he takes me out, we just go out together.

Saïd, Afghanistan, alleenstaand, centrum D

Christelle uit Congo geeft ook aan dat ze vertrouwen hecht aan haar Congolese 'zusters':

Avez-vous des personnes au sein du centre en qui vous avez vraiment confiance, avec qui vous partagez vos secrets ?

Oui... comme mes soeurs congolaises. Nous sommes au nombre de huit, huit Congolaises.

Christelle, RDC, alleenstaande moeder, centrum C

Wat echter opviel, is dat heel wat bewoners aangaven dat ze veel medebewoners in het opvangcentrum kennen, maar dat het toch geen vrienden zijn. Fahim, een vijftigjarige alleenstaande Palestijnse man die in een medische kamer verblijft, stelt:

Do you have many friends here in the centre?

I put someone who I consider as…?

Yes, yes…

That's hard… Honestly, if I look in the all camp, I will go out with no friends.

Fahim, Palestina, alleenstaand, centrum A

Het gevoel geen hechte vrienden in het centrum te hebben, maakt bewoners eenzaam.

Yes, it would be better to get someone whom you trust and you share all your feelings, but I don't have.

Arsema, Eritrea, alleenstaande moeder, centrum C

De afwezigheid van vriendschappen kan op verschillende manieren geduid worden. Eén van de elementen die we vaak zien opduiken is dat het sluiten van vriendschappen een gedeelde en vertrouwde taal veronderstelt. Het is moeilijk om een relatie te verdiepen als je niet in staat bent om goed en genuanceerd te communiceren. In het opvangnetwerk verblijven personen die een taal spreken die amper voorkomt bij medebewoners. Xian uit China is bijvoorbeeld de enige in zijn centrum die Oeigoers spreekt; Bibek spreekt Nepalees. Hierdoor vinden zij het moeilijk om vriendschappen op te bouwen:

So you were telling me that you feel alone in the centre?

Yes, I feel so alone. Everyone has a friend, even though everyone has a person that understands their language, each other, but for me no.

Xian, China, alleenstaand, centrum B

I don't have anybody. I don't have any friends, so I don't see or meet anyone outside of the center […] I don't have no one like that, with whom I can share my feelings or whom I can trust. And I'm saying that there are a few reasons. One of them is that none of them understand my language, beside 3 Afghan people. And I speaks broken English, which other people don't understand. So this language barrier actually prevent me to establish this kind of contact with somebody with whom I can share my feelings or trust.

Bibek, Nepal, alleenstaand, centrum A

Er kunnen natuurlijk ook persoonlijke redenen zijn om geen vrienden te maken. Niet iedereen is even sociaal en sommigen zien het maken van vrienden als een bijkomstigheid. Bewoners zijn niet naar België gekomen om vrienden te maken, maar wel om internationale bescherming te verkrijgen. Ze zijn aldus eerder met zichzelf dan met anderen bezig. Volgens Masood heeft iedereen eigen problemen waardoor ze zich niet ook kunnen bezighouden met de problemen van anderen.

No, there is no such person with whom I can share what I feel or whom I can trust.

Ok. Why?

People who share their feelings with a person who can understand their feelings, and unfortunately in the center, everybody has their own issues so people don't really bother about other people what they feel.

Masood, Afghanistan, alleenstaand, centrum D

Om vriendschappen te sluiten is het ook belangrijk om een vergelijkbaar referentiekader te hebben, zowel cultureel als qua interesses. Ondanks de diversiteit in de centra, is het niet vanzelfsprekend om personen te vinden waarmee het klikt. Fahim geeft aan dat hij graag een vriend in het centrum zou hebben, maar dat hij tot dusver nog niemand gevonden heeft waarmee er voldoende gedeelde interesses waren:

How does it make you feel that you don't have any friends or people that you can connect with in the centre ?

I couldn't find a person who has my education, my culture, my understanding of things, my perceptions, my age,… My respect for others, I respect the others to respect me. I'm not finding any person here. It's not important, even I don't find now. Maybe with time, I'm going to find someone.

Fahim, Palestina, alleenstaand, centrum A

Volgens Lucía is het zelfs zo dat andere bewoners geen vrienden met haar willen zijn en dat ze racistisch zijn tegenover haar.

Hier heb ik niemand meer. Ik heb alleen mijn twee kindjes, die momenteel niet bij mij zijn helaas, mijn man en ikzelf. En vrienden worden met de mensen hier is ook heel moeilijk. Ik heb geen vriendinnen, geen vrienden, omdat het me opvalt dat de Afrikanen een beetje racistisch zijn tegenover mij. Ik woon al lang bij hen dus het valt me op. Tegen mij zeggen ze geen goedendag.

Lucía, Venezuela, familie, centrum C

Bepaalde contextgebonden factoren werken ook door in de dynamiek van sociale relaties. Men vindt het moeilijk om vriendschappen te sluiten zolang men mensen nog niet lang kent:

Die vrienden zou je dat beschouwen als close vrienden, waar je mee ook emoties en geheimen deelt?

Nee nee. Ik zou nooit aan iemand die ik maar twee maanden ken nooit al mijn geheimen vertellen.

Baris, Turkije, alleenstaand, centrum A

Je monte parfois prendre du café chez des amis en-haut, parce qu'ils ont une cafétière dans leur chambre. En général, je vais juste prendre le café. Dès fois, deux fois, on prend le café ensemble, mais ils ne parlent pas français, ils parlent leur langue du pays, le Tigrinya et quand je suis entre eux, je suis un peu gêné […] J'ai des connaissances dans le centre, mais des amis avec qui partager des secrets et tout, non, je viens d'arriver c'est normal.

Moumini, Guinee, alleenstaand, centrum D

In het verlengde hiervan merken we dat de onzekerheid over de termijn van de opvang de vorming van vriendschappen bemoeilijkt. Fafa uit Ghana legt uit dat ze zich liever niet in vriendschappen stort omdat contacten in de opvang vluchtig zijn: vroeg of laat gaat iedereen een eigen weg uit en dreigen vriendschappen op te breken. Bewoners zijn niet ingesteld op een lang verblijf, ook al duurt de opvang gebruikelijk langer dan verwacht. Om een hechte vriendschap te sluiten, is zogezegd tijd nodig.

And what would be the difference between a special friend and a regular friend for you?

The special is the one that is so close to you, you can share your idea with that friend. That one is your special friend, your close friend. I don't have close friends for now. If I see you, I talk to you, hello, I smile and talk bla bla then we go. You can, one trusted person you can share your problem with that person. No I don't have it. But this is a transit place, when I leave you will not see me again. When he or she leaves we will not see them again, so this place is just a transit. But we need to be social with everybody.

Fafa, Ghana, alleenstaand, centrum A

Het fragiele karakter van vriendschappen in de opvang wordt bevestigd door Ayah, die haar enige vrienden in het centrum verloor wanneer ze getransfereerd werden:

Sometimes, because it happened with my friend, with my only friend here. I didn't have any friend in the centre. But there was a family, (…) they are Palestinian also. They are kind and the children like them. But there is a problem with another family here. They take the two family and separate 'ici', 'ici'. (…) Both of them. But they are… the problem it was from the other family. Uhmm…

Ahh now they stay in another centre?

Yes, I change the centre to go, to there. And go…when they leave my children are weaping, so I go to assistant social and told her we want to change the centre, we want this centre. She told me "okay, you can".

Uhum, and for you, it wasn't fair?

Yes, for me it was very difficult, because I'm alone and I can't find another friend here, really. Because the people from many countries and many cultures. It's difficult to find a real friend.

Ayah, Palestina, alleenstaande moeder, centrum D

In conclusie stellen we vast dat er in de centra erg weinig ‘bonding’ sociaal kapitaal beschikbaar is. Dit is een belangrijke vaststelling omdat vriendschappen een positieve impact op het welbevinden van bewoners kunnen hebben. In de woorden van de Surinaamse Ansha:

Ik zeg altijd, we are strong apart, but we are stronger together.

Ansha, Suriname, alleenstaand, centrum A

Oppervlakkige contacten in het centrum

Een opvangcentrum is een complexe microkosmos van sociale contacten. Bewoners hebben geen keuze met wie ze in een opvangcentrum zullen samenwonen. Volgens de Syrische Najla heeft ze wel contacten in het centrum, al zou ze liever een onafhankelijk leven leiden waarin ze vrij zou zijn om te beslissen met wie ze omgaat.

J'ai aussi des amies qui résident dans le centre, d'Irak, de Syrie, de Palestine. On mange ensemble, on prend le thé ensemble, etc... C'est agréable même si bien sûr on préférerait chacune avoir sa vie indépendante.

Najla, Syrië, familie, centrum C

Tijdens het etnografisch gedeelte van het onderzoek werd dagelijks tijdens de lunch geobserveerd hoe bewoners met elkaar interageerden. Het restaurant vormt één van de plaatsen waar de aan- en afwezigheid van sociale relaties duidelijk zichtbaar worden. Onderstaand fragment uit een observatieverslag duidt de verschillende gradaties van sociaal contact aan die tussen bewoners geobserveerd kunnen worden.

Het restaurant als microkosmos

Op het menu van het restaurant staat kip met groenten en frieten. Een groepje Palestijnse jongens heeft zich achteraan, in een hoek van het restaurant gezet. Elk kregen ze een bord met het hele menu erop. Vooraleer ze beginnen, zetten ze de borden in het midden, leggen alle frieten op één bord, en doen hetzelfde voor de kip en de groenten. Het is niet langer duidelijk wie welk stuk kip kreeg of hoeveel frieten werden opgeschept. Samen eten ze uit ieders bord.

Ondertussen komt Sofia uit Tanzania in het restaurant binnen. Ze spreekt met niemand en gaat rechtstreeks naar de microgolfoven. In een gebruikt ijspotje warmt ze bonen en rijst op. Het opgewarmde potje steekt ze vervolgens in een zakje en ze gaat naar buiten, om het daarna alleen in haar kamer op te eten.

De alleenstaande mama Josephine uit Ivoorkust komt binnen met haar dochtertje op de arm. Ze wil een kinderstoeltje nemen, maar dat lukt niet zolang ze haar kindje vastheeft. De Indiër Pahil, die het tafereel ziet gebeuren, steekt de armen uit, gebarend dat hij het kindje wel even wil vastnemen. Pahil en Josephine wisselen geen woorden, maar het dochtertje wisselt van arm terwijl mama het kinderstoeltje neemt. Ze zet zich aan tafel bij Pahil en gaat daarna haar bord met eten halen.

Vooraan het restaurant zitten Malika uit Palestina, Jennifer uit Eritrea, en Anahita uit Iran samen aan tafel. Net als Sofia hebben ze een kamer in het centrum die alleen voor vrouwen toegankelijk is. Er wordt weinig gesproken aan tafel. Er worden Engelse en Arabische woorden uitgewisseld, zelfs sporadisch een woordje Nederlands.

Veldnotitie onderzoeker

Deze beschrijving van een typische lunch toont verschillende gradaties van sociaal contact in een centrum. De Palestijnse jongens zijn duidelijk goede kennissen aangezien ze hun eten delen; het diverse gezelschap van vrouwen kent elkaar wat minder goed, maar zit toch samen aan tafel; Josephine en Pahil kennen elkaar van ziens en Sofia lijkt niemand in het restaurant te kennen. Er zijn verschillende mechanismen die de nabijheid en afstand beïnvloeden.

Een gemeenschappelijke herkomst of taal is één van de belangrijkste factoren die verbindend werkt tussen bewoners. Voor praktische vormen van communicatie schakelen bewoners doorgaans over op een soort geïmproviseerde gebaren- en lichaamstaal, of men maakt een mengeling van verschillende talen:

Mais, parfois aussi, avec madame, elle ne comprend rien, mais avec ce sont les gestes. Je communique avec elle avec les gestes, et on arrive à se comprendre. Parfois, je montre l'objet dont je veux parler, sinon, le plus souvent ce sont les gestes et on se comprend.

Aïcha, Guinee, alleenstaande moeder, centrum D

Comment sont les relations avec les autres résidents au sein du bloc 2 ?

Très bien… il y a une famille albanaise, une autre africaine, du Kosovo, de Serbie, etc… il n'y a aucun problème on s'entend très bien… Moi personnellement, je respecte les autres religions. Et pour communiquer, ils parlent un peu français. Je parle aussi russe et les Serbes quand ils parlent dans leur langue, je les comprends un peu. En anglais, en français, un peu de tout, et on arrive à se comprendre !

Anna, Armenië, familie, centrum D

Voor een echt gesprek is een gedeelde taal een evidente brug die het makkelijk maakt om een eerste contact te leggen. Saïd vertelde bijvoorbeeld dat hij blij was dat er meer Afghanen naar zijn centrum kwamen, zodat hij iemand had om mee te praten.

Afterwards when I settled down a bit, I realised that there are not many Afghans in this centre. (…) He is a roommate. In the meantime other Afghans also came to the centre, I got acquainted with them, familiarised myself with them so there was somebody to interact with. (…) Compared to before, I m a bit happy and the reason for that is because I have good friends here. So we spend some quality time here together. Even we don't eat once or twice a day, it is not a big issue because we hang out together and that's what gives us energy.

Saïd, Afghanistan, alleenstaand, centrum D

Op haar beurt was de Eritrese Semret blij om zich te kunnen omringen met landgenoten, die haar uitlegden hoe alles in het centrum in haar werk gaat:

My relation is good with all. We meet in different places in the center, like on the way, in the shower room, in the toilet and so on. But they speak French, so we have that communication problem. My relationship with people from other nationalities is not that strong, because they speak different languages, mostly they are French speakers. But with the Eritreans (who are not my neighbours in the center) my relation is very good, because we speak the same language: Tigrinya. (…) At the beginning everything was a bit strange as it is for any newcomer. But when I met some fellow Eritreans, with time everything started to go normal. The other Eritreans in the center also started to show me how things here work (…) I could learn from my Eritrean brothers and sisters who had come in this center before me, they explained me.

Semret, Eritrea, alleenstaande moeder, centrum C

Toch is het niet zo dat alle bewoners uit éénzelfde land ook automatisch een groep vormen. Rafa vertelt bijvoorbeeld over de verschillen tussen de Palestijnen:

There are quite a lot of Palestinians in the centre, right, do you form a community, that you're a Palestinian group or is it more splintered?

It is different. Even among Palestinians, there are some who are from Palestine and others from Lebanon, there are different ways of thinking and different traditions between those but they are still…

Rafa, Palestina, alleenstaande, centrum A

Een andere verbindende factor zijn kinderen. Ouders komen vaak met elkaar in contact doordat kinderen met elkaar spelen. Sommige bewoners vermelden ook dat er een solidariteit heerst tussen bewoners omdat ze zich allemaal in ongeveer dezelfde positie bevinden. Sami stelt bijvoorbeeld:

I have no enemies here and I have a friendship with most people, even if they are from different races or colours. I hate the speech of 'oh this is black, he is from this country', I treat all people because we are all here for the same goal. We are all friends. They are all my lovers.

Sami, Palestina, familie, centrum A

In vergelijking zijn er echter meer factoren die mensen van elkaar onderscheiden dan met elkaar verbinden. Heel wat bewoners leven naast elkaar in plaats van samen met elkaar. Saïd heeft bijvoorbeeld veel contact met de Afghanen in zijn kamer, maar met de andere bewoners is er weinig of geen interactie:

How is the relationship with your roommates, how is it, in daily life?

In our room our relation is pretty good because we are mostly Afghans in our room, so we are quite frank between is, we share things, we hang out together, so we are on pretty good terms with each other, but with other people in the centre we only interact or approach each other if there is a need. Without a need we do not actually talk to each other outside of the room.

Saïd, Afghanistan, alleenstaand, centrum D

Net zoals bij het sluiten van vriendschappen, vormen verschillen in taal, cultuur, klasse, … belangrijke barrières tussen bewoners. De meest praktische barrière is het gebrek aan een gemeenschappelijke taal. Daniel vertelt hoe dit hem verhindert om echt in contact te treden met de personen waarmee hij de kamer deelt:

And how is the relationship between the other persons in the room and yourself?

We have good relationship, but considering that we do not share a common language, we do not have a close relationship because we cannot speak and understand each other. But generally we have a good relationship, we at least say to each other good morning, good afternoon, how are you. They for instance are nationals, they speak among themselves because they have the same language, but in general, among them, they have a good relationship.

And how do you do to communicate with someone in your room that does not speak the same language as you?

Sometimes using body language. They normally don't speak English, they only speak their own language, but speaking English if the person can speak English. And we try to understand their local English, in that way we can have a little understanding.

Daniel, Eritrea, alleenstaand, centrum D

Er circuleren ook allerhande normatieve veronderstellingen over andere bevolkingsgroepen die sociaal contact bemoeilijken en een gevoel van wantrouwen in stand houden. Ter illustratie citeren we onderstaand vooroordeel geuit door de Turk Yacil:

Want vooral de Arabieren en Afghanen liggen hier de hele dag, zij doen niets en dat zal later alleen voor extra last en problemen zorgen voor dit land en heel Europa. Zij produceren niet maar, consumeren alleen maar. (…) In Arabië hebben ze ook alleen maar geconsumeerd, hier denken ze ook aan niets anders. (…) In de woestijn winnen ze olie, daar worden ze rijk van en hoeven ze niet te werken.

Yacil, Turkije, koppel, centrum A

Bewoners zijn niet naar België gekomen om sociaal te zijn met anderen. Hun focus ligt bij hun procedure, niet het onderhouden van sociale contacten met andere bewoners. Alegria uit El Salvador stelt zij zich in haar eigen woorden ‘gereserveerd’ op.

Je vermeldde daarnet dat jullie een beetje gereserveerd zijn. Kan je wat meer uitleggen wat je daar juist mee bedoelt? Met “gereserveerd”?

Ja, daar wil ik wel even over uitbreiden. Wat ik daar precies mee bedoel, dat we iets meer teruggetrokken zijn: ons doel hier in België is natuurlijk om bescherming te krijgen en daarom staan we niet zo open om zomaar ons verhaal met om het eender wie te delen.

Alegria, El Salvador, alleenstaand, centrum A

Een belangrijke achterliggende motivatie voor deze gereserveerdheid is dat bewoners ten aanzien van elkaar heel wat wantrouwen koesteren. Philip uit Angola vermijdt bijvoorbeeld al te veel sociaal contact omdat hij niet wil dat anderen over hem praten. Ook Salou uit Niger houdt uit wantrouwen bewust afstand van anderen.

On évite des problèmes. Il y a trop de bavardages , beaucoup de mésentente et puis les gens se comprennent difficilement. Voilà c’est pourquoi on préfère éviter.

Philip, Angola, familie, centrum A

Vous faites confiance aux résidents autour de vous, leur raconter des secrets, ... ?

Non, je n'ai pas confiance, je garde cela pour moi, je suis de nature comme ça... On se dit "Bonjour", "Bonsoir", mais on ne demande pas de choses privées.

Salou, Niger, alleenstaand, centrum D

Bewoners zien te intens contact met anderen als een potentiële bron van gevaar. Ze stellen zich liever geïsoleerd op en vermijden anderen. Volgens Fahim uit Syrië en Imad uit Marokko moet je voortdurend op je hoede zijn en filteren tussen mensen om te bepalen met wie je wel en met wie je niet kan praten:

You would always need to do that to filter between people and also the dealings, the constant dealings with the people, would reveal their real nature. So you would filter between the people you can belief in and the people you cannot. Because in this life the bad companies may destroy you and really destroy your life. Because if you only have this number on the phone and this person has some things in his life would fall into a hole or a real problem or issue in his life, then he may drag you into this hole only by the phone number that was stored on your mobile phone for example, and this is happening in real life.

Fahim, Syrië, familie, centrum B

Si quelqu'un me dit « Bonjour, ça va ? », je réponds « Bonjour, ça va, au revoir ». Et moi-même, je choisis mes relations avec les gens. Je regarde les personnes, une première fois puis une deuxième fois, troisième fois,… Si je ressens de la confiance pour la personne, qu'elle est gentille, très calme, je fréquente la personne. Parce que c'est bon pour moi. Mais pour faire une relation directement avec les gens que je ne connais pas, non.

Imad, Marokko, alleenstaand, centrum D

Bewoners, zoals Wasif en María, vinden het te vermoeiend om de selectie te maken tussen wie wel en wie niet te vertrouwen is en trekken zich terug uit het sociale leven in het centrum.

We have no one here, no no, we don't communicate. There is no safety, there is nothing. You cannot communicate to all the people, you have to be specific. I am not a monster of course and I can speak with people, but I will not be speaking with all the people because this is a hassle, not an enjoyable thing.

Wasif, Syrië, familie, centrum B

Niet echt. Niet omdat ik vrienden had, de andere twee Salvadoraanse moeders. Maar ik nam afstand van hen, omdat ik me altijd realiseerde dat ze te respectloos waren voor mij en mijn man. Dus ik heb daar afstand van genomen. Ik heb niemand zoals... Behalve mijn man, alleen mijn man.

María, El Salvador, familie, centrum C

Hieruit volgt dat ook het *'bridging'* sociaal kapitaal in het centrum relatief beperkt is. Contacten zijn doorgaans oppervlakkig omdat bewoners wantrouwig staan tegenover elkaar.

Linken buiten het centrum

Sommige bewoners gaan expliciet op zoek naar personen met dezelfde nationaliteit om hun contacten in België te verruimen. María gebruikt hiervoor sociale media; Bibek heeft rechtstreekse contacten.

Ik heb bijvoorbeeld vrienden gemaakt op Facebook. Er is een pagina genaamd 'Latino's in België'. We merken op dat in andere centra... Een vriendin die ik daar op Facebook heb gemaakt, zij kookt soms, kookt voor de kinderen of zorgt voor de kinderen.

Do you know other persons in Belgium?

Nee. Alleen gesprekken via de pagina waar ik je over vertelde. Maar het is niet zo dat ik ze ken.

María, El Salvador, familie, centrum C

I go to Brussels if people from my country organizes some social events, for example birthday party, new year, or any other religious event. So they invite me, sometimes to work and sometimes just as a guest.

Bibek, Nepal, alleenstaand, centrum D

Toch valt op dat bewoners in het algemeen eerder weinig aansluiting zoeken bij landgenoten met een statuut in België. Zolang men in een opvangcentrum verblijft, is men beperkt om aan sociale verwachtingen te voldoen. Men ontloopt ook soms landgenoten om gesprekken over de vluchtmotieven te vermijden. Vandaar dat men zich liever terzijde houdt. Ondanks de grote Turkse gemeenschap houdt Yacil zich bijvoorbeeld nadrukkelijk afzijdig:

Wij nemen ook een beetje afstand van de Turkse gemeenschap hier, van degene die hier al lang wonen. Want zij denken dat wij honger leiden, behoeftig of machteloos zijn, altijd iets te kort hebben of zij willen ons trakteren op een etentje maar wij willen dat niet. Zij pesten ons op die manier een beetje. Vandaar houden wij een afstand tot wij op onze eigen benen kunnen staan. Daarom blijven wij liever hier in het centrum.

Yacil, Turkije, koppel, centrum A

Sociale netwerken vertonen ook opvallend weinig linken met de Belgische bevolking. Nochtans willen bewoners Belgen ontmoeten. Bewoners willen graag linken leggen met de Belgische bevolking. De taal speelt hen in vele gevallen parten en is de belangrijkste drempel.

Vindt u dat u kansen heeft om personen buiten het centrum te ontmoeten?

Ik weet niet. Door de taal niet...

Ana, El Salvador, alleenstaande moeder, centrum C

We cannot communicate with other people because of the language barrier so we don't really interact with them and there is no such problem that we have from the other side.

Tahmina, Afghanistan, alleenstaande moeder, centrum D

On descend à l'école pour chercher les enfants et il y a [chez les parents qui attendent les enfants] le côté belge et le côté des réfugiés... et ça, ça fait mal... Avec moi, tout doucement ça change parce que j'essaie de communiquer avec les parents... non y a pas beaucoup de contacts, ça c'est triste […] On va aussi à l'Eglise, mais on ne crée pas vraiment de liens avec les autres fidèles. Peut-être parce que je n'ai pas le temps, je suis toujours occupée avec les enfants. On se dit juste bonjour et c'est tout.

Anna, Armenië, familie, centrum D

Volgens Ali ontbreekt het ook aan ontmoetingskansen omdat het opvangcentrum ver verwijderd is van het stadscentrum, waar Belgen wonen:

Because I can't socialize with people here. I'm here to be with you, Belgians. And you Belgians are not here, you are in the city

Ali, Iran, alleenstaand, centrum A

Er zijn uitzonderingen, zoals Ibrahim, die toch een sociaal netwerk met Belgen kon uitbouwen.

L'ordre de quitter le territoire. Mais, heureusement, il y a 3 Belges gentils, qui ont passé la deuxième guerre mondiale, 3 vieux, 2 femmes vieilles et un vieux, de plus de 80 ans qui ont hébergé ma famille jusqu'à juin 2018. Pendant presque 4 mois à chaque fois dans une maison. Ils se sont sacrifiés pour nous aider. Ils ont vu la souffrance. Ils ont souffert pendant la deuxième guerre mondiale. C'est pour ça qu'ils nous ont aidés. Ils sont vraiment gentils.

Ibrahim, Algerije, familie, centrum C

Ook Omid uit Afghanistan komt met Belgen in contact. Interessant is dat hij zijn statuut als verzoeker expliciet verzwijgt.

How is your social network?

Yeah, we have a lot of friends from different countries. I have good contact with many people from different countries, including Belgians, Germans, Italians, Australians, Canadians, Chines, Japanese, Koreans, but not from the USA. We are taking French courses together.

Do your friends know that you are an asylum seeker?

No, they don't know that I am an asylum seeker. I prefer to not talk about that, because these problems are enough to keep it to myself. I don't want anyone else to talk about this things every single day, 'how did you come, and how was your country, you're from Afghanistan, you are that, ...'. But they know that I'm Afghan, I'm proud of my country. And I'm giving presentations about the situation in Afghanistan, In French. I was really active when I was in Manderfeld. I was writing something about the history of Afghanistan in English and it was translated in German. There is a magazine in the village of Manderfeld, so they took pictures of me and shared my story on Afghanistan, how the life is in Afghanistan, how people are living there, the traditions, the culture. But my classmates don't know that I'm living in a Fedasil camp.

Omid, Afghanistan, alleenstaand, centrum C

Samengevat
Bewoners in de collectieve centra vormen een erg heterogene populatie. Eén van de opvallende vaststellingen is de diversiteit in sociale klasse en de hiermee gepaard gaande uiteenlopende opvangverwachtingen. De terugval op de maatschappelijke ladder is in de wetenschappelijke literatuur een tot dusver onderschatte factor van kwetsbaarheid. Op situationeel gebied speelt de onzekerheid over de asielprocedure natuurlijk een grote rol. In de opvang vertaalt dit zich echter naar onzekerheid over hoe lang men in het centrum zal moeten blijven, wat het moeilijk maakt om plannen te maken en het leven in te richten. Op sociaal gebied worden de resultaten uit eerder onderzoek bevestigd: de netwerken van verzoekers zijn in het algemeen erg beperkt en weinig diepgaand. Hierdoor is eenzaamheid wijdverspreid. Er zijn allerlei drempels die sociale relaties bemoeilijken, waardoor heel wat bewoners dreigen te vereenzamen. Sommige bewoners verkiezen echter ook om zich te isoleren om aan sociale druk te ontsnappen.

3.2 Institutionele factoren

Dit deel van het rapport gaat over hoe bewoners de institutionele voorzieningen van de vier geselecteerde collectieve opvangcentra beschreven. Het gaat aldus over hun persoonlijke beleving en niet over de objectieve kenmerken van de centra. Deze beleving wordt in drie rubrieken besproken. Ten eerste wordt ingegaan op het type opvang. Hoewel het binnen het ruime opzet van dit onderzoek de bedoeling is om bewoners uit zowel collectieve als individuele opvangstructuren te betrekken, beperkt dit rapport zich tot de collectieve centra. Niettemin is er toch heel wat variatie tussen collectieve opvangcentra, onder meer in termen van opvangcapaciteit. Ten tweede wordt ingegaan op de locatie van de opvangcentra ten opzichte van allerlei voorzieningen. Tenslotte wordt in derde instantie ingegaan op de dienstverlening aan bewoners.

Type opvang

Een collectief opvangcentrum vormt een bijzondere woonomgeving. Weinig verzoekers hebben ervaring met het leven in collectiviteit, zoals dat bijvoorbeeld ook gangbaar is in een internaat of een woon- en zorgcentrum. Vaak weten ze niet wat te verwachten. Hieronder onderscheiden we hoe bewoners over het centrum in haar totaliteit spraken en wat ze van hun kamer vonden.

Ruimtelijkheid en temporaliteit van het centrum

Bij de selectie van de centra werd opvangcapaciteit als een selectiecriterium gehanteerd. Zo werd er een onderscheid gemaakt tussen kleine, middelgrote en grote centra op basis van hun totaal aantal opvangplaatsen. Doorgaans hebben bewoners geen kennis van andere opvangcentra, waardoor het voor hen niet duidelijk is of ze in een eerder klein of groot opvangcentrum verblijven. Hani heeft nog nooit een ander opvangcentrum bezocht, maar toch is hij overtuigd dat hij in het beste opvangcentrum verblijft.

> *Je n'ai jamais été dans un autre centre mais d'après ce j'entends, je suis dans un des meilleurs des centres qui existe.*
>
> **Hani, Syrië, familie, centrum C**

In de gesprekken met bewoners werd gevraagd naar hoe zij het centrum beleven. Hieruit blijkt dat zij de omvang van een collectief centrum anders inschatten dan de objectieve grootte suggereert. Dit wordt met name duidelijk door de centra C en D met elkaar te vergelijken, die in termen van grootte elkaars tegenpool vormen.

Centrum D is in bewonersaantal het grootste van de selectie en behoort in het algemeen tot de grotere centra van Fedasil. De meeste bewoners weten dit, maar ze zijn er zich in het dagelijkse leven toch weinig van bewust. In de beleving van de bewoners is de ruimtelijkheid van het opvangcentrum veel bepalender dan het aantal personen die er opgevangen worden. Ejaz verwoordt het treffend:

> *I'm not really aware about other centres, so I cannot say anything about other centres, but regarding this centre, I think it is a quite big place. You have enough place to roam around, to stroll around where ever you want. And when it comes to people, I don't think so that there are large number of people in this centre. Or maybe there are large number of people, but the centre is quite big, so we cannot really feel it.*
>
> **Ejaz, Afghanistan, alleenstaand, centrum D**

Bewoners vinden dat centrum D erg uitgestrekt is. De woonblokken zijn verspreid over een erg groot terrein en staan op grote afstand van elkaar. Omwille van het grote terrein van het opvangcentrum gebruiken sommige bewoners zelfs een fiets om zich tussen blokken te verplaatsen.

> *I don't really know about other centres but it look bigger to me, also to similar places in my village, to me it looks bigger.*
>
> **Tahmina, Afghanistan, alleenstaande moeder, centrum D**

> *It's a pretty big center, because it takes approximately 1 hour for each food time, lunch time or dinner time, even breakfast, it takes 1 hour for people to come there, stand there and eat. So according to me it's a pretty big center*.
>
> **Bibek, Nepal, alleenstaand, centrum D**

Oui, c'est plus facile, pour venir du bloc 1 et aller à la cafétéria. Seulement quand je quitte le bloc 1 pour venir à la cafette avec, je l'utilise aussi.

(…) Ah oui. Parce qu'il me semblait qu'il y avait quand même une certaine file d'attente pour avoir un vélo.

Oui, il y a beaucoup, il y a beaucoup. Moi, ça fait un an.

Henri, Kameroen, alleenstaand, centrum D

Hoewel het centrum veel bewoners heeft, is de densiteit er laag door een grote spreiding. Hierdoor vormt elke woonblok een eigen plek. De ontmoetingen tussen bewoners uit andere blokken worden tot een minimum beperkt. In de woorden van Daniel uit Eritrea:

The most important thing that I find good here is the peace and security in this camp. And also, we are a very large number but we don't see too much people, it is not crowded. Maybe most of us stay in our respective rooms, there is no fight. This is the thing I like about this place.

Daniel, Eritrea, alleenstaand, centrum D

De onderzoekers hadden een vergelijkbare ervaring met betrekking tot het uitgestrekte karakter van het centrum. Zo was het soms moeilijk om bewoners te vinden om deel te nemen aan het onderzoek, vooral wanneer het slecht weer was en iedereen schijnbaar op de kamer verbleef, met de deur gesloten.

Een regenachtige dag in een verlaten centrum

Net zoals alle andere dagen, maak ik 's morgens als ik aankom in het centrum een rondje. Ik wandel buiten, langs de verschillende woonblokken, en dan van het gelijkvloers naar de eerste verdieping. Ik praat met de personen die ik tegenkom of ik groet hen ten minste. Het regent de hele ochtend. Het centrum is één van de grootste van het land, en toch lijkt het verlaten. Er zijn amper mensen, zelfs in de gangen. Ik hoor dat er bewoners zijn in de kamers (gesprekken, achtergrondmuziek, …), maar om de bewoners niet te storen besluit ik niet op de deuren te kloppen. Ik knoop alleen gesprekken aan buiten. Op deze triestige herfstdag, in dit enorme centrum, moet je lang zoeken om iemand te vinden om mee te praten.

Veldnotitie onderzoeker

Centrum C is in vergelijking één van de kleinste centra van Fedasil. Het aantal bewoner ligt veel lager dan in centrum D. De densiteit is echter veel groter waardoor bewoners zich meer bewust zijn van het totaal aantal medebewoners.

Gebouw. Ik voel dat er meer families zijn. Hoe zeg ik dit? Voor zo veel volk, is je kamer heel klein.

Rosa, El Salvador, alleenstaande moeders, centrum C

De verschillende ruimten van het centrum liggen dicht bij elkaar waardoor er veel meer onderlinge ontmoetingen zijn. Tijdens het onderzoek stelden we vast dat er in centrum C veel meer doorstroom was in de gangen en in de publieke ruimten dan in centrum D. Dit geeft een gevoel van nabijheid, maar kan ook de perceptie voeden dat het opvangcentrum overbevolkt is, waardoor er niet de nodige aandacht kan uitgaan naar elke individuele bewoner.

Nou, de waarheid is dat ik het niet erg goed vind dat er zoveel meer mensen zijn dan de capaciteit van de instelling, omdat je niet de gepaste aandacht hebt.

María, El Salvador, familie, centrum C

Samengevat lijkt de beleving van de centra veel meer af te hangen van de ruimtelijkheid en architectuur van de centra dan van hun absolute opvangcapaciteit. Dit blijkt ook het geval te zijn in de centra A en B, die beide middelgroot zijn.

Bewoners hebben een heel uitdrukkelijke mening over de ruimtelijke kenmerken van de centra. Ze zijn zich bewust van het feit dat de gebouwen waar zij in wonen oorspronkelijk een andere bestemming hadden. De gebouwen voelen in hun beleving aan als 'tweedehands'. Ze zijn afgeleefd en verkeren niet meer in goede staat. Kapotte gebouwen kunnen een gevoel van onveiligheid opwekken. Onderstaande citaten geven aan dat sommige ouders ongerust zijn dat hun kinderen iets zou overkomen in beschadigde gebouwen:

Are there places that you avoid to go? That you don't feel comfortable to go?

Yes, there is a place here, I don't understand, it's a block no people inside. It's broken and sometimes I tell the children don't go there. Maybe because, maybe someone there, some people drinking, I don't know. I'm afraid because I'm alone with the children… yes yes.

Ayah, Palestina, alleenstaande moeder, centrum D

Ici, à l'intérieur, le bloc qui est tout cassé. Cet endroit me fait peur. Surtout un jour où ma fille est allée là-bas. Je lui ai parlée, j'ai eu peur qu'elle soit allée là-bas. (…) Mais je ne savais pas qu'elle était partie marcher là-bas. Cela m'a fait peur qu'elle soit allée là-bas. Parce que mes fils m'ont dit que certains vont là-bas, qu'ils se droguent ou qu'ils sont là pour voir. Je ne sais pas. Depuis mon logement, j'ai une vue sur ce bloc. C'est pour ça que le premier jour, je suis entrée en crise.

Laura, Mexico, alleenstaande moeder, centrum D

Drie centra waar het onderzoek plaatsvond, zijn voormalige kazernes. Philip uit Angola zegt dat hij die militaire voorgeschiedenis ervaart in zijn beleving van het centrum:

Het gebouw is niet ontworpen voor vluchtelingen, maar wel voor militaire doeleinden.

Philip, Angola, gezin, centrum A

In centrum D is de militaire aanwezigheid zichtbaar aanwezig doordat het centrum omringd is door een actieve legerbasis. Voor personen die uit oorlogsgebied afkomstig zijn, brengt dit zowel negatieve als positieve herinneringen naar boven.

Quand vous êtes arrivé dans le centre d'accueil pour la première fois, comment vous êtes-vous senti ?

Etonné. Quand je suis arrivé ici, j'ai été étonné car l'endroit me rappelle exactement les conditions de mon pays, vu que tout autour il y a des avions de chasse et le camp militaire.

Khaled, Palestina, koppel, centrum D

We are coming from Ghaza. At the first time we are here and when we arrive, also we hear boem boem "Ohhh mama!" All of us on the floor. Because in Ghaza we do that, when we hear a plane, we all on the floor. So, at the beginning we are very afraid. But now it's okay, no problem.

Ayah, Palestina, alleenstaande moeder, centrum D

Je me suis enfui de mon pays pour éviter les bombardements et les tirs et, lorsque je suis arrivé ici, il y avait les avions et, à une heure du matin, j'ai entendu les avions et ça m'a dérangé. J'ai demandé qu'un psychologue me suive mais le rendez-vous avec le psychologue ne sera pas avant un mois. [Bruit d'un avion]

Qu'est-ce que vous pensez des environs du centre ?

Il y a une carrière à côté et, toutes les deux minutes, j'entends des avions ou des explosions pour les pierres.

Moussab, Syrië, alleenstaand, centrum D

This is a very high secured place and there is the Airforce. So security issues in this place are very tight and very high. So we don't feel afraid of any threat.

Daniel, Eritrea, alleenstaand, centrum D

Eén van de duidelijke verwijzingen naar het militaire verleden van de opvangcentra vormt de omheining. De voormalige kazernes zijn in hun totaliteit met hekwerk afgesloten van de ruimere omgeving en hebben slechts één bewaakte toegangspoort. Khaled was verbaasd toen hij in het centrum aankwam en had er zich iets anders bij voorgesteld. Volgens Yacil uit Turkije wekt de omheining rondom het centrum ook de indruk dat bewoners niet vrij zijn om zich binnen en buiten te begeven:

Wij zijn nu omringd door hekken, oké dit is een open centrum, wij zijn vrij om in en uit te gaan maar toch moeten wij hier in het centrum verblijven. Dat geeft ons een bepaalde psychologische druk en onzekerheid.

Yacil, Turkije, koppel, centrum A

Hoewel men feitelijk de mogelijkheid heeft om het centrum te verlaten, beschreven enkele bewoners het toch als een 'gevangenis'. Wasif uit Syrië wijt dit bijvoorbeeld aan de identiteitscontrole die uitgeoefend wordt aan het onthaal. Ook de vijfjarige zoon van Adil uit Palestina ziet het onderscheid tussen een centrum en een gevangenis niet.

It is definitely like a prison because we are controlled and everything is supervised. And for example, if you leave in the morning, you should come back in the evening, and whenever you leave, you should accompany the badge with you. So it is not like home because at home you would leave whenever you feel, you want to leave, but here, you don't have this freedom. Living in a grave or living here is the same.

Wasif, Syrië, gezin, centrum B

And even for my kid, I don't teach them to say that but in its perceptions, as he grew up in my family he used to describe this camp as a prison. I did not teach him this word but it's because, this is our perception in the way we used to live, let's say.

Adil, Palestina, gezin, centrum A

De meeste bewoners gaan niet zo ver in hun vergelijking dat ze de centra met een gevangenis associëren. Toch is er een consistent gevoel dat de opvangcentra een relatief gesloten karakter hebben. Tevens is er het gevoel va, een sterke collectieve regulering van het leven. Het deed Alain uit Burundi terugdenken aan het internaat uit zijn jeugd:

Quand je suis arrivé, qu'est-ce j'ai vu ? J'ai une salle, une grande salle. Tout le monde dormait. Il y avait des ronfleurs là-dedans. Je me suis dit je retourne à l'internat comme il y a trente ans !

Alain, Burundi, alleenstaand, centrum D

Bewoners ervaren ook dat het centrum een eigen 'tijd' of 'ritme' heeft. Zo is er overdag en tijdens de week veel bedrijvigheid door de aanwezigheid van het merendeel van het centrumpersoneel. Echter, 's avonds valt de bedrijvigheid weg en overheerst het gevoel dat men terecht gekomen is in een soort 'niemandsland'. Khadel spreekt over een 'spookstad':

Où est-elle la sécurité, dans ce centre ? Nous venons de nous balader et il n'y a vraiment rien du tout à part les chambres pour vivre et tout. A partir de 17h, c'est comme une ville fantôme ici. J'ai l'impression de vivre dans une prison, à partir de 17h, il n'y a personne qui se balade. Il y a juste le camp militaire à côté et je ne suis pas à l'aise. (…) En général, les femmes sont séparées des hommes, mais à partir de 17h, il n'y a plus personne pour vérifier.

Khaled, Palestina, koppel, centrum D

Met een metafoor beschrijft Michel uit DRCongo het centrum tijdens de weekends bijvoorbeeld als een 'begraafplaats' waarvan de omvang en de leegte hem overvallen. Jamil bevestigt dit gevoel.

Weekdays is a vibe, you see people, go up and down, all the offices are open. And during the week-end it's quiet. You don't have nowhere to go, it's not easy, you see. The place is very quiet. Like a cemetery. This place is very big, when there are no people.

Michel, DRCongo, alleenstaand, centrum B

Est-ce que vous sentez une grande différence entre les jours de semaine et le weekend ?

Il y a une grande différence comme entre le ciel et la terre entre les jours de semaine et le weekend. Je n'aime pas le samedi et le dimanche, ce sont des jours où je suis triste.

Triste ? Parce qu'il y a moins de monde ?

Parce que ce sont des jours de congé.

Jamil, Syrië, alleenstaand, centrum D

Een tweede beschrijving van het ritme van het centrum, ziet het centrum als een soort doorgangsplaats die identiek blijft, terwijl de bewoners continu veranderen. Marc Augé (2009) noemt dit 'non-plaatsen' omdat ze niet uitnodigen om er een thuis van te maken. In de literatuur wordt dit ook wel een *'space of flows'* genoemd (Glorius en Doomernik 2016). Het archetype van dit soort plaats is de transitruimte van een luchthaven. Bewoners die al lang in het collectief opvangcentrum zitten, beschrijven hun situatie alsof ze vastzitten in de transitruimte, terwijl de anderen op weg zijn naar een nieuwe bestemming. In de woorden van Fazil uit Syrië en Sadi uit Afghanistan:

I have actually been here for a long time. It got to be a piece of cake as they say, normal, because it is the same place and people are changing while I am standing unchanged.

Malek, Syrië, alleenstaand, centrum A

Ik ben anderhalf jaar geleden naar hier gekomen, en het is nog steeds hetzelfde. Enkel de bewoners gaan veranderen, en de rest is allemaal hetzelfde.

Sadi, Afghanistan, alleenstaand, centrum B

Diverse kamertypes

In de vier centra zijn verschillende kamertypes aanwezig. In normale omstandigheden hoeven gezinnen de kamer niet te delen, wat hen tevreden stemt. Omwille van de verzadiging van de opvangcapaciteit in 2018-2019 gebeurde het uitzonderlijk dat twee families (tijdelijk) ondergebracht werden in grotere kamers of tenten die via een tussenscherm opgesplitst werden. Families ervaarden dit erg negatief:

Dans la tente, nous sommes restés 3 ou 4 jours. Puis nous avons reçu cette chambre qu'on partage avec une autre famille. Nous avons du stress, nous ne dormons pas bien.

Avan en Jalal, Irak, familie, centrum D

Nous avons quand même un peu de chance d'être en famille, même si nous sommes à quatre dans la même chambre. Parfois les chambres sont partagées entre deux familles différentes, qui ont des cultures différentes ou des manières de voir les choses différentes. Certains veulent par exemple laisser la lumière allumée, d'autres pas. Certains sont ordonnés, d'autres pas. Tout cela joue un rôle important dans la manière dont on vit son quotidien au sein du centre.

Amina, Palestina, familie, centrum C

In alle centra werd getracht om gezinskamers, vrouwenkamers, kamers voor alleenstaande mannen en kamers voor niet-begeleide minderjarigen zo veel als mogelijk ruimtelijk van elkaar te scheiden, zodat zij geen collectieve voorzieningen zouden moeten delen. Uitzonderlijk is dit niet gelukt, waardoor vrouwen in familieverband in bepaalde centra bijvoorbeeld sanitaire faciliteiten dienen te gebruiken die gelegen zijn op een gang met alleenstaande kamers voor mannen of met niet-begeleide minderjarigen. Bewoners ervaren dit als een ongemak en zouden liever hebben dat centra ingedeeld zouden worden volgens gezinstype.

Imagine you would be the boss of the centre, what would you change?

First thing, I would separate between family and singles. That is not acceptable. Families and girls should be on their own, in one centre. The guys are different.

Wasif, Syrië, familie, centrum B

Nous sommes une famille, nous avons besoin de respect. (…)

Les douches sont partagées entre les familles, ou aussi avec les jeunes ?

Avec tous. Aussi avec les jeunes. Les jeunes utilisent les mêmes toilettes et les mêmes douches. Et dans la partie qui ne peut pas s'ouvrir, il n'y a pas de ventilation. C'est horrible. Quand on entre dans les douches, il y a deux douches seules, et puis il y a une porte qui sépare 3 douches. Donc, quand j'ai vraiment le besoin de doucher, qu'il n'y a pas d'autres solutions, je vais là-bas, et je ferme les 3 douches. Mais une fois, j'ai fermé, et il y avait un garçon dedans.

Laura, Mexico, alleenstaande moeder, centrum D

Voor alleenstaanden zijn er amper aparte kamers, waardoor zij bijna altijd bij medebewoners moeten slapen. Vrouwen en mannen worden echter niet gemengd. Voor alleenstaande vrouwen garanderen de centra aparte vleugels. Niet alle vrouwen hebben echter angst om tussen mannen te verblijven. De alleenstaande jonge vrouw Dechen uit Tibet ziet er op zich geen graten in om de vleugel met mannen te delen, zolang zij zich echter niet misdragen.

How do you feel about that? That there is a building where normally only girls or women are allowed?

Yeah, if boys are not discerning, it's ok. For me it's not an objective.

Dechen, Tibet, alleenstaande, centrum B

Omgekeerd lijkt geen enkele alleenstaande vrouw er echter problemen mee te hebben dat ze afgezonderd van de mannen wonen. Alleenstaande vrouwen zijn feitelijk een minderheid en sommigen voelen zich ook zo en vrezen mannelijk misgedrag. Mariam uit Eritrea zegt het als volgt:

This is the women's block, what do you feel about living in a women's block?

Good. That's good. There's another centre, where I've heard they don't have respect. And the boys are with the girls, so this is good here.

Is it respected, do men don't go inside the block after 20h or 22h?

Usually they don't, but some people come to pick up water or food.

Mariam, Eritrea, alleenstaande, centrum A

Alleenstaande bewoners zijn bij aankomst in het centrum vaak ongerust en op hun ongemak omdat ze de kamer zullen moeten delen met personen die ze niet kennen. Zo vertelt Bibek:

When I arrived, I had to share the room with 8 people. Like, the principal is that you have to share the room with 8 people and I was wondering that how I gonna share the room with 8 people. So that was my biggest worry. But now there are 7 people, sometimes there are 3 people. So sometimes there are less people, sometimes there are more people, but I'm concerned with how I can manage or how I can share a room with so many people […] According to European principle, there is supposed to be one person in one room. But we live here, we share one room for 7 people or 8 people and if one resident do a smaller action, another person would hear it or see it. So no privacy there, so if there is no privacy and one room is shared by multiple people, 7 or 8 people, then of course there would be problem. And if there would be problem, so to deal with this situation, that since they are not giving us separate rooms, so we should bear each other. I mean that I cannot change this, because we have to bear with each other. If I make problem, the other person should bear that and if other person make problem, I should bear that.

Bibek, Nepal, alleenstaand, centrum D

Gezien de grote diversiteit in de centra is de kans reëel dat alleenstaanden weinig gemeenschappelijk hebben met de kamergenoten en er amper mee kunnen communiceren. Aguerre uit Eritrea vertelt hoe hij probeert om via Google Translate te communiceren met zijn kamergenoot. Hij ervaart echter dat zijn boodschappen zelden begrepen worden.

I speak with him, but we don't understand each other. We use google translate.

Aguerre, Eritrea, alleenstaand, centrum B

Samenleven is geen evidente aangelegenheid omdat personen er vaak andere gebruiken, ritmes en levensstijlen op na houden. Zo deelde Mariam uit Eritrea de kamer met drie andere vrouwen, die allemaal uit Afghanistan kwamen. Mariam voelde zich in de minderheid in haar kamer en durfde niet in te gaan tegen haar medebewoners.

There are 3 girls in the room and I didn't speak their language before and I couldn't deliver and now I tell them, don't turn the light on after 10, don't cook in the room, but they still do it. There are girls who cook in the room, they are on the telephone at 3 am. But I don't speak with them, because I don't want to get in trouble.

Mariam, Eritrea, alleenstaand, centrum A

Toch was Mariam blij dat ze niet alleen in de kamer sliep. Toen haar kamergenoten weggingen en ze plots alleen op de kamer lag, sloeg de eenzaamheid toe.

I'm on my own in my room. Because we had three girls before and one of them was sick in her head and she was sent to the hospital. And the others went and I'm alone.

And how do you feel about being alone in your room? Is it..?

It's not a good feeling. No, 24 hours alone, that's not a good feeling. I do not need to talk all the day, but I need to talk about what's happening in the day, what we studied, how it is going. And there are no girls in the room to talk to.

It's interesting, sometimes people specifically ask for a single room and now you are saying you don't want a single room.

It's good, but because of me, my head is not good, so I need to speak to people. This is why I work 24 hours, I get my job and I go to my room only late at night.

Mariam, Eritrea, alleenstaande, centrum A

Hoewel de kamer delen dus ook als een voordeel gezien kan worden, brengt het vooral uitdagingen met zich mee. Eén van de meest aangehaalde problemen is het gebrek aan rust. Het is moeilijk voor bewoners om zich terug te trekken op de kamer als medebewoners aanwezig zijn. In de woorden van Jamal of Aguerre:

Non, c'est le chaos dans la chambre. Il y a beaucoup de dérangement. Parce qu'exemple, quand je dors, il y a d'autres personnes qui parlent et qui dérangent ceux qui dorment dans la chambre.

Jamil, Syrië, alleenstaand, centrum D

I try to open my book, but I cannot. It is difficult in my room. There are too much people, they speak loud, they put on music, they make noise, you cannot concentrate.

Aguerre, Eritrea, alleenstaand, centrum B

In de gedeelde kamers zijn er heel vaak kleine misverstanden en irritaties doordat kamergenoten zich niet aan de regels van het centrum houden. Ze respecteren de stilte na 22u niet of roken bijvoorbeeld op de kamer.

First of all, the administration of this camp told us or informed us at the beginning that in case there is anyone smoking inside, the rules, they needed to be informed. Mostly, we the Eritreans don't smoke but the other nationalities smoke so if it stinks inside, they don't take it seriously. They mostly smoke so they cannot stop smoking because mostly all of them smoke. They smoke in the night time to not be identified and they sleep in their respective beds and cover themselves with their blankets. Whom should I have to blame? But we smell the smoke. For instance, we have a lot of problems when they smoke in the nigh time, I have to get out of there.

Daniel, Eritrea, alleenstaand, centrum D

And how is your relationship to your roommates?

Overall I'm in a good relationship with everybody, but there are times that we find ourselves in conflict. For example, the age difference, there are people with diverse age. I mean, he is a bit more mature, but there are younger people, so when younger people do sometimes some stupid stuff. For example, there is this guy and he switched on an mp3 music loudly which disturbs me and he doesn't listen to me when I told him to reduce or turn down the volume, and he doesn't listen to me. So these kind of, you know, conflicts arise with time to time. But overall their relationship is good.

Masood, Afghanistan, alleenstaand, centrum D

Deze ervaringen met gedeelde kamers variëren naargelang het kamertype. Er is een continuüm gaande van gedeelde kamers, chambrettes van verschillende grootte (4, 6, of 8 personen), containers, mobiele units tot slaapzalen. Vooral grote geïmproviseerde slaapzalen (bijvoorbeeld in voormalige gemeenschappelijke ruimtes) worden negatief bevonden. Naarmate het aantal bewoners toeneemt en de ruimte niet specifiek voorzien is op het opvangen van bewoners, worden de negatieve aspecten van het delen van een kamer versterkt. Dit leidt tot een erg negatieve beleving. Gaëtan uit DRCongo noemt de slaapzaal bijvoorbeeld het 'getto':

Ici c'est ta chambre ?

Ouais, c'est le ghetto… C'est pas ma chambre, parce que… je ne sais pas comment je peux déterminer ça, c'est… bon… tu n'arrives même pas à dormir parce qu'il y a plein de monde, plein de gens, plus ou moins une vingtaine de gens. Chacun a ses comportements, ses habitudes. Ça semble un petit peu difficile de supporter le caractère des autres gens. Voilà, il y a d'autres gens qui veulent faire, je ne sais pas moi, du bruit peut-être, quand les autres ils dorment. Et il y a d'autres gens qui ne veulent pas faire la propreté, tu vois. Des fois, quand tu veux faire la propreté, c'est pour la santé ou la respiration, ça pue aussi à l'intérieur. Pourquoi ? Parce qu'on utilise une toilette pour vingt personnes. (…) Quand il faisait très froid, la porte là, elle était ouverte 24 heures sur 24. Tu fermes ça, il y a quelqu'un d'autre qui vient… Des fois, il oublie, il laisse la porte ouverte. Il faisait trop froid, avec des moustiques aussi. Franchement c'est catastrophe.

Gaëtan, DRCongo, alleenstaande, centrum B

Omwille van de verzadiging van de opvangcapaciteit moesten enkele centra ook een beroep doen op tijdelijke huisvesting in tenten of containers. Bewoners ervaarden dit zeer negatief.

Ik voelde me echt slecht, omdat ze daar op Petit Chateau, (…) ze zeiden ons niet dat ze ons in een tent zouden zetten, maar boven een hangar. En toen we hier aankwamen, hebben ze ons hier en op het terrein gezet. (…) Want ik voelde me echt slecht, extreem slecht. Het is een drastische verandering. (…) Op Petit Chateau hebben ze ons gezegd dat ze ons in tenten zouden zetten, maar ze stonden in een hangar, dat wil zeggen een van die hangars, waar ze de vliegtuigen zetten. Toen we hier kwamen, hadden ze geen bescherming, er waren alleen de tenten.

María, El Salvador, familie, centrum C

In het begin was ik bang, want ik zat in de tent. Door de koude en met twee kindjes, maar dat was maar één nacht. Daarna was ik rustiger.

Ana, El Salvador, alleenstaande moeder, centrum C

De vier centra beschikken over enkele kamers voor bewoners met een specifiek medisch profiel. Deze kamers zijn vaak bezet, waardoor personen met medische noden soms moeten wachten tot er een plaats vrijkomt. In de tussentijd moeten ze de kamer delen met andere bewoners. In sommige gevallen brengt dit ongemakken met zich mee. Onderstaande situatieschets van Louis uit Angola maakt dit duidelijk.

Beperkte mobiliteit op oudere leeftijd

Louis is een bejaarde man die slecht te been is en met krukken door het centrum loopt. De directie gaf hem een kamer op het gelijkvloers omdat hij moeilijk de trappen op kan. Louis heeft ook een probleem met zijn prostaat, waardoor hij 's nachts soms erg snel naar het toilet moet. Omwille van zijn beperkte mobiliteit heeft hij schrik dat hij niet tijdig bij het toilet zal geraken. Vandaar dat hij 's nachts urineert in een fles. Louis vroeg om een medische kamer waar hij alleen zou zijn, maar die was volzet. Het beste dat men kon doen was hem tegenover het toilet leggen. Zijn kamergenoten klagen over Louis' oplossing en vinden het onhygiënisch dat hij niet naar het toilet gaat. Louis vindt het zelf ook heel vervelend en schaamt zich voor de ongemakkelijke situatie, maar hij kan er niets aan doen. In zijn eigen woorden: 'Je suis un homme perdu'.

Veldnotitie onderzoeker

Van tijd tot tijd moeten sommige bewoners in de centra van kamer wisselen. In één van de centra was er bijvoorbeeld een grootschalige ongediertebestrijding waardoor een deel van de kamers tijdelijk in onbruik waren. Bewoners geven aan dat ze weinig inspraak hebben over met wie ze vervolgens de kamer zullen delen. Als er al interne mobiliteit is in de centra, dan wordt die vooral gecontroleerd door de centrumdirectie. In de mate van het mogelijke wordt rekening gehouden met de voorkeur van bewoners. In het centrum met grote publieke keukens heeft het centrum bijvoorbeeld een regel ingevoerd waarbij bewoners die het langst in het centrum verblijven, in principe verhuizen naar een kamer met een eigen ijskast en zelf voor hun eten moeten zorgen. Bewoners geven aan dat ze weinig zeggenschap hebben over die beslissing. Hierdoor zijn het niet noodzakelijk de bewoners die het liefst zelf zouden koken die toegang hebben tot de publieke keukens. De assistente van Yuri uit Oekraïne vroeg hem om met zijn zwangere echtgenote van blok te wisselen zodat ze toegang zouden krijgen tot de publieke keuken. Hoewel Yuri blij is dat ze voortaan kunnen koken, vond hij zijn oude kamer ruimer en mooier. Hij begrijpt niet waarom toegang tot de keuken gekoppeld moet zijn aan een verhuis van kamer. Sommige bewoners zien dit als een vorm van chantage of ruil.

And why did you move?

For kitchen. The food is not good, now I have food in the kitchen. And it was not possible to stay in block 4 and therefore we came to this block.

And you want to move back to block 4, but this is impossible?

Yes, everything here for kitchen. You get money here for kitchen.

Why and did you ask to change from block 4 to block 8?

Me not ask, but my assistant, I ask to come back.

Yuri, Oekraïne, gezin, centrum B

Een kleine minderheid van de opvangcapaciteit bestaat uit studio's waar bewoners naast een eigen keuken ook bijvoorbeeld over een woonplaats beschikken. In de ogen van Anna uit Armenië is het voordeel dat ze hier met haar familie helemaal alleen kan zijn, los van de collectiviteit van het opvangcentrum.

Nous avons la chance d'avoir un studio tous seuls… Je peux le dire, et le je dis parfois aux assistants, si je ne sortais pas du studio, je n'aurais pas l'impression d'être dans un centre. Parce qu'on a deux chambres pour dormir, on a un salon, la cuisine, la douche, une petite chambre pour les bagages. On est vraiment bien.

Anna, Armenië, familie, centrum D

Locatie

De centra voor dit onderzoek werden naast opvangcapaciteit ook geselecteerd op basis van de locatie ten opzichte van voorzieningen die voor verzoekers van belang kunnen zijn. Er werd een onderscheid gemaakt tussen centra waar voorzieningen objectief gezien eerder afgelegen, bereikbaar of dichtbij liggen. Hieronder wordt ingezoomd op hoe verzoekers die afstand zelf evalueren. Daarbij vergelijken we opvangcentrum A, dat centraal gelegen is, met opvangcentrum B, dat net erg afgelegen ligt. Hieruit blijkt een complex beeld over de impact van de afstand. Hoewel de objectieve afstand tot voorzieningen een rol speelt, blijken de individuele mobiliteit en de beschikbaarheid van openbaar vervoer een belangrijke mediërende rol te spelen. Het belang van deze factoren werd ook bij de centra C en D vastgesteld van waaruit de meeste voorzieningen tamelijk bereikbaar zijn.

Centraal, maar onvoldoende dichtbij

Opvangcentrum A ligt op wandelafstand van een middelgrote stad. De nabijheid van het stadscentrum maakt het voor heel wat bewoners makkelijk om een uitje te gaan maken. Sinds Jawar uit Pakistan in het centrum aankwam, gaat hij minstens dagelijks een wandeling maken naar de stad en terug.

I'm fond of jogging and walking also. Two times I go with my friends to the centrum and then we walk and come back, one time in the morning and one time in the evening.

Every day?

Yeah every day, sometimes one time, sometimes for example in a day one time and sometimes two times

Jawar, Pakistan, alleenstaand, centrum A

Niet iedereen ervaart de afstand tot het centrum echter op dezelfde manier. Voor ouders met kleine kinderen wordt de afstand van 1.6 km als te ver ervaren. Het neemt veel tijd in beslag om de kinderen te voet af te zetten aan de schoolpoort en dan te voet terug te keren naar het opvangcentrum. Kinderen zouden er moe van worden. Philip uit Angola legt het als volgt uit:

Y a-t-il des endroits spécifiques dans le centre-ville que vous allez visiter?

Oui. Le centre-ville on est toujours là parce que l'enfant étudie là-bas. On est là presque tous les jours pour aller les laisser à l'école, pour aller les chercher. Et c'est distant d'ici. C'est 30 minutes à pied aller, 30 minutes retour. Donc, ça c'est une difficulté aussi qu'on a. Il faut prendre les enfants tout le temps à pied aller-retour, 30 minutes – 30 minutes. Ça fatigue. Même pour les enfants, ça fatigue. Donc, ils vont à l'école fatigués, ils retournent fatigués.

Philip, Angola, familie, centrum A

Weersomstandigheden zijn een bijkomende factor die het korte traject niettemin lang kunnen laten lijken. Fabian uit Venezuela is een alleenstaande jonge man die het centrum vlakbij vindt omdat hij een fiets heeft. Medebewoners met kinderen hebben al vaker bij hem geklaagd over de afstand, vooral tijdens de winter.

Wat vind je van de afstand tussen het opvangcentrum en het stadscentrum?

Het is niet zo erg. Met de fiets is het natuurlijk veel gemakkelijker. Ik heb ook al enkele verhalen gehoord van families of moeders met kinderen voor wie de situatie iets ingewikkelder is. Zij moeten de kinderen elke dag naar school brengen. Ik heb het natuurlijk zelf niet meegemaakt, maar ik heb er wel over gehoord. Zo heb ik een verhaal gehoord over een zesjarig Venezolaans meisje dat aan astma lijdt. In de winter had zij het heel moeilijk, want de wandelafstand bedraagt zo'n 40 minuten en aangezien ze geen fiets had was dit allemaal zeer problematisch voor haar en haar astma.

Fabian, Venezuela, alleenstaand, centrum A

Ondanks de nabijheid van een middelgrote stad, is het lokale scholennetwerk niet in staat alle kinderen op te vangen. Hierdoor moeten sommige kinderen naar school gaan in de omliggende gemeenten. Ouders die hun kinderen naar school willen brengen, moeten daarom eerst naar het stadscentrum wandelen om van daaruit de bus te nemen naar school. Het gebrek aan een bushalte voor de poort van het centrum wordt dan ook als een groot gemis ervaren. Adil, die zijn kinderen elke dag te voet en met de bus naar school brengt, ziet hierdoor zijn eigen kansen om bijvoorbeeld taallessen te volgen afnemen.

And so, if you bring your children to school, you do so on foot?

I go on foot about 20 minutes till last station. And then with the bus about 15 minutes and then 10 minutes again on foot. The problem is not only this but I'm waiting the bus. Because the bus comes every one hour… every one hour comes one bus. You have to wait the next one. So I cannot do anything else. I cannot go to language course, for example, because it's in the morning. I come back 9:30 or later, the courses begin usually at 9 o'clock. In the evening it is the same: I go from here about 2:30 and come back about 4 o'clock or something like that."

Adil, Palestina, familie, centrum A

Sommige ouders helpen elkaar en installeerden een beurtrol om de kinderen naar school te brengen. Dit vereist een groot vertrouwen in medebewoners. Hechte sociale netwerken zijn echter schaars in de centra waardoor dit soort hulpstrategieën eerder beperkt zijn. Nadir uit Afghanistan heeft twee zonen met een handicap, waardoor hij maar moeilijk zijn achtjarig dochtertje naar school kan brengen. Andere ouders waren bereid om hen te helpen:

Hoe gaat zij naar school? Brengt één van jullie twee haar naar school of hoe?

We hebben afgesproken met de andere ouders. Bijvoorbeeld dat Nada maandag, dinsdag, donderdag en vrijdag met de ouders van andere kindjes mee kan gaan naar school en dat het woensdag mijn beurt is om Nadeshe met twee andere kindjes of drie andere kindjes samen te gaan naar school.

Nadir, Afghanistan, familie, centrum A

In het centrum verblijven ook enkele bewoners die minder mobiel zijn. Ze zitten bijvoorbeeld in een rolstoel of hebben een motorische beperking. Ook voor hen is zelfs de beperkte afstand te groot. Het centrum beschikt niet over de middelen om deze bewoners te helpen bij hun dagelijkse verplaatsingen, tenzij het om een verplaatsing in het kader van hun medische situatie of hun asielprocedure gaat. Bewoners begrijpen niet dat medewerkers van het centrum hen niet met hun privé-voertuig kunnen meenemen. Nadir vertelt dat, toen hij en zijn gezin met de twee gehandicapte zonen tijdens de Paasvakantie de trein naar familie wilden nemen, zich volgende situatie voordeed:

Zijn jullie naar familie geweest misschien?

In Mortsel, bij mijn zus.

En is jouw zus jullie komen halen of hoe zijn jullie naar de zus gegaan?

Dus we hebben toestemming gevraagd om met de trein te gaan en dat hebben we dan gekregen.

En hoe zijn jullie dan naar het station gegaan? Van hieruit?

Gewoon te voet van hier naar het station. Elke twee/drie minuten moesten wij ergens stoppen om op adem te komen omdat wij constant die kindjes moesten dragen. Als ze een paar stappen zetten, worden de voeten strak, zodat ze niet meer normaal op de grond kunnen komen. Ze worden zo strak dat ze niet kunnen stappen.

En hebben jullie gevraagd aan het personeel van het centrum om..?

Zoals ik daarstraks zei, zelfs als wij onderweg zijn en de auto van Fedasil passeert, vragen wij een lift en dat weigeren ze. Niemand aanvaardt om ons mee te nemen. Soms als wij gaan vragen om die auto's van Fedasil te gebruiken om naar het station te gaan, weigeren ze.

Nadir, Afghanistan, familie, centrum A

Het gevolg is dat personen met een beperkte mobiliteit soms lange tijd het centrum niet uitkomen. Hoewel het centrum open is, voelen zij zich in de praktijk opgesloten omdat ze niet over de mogelijkheid lijken te beschikken om het centrum te verlaten. Mo uit Palestina, die ernstig ziek is en zich in het centrum op krukken verplaatst, vertelt dat hij sinds zijn aankomst nog maar enkele keren buiten geweest is:

Are you often outside or are you often in your room?

It depends on my mood. Sometimes, I don't like to see anyone. I stay in my room. Rarely, I go outside. Maybe I went out 3 times since I got here 5 months ago.

Mo, Palestina, alleenstaand, centrum A

Afgelegen, maar goed ontsloten

Opvangcentrum B ligt meer afgelegen waardoor bewoners moeilijk al wandelend naar de dichtstbijzijnde middelgrote stad kunnen gaan. Wie over een fiets beschikt, kan wel naar het nabijgelegen dorp, met voorzieningen zoals scholen, winkels en een bibliotheek. Voor een treinstation is men echter aangewezen op de middelgrote stad. De locatie van het opvangcentrum heeft een impact op het mobiliteitsgedrag van bewoners. Na aankomst voelen bewoners zichnaar eigen zeggen vaak 'afgesloten'. Vandaar dat Beydaan uit Somalië het opvangcentrum bijvoorbeeld een feitelijke 'gevangenis' noemt:

Since you arrived here, did you go outside the centre?

Where is the ticket? We are here in a prison. There is no money, no money. There is here my friend, he goes out, you get your card, it has seven euros on it, if you leave and go back, this is three euros going and another three euros to come back. It is over, you consumed all your money. Because here, for each person, they give you seven euros. You obtain seven euros and then you go to the village and you pay three euros, you pay another three euros to come back.

Beydaan, Somalië, alleenstaand, centrum B

Vlak voor het opvangcentrum bevindt zich een bushalte. In bovenstaand citaat verwijst Beydaan naar het feit dat hij geen tickets heeft om de bus te nemen en dat zijn weekgeld onvoldoende is om meer dan één keer per week op en af te gaan. Voor kinderen die met de bus naar school moeten, betaalt het centrum een busabonnement. Ook ouders van kleine kinderen krijgen een busabonnement om hun kinderen naar school te brengen. Andere bewoners die een abonnement willen, moeten dit zelf betalen. Zoals eerder aangegeven, beschikken bewoners doorgaans over weinig spaargeld. Dit betekent dat ze eerst moeten sparen om een abonnement te kunnen kopen. Het beperkte weekgeld maakt dat veel bewoners eerst moeten werken om voldoende geld te sparen om het abonnement te kopen. Joël uit Ivoorkust zegt dat bewoners uit het centrum 'geen keuze' hebben als ze het centrum willen verlaten:

Et vous avez acheté le Buzzy Pass après que vous avez déménagé?

Non, j'ai pris le Buzzy Pass le jour que je suis arrivé en août.

Ah ok déjà

Parce que sans ça, tu ne peux pas sortir, tu ne peux rien prendre… donc on ne te donne pas les tickets donc c'est affiché, c'est là. Dès que tu peux payer un Buzzy Pass de 42 euros. Tu n'as pas le choix, tu es obligé de l'acheter. Tout le monde l'achète. Tu ne peux pas, si tu ne payes pas.

Et tu avais de l'argent pour payer?

Non, j'ai travaillé d'abord.

Ah d'accord

J'ai travaillé et dans le centre j'ai économisé. Et puis plus, au début c'était 7,50 euros. On me donnait 7,50 euros par semaine, chaque semaine. Et j'ai économisé, plus le travail."

Joël, Ivoorkust, alleenstaande, centrum B

Bij de verdeling van de gemeenschapsdiensten in het centrum wordt er rekening gehouden met de noden van nieuwkomers zodat zij op korte termijn geld kunnen sparen. Niet iedereen is echter in staat om te werken. Voor personen met een slechte gezondheid of alleenstaande ouders is het niet altijd mogelijk om voldoende te werken op korte tijd. Dit was bijvoorbeeld ook het geval voor de echtgenote van Yury, die in het centrum een kindje kreeg. Hoewel Yuri werkt, kan hij zich geen twee abonnementen veroorloven. Als zijn echtgenote samen met hem naar de winkel wil gaan, moet ze een normaal busticket kopen. Hiervoor moet ze bijna haar volledige weekgeld spenderen. Dit illustreert dat diegenen die het minste middelen hebben, ook minder kansen hebben om geld te sparen.

Do you have a Buzzy Pass?

Me, I have, but my wife does'nt. It is not her money for the pay, it is 49 euro. It is difficult. Me I have Buzzy Pass, my wife no. Always must buy ticket. Only for the ticket. I go to the city, I pay three euro, to come back, I pay three euro, in total six euro. One ticket to go and come back is six euro.

That is expensive.

Yes, it is, but forty-nine euro is too much money. Not have enough money for one week for to pay.

Yuri, Oekraïne, familie, centrum B

Zelfs voor wie een busabonnement heeft, blijft de afstand tot de dichtstbijzijnde middelgrote stad een obstakel. Het neemt veel tijd in beslag om de verplaatsing te maken. Ouders die hun kinderen naar school brengen, geven aan dat ze hier bijna de hele dag mee bezig zijn. Voor andere bewoners weegt de tijd van de

verplaatsing vaak niet op tegen de nood, waardoor men uiteindelijk in het opvangcentrum blijft. Rifat uit Irak geeft aan dat hij er tegenop ziet om voor een kleine boodschap naar de stad te gaan, ondanks dat hij een busabonnement heeft.

Can you describe your first impression of the centre, when you arrived here, what was your first idea?

The first impression when you walk into this centre is eum, you feel like it's crowded, you feel like you're not going to have your privacy, that's for sure, and eum it's far, it's far location for the centrum, so if you wanted to, for example, I'm a smoker, if I wanted to go buy cigarettes I have to go a long way like 2 hours minimum, like the first bus every 30 minutes, then I have to wait a bit, take a second bus, just for a pack of cigarettes or to go shopping."

Rifat, Irak, alleenstaand, centrum B

We stellen vast dat de afstand een negatieve impact kan hebben op het gedrag van bewoners. Tezelfdertijd echter is de aanwezigheid van een busverbinding voor personen met een beperkte mobiliteit een hefboom, waardoor ze zich makkelijker kunnen verplaatsen dan in opvangcentrum A. Openbaar vervoer creëert mogelijkheden, maar gebruikers zijn niet altijd tevreden over de betrouwbaarheid en snelheid van de busverbinding. Voor de centra in Wallonië is openbaar vervoer minder toegankelijk omdat busabonnementen van de TEC duurder zijn dan De Lijn in Vlaanderen. Wat bewoners ook vooral stoort aan het openbaar vervoer in België is de frequentie, met slechts één bus per uur en meerdere bewoners hebben al ooit tientallen kilometers moeten wandelen omdat ze de laatste bus misten. Dit geeft een gevoel van afhankelijkheid en beperkte controle over de eigen mobiliteit.

What do you think about the distance from here to the city?

The only problem is that there are no buses. We have to wait one hour, for the frequency. It is only the problem of the bus. Every time it comes in a different timing, the bus, it is never precise. Sometimes it never comes. You will wait two or three hours and they stop.

Wasif, Syrië, familie, centrum B

Gegeven de context van het duudere openbaar vervoer in Wallonië, heeft centrum D een wekelijkse pendeldienst ingelegd voor bewoners met een private keuken die boodschappen moeten doen.

Et ça va pour aller faire les courses pour traverser le centre et aller jusque-là ? C'est loin quand même.

C'est le centre qui nous conduit. On part tous les samedis avec la voiture du centre. Tous les samedis, le centre vient nous prendre avec leur voiture. On fait les courses et, après, il nous ramène ici, à la maison.

Et comment c'est organisé ? Il faut vous inscrire sur une liste ?

Non, non, il n'y a pas de liste. Ils font l'aller-retour. Chaque samedi. On peut être deux voitures.

Teresa, Angola, alleenstaande moeder, centrum D

En général, je ne suis pas quelqu'un qui marche beaucoup, mais je suis obligé de marcher pour aller au supermarché. Je marche une heure aller/retour. Parfois, le samedi, de 14h à 15h, le centre nous accompagne avec la camionnette pour aller au supermarché. (…) Ce n'est pas tout le monde qui a accès à ça, uniquement les personnes qui sont au bloc 2. Logiquement, pour moi, on devrait aller tous les jours pour ramener du pain, des salades, des œufs. Ce serait bien qu'il y ait un supermarché, qu'il y ait quelque chose dans le centre comme ça il ne faut pas tout le temps sortir. Comme ça, les personnes qui ont faim, le soir, ou pendant les heures où il n'y a pas les petit-déjeuner, déjeuner, dîner, qu'elles puissent acheter de la nourriture, parce que par exemple quand je vais dans la ville, à 7 heures, il n'y a pas encore de pain."

Khaled, Palestina, koppel, centrum D

De locatie van het centrum blijkt een rol te spelen in het mobiliteitspatroon van bewoners. In alle centra is de actieradius van bewoners sowieso wel beperkt tot de directe omgeving. De meeste bewoners hebben moeilijkheden om treintickets te betalen waardoor hun persoonlijke verplaatsingen zelden echt ver gaan.

Parfois, nous voulons juste sortir et il y a un problème avec les transports car nous n'avons pas de tickets pour sortir et faire les trajets en transports en commun, ce qui fait que nous sommes assez bloqués. (…) J'aimerais aller à la ville, sortir, mais j'ai besoin d'argent. J'aimerais parfois aller à la ville et sortir un peu du centre.

Khaled, Palestina, koppel, centrum D

Tussen welkom en onwelkom in de buurt

Locatie is meer dan alleen de afstand ten aanzien van de belangrijkste voorzieningen. Het heeft ook te maken met de buurt en omgeving waar een centrum gelegen is. De centra die gevestigd zijn in voormalige kazernes liggen allemaal in een niet-residentiële buurt. Alleen het voormalige rusthuis wordt direct omringd door huizen. Nochtans ervaren bewoners in de verschillende centra-types een soort van symbolische afstand ten opzichte van de buurt.

Adnan verblijft in centrum C, het voormalig rusthuis in een residentiële buurt. Over de ligging van het centrum zegt hij het volgende:

Comment trouvez-vous les environs du centre ?

Il n'y a rien... c'est trop calme. Lorsque je sors ici, c'est juste pour emmener ma fille à l'école.

Adnan, Palestina, alleenstaande vader, centrum C

Khaled verblijft met zijn echtgenote in centrum D, een voormalige kazerne. Ook hij evalueert de ligging negatief:

Le centre est difficile mais je me suis petit à petit habitué, par contre pour ma femme, c'est plus compliqué. Ce centre est loin de tout et nous sommes assez isolés ici. Et les conditions ne sont pas les meilleures au vu que le centre est entouré d'un camp militaire.

Khaled, Palestine, koppel, centrum D

Over hetzelfde centrum zegt Jamil dat het dorp waar het gelegen is te klein en kalm voor hem voelt.

Je n'ai pas aimé que le centre se situe dans un petit village. Lorsque j'ai vu le centre pour la première fois, je ne me suis pas senti à l'aise psychologiquement.

Jamil, Syrie, alleenstaand, centrum C

Er zijn echter ook bewoners die een scheiding met de buurt als eerder positief ervaren. Voor Sami uit Palestina voelt het centrum aan als een plaats waar hij zich kan terugtrekken:

Do you think the city center is far away from the centre?

No, it's close, it just takes a walk. It's only twenty minutes and you are in the centre. It's much better that we are not that close, because we have our space. I don't like. It's a retreat place.

Sami, Palestina, familie, centrum A

Heel wat verzoekers willen zich vooral bescheiden opstellen en ze willen geen overlast bezorgen. In de woorden van Baris uit Turkije:

Wat vind je van de afstand tussen het centrum van Fedasil en het centrum van de stad?

Normaal. Het is tussen 1,5 en 2 km. Het zou niet echt geschikt zijn om zo'n opvangcentrum nog dichterbij naar stadscentrum te plaatsen.

Waarom niet, wat bedoel je daarmee?

Als bestuurder zou ik het op dezelfde manier aangepakt hebben, zo een beetje buiten het stadscentrum. Want anders kan je zoveel mensen moeilijk onder controle houden.

En wat bedoel je met onder controle?

Omdat ik soldaat ben, wil ik mensen onder controle houden zodat er geen problemen, ruzie ontstaat.

Heb je het gevoel dat jij hier onder controle wordt gehouden?

Nee. Misschien door controle te zeggen heb ik een verkeerd woord gekozen maar het is eerder dat mensen uit het stadscentrum gestoord zouden worden, dat zij zoiets niet zo leuk zouden vinden. Dat is wat ik denk. Misschien storen wij zo andere mensen.

Baris, Turkije, alleenstaand, centrum A

Sommige bewoners voelen zich niet op hun gemak in België en vrezen dat Belgen hen liever niet zien komen. We hoorden van meerdere bewoners dat ze de Belgische maatschappij gesloten vinden en dat ze denken dat verzoekers om internationale bescherming niet welkom zijn.

What do you think about the surroundings here?

Everybody, the residents of this area, they just shut their door and stay inside the home. Or if they're not in the home, they just goes to work. So you wouldn't see anybody outside the home. And I only go to the market if I need to buy something.

Bibek, Nepal, alleenstaand, centrum D

Et vous sentez-vous aussi en sécurité à l'extérieur

En général, j'évite de sortir en-dehors du centre. Parce que je suis dans un nouveau pays et je n'ai pas envie que les gens me regardent de manière négative... Ce n'est jamais arrivé mais c'est plutôt un sentiment et peut-être que c'est moi qui me trompe. C'est peut-être moi la cause.

Hani, Syrië, familiie, centrum C

I understand… Do you also go often to the village?

Not most of the time.

Why not ?

Honestly ?

Of course…

I'm saying that… very honestly, I feel that people are looking us in a specific way. I can not…

Fahim, Palestina, alleenstaand, centrum A

Je ne dis pas qu'il y a du racisme, mais comment dire, il n'y a pas beaucoup de sympathie pour les migrants. Et il y avait aussi des policiers lorsque j'ai fait l'interview à Bruxelles et je les trouvais froid.

Lukas, Albanie, alleenstaand, centrum D

What do you think about the surroundings of the centre?

Het is mooi. Het is alleen dat ik het gevoel heb dat mensen de neiging hebben om te wantrouwen. Je kent ze niet... Laten we zeggen: er zijn oude vrouwen die geladen waren, en ik wou ze helpen door de angst, omdat ze geladen waren, terwijl het oudere personen waren. Maar ze doen zo van, nee, alsof ik hen iets aandoe. Ik weet niet waarom. Nee, het is alsof... Ik weet niet. Het is zo dat mensen raar zijn (?). (...) Ik heb het gevoel dat ze wantrouwen. Ik weet niet of hen iets is overkomen, of ze... Ik weet niet.

Rosa, El Salvador, alleenstaande moeder, centrum C

Voor verzoekers vergt het durf en specifieke aanmoediging om de omgeving van de buurt te verkennen. Lionel uit Gabon moest letterlijk zijn drempelvrees overwinnen nadat hij in het centrum was aangekomen. Ook Tahmina was angstig en wist niet zeker of het wel veilig was in de buurt rondom het opvangcentrum.

Au départ aussi, quand je sortais, je marchais, parce qu'ici ce n'est pas toujours facile. Je ne savais même pas qu'on avait le droit de sortir au départ. C'est mon assistant, j'étais trop stressé, et elle me dit qu'il faut sortir. (…) Et à force de sortir aussi, le problème de ne pas sortir avant, c'était par rapport à la personne, à la peau, le fait qu'on soit de couleur, et je ne savais pas comment les autres… en sortant… comment est-ce que la population, les autres devaient prendre la chose. Par contre au centre, je savais que c'était un cadre qui était pour nous et pour tout le monde. Bon, à force qu'elle nous dit de sortir, on sortait et, au contraire, ce que je croyais, ce n'était pas ça parce que, quand je sortais, tout le monde était gentil, bonjour, bonjour. Ça m'a donné de la motivation et du courage.

Lionel, Gabon, alleenstaand, centrum D

When we arrived first I was a bit hesitant to go here and there. I was scared a bit. Not because of the centre because the centre itself is pretty much similar my village because we were new. But afterwards I was – by other people I was encouraged to go here and there and they told me, in Belgium we have law and order, there is no such threat so you should feel safe. So now I feel better, I'm not scared anymore.

Tahmina, Afghanistan, alleenstaande moeder, centrum D

Hier ligt volgens sommige bewoners een rol weggelegd voor de medewerkers van het centrum, die bewoners zouden kunnen wegwijs maken in de omgeving van het centrum.

I hope, they was, take us to recognize about the village near this…they didn't do….Yes, discover and the people, yes. And, I want to … Some, when my husband ask me the near village, I don't know.

Do you visite any near village?

No no no, I don't know anything. Just Charleroi, Namur, the doctor and…

Okay. What would like to realize in the near future?

I want to, to know about, about the job, about the rules in Belgium…just.

To have more informations?

Yes, about the life here and…about the village and countries in Belgium, something like this, information, important information.

Ayah, Palestina, alleenstaande moeder, centrum D

Verzoekers die effectief met Belgen in contact staan, hebben doorgaans een meer positieve houding te aanzien van de buurt. Contact met Belgen kan koudwatervrees bij bewoners oplossen zodat bewoners zich meer welkom voelen in de buurt.

Les gens du pays sont très gentils. Certains disent qu'il y a des racistes mais moi, depuis presque deux ans, je n'en ai jamais vus, tous les gens que je trouve sont gentils… J'ai des amis belges à la maison de jeunes, des Marocains aussi, des Portugais et des Italiens.

Ahmed, Mauritanië, familie, centrum D

Dienstverlening

Een opvangcentrum is veel meer dan haar materiële infrastructuur. De dienstverlening door de medewerkers vormt als het ware de sociale infrastructuur van het centrum. Medewerkers kunnen natuurlijk niets veranderen aan de realiteit van de opvangcondities in bepaalde kamers of de afstand van het centrum ten aanzien van allerhande voorzieningen, maar ze kunnen de impact ervan wel mediëren. In de woorden van Ibrahim:

Moi, j'ai vu, c'est comme une prison, une caserne. Mais, quand tu vois les gens sympas et tout, ils te donnent un peu de courage pour patienter, pour patienter seulement. Parce que les demandeurs d'asile, les réfugiés, quand ils font leur demande d'asile, ils ont besoin de beaucoup de patience.

Ibrahim, Algerije, familie, centrum D

Hieronder gaan we eerst dieper in op hoe bewoners de rol van maatschappelijk werkers in de centra beschreven. Daarna zoomen we in op de dienstverlening in het algemeen.

De rol van de maatschappelijk werker

Elke bewoner krijgt bij aankomst in een opvangcentrum een maatschappelijk werker toegewezen. Tijdens de interviews kwamen er veel positieve uitspraken over hun inspanningen. Net als vele anderen is Najla dankbaar voor alle hulp die ze van haar assistent heeft gekregen:

L'assistante sociale est là pour répondre à nos plaintes, trouver des solutions à nos problèmes. Elle nous a donné des conseils dès que nous sommes arrivés, elle nous a mis en contact avec un avocat,... Nous ne savons pas comment cela se passe avec les autres assistants sociaux, mais nous sommes content de la nôtre.

Najla, Syrië, familie, centrum B

Bewoners zijn soms wel eens in de war over de concrete rol van de maatschappelijk werker, die volgens hen ergens tussen de rol van een advocaat en therapeut valt. In onderstaand citaat beschrijft Ali uit Iran het tamelijk ongenuanceerd alsof de maatschappelijk werker niets doet:

She does nothing. They do nothing if you have your knowledge to manage yourself to be at your appointment. 'You are awaited in Brussels.' What they do, except that ? What they do ? Tell me please, I don't know what is their job ? What they do, except that ?

Well, I think every one of them thinks differently about their job. But some of them might talk to you about your mental situation, the stress you…

They are therapists ?

They are not psychologists, no…

I want see… Describe that job please.

Ali, Iran, alleenstaand, centrum A

Bewoners zijn echter zelden zo stellig en extreem in hun beschrijving van maatschappelijk werkers. Mamadou uit Guinee verwoordt het voorzichtiger:

Bon, l'assistante sociale… Comme moi, je ne connais pas les choses, je ne sais pas comment ça fonctionne. Mais, si je la vois, elle met les choses comme ça, elle écrit, elle me donne les tickets, elle me respecte, elle fait son travail. Moi, je ne sais pas ce qu'est exactement son travail, mais quand même, elle m'a bien accueilli.

Mamadou, Guinee, alleenstaand, centrum D

In de citaten van Ali en Mamadou sluimert een meer algemene perceptie door, namelijk dat maatschappelijk werkers volgens bewoners vooral praktische taken hebben (bijvoorbeeld meedelen van afspraken en tickets voorzien). De meeste bewoners die geïnterviewd werden, zagen hun persoonlijke maatschappelijk werker zelden. Alleen als het echt nodig is, zullen ze met hem/haar contact opnemen. Zo vinden Semret uit Eritrea en Saïd en Tahmina uit Afghanistan dat hun assistent vooral administratieve taken heeft.

How often do you meet your social assistant?

Really I see her only when I want to ask her for tickets, when I have an appointment with her and when I want to ask her for my asylum procedure. Otherwise I don't go to her.

Semret, Eritrea, alleenstaande moeder, centrum C

And with the staff?

We only see our assistant or people who work here if we need to see them for our administration stuff, otherwise we do not share our personal feelings with them. I found this when I arrived first in this centre because I really wanted to change my centre, I couldn't live here in the beginning, I requested my social assistant to change me to another centre but she said it is not possible at all. I see my social assistant whenever I need to see her. For example if I need to have my post, then I'm gonna go and see her. Otherwise I don't see her. Only for administration purposes.

Saïd, Afghanistan, alleenstaand, centrum D

What would you expect of a good social assistant?

My social assistant is very cooperative. Whenever we have some administrative stuff so she's a very handy and helpful. She also helps my kids to go to school or when we have to visit the lawyer, she always gives some maps etc. She's very cooperative. We don't go without a purpose to see our social assistant. We only go when we have to do something.

Tahmina, Afghanistan, alleenstaande moeder, centrum D

De perceptie dat een assistent er alleen voor praktische aangelegenheden is, maakt dat er geen vertrouwensrelatie tot stand komt. Nochtans zouden sommige bewoners dit wel willen. Myriam uit Eritrea geeft aan dat ze graag zou hebben dat haar maatschappelijk werker meer interesse in haar zou tonen:

I wanted to ask you about your social assistant, do you often have contact with your social assistant?

If I have an appointment I will go, that's it.

So in the last 9 months that you've been here, how often did you see your social assistant?

I don't remember. When I have a problem or I would need to go to the hospital. She will not tell me 'come, you have a problem', I'm the one who will need to approach her. There are some assistants who would ask, who would even go to the room, but for me, my assistant doesn't ask.

How do you feel about that? Do you feel it's good that she doesn't ask?

It's not a good feeling. I tell some people my assistant is not good. She's not good.

What would you expect of a good assistant?

She would come to my room, tell me 'how is life, what are the problems, how is it going?'.. But for me, I'm the one who needs to go to her.

And is it easy for you to come up to her?

She would tell me if I come someday 'we are closing now, come next week'. I went to the hospital and I was hospitalised for 5 days and she didn't know about it. Some assistant would trace their people and would buy them stuff. And my assistant did not know I was in the hospital and I'm the one who told her afterwards."

Mariam, Eritrea, alleenstaand, centrum A

Ook voor Arsema zou de begeleiding meer aanklampend mogen zijn. Ze zou graag hebben dat haar assistent meer doorvraagt, maar voor de rest vindt ze dat het personeel van het centrum haar respectvol behandelt.

If he or she asks me to know about what is missed in my life, what are the problems we have, what is my health condition and if she cares about me in general. If someone asks you about these things, it would be a good social assistant […] *I am crying only because I have my own problems, but all the staff members are very good persons. They receive us, they are hospitable, they serve us well and they are respectful persons.*

Arsema, Eritrea, alleenstaande moeder, centrum C

Sommige bewoners geven nochtans aan dat zij wel een goede en diepe verstandhouding hebben met hun assistent.

J'ai de bons contacts avec tout le monde, tous les membres du personnel. Avec mon assistant social aussi, il est aussi chouette. Il m'appelle s'il a des nouvelles. Si j'ai besoin de parler avec lui, je peux passer, pas de problèmes, il prend son temps, on s'entend très bien. Il est toujours là en cas de besoin… Je le vois peut-être une fois par semaine ou une fois toutes les deux semaines, ça dépend. Mais si j'ai envie, je peux y aller tous les jours en fonction des besoins ou simplement, si j'ai besoin de parler. Et c'est la même chose pour les autres résidents […] Mon assistant social, c'est vraiment l'exemple. Il fait tout ce qui doit être fait au niveau de la procédure… il m'aide beaucoup, je peux lui faire confiance et parler avec lui, c'est très important. On est 700 et par exemple au service médical, il y a 4 ou 5 infirmières, donc on ne peut passer tous en même temps, il faut un peu patienter côté résidents, car le personnel fait ce qu'il peut.

Anna, Armenië, familie, centrum D

Ah, om mijn maatschappelijk werker te zien. Elke keer als hij nog iets te raadplegen had of op zijn minst. Deze week hebben we het eerste interview, terug in... Ze zit altijd bovenop alles. Ze heeft ons de oranje kaart al gegeven. Altijd, als we met haar moeten praten, is ze beschikbaar. (…)Ik begrijp het niet. In mijn geval heeft ze al heel goed gewerkt omdat ze goed voor ons zorgt. Ik heb ook gezien dat ze aandacht heeft voor alle mensen die aan haar zijn toegewezen. Ze vraagt je alles heel attent. Ze gaat naar de kamers. Ik heb dat gezien... Ze is nog niet in mijn kamer geweest, maar ik heb gezien dat ze mensen gaat halen.

María, El Salvador, familie, centrum C

Alors, ils ont appelé mon assistant qui me connaît mieux pour venir parler avec moi. Après, lui-même, il est venu me chercher et alors il m'a conseillé. (…) Les paroles de l'assistant m'ont aidé, j'ai dit, pas de problème, je vais descendre et rester avec le couple en bas. C'est pourquoi je suis venue ici. Mais, comme il a vu que c'est vraiment urgent, il est venu lui-même me chercher. (…) Mais, le 1er assistant que j'avais me conseillait beaucoup parce que le premier jour, quand je suis venue, je suis venue avec beaucoup de problèmes, j'avais vraiment du stress parce que … je pleurais chaque jour parce que je ne dormais pas. Je me sentais en état d'insécurité mais il m'a conseillé beaucoup, beaucoup. Il a cherché un psychologue pour moi. Il a fait son travail normal.

Teresa, Angola, alleenstaande moeder, centrum D

Als er een vertrouwensband tot stand gekomen is, dan is die ook erg persoonlijk en volatiel. Verzoekers worden soms geconfronteerd met maatschappelijk werkers die tijdelijk afwezig zijn, van job veranderen, ... Het is dan erg moeilijk om de vertrouwensrelatie met een andere medewerker uit te bouwen:

About your social assistant, you have a social assistant?

I had a very good social assistant but she also became pregnant and left me. (…) With my former assistant, it is almost on a daily basis because her office was also close to my class. But with the new social assistant, it is not often because she asked me or told me to wait for any information for me? In case there is any information for me, she will notify me.

Daniel, Eritrea, alleenstaand, centrum D

Een reeks drempels verhindert dat bewoners effectief hulp gaan zoeken bij hun maatschappelijk werker. Het gebrek aan een gemeenschappelijke taal waar men zich genuanceerd in kan uitdrukken, is waarschijnlijk de

belangrijkste factor. In het geval van Arghawan, die nooit naar school geweest is en niet kan lezen of schrijven, gaat deze drempel ook gepaard met een gevoel van schaamte om aan anderen hulp te vragen:

Heb je het gevoel dat je altijd terecht kan bij je sociaal assistent als je vragen hebt?

Neen, als ik echt iets dringend heb, dan ga ik bij haar. Dat ligt ook niet aan haar, dat zij niet bereid is om me te helpen, maar dat ligt ook aan mij dat ik het moeilijk vind om elke keer iemand te moeten vragen, ja zou je even willen meegaan om te tolken.

Arghawan, Afghanistan, alleenstaand, centrum A

Het blijkt ook niet altijd even gemakkelijk om een maatschappelijk werker te pakken te krijgen voor een gesprek. De openingsuren van de sociale dienst vallen voornamelijk tijdens de kantooruren, wanneer bewoners ook andere activiteiten hebben.

Yesterday I went to her office, but she was not there. Then I went to her co-worker and asked her about my social assistant. The co-worker replied that she was not here, but maybe later. But I couldn't find her. Then I went back to the university. Today I came at 3 o'clock, but she is not here. She has to be there on the times she should be working. Generally, she does not stick to the timetable as it is displayed on the board. I am patient, but one day it may spill over and need to speak to someone else to find a solution […] *Such as today, you see, I came here like 3 o'clock and knocked on the door, but she was not here. On the door it is written that they are open from 1 o'clock to 5 o'clock, except for Tuesday. But today is Friday and she is not here.*

Ejaz, Afghanistan, alleenstaand, centrum D

Bewoners geven ook aan dat ze voelen dat er tijdsdruk is en dat gesprekken met maatschappelijk werkers zelden lang kunnen duren. In de woorden van Aguerre uit Ethiopië:

Assistants always full-time work. They have no time to talk to us.

Aguerre, Eritrea, alleenstaande, centrum B

Veel bewoners hebben begrip voor de maatschappelijk werkers omdat ze zien hoeveel werk er is. Sommigen trachten geen al te hoge verwachtingen te hebben en zijn zich bewust van de hoge werkdruk. Bewoners willen sociaal assistenten niet te veel storen.

I see her, too much work my assistant. We have too much people in here, so I see her working for other people. Not everything for my family. That is normal. We have respect. Also too much stress, when here in the centre there is every day fighting. Really too much stress, also for the assistants. Work here is very difficult. Also for the assistant, work here is very difficult.

Yuri, Oekraïne, familie, centrum A

Eerder uitzonderlijk laten bewoners zich openlijk negatief uit over hun assistent. Een erg gevoelig punt is wat zij zien als een ongelijke behandeling tussen bewoners.

Ik zie dat er veel assistentes zijn, die ik ken van gezicht, die ik 's ochtends begroet als ik ze zie, 'bonjour, madame, bonjour'. Ik zie dat ze wel andere vrouwen helpen die zwanger zijn en hun kinderen dragen. Ik zie dat ze hen wel helpen, en mij niet… Ik heb hier eigenlijk geen enkele soort hulp van niemand. Ik zie dat ze de baby's even dragen, en ik denk zelfs dat ze eten brengen naar de kamer van de zwangere vrouwen. Ik weet het niet. Maar mij hebben ze nooit geholpen.

Lucía, Venezuela, familie, centrum C

Notre assistante sociale nous a fait du tort. En comparaison avec d'autres familles ou résidents ici, notre dossier n'a pas bougé. On n'a pas eu d'entretiens au Commissariat et cela dure depuis des mois. Et en plus de cela, nous avons voulu changer d'avocat. Et c'est l'avocate qui a finalement contacté le Commissariat pour faire évoluer les choses. L'assistante sociale est supposée examiner quels sont les problèmes, c'est le rôle de l'assistant social.

Abdallah, Palestine, familie, centrum C

Samengevat blijken bewoners in het algemeen vaak positief over hun maatschappelijk assistent als het over praktische aangelegenheden gaat. Er is meer diversiteit tussen bewoners als het aankomt op echte vertrouwensrelaties met hun assistent. Volgens sommige bewoners is dit niet de taak van de assistent of hebben ze hier geen tijd voor, terwijl anderen net graag zouden hebben dat de assistent hun persoonlijke vertrouwenspersoon is.

Gemengde gevoelens

In de opvangcentra werken ook nog andere medewerkers dan maatschappelijk werkers. Het gaat bijvoorbeeld om begeleiders, keukenpersoneel, technisch personeel, verpleegkundigen en onthaalmedewerkers. Bewoners komen dagelijks men hen in contact. Bewoners lijken gemengde gevoelens te hebben over het personeel. Vaak wordt er vermeld dat het personeel vriendelijk, betrouwbaar en behulpzaam is.

All the employees in the centre, they are super respectful for me. And the way they treated me, it was always respectful, not only the employees, even the doctors, all of them.

Fahim, Syrië, familie, centrum B

Sommige bewoners hebben zelfs bewondering voor het werk van de medewerkers en putten er zelf kracht uit.

Qu'est-ce qui vous donne la force dans la vie ?

C'est le courage. Quand je vois les gens ici, les Belges qui sont là, je me dit que tout le monde est courageux. Quand je me lève par exemple à 7h30, il y a quelqu'un qui s'est levé déjà à 6 h. pour venir travailler ici. Donc, il faut faire mieux, avoir du courage, rester debout, c'est ce qui me donne la force. Penser au personnel qui sont courageux, qui sont là, à aider des gens dans des situations pareilles, en tant que réfugiés, ils sont là, courageux, donc toi aussi, normalement ça peut te réallumer pour rester debout et fort.

Moumini, Guinee, alleenstaand, centrum D

Soms vinden bewoners de contacten vaak te vrijblijvend en oppervlakkig. Binnen de context van beperkte sociale netwerken zijn bewoners vaak op zoek naar nauw contact met personeel, maar zij hebben hier niet altijd tijd voor.

Ik heb nog met niemand gesproken hier. Medewerkers lopen van je weg. Ik weet niet waarom. Dat is heel raar. Zij zeggen geen goeiedag. Mijn assistent is wel een uitzondering. Hij zwaait altijd naar mij, zegt altijd goeiedag. Hij is een echt super assistent. Maar de anderen lopen altijd weg van ons en de andere bewoners zeggen dat ook wel dat ze weglopen en geen goeiedag zeggen.

Baris, Turkije, alleenstaand, centrum A

The problem is they deal with us as a number, not as a people or a human being. As a number. Therefore we feel that we are not important.

Adil, Palestina, gezin, centrum A

But I am confused. No one is asking what is going on in your life, how are you feeling, how is your family ? How do you feel ? I feel the stress, I feel lonely, because I am not human, I feel confused, I think I talk to myself, how can I check with my family, how is it to live in Belgium, but it is not easy.

Amburo, Somalië, alleenstaand, centrum B

Bewoners zeggen begrip op te brengen voor de medewerkers, die met te weinig zijn voor te veel bewoners:

On est 700 et par exemple au service médical, il y a 4 ou 5 infirmières, donc on ne peut passer tous en même temps, il faut un peu patienter côté résidents, car le personnel fait ce qu'il peut."

Anna, Armenië, familie, centrum D

Ils disent et je sais que c'est plein de gens, qu'il y en a vraiment beaucoup. De nouveaux gens. Mais je ne me sens pas à l'étroit. Ceux qui le sentent, ce sont les travailleurs parce qu'ils reçoivent 50, 100 personnes à différents horaires.

Laura, Mexico, alleenstaande moeder, centrum D

Slechts bij grote uitzondering spraken bewoners over heel negatieve ervaringen met medewerkers. Ze halen dan bijvoorbeeld aan dat medewerkers te weinig beseffen wat het betekent om als verzoeker in een opvangcentrum te verblijven.

And nobody doesn't know, nobody doesn't care. Why ? They have their own life. They come here for five, six hours. Even the manager is evacuated in the office. When you want to visit him, it's not easy even to reach in. How is amazing here. The manager has never been in the kitchen, never in the restaurant, never in the recreation area. How can he say I have feelings about things that you are telling me ? He's never been there. Like… imagine the place for him, he has just heard about that place, he's never been in the place.

Ali, Iran, alleenstaande, centrum A

Soms wordt ook aangehaald dat het personeel niet alle bewoners op dezelfde manier behandelt. In uitzonderlijke gevallen hebben bepaalde bewoners het gevoel dat er discriminatie is door het personeel.

Tristement, j'ai vu qu'après, lorsque d'autres latinos sont arrivés, ils ont tous reçu un tour. Par chance, je parlais déjà un petit peu français, j'ai pu un peu les aider. Mais, quand ils sont arrivés, j'ai vu qu'ils avaient déjà été bien informés. Pour moi, ça a été douloureux, « pourquoi pas moi ? Pourquoi pas moi. » Je ne sais pas, je n'ai jamais compris. J'ai pensé que j'étais coupable de tout, parce que je ne connaissais pas la langue, que c'était une obligation que j'apprenne. (…) Je ne parlais pas français, et anglais, et je pensais que c'était de ma faute, j'étais celle qui est arrivée et je devais apprendre la langue. C'était une punition…

Laura, Mexico, alleenstaande moeder, centrum D

Samengevat

Het beeld dat bewoners van de collectieve centra hebben is over het algemeen minder positief. Er zijn in de vier centra elementen die bewoners het gevoel geven dat hun vrijheid feitelijk beperkt is. Toegangcontrole, omheiningen en het type architectuur doen denken aan opsluiting. Er zijn graduele verschillen, waarbij vooral het kleinste centrum dat in een voormalig rusthuis gevestigd is, meer als een thuis aanvoelt. Toch lijkt de opvangcapaciteit van het centrum ondergeschikt aan het collectieve karakter op zichzelf. Collectieve centra hebben een speciale ruimtelijkheid en temporaliteit, die veel bewoners als beklemmend ervaren. Hoewel kamertypes verschillen, lijken weinig bewoners volledig tevreden te zijn met de slaapvoorzieningen. Naar locatie toe, blijkt de afstand tot belangrijke voorzieningen een wezenlijk verschil te maken, al mag het belang ook niet overschat worden. Bewoners voelen zich eerder onzeker om het centrum te verlaten, hebben weinig activiteiten buitenshuis en missen doorgaans financiële middelen om in algemene zin te participeren aan het maatschappelijk leven. Bovendien is afstand een relatief gegeven, dat afhangt van de mobiliteitsopties waarover men beschikt. Openbaar vervoer kan een belangrijke rol spelen om afstand te overbruggen, maar dit vereist wederom voldoende financiën. Bijgevolg voelen heel wat bewoners zich feitelijk afgesloten van de buurt en ruimere maatschappij. De dienstverlening door de medewerkers wordt in het algemeen als positief omschreven. Wat vooral opvalt, is de afstand die bewoners ervaren ten aanzien van de maatschappelijk werkers. De relatie met het personeel is vaak praktisch en oppervlakkig van aard en groeit zelden uit tot een persoonlijke vertrouwensrelatie. Bewoners hebben begrip voor wat het personeel van de centra kan en niet kan doen. Ze zijn zich bewust van de grote werkdruk op het personeel. De combinatie van deze factoren wijst uit dat de institutionele condities een belangrijke factor zijn die personen in de opvang kwetsbaar kunnen maken.

3.3 Welbevinden

De voorgaande secties beschreven wie de bewoners zijn en hoe ze hun centra omschrijven. In deze sectie wordt dieper ingegaan op het welbevinden. In dit rapport wordt deze koepelterm gebruikt om te beschrijven hoe een persoon zich voelt en functioneert in de opvang. Welbevinden is veelzijdig en veranderlijk. Vandaar dat er geen twee bewoners zijn die zich exact hetzelfde voelen en identiek functioneren. Toch trachten we de 106 verschillende persoonlijke belevingen te overstijgen vanuit een thematische analyse van tien verschillende dimensies van welbevinden. Daarbij trachten we te achterhalen wat er voor bewoners belangrijk is in de opvang en hoe dat beïnvloed wordt door de individuele en institutionele kenmerken.

Veiligheid
De eerste dimensie van welbevinden is veiligheid. Hieronder verstaan we of personen zich bedreigd voelen of vrezen dat het leven van zichzelf en van hun gezinsleden op het spel staat. In vergelijking met de situatie voor en tijdens de vlucht, vinden bewoners dat de centra een veilige omgeving bieden.

Moreover, as you know life between Afghanistan and Belgium, there is a huge difference. Life in Afghanistan is pretty difficult. There is a conflict, but here life in Belgium is pretty comfortable. You do not have to worry about your life.

Tahmina, Afghanistan, alleenstaande moeder, centrum D

Oui oui... Si ce que je te disais ce que je vivais chez moi, c'était la catastrophe. J'avais une maison avec un enclos tout autour et ça rôdait tout autour ! J'avais un chien et il nous alertait tout le temps de jour comme de nuit. On était pas du tout en sécurité. Mais ici, je suis en sécurité.

Alain, Burundi, alleenstaand, centrum D

Sommige bewoners leggen bijvoorbeeld uit hoe ze na aankomst in het centrum eindelijk de mogelijkheid vonden om te slapen, te eten en tot rust te komen.

Is it easy for you to sleep?

Here I started to sleep better, there I was worried before. I was always afraid, here finally I feel safe. I swear, I'm serious. (…) I was completely broke when I travelled. So when I came here, I was broke.

Sami, Palestina, familie, centrum A

I arrived very exhausted, the journey was a long journey. They welcomed me very well and they put me in a suitable place that was comfortable for me.

Mo, Palestina, alleenstaand, centrum A

Vous vous souvenez le premier jour où vous êtes arrivés, qu'est-ce que vous avez fait ?

Oui, on a fait le tour du bâtiment. Premièrement, ils nous ont donné à manger, à l'accueil là-bas, tout de suite, ils nous ont donné à manger et ils nous ont donné de l'eau, on a bu, ça, c'est bien. Moi, ça m'a, ça m'a… lorsqu'ils nous ont donné à manger, qu'ils ont bien accueilli, ça m'a trop dépassé quoi. Pour quelqu'un comme moi, qui a beaucoup vécu sur un coin, où tu n'as pas à manger, où les gardes ne donnent pas à manger, comme ça, après je suis venu ici et ils te donnent à manger.

Mamadou, Guinee, alleenstaand, centrum D

Tegenover de opluchting die met de veiligheid gepaard gaat, staat bij veel personen ook een mate van emotionele shock. Hoewel personen zich veilig voelden, was de context van het opvangcentrum wel een grote shock voor hen waar ze niet op voorbereid waren. Velen hadden zich iets anders dan een collectief centrum voorgesteld bij het leven in België. De veiligheid van het centrum versterkt de existentiële realiteit van de vlucht. De aankomst gaat dan ook vaak gepaard met tranen:

Et quand tu es arrivée ici, tes premières impressions, c'était quoi ?

Je suis arrivée au centre. Et j'ai pleuré pendant toute la nuit.

Josephine, DRCongo, alleenstaand, centrum B

J'ai passé toute la nuit à pleurer parce que ce n'était pas un endroit qui m'était favorable, si je peux dire comme ça. Mais c'était mieux que de dormir dehors. J'ai pleuré la nuit et le matin, j'avais les yeux enflés et, cette dame, elle m'a dit, mais « ça ne fait que commencer. » J'ai dit que je ne pouvais rester même une minute, non seulement c'est trop loin de Bruxelles, il n'y a pas de nourriture africaine ici, et c'est difficile.

Aïcha, Guinee, alleenstaande moeder, centrum D

Het gevoel van veiligheid komt tot stand, onder andere, doordat aan bewoners uitgelegd wordt dat er regels gelden in het centrum en dat er personeel is om die regels te controleren.

Et dans le centre, vous vous sentez en sécurité ?

Oui, dans le centre il y a de la sécurité. Il y a l'accueil, les caméras pour surveiller. Et surtout les gens à l'accueil travaillent bien, même la nuit, ils surveillent.

Ahmed, Mauritanië, familie, centrum C

Oui, je me sens en sécurité. Parce qu'il faut passer par l'accueil, n'importe qui ne peut pas entrer dans le centre.

Anna, Armenië, familie, centrum D

Vous êtes d'accord avec toutes les règles ou il y a des règles que vous trouvez inutiles ou pas assez sévères ?

Non d'accord parce que c'est pour la protection des gens en fait hein. Ils ont raison. Ils ont raison. Ce sont des mesures de sécurité importantes.

Philip, Angola, familie, centrum A

In dit kader is het interessant dat sommige bewoners spreken over de veiligheid ten opzichte van andere bewoners. De oorzaak van potentiële onveiligheid ligt voor hen aldus bij medebewoners.

Nobody threatens me, there is no threat. I feel safe in the center from other residents.

Bibek, Nepal, alleenstaand, centrum D

Hoewel bewoners de centra als een veilige omgeving omschrijven, betekent dit niet dat ze zich automatisch ook vrij voelen om zich volledig te gedragen zoals ze zijn. Sommige bewoners, in het bijzonder vrouwen en LGBTIQ, vrezen wel degelijk voor hun persoonlijke integriteit. Zij vrezen niet zozeer voor hun leven, maar wel voor hun levenswijze. Dit komt verder nog ter sprake.

Gezondheid

De tweede dimensie van welbevinden heeft betrekking op de gezondheid van bewoners. Het is belangrijk om te vertrekken van een ruim begrip van wat gezondheid is. Zo heeft gezondheid zowel een lichamelijke als een mentale component, die vaak nauw met elkaar vervlochten zijn. Daarnaast is gezond zijn meer dan het tegenovergestelde van ziekte. Een persoon die in goede gezondheid verkeert, is iemand die het gevoel heeft dat zijn of haar behoeften bevredigd worden. De basisvoorzieningen die de opvang moet aanbieden worden vaak aangeduid met de formule 'bed, bad, brood'. Er werd hierboven al uitvoerig ingegaan op de variëteit aan kamers die een collectief opvangcentrum aanbiedt en de uitdagingen die hiermee gepaard gaan. Hieronder gaan we in eerste instantie in op de basisvoorzieningen 'bad' (sanitair) en 'brood' (voeding). Hierbij aansluitend wordt ingezoomd op het thema van hygiëne. Pas in laatste instantie bespreken we de lichamelijke en geestelijke gezondheid in enge zin.

Sanitaire voorzieningen

Eén van de belangrijke basisvoorzieningen waar een opvangcentrum voor moet zorgen, is de toegang tot sanitaire voorzieningen. Bewoners moeten naar het toilet kunnen gaan en zich kunnen wassen. Heel wat bewoners vinden de sanitaire voorzieningen in de centra onvoldoende proper.

Ik heb eerder al vermeld dat de hygiëne me hier toch wel stoorde. De slechte hygiëne en geur waren zeer moeilijk voor mij om gewend aan te raken. Ik nam zeker 20 extra minuten in de douche om alle kleine hoekjes grondig schoon te maken.

Fabian, Venezuela, alleenstaand, centrum A

Y a-t-il des endroits où n'aimez pas aller dans le centre ?

Oui, les toilettes ! Elles ne sont pas du tout propres. Les douches aussi.

Salou, Niger, alleenstaand, centrum D

Les salles de bain sont sales ! Et les distributeurs d'eau aussi ne fonctionnent pas et le problème dure depuis plusieurs mois.

Abdallah, Palestine, familie, centrum C

Les toilettes sont très sales. Et les douches, cela sent encore mauvais que dans les toilettes, cela me dérange un peu.

Amina, Palestina, familie, centrum C

De badkamer is walgelijk, heel vuil. Ook al kuist men elke dag, ruikt het er naar pis. Er ruikt er altijd slecht, ook al kuist men. Op mijn verdieping is het erger, op de tweede verdieping. De badkamer van de eerste verdieping is een beetje beter. (…) En de douches. Hebben jullie de douches gezien? Ze zijn erg vuil, zwarte muren. Waar je je doucht, is het heel vuil.

Lucía, Venzuela, familie, centrum C

Bewoners geven verschillende oorzaken voor het gebrek aan hygiëne. Ze geven vaak de schuld aan hun medebewoners. Omdat toiletgebruik anoniem gebeurt, zouden bewoners hun verantwoordelijkheid niet opnemen om alles proper achter te laten. Men verwijt de anderen dat ze vrijbuiters zijn en pleit ervoor dat niet iedereen elke toilet zou mogen gebruiken om de verantwoordelijkheidszin aan te scherpen

En wat toilet en badkamer betreft, ik zeg dit nu omdat ik nu even mocht dromen, dat ik liever heb dat er toiletten zouden zijn voor 8 mensen bijvoorbeeld maar niet meer. Zo zijn de gebruikers bekend en zo zal alles veel properder blijven.

Yigit, Turkije, alleenstaand, centrum A

Il faudrait responsabiliser les gens en attribuant à chaque chambre une toilette. De cette manière, si elle est salle, on sait qui sait. Et chacun nettoie ses propres toilettes.

Alain, Burundi, alleenstaand, centrum D

The people are not taking the responsibility for themselves. People are going and doing whatever they want. We are all asylum seekers, but the attitude is very important. I had a good upbringing, so I'm taking care of myself, I'm clean, I'm not disturbing other people, I'm not annoying and I'm not doing other things. This is because of my family. Here the people are not cleaning their body, their own hands, their own face. What does this mean? They are young people, old people they go to the toilet, but do not think, in 2 hours I've to come back to this toilet, so they make it dirty. Fedasil, the centre is responsible for the money they are giving to the person who is supposed to clean it. Fedasil should ask the person why he is not cleaning it before giving money.

Omid, Afghanistan, alleenstaand, centrum D

Et encore, j'ai aussi quelque chose d'important, les toilettes. Si j'étais directeur ici, chaque chambre aurait sa propre toilette. WC, toilettes. Je ferme. Nous, on est 705. Je donne un WC à la chambre 705 où il est écrit là-bas 705. Je ferme la clé, je mets un cadenas, je mets encore un truc pour se laver là-bas. Si c'est sale, c'est eux qui prennent la responsabilité. Maintenant, ici, chaque WC est ouvert. Les gens qui vont, ils font leur truc là… Et aussi chaque matin, ils viennent et ils travaillent. Ça fait mal quoi. Tu entends qu'ils réparent quelque chose, et il y a des jours, tu entends, c'est cassé. Ça, ce n'est pas bien, moi, ça me fait mal. Je vais aux toilettes, je vois les choses sales quoi… Je vais aller me laver, je vois les choses sales. Ce n'est pas bien. Mais, si c'est ordonné, si c'est moi, la seule chose que je veux ordonner, c'est ça.

Mamadou, Guinee, alleenstaand, centrum D

De hygiëne zou ook te lijden hebben onder andere culturele gebruiken. Dechen uit Tibet vertelt over haar verbazing dat Arabische medebewoners zich na hun toiletgebruik spoelen met water, waardoor de badkamervloer nat wordt. Voor haar was dit een cultuurshock en ze ziet het als een belangrijke oorzaak voor vuile collectieve ruimtes.

Yeah, one thing I couldn't understand is, some ladies don't go inside. They worry that… You can use everything, they have a flush also, but they will bring a bottle of water, go inside, after flush they wash and everything and make all the floor dirty. Yeah, this is quite weird. But I don't know why they are doing like this, you can use your tissue paper, if you don't feel good with the tissue paper, you can use wet tissue. I don't know. Yeah, they make all the floor dirty and this dirty things again. People will enter the toilet, again they go back to the room with the dirty things on their shoes and.. This is quite, I can't understand. And then some ladies, they comb their hair and leave their hair on the tab. This is also quite difficult.

Dechen, Tibet, alleenstaand, centrum B

De toiletten lenen zich duidelijk niet tot ieders culturele gebruiken en hygiënestandaarden.

Zijn er plaatsen in het centrum die je liever probeert te vermijden, waar je liever niet komt?

Toiletten. Het is echt heel erg. (…) Wij gaven in de militaire school een toilettenopleiding. Misschien als men zoiets kan organiseren zou dat echt handig zijn om mensen te leren hoe zij toiletten moeten gebruiken. Het grootste aandeel van de bewoners komen uit de moslimlanden en daarom staan zij op een gewone wc-bril met hun voeten. Wij hebben dat vermeld aan de directeur en zeiden dat toch een aantal wc's het best vervangen zouden worden met hurktoiletten, Franse wc's. Hij zei dat hij tegen 2020 een project kan indienen. Want ik denk dat die Franse wc's 50% van alle problemen kunnen oplossen, dat mensen niet meer op de wc-bril moeten gaan staan. Vooral zijn het de Afghanen en Pakistanen die op de wc-bril gaan staan en het doen.

Hoe weet je dat eigenlijk?

Ik zie het van de voetsporen op de wc-bril. Voordat ik mijn boodschap wil doen, kuis ik de bril met doekjes, droog ze af en dan pas doe ik het.

Yigit, Turkije, alleenstaand, centrum A

Er zijn ook volgens de bewoners ook onvoldoende toiletten. Met name voor zij die opgevangen worden in geïmproviseerde kamers (zoals in containers, mobiele woonunits, of collectieve ruimtes) is er doorgaans geen directe toegang tot sanitaire voorzieningen, waardoor wie bijvoorbeeld naar toilet moet eerst langs buiten moet passeren. De bewoners die er opgevangen worden, gaven aan dat het een drempel instelt om aan hun basisbehoeften te voldoen:

There was no toilet inside. We used to get up, I swear, get up in the night when we needed the toilet, and we would consider for long whether we go out because you know, it was sometimes snowing and raining. We did not have an umbrella. We would go from there to there to the toilet and go back at night, bitterly cold. You go and go back, there is no toilet. We asked them to set up a toilet in the caravan or to do something, but no one even tried.

Salman, Palestina, alleenstaand, centrum B

You said previously that it is a bit far away to the toilet?

To the toilet yeah. You have to go to the toilet in the other block. In the cold days you can go to the shower block. You feel very cold then.

Yes, I understand. And what do you do for instance when it is raining?

Running.

Xian, China, alleenstaand, centrum B

Door het intensieve gebruik worden toiletten snel vuil en zou er bijna permanent gekuist moeten worden. Bovendien is er in centrum B voor gekozen om het sanitair alleen tijdens de voormiddag te kuisen, waardoor de hygiëne ’s avonds en ’s nachts onvoldoende is.

There are three toilets. You want to use the bathroom, there are 3 toilets. In each bathroom you would find one toilet broken. When you have 40 to 50 guys at one block, what level of cleanliness will be there? If each person throws away one tissue or one empty bottle or makes something. There are also kids who come to the toilet unaccompanied. So, whatever cleaning service you have, you will have non-existent cleanliness. Cleaning is done once in the morning. If we got another cleaning shift in the middle of the day, we got one at 11 am and one around 4 or 5 pm it would kind of be fine, then.

Salman, Palestina, alleenstaand, centrum B

In de vier centra zijn het de bewoners die in het kader van gemeenschapsdiensten kuisen. Zij zijn echter geen kuisprofessionals waardoor de kwaliteit niet altijd gegarandeerd kan worden.

That is also why the premises are not clean, because they are paid only one euro, therefore they don't clean the rooms and the corridors properly. This is the reason.

Daniel, Eritrea, alleenstaand, centrum D

Hoewel de sanitaire hygiëne een bezorgdheid is van iedereen, stellen we vast dat sommigen makkelijker dan anderen aan de situatie gewend raken. Personen met medische noden maken zich bijvoorbeeld meer dan anderen zorgen omdat ze schrik hebben op verdere medische verwikkelingen. Rafa heeft bijvoorbeeld een open wonde en hij vreest een infectie op te lopen:

So yesterday they clean the toilets and just in 1 hour they turn a mess because some people who are really dirty. And I have a nurse that comes and changes every day and change on my injury in the back and it should not get wet and whenever I have to clean or take a shower actually I wash up here in my own room and I wash this frontal part in the toilet but I have to wipe in the back because it should not get any water and I'm afraid I might get some bacteria especially for the place over there, the injury, because of the toilets.

Rafa, Palestina, alleenstaand, centrum A

Er is slechts een beperkte infrastructuur in de centra voor personen met medische behoeften. Nadir's twee zonen met een handicap hebben vaak urineverlies en moeten dan in het midden van de nacht onder de douche. Ze moeten dan met natte kledij door de gang gaan en zorgen voor veel geluidsoverlast bij medebewoners.

Is het makkelijk om met hen naar de douche hier te gaan?

Nee, absoluut niet. Het is niet aangepast aan de noden van de twee gehandicapte kinderen. Het is gewoon zoals de andere gezonde mensen zich douchen. Daarstraks is ook teruggekomen, je hebt het horen passeren, dat de kinderen urineverlies hebben. Als ze hun plas niet kunnen tegenhouden en urineverlies hebben, moeten ze naar de douche genomen worden. 's Avonds als de kinderen onderweg zijn naar ginder, roepen ze en maken ze lawaai. De douche is boven, dus de mensen die hier slapen en verblijven om 2u 's nachts of 4u 's morgens als ze moeten gedoucht worden. Ze moeten mee naar boven genomen worden, dus dan is het super, super moeilijk om ze proper te krijgen. De douche is niet aangepast aan de gezondheid van de kinderen, de toiletten zijn niet aangepast aan de gezondheidstoestand van de kinderen, dus dat is heel moeilijk.

Nadir, Afghanistan, familie, centrum A

Eén van de moeilijkheden om de twee gehandicapte jongens te wassen, is het feit dat de douchekoppen vast zitten en er gewerkt wordt met een drukknopsysteem met een timer. Nadir en zijn echtgenote kunnen hierdoor moeilijk gericht wassen.

The problem with the shower is that whenever you want to take a shower, you will have to press the button, when you press the button you will have water for less than one minute. If you have soap on your face you will keep doing it. Another problem is that at the beginning when you press the button, you will get cold water and then you will have warm water. With the second press you will have cold water and then. So, you would go aside the shower, press the button, and wait a bit and get the hot water 30 seconds, and do it all over again.

Nadir, Afghanistan, familie, centrum A

Kinderen ervaren vergelijkbare problemen met sanitaire voorzieningen. De voorzieningen zijn niet op kindermaat waardoor kinderen niet zelfstandig naar het toilet kunnen gaan. Ouders moeten hen bijvoorbeeld boven de toiletpot houden omdat ze er anders niet aan geraken. Voor erg kleine kinderen stelt dit heel wat praktische uitdagingen, zelfs wanneer er een speciale baby douche is, zo getuigt Lucía:

Ik ben hier niet gelukkig en ik kan hier niet goed zorgen voor mijn baby's. (…) Ik heb geen badkamer waar mijn baby pipi en kaka kan beginnen doen, proper. Ik heb geen douche waar ik mijn kinderen kan wassen. Er ontbreken veel faciliteiten voor mij". (…) Ik was een beetje tevreden met de Baby Douche, maar ik zeg het je, wanneer het tijd was om de baby te wassen, was het een heel werk. Er ging bijna geen enkel kindje zich wassen in de ochtend dus de deur was niet open. Dus dan was er de stress, om met je baby en je zak klaargemaakt om zich te wassen en ze deden nooit de deur open. Je moest met je zak en met je baby naar beneden, naar de receptie gaan, zodat ze de deur opendeden voor jou. Je moest wachten totdat de man van de receptie de vrouw van de Baby Douche riep om de deur te komen opendoen. Ze opende die nooit. En zo was het altijd. Het was heel moeilijk. Maar het was mijn magisch moment van de dag.

Lucía, Venezuela, familie, centrum C

Tenslotte is het voor ouders moeilijk om hun kinderen naar de publieke toiletten te laten gaan. Kinderen aanvaarden het maar moeilijk en ouders zijn ook bezorgd over de gezondheid van hun kinderen.

It's not comfortable for a family and specially you want to go to the toilet because for me or for my wife or the two children, they need many times to go to the toilet. Sometimes in the night. In the public toilets… specially these toilets are not clean, never. That's also disgusting for us. I… I not visit… And the children… In the beginning, the kids used to pee on themselves and they cry because they refused, they couldn't stand if they go to the public toilets. They didn't like the idea. And it took them some time to accept this and yeah… it was mainly shocking for the all family, the level of hygiene in the toilets. And we didn't expect that because we are family. So we expected that we would have our own private bathroom or at least a bathroom dedicated only for families. But it's not the case.

Adil, Palestina, familie, centrum A

Elke keer als één van haar vier kinderen naar het toilet moet, kuist de alleenstaande moeder Ayah uit voorzorg het toilet.

Because the room I clean. That's okay. But the toilet it's…uuhm impossible to clean and other people come and dirty and…I do that up till now. I, I with the gloves and go and clean of them the toilets and we go. After one hour it.

Every time you go to the toilet you have to clean…

Yes, every time I have to clean toilet.

Ayah, Palestina, alleenstaande moeder, centrum D

Besmetting en hygiëne

Kenmerkend voor het leven in een opvangcentrum is dat bewoners voorzieningen met elkaar delen. Een terugkerend patroon in alle gesprekken en observaties, ongeacht plaats of persoon, is een bezorgdheid over de hygiëne. Omdat men het centrum deelt met personen die men amper kent, zijn bewoners op hun ongemak en vrezen ze door anderen besmet te worden. Hierboven kwam de sanitaire hygiëne reeds ter sprake. Er is echter ook een groot wantrouwen over de persoonlijke hygiëne van medebewoners. Rifat uit Irak vermijdt bijvoorbeeld om zijn kledij in de wasserij van het centrum te wassen. Alleen kookwas vertrouwt hij omdat de temperatuur voldoende hoog is om besmetting te vermijden:

How do you feel about having to share your laundry with someone else ?

I don't have to share it, personally, I, when I go there, I tell them, like, when I go there at the time when they put the machine on like 90 degrees, personally I like a bit of hygiene. Personally- sensitive clothes, I wash them myself by hand, because it's, you don't know whose there, what kind of diseases they have, so I wouldn't, like, share my sensitive clothes with the other person.

So clothes that you don't wash at 90 degrees you mean?

Yeah. Because when they do a normal wash, they 're gonna wash them at 40 or 30 or something like that, and it's not gonna kill any bacteria. Other than that, I wash my own personal things in really hot water.

Rifat, Irak, alleenstaand, centrum B

De bezorgdheid over hygiëne strekt zich ook uit over het hele centrum. Bewoners spreken bijvoorbeeld over geuroverlast en ongedierte. Imane, een alleenstaande weduwe uit Syrië met twee jonge kinderen, wordt's nachts wakker van het getrippel van muizen in de spouw van haar kamermuur:

It is just the moment you start thinking about the rat, you don't want to sleep anymore. It is just this normal concern. But it doesn't hurt. I don't leave bread in the room at all because I have this fear that a mouse would come.

Imane, Syrië, alleenstaand, centrum A

Daarom is het kuisen van de kamer doorgaans één van de eerste dingen die nieuwe bewoners doen.

Au début, ma chambre, je ne pouvais pas la voir, elle était sale, il y avait des cafards. J'ai tout nettoyé. En général, il y a des cafards si les résidents cuisinent. Mais comme je venais d'arriver, je suppose que c'est le résident précédent qui cuisinait pour qu'il y ait autant de cafards.

Amina, Palestine, familie, centrum C

Et ce jour-là, quand je suis venue, je me suis présentée à l'accueil, on m'a donnée ma chambre mais ce n'était pas propre. Il y avait de la poussière, c'était sale, j'ai demandé si je pouvais avoir des matériels pour nettoyer, pour pouvoir dormir. Et j'ai reçu ça, j'ai nettoyé.

Aïcha, Guinee, alleenstaande moeder, centrum D

Yeah, it's good. Before I go to this room, insect too much, insect too much here. Here, insect.

Mohammed, Palestine, alleenstaande vader, centrum C

Verstoorde eetpatronen

Voeding is van vitaal belang voor een gezonde levensstijl. Het merendeel van de bewoners is aangewezen op de collectieve maaltijden die in het restaurant aangeboden worden. In het algemeen wordt er weinig geklaagd over de hygiëne in het restaurant. Toch vinden Avan en Jalal dat de keuken en het restaurant onvoldoende proper zijn:

Les toilettes sont très sales, même si on les nettoie tous les jours. C'est la même chose pour la cuisine. A cause des cafards, je ne peux pas manger dans le réfectoire. Le personnel, le médical, les assistants, tout est très bien, c'est juste la propreté le problème.

Avan en Jalal, Irak, familie, centrum C

De belangrijkste klacht van bewoners gaat over de kwaliteit van het eten: bewoners vinden het opgewarmde ongezonde industriële grootkeuken, die onvoldoende aansluit bij hun culturele gewoontes en die te repetitief is:

The problem of the food is rooted in two things. The first one is the type and the second the repetition. For the type, generally, the kind of dishes that we are provided with… isn't our traditions or what we are used to eat. So all the looks of the dishes are really not attractive at all. And generally I would describe the dishes as concocted… Do you know this verb ?… Yeah… You concoct when you make the remain of different dishes into one dish. So you make something that's not really a dish. But for practical reasons… so yeah… it's so that I describe the dishes. So it's a disgusting mixture of things, that's not really delicious. And about the repetition, the frequency, there is really a high frequency of repetition of the same dishes. There is a problem of the schedule. It's almost every week. The same dishes are repeated. And this is driving people to throw away the dishes completely. And generally the components are either rice, potatoes, meat or macaroni. And they are repeated all over again.

Adil, Palestina, familie, centrum A

Yes, the kind of food…doesn't change, yes. This is nine months the same problem. I, I, I suggest if there are more vegetables, no no, without anything, more vegetables, tomatoes, cucumber. The food sometimes okay and sometimes it's not so nice.

But what do you tell me that every week it's the same?

*Yes, every week. Yes, the same programme, they didn't change anything. It's not easy to change, because many culture, many people from many…I know, I understand, but sometimes it's for us boring. Yeah, the children can't eat it. But everything is nice. Okay? Okay, no problem***.**

Ayah, Palestina, alleenstaande moeder, centrum D

Vous parlez de la nourriture, qu'est-ce que vous pensez de la nourriture ?

(…) Elle est préparée depuis longtemps, puis il chauffe ici. C'est quoi la nourriture qui est préparée depuis deux mois, un mois, je ne sais pas combien de temps. Ici, ils chauffent tout, toute la nourriture est chauffée ici. Je pense qu'il n'y a que les frites qui sont cuites ici. Il y a les cuisines ici, pourquoi ils ne font pas le système … ?

Ibrahim, Algerije, familie, centrum C

Afhankelijk van bewoner tot bewoner, biedt het restaurant ook te kleine porties aan:

Même, la nourriture à la cuisine, les gens se plaignent car ils donnent des petites tranches de fromage ou de la nourriture mais que ce n'est pas suffisant. Cela ne remplirait même pas le ventre d'un cafard.

Khaled, Palestina, koppel, centrum D

Quand les gens dérangent, parce que souvent il y a des résidents qui dérangent. Peut-être à midi, peut-être quelqu'un va passer là, c'est des règles hein, si on vous donne trois pains, trois tranches pour le déjeuner, il y a des gens qui ont faim, qui discutent pour en ajouter un, ajouter deux.

Henri, Kameroen, alleenstaand, centrum D

Bewoners met medische problemen vinden dat het eten in het restaurant onvoldoende aangepast is aan hun dieet.

Au Château, on me donnait tout le nécessaire pour les diabètes. La soupe qu'ici je n'ai jamais vue… Ici il n'y a que du bifteck, du pain, des pâtes, des carottes. Des carottes qui sont trop dures. Moi je ne peux pas les manger parce que je n'ai plus de dents ! Et maintenant j'ai des douleurs dans la bouche. J'essaye de manger ainsi, sans dents. Mais c'est difficile, manger des carottes sans dents…

Lukas, Albanië, alleenstaand, centrum D

Ma femme a eu du diabète de grossesse.

Donc, maintenant, elle est en bonne santé ?

J'espère. Parce que, nous ici, on mange beaucoup de sucre. Parce que, quand la nourriture, ça ne va pas, elle fait des tartines. Et les tartines, ma femme, elle ne mange pas le fromage, elle ne mange que le beurre. Le beurre, des fois … il faut mettre de la confiture ou quelque chose, ce qui fait du sucre … ce qui fait toujours du sucre. C'est ça le problème.

Ibrahim, Algerije, familie, centrum C

De situatie van Mo duidt aan dat de onvrede over het eten uit het restaurant ingrijpende gevolgen kan hebben voor de gezondheid. Mo verloor heel wat kilo's en verzwakte daardoor lichamelijk, net op een moment dat hij geopereerd zou worden:

So, I often skip. I don't use the lunch meal and I will lively use the breakfast. And maybe I would also eat potato. But I don't like the food.

Do you feel that the quality of the food has an impact on your health situation?

Definitely. I lost some weight here. I have an operation next week. I have to eat. I thought that I may talk about this to my medical assistant. Maybe today I eat just the lunch. But I think that after the operation, I will need energy. So I will try to discuss this with my doctor and I will see.

Mo, Palestina, alleenstaand, centrum A

Uitgestelde medische hulp

De overgrote meerderheid van bewoners heeft geen ernstige medische noden. Vanzelfsprekend zijn bewoners wel al eens ziek, maar dit is doorgaans van voorbijgaande aard. De opvangcentra beschikken over een medische dienst waar bewoners terecht kunnen voor reguliere consultaties. Het kan vergeleken worden met een huisartsenpraktijk, met het verschil echter dat er vooral verplegend personeel werkt. Centrum C werkt met permanenties, waarbij bewoners zonder afspraak naar de medische dienst kunnen gaan. Het laagdrempelige karakter wordt door sommige bewoners positief onthaald, maar er zijn ook bewoners die opkijken tegen eventuele lange wachttijden.

Dat is gemakkelijk. Het systeem voor de dokter is goed. Je moet niets meer doen dan gewoon ernaartoe gaan en dan zeg je 'ik heb een afspraak nodig bij de tandarts, die dag om dat uur'. Dan heb je het 'requisitoire' op dezelfde dag. De dokter werkt heel goed, echt waar. Ze zorgen goed voor mij, het zijn goede mensen en ze helpen me met wat ik nodig heb. Als ik medicatie nodig heb, geven ze mij dat ook. Dat is geen probleem. Alles medisch is heel goed. Er is veel volk, maar dat is zoals in elke dokterspraktijk.

Lucía, Venzuela, familie, centrum C

Même l'année passée, quand je suis venu ici, je trouve n'importe quoi au service médical. J'ai demandé une seule petite chose. Il y avait de la file, j'ai dit, fais des tickets. Dans le centre précédent, il fait ça. J'ai vu ça. A Jodoigne, merveilleux, à l'accueil, service médical, les assistants, les gens qui travaillent dans le réfectoire et tout. Merveilleux. L'administratif, l'économat, merveilleux.

Ibrahim, Algerije, familie, centrum C

De medische diensten van centrum A, B en D werken met een afsprakensysteem. Om een afspraak te maken, moeten bewoners aan het onthaal zijn. De snelheid waarmee ze naar de medische dienst kunnen gaan varieert en kan oplopen tot enkele dagen, maar het onthaal kan uitzonderingen aanvragen in geval van urgente noden. De meeste bewoners aanvaarden het systeem en zijn blij dat er medische begeleiding is. Toch zijn sommige bewoners ook meer kritisch ten opzichte van het systeem. Ze vinden bijvoorbeeld dat het onthaal een overbodige en belemmerende schakel vormt om de medische dienst te spreken. Ze hebben geen vertrouwen in de medewerkers om te identificeren wie dringende medische noden heeft en wie kan wachten:

And do you think it is fast enough, that it takes one or two days to see the doctor ?

I don't consider it fast. You need a reason because you seem surprised. Some cases, in my opinion, need an examination, and this examination should be on the spot. This examination would determine whether the case is urgent or could be dealt with in a slower pace, and this is not what is the case. And because of that, some people might have consequences until they would have the actual appointment.

Rashid, Jemen, alleenstaand, centrum B

In afwachting van een afspraak kan het onthaal medicatie geven zonder voorschrift, zoals pijnstillers. Deze functie versterkt het beeld dat de medewerkers geen medische kennis hebben en slechts aan symptoombestrijding doen.

In the hospital we have an issue. You tell them I'm sick and I need to come tomorrow. And they will tell you 'no, next week'. And I will tell them "I'm dying" and they tell me 'we do nothing, we have paracetamol'. I have headache 'oh here's paracetamol'. They don't even tell me 'today you take paracetamol and tomorrow you come', no next week you come. They have a problem in the hospital.

Okay, and here in the centre your medical check-up is everything okay or if you have medical question can you go to medical facility building?

Yeah you can go there but they give you maybe … like the way I was sick they needed me to make an appointment for one week. And if I didn't go and see the assistant at that time I think I would be dead. Because I was very sick, but these people are saying that you need to make an appointment. You need to do this and I said I am very sick I cannot make an appointment. So when the assistant called them the medical service then the doctor said that I should come.

Fafa, Ghana, alleenstaand, centrum A

There is this guy who has this pain, appendix, so he went to the medical centre and they said, the doctor's not there. Afer that he went to the reception and they gave him paracetamol, so he was still in pain but the doctor was not there.

Saïd, Afghanistan, alleenstaand, centrum D

Dernièrement, elle a fait une opération pour retirer la vésicule biliaire. Elle a souffert plus de 4 mois. A chaque fois, quand elle a des douleurs, elle part au service médical, voilà, j'ai des douleurs ici, il gonfle, il y a cela, et cela … Paracétamol ou Dafalgan. 1ière fois, 2ième fois, 3ième fois, 4ième fois, je ne sais pas combien de fois. Normalement, il demande que tu partes à l'hôpital pour faire un scanner. Heureusement, elle n'a pas éclaté dans son ventre.

Ibrahim, Algerije, familie, centrum C

Het gevolg van het afsprakensysteem en de wachttijden is dat er drempels gecreëerd worden voor bewoners om de stap naar de medische dienst te zetten. Dit gaat zover dat er bewoners zijn die aangeven dat ze geen gebruik maken van de medische hulpverlening.

When you are sick or catch a cold, you have to take an appointment and the first available appointment is in three or four days. For example, the toothache and you know that the toothache is unliveable. Could you imagine that ? You have to wait for this, for one week, to wait the appointment. I pull out my tooth myself. (…) I stopped going there even I feel sick. I would take pill from the reception and I would not go there. If I become better, that's it. But I don't, I would wait for one or two weeks to go on myself.

Yousef, Palestina, alleenstaand, centrum A

Wanneer een verpleegkundige van de medische dienst zelf niet in staat is om een diagnose te stellen of een persoon verder te helpen, kan het lang duren alvorens de persoon geholpen wordt. Dit is bijvoorbeeld het geval bij tandpijn. Een bewoner moet eerst een afspraak maken bij de medische dienst, die op haar beurt een afspraak zal maken bij de tandarts. In de ogen van bewoners is de medische begeleiding tevens alleen gericht

op het hoogst noodzakelijke. Ze zijn van mening dat bepaalde onderzoeken of operaties uitgesteld worden tot wanneer men een internationaal beschermingsstatuut bekomen heeft.

So you are a little bit angry today?

Ya, because I have dental pain, I went there, I was there the whole day and I came back without anything. And they also gave me another appointment after one month, so for this I am really disappointed. Sometimes I cannot sleep, I have sleeplessness.

Arsema, Eritrea, alleenstaande moeder, centrum C

Mijn rugproblemen is al heel lang, al toen ik in Iran was en ik ben verschillende keren naar de dokter geweest en de dokter zei, gewoon je medicatie blijven nemen en er was een keer toen ik geweest was, kijk meer behandelingen kunnen wij niet aanbieden omdat ons budget tekort is, omdat we de middelen nu niet hebben dus je moet echt wachten tot je aanvraag wordt toegekend als vluchtelingen, dan kan je je wel verder laten behandelen.

Mohamar, Afghanistan, familie, centrum A

Comment vivez-vous votre quotidien, cette phase actuelle de votre vie ?

C'est moins que 0 ! Ma fille a des problèmes cardiaques et j'attends depuis 3 mois qu'elle voit un docteur. C'est vrai qu'elle ne doit pas faire d'opération tout de suite, mais ce n'est pas normal qu'elle ne soit pas suivie. L'hôpital m'a contacté et m'a dit qu'une opération sera possible lorsque j'aurai un titre de séjour. Et ma procédure dure depuis 10 mois maintenant. On a attendu 10 mois pour avoir le premier entretien, on risque d'attendre autant pour le prochain entretien.

Adnan, Palestina, alleenstaande vader, centrum C

Hoewel bewoners tevreden zijn met de geleverde medische hulpverlening, ervaren ze aldus tevens belangrijke drempels. Het afsprakensysteem lijkt hen te omslachtig, het duurt te lang vooraleer men op consulatie kan komen, de juiste hulp wordt niet meteen geboden, en men vindt dat er medische noden zijn die niet in overweging genomen worden.

De mogelijkheden van psychologische bijstand

Bijna alle bewoners vermelden dat ze het psychologisch moeilijk hebben. De meeste bewoners hebben te maken met stress.

I'm sick but I'm having headaches most of the time but I also have psychological issues. I'm stressed most of the time.

Tahmina, Afghanistan, alleenstaande moeder, centrum D

Vaak uit stress zich in slapeloosheid en piekeren, met mogelijk verdere lichamelijke ongemakken die hieruit voortvloeien. Arghawan uit Afghanistan legt bijvoorbeeld uit dat het piekeren hem een maagzweer bezorgt. Adnan ziet in de slapeloosheid de oorzaak van zijn gewichtsverlies. Mohammed legt uit hoe de slapeloosheid zijn dagritme verstoort.

Heb jij soms moeilijkheden om te slapen?

Het probleem is heel vaak dat ik niet kan slapen of niet meteen kan slapen, dat ik heel lang moet blijven liggen. Bezorgdheid over de huidige toestand, dat heeft effect op mijn maagzweer ook dus als ik veel te veel nadenk over de toestand, hoe ik die beleef dat heeft meteen indruk op mijn maag.

Arghawan, Afghanistan, alleenstaande, centrum A

Les gens me donnent pourquoi j'ai des cernes sous les yeux, si je fume, si je prends des drogues. Mais non, ce ne sont pas les cigarettes ou de la drogue qui me rend comme cela, c'est à force de penser. Ca atteint ma santé. Récemment, je me suis réveillé à 2 heures du matin et je ne me suis pas rendormi jusqu'au lendemain à 22h. Je n'arrive pas à dormir, du tout [...] En 20 jours, j'ai perdu 10 kilos à cause de tous les problèmes, de toutes les pensées que j'ai. Même le médecin m'a demandé de venir et de lui expliquer c'est quoi le problème. Quand on pense 24h/24, c'est beaucoup...

Adnan, Palestina, alleenstaande vader, centrum C

All time. I think before I come here, but if you come here, I think too much.

And in your daily life, what do you do? At what time do you get up in the morning?

I don't sleep, because I want come, all time I, really.

You are every time awake?

Maybe I here, 4 o'clock, 5 o'clock I go, I pray, and after I … But I wake up. Sometime sometime I'm tired, I sleep. I wake up and my alarm it, I wake up. And sometime if you need sleep, maybe sleep one day, I don't wake up, I don't go to toilet, I don't go to eat.

Mohammed, Palestina, alleenstaande vader, centrum C

Bewoners die kampen met insomnia krijgen slaappillen voorgeschreven van de centrumarts. Het is opvallend dat sommige bewoners toegeven erg afhankelijk te zijn van de pillen en niet zonder kunnen.

Le docteur m'avait proposé, donc je prends des médicaments pour dormir parce qu'il faut reconnaître que sans les médicaments, je ne peux pas dormir la nuit.

Parce que c'est trop dur d'être avec d'autres personnes dans ta chambre ? Ça fait trop de bruit ?

Pas autant de bruit mais la pensée, réfléchir tout ça, ça ne me donne pas le sommeil. Vivre le film que tu as vécu, vous savez, ça j'ai pas… Sans les médicaments, je n'arrive pas à dormir.

Joël, Ivoorkust, alleenstaand, centrum B

I have a big box full of sleeping pills, which the doctor has given me. When I get tired I take a pill and sleep. (…) in the evening weird things happen that I do not approve of. I would like to sleep, and I would have to take a pill to sleep and feel relieved.

Malek, Syrië, alleenstaand, centrum A

Et vous dormez la nuit ?

Avant, je ne dormais pas. Mais quand il nous donnait des trazodones, c'est ça qui m'aidait à dormir.

Lionel, Gabon, alleenstaand, centrum D

Er zijn ook bewoners die naar een psycholoog gaan om met hun stress om te gaan. Bewoners lijken niet allemaal op de hoogte te zijn van de mogelijkheid om een psycholoog te consulteren. Ze hebben niet allemaal dezelfde informatie over de mogelijkheden tot psychologische bijstand. Bewoners die op de hoogte zijn, geven aan dat een maatschappelijk werker het initiatief nam, ofwel hebben bewoners het van anderen gehoord en vragen ze om ook van dit aanbod gebruik te maken. Zij die naar een psycholoog gaan, zien er een vertrouwenspersoon in die meer tijd uit trekt voor bewoners.

There is a psychologist also coming to the centre once in a while.

I go there regularly, I would have an appointment, every one month, and I would talk about my psychological issues, because I am really tired inside and this would really help me.

Wasif, Syrië, familie, centrum B

And does it help you, the psychologist ?

At least, he's the only one that I can use as an outlet. And I cry to him in the event, whatever I have in my heart.

Yousef, Palestina, alleenstaand, centrum A

Doorgaans is er een wachttijd om naar de psycholoog te gaan, waar bewoners tegen opkijken.

J'ai demandé un rendez-vous pour changer de centre et elle m'a donné un rendez-vous pour aller chez la psychologue pour qu'elle fasse une attestation qui indique que je ne supporte pas la carrière et les avions. Mais le rendez-vous est dans un mois…

Moussab, Syrië, alleenstaand, centrum D

Bovendien wordt er slechts met een beperkt aantal psychologen samengewerkt. In het geval van Ibrahim, die liever naar een andere psycholoog wil gaan dan zijn echtgenote, stelt dit een praktisch probleem:

Par exemple, ma femme, elle a besoin… Moi, je fais mon psychologue ici au centre, il vient ici chaque mardi. Mais, ma femme, elle ne peut pas voir le même psychologue. Ce n'est pas logique. Par exemple, moi et ma femme, on a des problèmes familiaux, on ne peut pas voir le même psychologue. Parce que moi, quand je raconte ma vie, de ma femme et tout, ma femme, elle ne peut pas aller chez elle et tout, et raconter la vie de son mari. Parce que moi, je trouve ça n'importe quoi. Déjà, ma femme, elle n'a pas accepté. Elle a fait 2/3 séances chez elle, puis elle a demandé Exil pour les psychologues.

Ibrahim, Algerije, familie, centrum C

Tezelfdertijd zijn bepaalde bewoners ook kritisch voor de meerwaarde die de begeleiding van een psycholoog brengt. Bewoners zien de situatie waarin ze zich bevinden als de oorzaak voor hun slechte mentale

gezondheid. Zolang een psycholoog de situatie op zich niet kan veranderen, zullen consultaties weinig beterschap brengen.

Het is gewoon praten, en praten, en praten. Maar dit helpt niets. Het is het leven dat moeilijk is, en praten gaat niets oplossen.

Aguerre, Eritrea, alleenstaand, centrum B

Toen je zo veel zorgen had over de mogelijkheid van een negatieve beslissing, ben je toen ooit naar een psycholoog gegaan ?

Ja, ik ben geweest. We kunnen enkel babbelen.

En hielp dat, was dat positief voor jou ?

Iedere dag dezelfde vragen stellen, dan was ik moe geworden, en dan heb ik gezegd, ik hoef niet meer te gaan. Altijd hetzelfde.

Sadi, Afghanistan, alleenstaand, centrum B

Hoewel alle bewoners aangeven beperkte psychologische problemen te hebben, leidt een minderheid van de bewoners aan ernstige psychologische stoornissen of zelfs psychiatrische ziektes die dateren van voor de aankomst in België. Dergelijke bewoners werden niet gesproken in het kader van het onderzoek.

Samengevat stellen we vast dat bewoners niet dezelfde toegang hebben tot psychologische bijstand. Daarnaast schatten ze de meerwaarde ook verschillend in. In een context waarbij bewoners weinig hechte vrienden hebben en er belangrijke drempels zijn naar de maatschappelijk werkers, stellen we vast dat psychologen de sociale leemte die zo ontstaat mee invullen.

Integriteit

Een belangrijk aspect van welbevinden bestaat erin het gevoel te hebben dat men kan zijn wie men wil zijn. Persoonlijke integriteit verwijst aldus naar de persoonlijke ruimte waarover iemand beschikt om zich vrij te gedragen. Hieronder verstaan we bijvoorbeeld de kledij die iemand draagt, de activiteiten die men uitoefent en de sociale relaties van een persoon. Persoonlijke integriteit gaat aldus een stap verder dan het basaal gevoel van veiligheid. Hieronder benaderen we integriteit vanuit de mogelijkheid om zich terug te trekken in een private ruimte, alsook vanuit de mogelijkheid om in publieke plaatsen zichzelf te zijn.

Gebrek aan privacy

Bewoners moeten in een opvangcentrum heel wat voorzieningen met elkaar delen. Het meest ingrijpend is dat alleenstaanden normaal met anderen op de kamer moeten liggen. In uitzonderlijke situaties delen families eveneens een kamer. Hierdoor ontbreekt het hen per definitie aan een eigen private ruimte.

According to European principle, there is supposed to be one person in one room. But we live here, we share one room for 7 people or 8 people and if one resident do a smaller action, another person would hear it or see it. So no privacy there, so if there is no privacy and one room is shared by multiple people, 7 or 8 people, then of course there would be problem. And if there would be problem, so to deal with this situation, that since they are not giving us separate rooms, so we should bear each other. I mean that I cannot change this, because we have to bear with each other. If I make problem, the other person should bear that and if other person make problem, I should bear that.

Bibek, Nepal, alleenstaand, centrum D

We don't really have privacy. For example, when we change our clothes everybody is there, but we put a blanket on ourselves and that's how we change. But we do not have privacy and if we want to talk to someone on the phone, we just go out of the room.

Ejaz, Afghanistan, alleenstaand, centrum D

En général, si je veux par exemple parler au téléphone, je vais sortir de la chambre pour ne pas déranger les autres. Et si je veux m'habiller, je dois me mettre dans le coin avec ma femme pour qu'on puisse s'habiller. Parfois, je vais même dans la toilette pour me changer.

Youssef, Syrië, familie, centrum C

Er kunnen heel verschillende redenen zijn waarom men niet graag de kamer deelt. Michel uit DRCongo slaapt op een geïmproviseerde slaapzaal. Hij kaart aan dat het onmogelijk is om de deur te sluiten. Dit genereert vooral praktische overlast en het boezemt hem schrik in dat zijn spullen gestolen zullen worden:

Here the thing is that you got one room and many people. There you had one room and four people. I had also my own key to open the room door and enter and do my stuff. Here it's not, you cannot lock it. So you just open the door, you walk out, you just come in. (…)

How do you feel about not being able to close the door?

Sometimes it's not secure. Sometimes it's not secure, you know. The thing is like, I'm here you know. I'm sure something bad is not going to happen. I'm here. We have to follow the rules of Fedasil. We don't have another option. I wish it's just for a moment, maybe some other time things change. Maybe in time I can pass through another room.

Michel, DRCongo, alleenstaand, centrum B

Het delen van een kamer kan echter ook een meer subtiele impact op de persoonlijke integriteit hebben. Hieronder legt Yousef bijvoorbeeld uit dat hij niet wou dat medebewoners wisten dat hij het psychologisch moeilijk heeft. In een gedeelde kamer was dat maar moeilijk geheim te houden. Uit schaamte vroeg hij daarom een aparte kamer aan, die hij bij grote uitzondering kreeg.

Before I had people in my room with me. Then I applied for a room only for myself and so after five months, I got the room.

Why did you ask a room for yourself ?

I used to wake up in the night crying and I don't want people to know about my situation or about my story… I remember when I wake up.

Do you feel now at ease now in your new room ?

At least, no-one hears me and attends what happens to me. I don't want people to perceive me as an unusual person. So I would try to respond in a very normal way and to react to this topic. (…) I don't want anyone to know what's hurting me inside.

Yousef, Palestina, alleenstaand, centrum A

Ook voor families stelt er zich een privacy probleem. Hoewel zij normaal een eigen kamer krijgen, hebben zij toch het gevoel dat andere bewoners permanent kunnen binnenkomen.

Niets privacy. Je kan alles horen wat je buur aan het doen is. Als iemand een scheet laat, hoor je het. Er is geen privacy. De kinderen doen de deur van de kamer open om te kijken wat we doen. Ze zien alles. Er is veel lawaai.

Lucía, Venezuela, familie, centrum C

Par exemple, il y a un jeune qui s'est permis de venir chez moi et de rentrer dans ma chambre sans toquer à la porte. Et lui, je lui ai dit que la prochaine fois que tu fais ça, je vais te créer des problèmes parce que je vais me plaindre. Je vais t'enfermer ici et crier et là, on te trouve dans ma chambre.

Aïcha, Guinee, alleenstaande moeder, centrum D

Hierdoor hebben families soms ook schrik dat hun persoonlijke bezittingen gestolen zullen worden. Het gezin van Wasif is bijvoorbeeld al eens slachtoffer geweest van een diefstal:

They also robbed money once from the room although the door was locked and we don't understand how this happened. And there is no specific place for family that is isolated but we are mixed, family among others, we will have to lock the door all the time, you cannot leave the door open even for one minute. And there are no cameras. We informed the police, but the police said that you should have seen someone steeling and I was wondering why if I saw who was steeling, why I am informing the police ? The bag was in the wardrobe and they took the money out of it.

Wasif, Syrië, familie, centrum B

Bovendien moeten ouders de ruimte wel delen met hun kinderen. Gezinnen gebruiken hun kamer op vele verschillende manieren. Het is zowel hun slaapkamer, woonkamer, eetkamer, studiekamer, … Ouders die er onderling intimiteit willen creëren, hebben hiervoor geen aangepaste ruimte.

It's a big room, but there is no privacy, no… something like… it's difficult for five people to live in one room, of course.

Alena, Oekraïne, familie, centrum A

We play the story of the wolf and .. The red girl. When it's empty, when the kids are not around. What can I do, we return back to my grandparents days. If you don't empty, you get crazy, you have to do it.

Sami, Palestina, familie, centrum A

Dans ma famille, il y a toujours eu du respect. Donc, si ma fille ou moi nous changeons, nous prévenons les garçons. Nous avons fait un petit espace avec nos armoires. Comme ça, nous nous respectons beaucoup.

Laura, Mexico, alleenstaande moeder, centrum D

In meer algemene zin voert het centrum ook een permanente controle uit over de bewoners, waardoor zij het gevoel kunnen hebben in hun privacy aangetast te worden. Zo kan men als bewoner het centrum bijvoorbeeld niet ongemerkt binnen en buiten gaan. De aanwezigheid van bewoners wordt steeds geregistreerd, wat voor sommigen aanvoelt alsof men in een Big Brother regime woont. Hieronder herhalen we de woorden van Wasif, die stelt:

It is definitely like a prison because we are controlled and everything is supervised. And for example, if you leave in the morning, you should come back in the evening, and whenever you leave, you should accompany the badge with you. So it is not like home because at home you would leave whenever you feel, you want to leave, but here, you don't have this freedom.

Wasif, Syrië, familie, centrum B

Voor andere bewoners is die controle net gewenst omdat ze er ook voor zorgt dat externe personen niet zomaar binnen kunnen in het centrum.

Oui, je me sens en sécurité. Parce qu'il faut passer par l'accueil, n'importe qui ne peut pas entrer dans le centre.

Anna, Armenië, familie, centrum D

Ook in het centrum worden bewoners geacht zich steeds te kunnen identificeren. Als ze naar het restaurant gaan, moeten ze bijvoorbeeld hun badge tonen. Maar ook wanneer ze bijvoorbeeld het computerlokaal of de ontspanningsruimte gebruiken, kan men hen vragen om de badge te tonen. Hierdoor voelen bewoners zich permanent te gast en nooit echt thuis.

Identiteitscontrole

Ik kom Sadiq tegen aan de deur van de ontspanningsruimte. Hij maakt gebruik van het wifi-signaal, maar besloot niet binnen te gaan. Ik vraag hem waarom hij niet binnen op een van de zetels zit. Sadiq antwoordt me dat hij zijn badge niet wil tonen aan een bewoner-opzichter. Het is een principiële kwestie voor hem. In Irak werd hij vaak op straat gevraagd om zijn identiteitspapieren te tonen. Hij wil hier niet aan herinnerd worden en vermijdt daarom de wifi-ruimte.

Veldnotitie onderzoeker

Tenslotte kunnen medewerkers van het centrum, in bepaalde omstandigheden, ook op eigen initiatief binnenkomen in de slaapkamers van bewoners. Wasif uit Syrië heeft er geen probleem mee dat medewerkers op voorhand waarschuwen dat ze zullen langskomen. Hij maakte echter al mee dat ze onaangekondigd en ongevraagd binnenkwamen, zowel wanneer hij afwezig als aanwezig was. Dit versterkt het gevoel dat de persoonlijke integriteit zelfs in de eigen kamer niet gegarandeerd is en voelt aan alsof er 'ingebroken' wordt in de privésfeer.

And anyone may knock on your door and they would come inside and they would investigate the room. (…) The person in its own home, it is different. It is very different. You would be relaxed and everything. Sometimes I would be sleeping and they would open the door and get inside. What is that ? I am not here and they open the door and get inside. This is nonsense, I am not in the room, they should not enter. They should ask for this, not right away open the door and try to get inside (…) But you are not here and they check the room. They should not touch anything or enter the room if I am not in the room. If I am here, investigate whatever you want, but in my absence, this is like breaking in, am I right ?

Wasif, Syrië, familie, centrum B

Dormir à la maison c'est différent de dormir au centre. Vous savez pas si il y a quelqu'un qui frappe à la porte, si quelqu'un va forcer la porte. Oui, donc, on n'est jamais à l'aise ici au centre. On ne peut jamais être à l'aise.

Philip, Angola, familie, centrum A

Publieke intimidatie

In een centrum zijn er heel wat publieke delen, zoals het restaurant, de koer, de toiletten en de ontspanningsruimten. Er zijn bewoners die zich niets aantrekken van wat anderen over hen denken. Ze beschouwen de publieke ruimtes als een uitbreiding van hun eigen privé-sfeer. Sami uit Palestina bijvoorbeeld loopt zonder schroom, in zijn onderbroek, door de gangen als hij wil gaan douchen:

I get up around 7h. I start to .. I shave, I take a shower. You know you get dirty, you smell and it's not good to stink. All people see me in my boxers, every morning, it's Europe, I'm free.

Sami, Palestina, familie, centrum A

Andere bewoners stellen zich daarentegen meer teruggehouden op. Nadir uit Afghanistan schaamt zich bijvoorbeeld voor zijn twee gehandicapte zonen. Hij neemt ze nooit mee naar het restaurant en de ontspanningsruimte uit schrik dat ze lawaai zullen maken en zo anderen tot last zullen zijn.

En we willen onze kinderen zelfs niet meepakken naar de chill ruimte. Want als zij er naartoe gaan en er constant lawaai maken en roepen. We willen niet dat door onze zonen andere mensen weggejaagd worden. Dat zij gewoon rustig, dat zij niet ongerust worden of gillen of krijsen want dan. Daarom gaan we voorkomen om daar naartoe te gaan.

Nadir, Afghanistan, familie, centrum A

Tussen beide uitersten bevindt zich een spectrum waarbij bewoners hun gedrag aanpassen aan de mogelijke reacties van anderen. We stellen vast dat vrouwen zich vaker op hun ongemak voelen in collectieve ruimtes omdat ze er numeriek in de minderheid zijn. Ze zijn beducht voor eventuele seksuele intimidatie van mannen, zoals ongepaste blikken, opmerkingen of aanrakingen. Dit is bijvoorbeeld één van de redenen waarom vrouwen minder dan mannen de publieke keukens of de ontspanningsruimten van de centra gebruiken:

You go inside or you stay outside the relaxation area?

Inside, no. Inside are all the boys. Some of them are playing games, some are watching movies, some are talking with their friends or parents, just like that. And very, the only girl who is there is my roommate, otherwise there are no girls. So it's quite afraid, I feel a little bit afraid to go inside. Even when it was cold, we used to stay out. We feel a little bit afraid going inside, I feel like uncomfortable, because once we enter they look at you like this. All your body is quite weird, I don't know.

Even, if there is staff sitting over there in the relaxation area. So if the boys would do anything, they could intervene, but you still feel afraid or scared?

A little bit uncomfortable. Like if all boys sitting there and we enter, it's quite.. Once girls enter, everybody will look at you. There is something uncomfortable there, I can't explain.

Dechen, Tibet, alleenstaand, centrum B

I would not go to the kitchen because it is full of guys.

And you would feel unsafe in the kitchen ?

So we eat in the restaurant, as for the kitchen, I have ever been there, but I have heard from people that some Afghan guys would exist there, and I would be afraid that they may annoy me. I would say it is just better to stay away from trouble

Imane, Syrië, alleenstaand, centrum A

A part ça, une autre chose dont je suis victime, c'est de harcèlement sexuel. Mais, connaissant la gravité de ça en Europe, je préfère de pas être source de problème pour quelqu'un qui a déjà un problème, j'essaie de gérer à ma manière. Il y a, à longueur de journée, des résidents qui sont là, qui essaient de me faire la cour, de faire des choses parfois quand je refuse, sur mon enfant. (…) Et souvent, c'est celui qui subit le plus, c'est mon fils. Souvent, il vient me dire « un tel m'a tapé sur la tête, un tel m'a donné un coup de pieds, mais pourtant je n'ai rien fait ». Alors, je sais, c'est parce qu'il m'a demandé de sortir avec moi et je n'ai pas voulu. Vous voyez, moi aussi, je suis victime de ça à longueur de journée.

Aïcha, Guinee, alleenstaande moeder, centrum D

Naast vrouwen hebben vooral personen die behoren tot een seksuele minderheidsgroep het gevoel dat andere bewoners hun geaardheid niet aanvaarden. Met name transgenders en homoseksuele koppels trekken veel aandacht omdat zij hun eigenheid maar moeilijk kunnen verbergen. Onderstaande getuigenissen van een Surinaamse en Indiase transgender tonen aan dat hun persoonlijke integriteit bedreigd wordt, vooral door verbale intimidatie.

Heb je positieve ervaringen binnen het centrum als transgender?

Mmh, ja, het is niet dat ik me heel erg bang voel voor de mensen, meer tenminste. In het begin was ik naïef aan het rondkijken van 'oh, niet iedereen hier gaat accepteren like that's like ok', en dat heeft me een tijdje in een dip gebracht, dat het leek of ik in dezelfde situatie was als vanwaar ik kwam.

Ansha, Suriname, alleenstaand, centrum A

If I only go to restaurant eat foods, 100 percent problems, 100 percent yes, problems "How are you darling? You very good looking." It is very bad, it is no good. How are you darling, no me speaking, I speaking in girls. I'm angry really, I'm not fine. Yes, Afghani 100 percent problems, all Africa 100 percent problems.

Akhil, India, alleenstaand, centrum A

Beide bewoners trekken zich grotendeels terug uit het publieke leven van het centrum om de ongewenste opmerkingen en bedreigingen te vermijden. Ansha draait bijvoorbeeld het dag- en nachtritme om en staat pas op tegen 15u30. Publieke ruimtes, zoals de ontspanningsruimte, gebruikt ze in de vroege ochtend, wanneer de andere bewoners slapen.

Zingeving

De vierde dimensie van welbevinden betreft het gevoel dat het dagelijks leven zin heeft. Het is het gevoel dat men iets zinvols te doen heeft in plaats van zich te vervelen. Zingeving als dimensie van welbevinden gaat over hoe personen betekenisvolle invulling geven aan hun leven.

Herhaling en wachten

Uit de interviews komt een belangrijk verschil naar voor tussen ouders met kinderen en alleenstaanden als het op zingeving aankomt. Het dagelijks leven van ouders is sterk georiënteerd op de kinderen. Zorgen voor kinderen genereert zin en geeft structuur aan het leven. Arsema beschrijft in onderstaand citaat dat haar dagen in het opvangcentrum erg druk zijn door haar zorgende taken. Hierdoor vergeet ze de tijd uit het oog.

> *I spend the whole day just only in my business. For instance, I take my child to school, I go to school, I help my child also to do his homework or to do some class activities* […] *In the morning I wake up and I prepare my child to take him to the school. I change his clothes, wash his face, I pack up everything and I let him take his breakfast and take him to the school. Then I go to my school. Then at 12 o'clock I come back to the center. I take my lunch. If I hadn't cleaned my room, I have to clean. When it is 15:30 I have to go to the school to bring my child back to the center. Then I check my exercise book. Then it is dinner time in the evening. Then later we sleep, we go to our bed. We really don't understand how the times goes so fast. Maybe because we are busy, we don't feel how fast it goes.*
>
> **Arsema, alleenstaande moeder, centrum C**

Mama's en papa's identificeren zich sterk met hun ouderrol. Bij hun kinderen zijn, is het belangrijkste in hun leven.

> **Are you happy or not, about the daily life?**
>
> *Yes I'm happy with my daily life, my kids go to school, they go to school and when they come back we discuss what they did in the school or what they learned, so I'm pretty happy with my life. […] I am a mother, I have kids so I spend most of the time taking care of them, cooking for them. Sometimes I go to the restaurant or the kitchen, usually there are already people so I have to wait my turn. That's how I spend my time.*
>
> **Tahmina, Afghanistan, alleenstaande moeder, centrum D**

Ouders geven aan dat ze buiten de zorg voor hun kinderen weinig andere activiteiten hebben die hen zin geven. Als Adnan niet zorgt voor zijn dochter, zit hij op zijn kamer en verveelt hij zich:

> *Lorsque je sors ici, c'est juste pour emmener ma fille à l'école […] Je me lève à 6 heures... parfois plus tôt à 5 heures, jamais plus tard que 6 heures. Je prie puis j'habille ma fille, je l'aide à se préparer, je l'accompagne à l'école à 8 heures. Elle reste à l'école jusque 15h. et durant la journée, je ne fais rien de spécial à part rester dans la chambre.*
>
> **Adnan, Palestine, alleenstaande vader, centrum C**

Bij alleenstaanden leeft het gevoel van een gebrek aan zingeving het sterkst. Omdat zij geen zorgende taken hebben, hebben zij geen vaste structuur in hun dagelijks leven. Alleenstaanden hebben vaak het gevoel dat ze niets te doen hebben.

En wat vond je van het centrum toen je aankwam ?

Het is goed. Wat moet ik doen ? Ik doe niks. Alles goed of niet goed, ik doe niks.

Nadeem, Afghanistan, alleenstaand, centrum A

Ce qui est dur à Fedasil, c'est qu'il n'y a rien à faire. Toutes les journées sont monotones. Du lundi au dimanche, c'est la même chose. (…) Passer une journée ici, sans rien faire d'autre, c'est … Ce n'est même pas que je m'ennuie, ça me stresse, parce que je vois les gens, ils deviennent fous. Ils restent dans la chambre, je vois Malikou, l'Ethiopien, il reste comme ça, il regarde le plafond. Quand tu sors un peu du centre, mais quand tu restes ici, 1 semaine, 1 mois, c'est pour ça que j'ai même pleuré. C'est pour ça, quand je reste comme ça, je prends mon vélo, je fais le tour de la ville et puis je rentre.

Henri, Kameroen, alleenstaand, centrum D

Een belangrijk deel van de tijd in het opvangcentrum wordt door bewoners al wachtend doorgebracht:

Attendre beaucoup, c'est difficile, cela te rend triste. Attendre et ne rien faire, c'est difficile, il faudrait que Fedasil tienne compte de cela, de ce "temps mort" et organiser plus d'activités."

Hani, Syrië, familie, centrum C

On descend aussi parfois près de la cuisine où il y a du WIFI. Et voilà, que peut-on faire, on est obligé de trouver un passe-temps.

Amina, Palestina, familie, centrum C

Er zit ook weinig 'reliëf' in het dagelijks leven: elke dag voelt hetzelfde aan. In de woorden van Adil voelt het leven in het centrum 'machinaal' en automatisch aan.

Here I feel that we are just like a machine, we live the same routine every day, just repeated.

Adil, Palestina, familie, centrum A

Naarmate bewoners langer in het centrum wonen, wordt dit gevoel van monotonie verder versterkt. Dit heeft ook te maken met het feit dat bewoners erg moeilijk toekomstplannen kunnen maken, omdat hun leven zich afspeelt tegen de ruimere horizon van hun verzoek om internationale bescherming. Des te langer bewoners in de opvang verblijven, des te moeilijker het wordt om een zinvolle invulling te geven aan het dagelijks leven. Anastacia uit Oekraïne verblijft al 20 maanden in het opvangcentrum. Ze geeft aan dat haar dagelijks leven overschaduwd wordt door de langdurige onzekerheid en het gebrek aan perspectief:

How do you feel about your daily life?

Here, I lose my life.

What do you mean?

I don't see light in the future. No, it's a very hard life.

And is it because of your asylum procedure or is it because of the centre?

Because of the procedure. And I wait for two, a long time, more than one year I wait to have this court. And I want to rent an apartment, I can't because I don't have this orange card. I want a good job, I can't."

Anastacia, Oekraïne, alleenstaand, centrum A

Geloof en zingeving

Een belangrijk aandeel van de bewoners geeft aan gelovig te zijn. Geloof speelt een bepalende rol in het dagelijks leven van bewoners omdat het toelaat de opvang en de asielprocedure te kaderen en te relativeren. Dit kwam tot uiting wanneer we tijdens de gesprekken aan bewoners vroegen wat hen kracht gaf in het leven. Een erg vaak voorkomend antwoord was het geloof in God, dat bewoners hoop geeft.

Mais c'est le Bon Dieu qui me donne la force.

Alain, Burundi, alleenstaand, centrum D

C'est Dieu. Si tu comptes sur Dieu, Il va t'aider, pour chaque passage dans la vie, pour te motiver dans le futur.

Ahmed, Mauritanië, familie, centrum C

The more tough time I am facing the more difficulties I have in life, the more I consult to my religion and practice my religion because this is what gives me strength in my hardships.

Tahmina, Afghanistan, alleenstaande moeder, centrum D

Only God is the source of my strength. When I remember God, I feel happiness because I feel safe and protected.

Semret, alleenstaande moeder, centrum C

C'est le Bon Dieu qui me donne la force.

Christelle, RDCongo, alleenstaande moeder, centrum C

You said you pray, you read the Koran, does this help you in your daily life?

The kind of difficulty I'm facing, if it was another person, they would have quit ages ago but it is because of religion that I am surviving. The kind of stress, the kind of tension that I am facing, it is because of religion that I am surviving, if it would have been another person, they would have run away.

Mokhtiar, Afghanistan, alleenstaand, centrum D

De wijze waarop geloof zin geeft aan het leven verschilt van persoon tot persoon. Voor sommigen zorgt geloven voor een vorm van berusting in de situatie en een vertrouwen dat alles goed komt. Dit is bijvoorbeeld het geval bij Marie-Lou, die haar lot naar eigen zeggen in de handen van God legt:

Tu sais que, dans la vie, si tu ne veux pas accepter ta réalité, tu vas souffrir. Moi, j'accepte ma réalité. Si je n'ai pas assez, si je dis « ah non, il faut avoir ça », je vais souffrir. Et je dis une chose, le Dieu, c'est un Dieu invisible. On ne voit pas Dieu, mais nous pouvons voir ce qu'il a créé, le ciel, la mer, la terre. C'est son œuvre. (…) A partir du moment où je suis venue au monde, il savait que moi, je serai Marie-Lou et que j'allais passer par plein de situations. Alors, je reste tout dans la main de Dieu. Remarque qu'il y a des moments, quand je me réveille, je me sens aussi mal, je me frustre un peu, parce que je suis aussi une personne, je suis une personne. Même que je me frustre, qu'est-ce que je vais gagner ? Rien. La situation, elle va être la même. Et après, c'est mon […] état qui va changer, je vais être malaise, je vais parler mal et avec les gens. Alors, ça ne me sert à rien parce que la vie, c'est trop court. La vie est trop courte que pour commencer à se stresser. Déjà, j'ai accepté ma réalité, c'est difficile

Marie-Lou, Angola, alleenstaande moeder, centrum B

Voor Mamadou geeft het geloof eerder de kracht om actief te zoeken naar een verbetering van het dagelijks leven.

C'est ça, prier Dieu que je rencontre les bonnes personnes. Je suis intéressé, de rencontrer des gens, j'ai envie de parler. C'est pour ça que j'ai dit, quand tu es à Bruxelles, il y a beaucoup de gens qui ont envie de parler. Mais ici, ce n'est pas comme ça, tu ne rencontres pas, tu ne sais pas comment bouger. Même si tu peux prier Dieu, Dieu, Dieu, mais Dieu attend ta demande, mais il faut bouger aussi pour rencontrer les gens. Quand tu restes à la maison, et tu dis que Dieu attend, Dieu va me donner quelque chose, ça ne marche pas. Si j'étais à la maison, tu ne m'aurais pas rencontré. Parce que moi, j'ai bougé … C'est ça quoi, Dieu a fait que j'ai bougé. Il faut chercher aussi. C'est pour ça que moi j'aime bouger.

Mamadou, Guinee, alleenstaand, centrum D

Ook Hani is van mening dat geloven niet betekent dat je alleen met bidden moet bezig zijn. Men moet waarin men gelooft ook in de praktijk brengen.

Oui c'est important mais ce n'est pas le plus essentiel. La religion aide beaucoup bien sûr, mais la relation avec Dieu est personnelle et dans la vie de tous les jours, vous ne pouvez pas passer vos journées à seulement prier, cela ne suffit pas. Il faut prier mais en même temps faire des choses dans sa vie.

Hani, Syrië, familie, centrum C

Voor Aïcha geeft geloven haar een perspectief op de toekomst. Ze ziet de moeilijke tijd die ze doorgaat als een test, waar ze later voor beloond zal worden door God.

Qu'est-ce qui vous donne de la force dans la vie ?

C'est ma foi en Dieu. Oui. Parce que, moi, je me pose la question parfois, je me dis : « mais quelqu'un qui ne croit pas en Dieu, comment il arrive à gérer toute cette injustice dans ce monde ? » Parce que certainement, je suis certaine que chacun d'entre nous vit de l'injustice quelque part. Et si toi, tu es dans une position de faiblesse, tu ne peux pas te venger, tu ne peux te rendre justice. Comment tu arrives à gérer ça si tu ne crois pas en Dieu, que tu sais que la justice divine pourra un jour se faire pour te rétablir dans tes droits ? Moi, c'est ce qui me donne de la force. Je ne peux pas imaginer ne pas croire en un Dieu, qui un jour … va me récompenser d'être honnête envers moi-même et envers les gens. Et mon fils aussi.

Aïcha, Guinee, alleenstaande moeder, centrum D

Werken als zelfrealisatie

Heel wat bewoners hebben de ambitie om te werken, in de opvang en daarna. Verder in dit rapport komt ter sprake dat bewoners willen werken om geld te verdienen, zodat ze zelfstandig kunnen zijn en bepaalde inkopen doen of sparen. Werk verleent echter ook een vorm van zingeving. Werken wordt ten eerste gezien als een manier om te tijd te verdrijven en niet te hoeven nadenken over de asielprocedure. Bewoners ervaren werken als een manier om tijdelijk te ontsnappen aan de verveling. Het is een tijdverdrijf en bezigheidstherapie:

Every day is the same, the same routine, nothing is new. (…) In the morning I wake up for the breakfast. I look for a job around, try to find something to keep myself occupied. I have nothing to do and I would just be concerned about how it would go with the papers. (…) I do nothing. It depends as I told you, if I have a job I will go out. If not, I will stay here, where else to go? When I work, my day gets occupied. I feel happy with working and wasting my time. (…) I like it when I am working, but when it is a holiday, I do not feel comfortable.

Malek, Syrië, alleenstaand, centrum A

Cette vie quotidienne là, elle vous convient ?

Ca me convient. Parce que si je dis que non, je vais rester tous le temps au centre. Ce n'est pas facile, c'est le stress de rester tout le temps enfermé dans la chambre, et tu n'as rien à faire, ce n'est pas facile. C'est bien qu'ici au centre, on nous donne des travaux communautaires. Par exemple, avant, je travaillais au nettoyage ici au centre. Je faisais la lessive et tout. Après, j'ai fait l'inscription pour travailler à l'économat, dans le vestiaire, pour arranger les habits et tout.

Teresa, Angola, alleenstaande moeder, centrum D

What is your motivation to do the jobs here in the centre ?

So I f I stay without a job, I would be reflecting on my history and either it's the reality or the dream in about what happens, and the main stories that I remember. Yeah…this is something I would doing if I'm not doing the job.

Yousef, Palestina, alleenstaand, centrum A

Slechts weinig bewoners zijn voltijds tewerkgesteld. De belangrijkste vorm van tewerkstelling zijn gemeenschapsdiensten. De regelmaat ervan is wisselend en het gaat over een beperkt aantal uren. Lionel, één van de weinige geïnterviewden die vrijwilligerswerk deed, wou graag meer werken, ook al werd hij daar niet voor betaald. Zo hoefde hij zich ten minste niet te vervelen.

J'aimerais qu'il y ait plus d'activités. Le fait qu'il n'y ait rien à faire, ça stresse plus. Par exemple, je prends mon cas. Depuis que je fais du bénévolat à la Croix-Rouge, parce que je suis bénévole à la Croix-Rouge, j'ai fait le BEPS, donc voilà… et ça m'a permis de sortir, et depuis j'ai commencé à sortir, cela m'a beaucoup relaxé. Parce qu'avant, je ne faisais rien. J'étais là le matin, on faisait peut-être les travaux communautaires, une heure, deux heures, et puis c'était fini. Et qu'est-ce qu'on fait de la journée ? C'était juste dormir, et attendre midi pour venir manger, et le soir, on venait aussi prendre … Vous voyez ? Et avec ça, tous les problèmes qu'on a vécus avant de venir ici, ça reste, ça ne fait que nous travailler, ça nous stresse plus. Vous voyez, certaines personnes affichent des comportements vraiment agressifs, souvent ce ne sont pas eux, c'est parce qu'à un moment, ils sont à bout. Mais, par contre, s'il y a des activités qui permettent à chacun de sortir, ou bien d'exercer quelque chose, ça permet d'oublier ce qu'il a vécu, les moments qu'il a passés. (…) Ça aiderait beaucoup de personnes.

Lionel, Gabon, alleenstaand, centrum D

Werken wordt ten tweede ook gezien als iets dat een publieke identiteit verschaft. Er mag niet vergeten worden dat heel wat bewoners tot de actieve levensfase behoren. Vluchten heeft hun tewerkstelling onderbroken en ze willen graag opnieuw de draad opnemen.

Comment voyez-vous votre futur ?

Si nous avons les papiers, nous pourrons ouvrir un "business". Si pas de papiers, ce sera difficile. Et un retour en Albanie, non, ce n'est possible, ma famille nous tuera tous les deux... L'espoir d'avoir des papiers, l'envie de travailler. Lorsque je travaille, je suis bien, sinon, je ne suis pas bien.

Isa, Albanië, koppel, centrum D

J'ai de l'espoir que mon mari recommence à travailler. Il est peintre en bâtiment. Quant à moi, mon espoir, si nous devions avoir une décision positive, j'aimerais suivre une formation de coiffure pour travailler comme coiffeuse. Et également, aider bénévolement dans les centres d'accueil pour réfugiés, pour traduire, aider les personnes malades, apporter des vêtements, etc…

Avan, Irak, familie, centrum C

Ten derde creëert tewerkstelling het gevoel dat men iets nuttig doet.

Et c'est quoi votre motivation pour travailler ici dans le centre ?

Je travaille dans le centre parce que je suis un être humain. Il faut que je […] Comment je peux dire ? Parce que le travail dignifie une personne. Alors, j'ai des doigts, j'ai des pieds, je marche normalement, je n'ai pas de maladie. Alors pourquoi ne pas travailler ? Il faut que je travaille.

Marie-Lou, Angola, alleenstaande moeder, centrum B

Qu'est-ce qui vous donne de la force dans le vie ?

Le travail. Si l'être humain ne travaille pas, c'est comme s'il n'avait rien fait dans la vie. Et compter toujours sur les autres, ce n'est pas la solution. Le travail c'est vraiment ce qui nous permet de vivre.

Hani, Syrië, familie, centrum C

Ten vierde vormt tewerkstelling een manier om vaardigheden op te doen, iets bij te leren en de eigen talenten te ontwikkelen.

But I would still appreciate all kinds of jobs, because for me this is investing in my time and it is something I would like to do always because I cannot stay without any job or free. And it is also a way of gaining experience, and I also appreciate every gaining of experience.

Rashid, Jemen, alleenstaand, centrum B

Ten slotte vinden sommige verzoekers het hun plicht om gedurende de opvang te werken omdat dit aantoont dat ze hun verantwoordelijkheid opnemen en een bijdrage leveren.

Ok, this job that I'm doing now (…) I'm getting tired and the money is not that much, but I'm allowed to do that. In my opinion when you seek a job, it's not about the materialistic side because in the beginning money would not be enough for sure but you have to pursue things, I don't believe that you should be sleeping, I should do something, make an effort. I'm not getting out to this place to do a picnic, it's not a picnic.

Sami, Palestina, familie, centrum A

Levenslang leren

Een gevoel van zin in het leven kan ook ontleend worden aan studeren. Er zijn bewoners zoals Semret die hun middelbaar onderwijs afwerken, zoals Aïcha die een vorming volgen of zoals Omid die zelfs les volgen aan een hogeschool of universiteit.

Right now it's holidays, but normally in the week I wake up at 7 am because I have to go to school. And in the weekends I have to wake up at 9 o'clock in the morning. And sometimes they give us work here in the center. I have to also look after my baby, my daughter, I have to wash her and feed her etc. Then in the afternoon I have to come here to the restaurant to use the wifi. It becomes evening like this, then when it becomes at around 10:00, 10:30 we have to go to our beds.

Semret, Eritrea, alleenstaande moeder, centrum C

Je me suis dit, au lieu de rester comme ça dans le centre à ne rien faire, j'ai décidé de faire une formation d'aide-soignante. (…) Je n'aime pas … ce qui me dérange dans tout ça, ce ne sont pas les conditions de vie, je suis habituée à vivre dans le … difficile, je vais dire. Ce qui me dérange, c'est de rester sans rien faire. (…) J'oublie beaucoup de choses en ce moment. Moi, le gros problème pour moi, c'est de rester sans rien faire.

Aïcha, Guinee, alleenstaande moeder, centrum D

I am studying Nursing, because it was my dream to study this. I was interested in Medicine, to be a doctor when I was in high school, I was able to do it. Coming to Turkey was an opportunity for me, to leave Afghanistan because of the situation in there. You know the situation in Afghanistan, it is very hard and tough. When I got this opportunity, I got the chance to change my field into Economics. Due to the situation in Afghanistan I crossed over from my dream faculty of Medicine to Economics. When I arrived in Belgium and showed my documents, my diplomas, I was given the chance to choose either to make masters in Economics or to study another department. I studies in English. I said that I want to do Nursing, back to my dream. Thanks to the university that it has accredited all my study credentials […] Every morning I wake up at 6 am, taking a shower, preparing myself, having breakfast and then I spend all my time in the university, like until 6 pm, 7 pm or sometimes 9 pm. Because we have courses at different times. This is between Monday and Thursday. On Friday we have only one class which is not obligatory. It is French conversation practice with other Belgian students. In the weekends I repeat all lessons I have learned in the week times, in my room and even in the weekend I'm going to the library as some times it is open on Saturday. On Sunday, I'm here in the centre, half day I am at rest and the rest half day preparing myself for the next week.

Omid, Afghanistan, alleenstaand, centrum C

Toch is het niet altijd zo evident om effectief te studeren. Eerder kwam al aan bod dat de locatie van het centrum en de locatie van de opleiding ver uit elkaar kunnen liggen. Voor alleenstaande ouders is het extra

moeilijk om de zorg en opvang voor kinderen te combineren met studeren. Aïcha vraagt zich bijvoorbeeld af wie haar zoon van school zal halen als zij in de aula zit.

Mais, le souci, c'est que qui va rester avec le petit quand je suis à l'université. Parce que les cours vont parfois jusque 19h, et le petit sort de l'école à 15h, et il n'y a pas de garderie. Fedasil ne s'occupe pas de ça, c'est l'école, mais ils disent que la garderie, ils ne s'en occupent pas. Et donc, qui allait rester avec le petit ? Alors que, si c'est à Bruxelles, j'ai des connaissances qui, après l'école, peuvent aller chercher mon fils jusqu'à ce que je quitte l'université.

Aïcha, Guinee, alleenstaande moeder, centrum D

Daarnaast is er in de centra geen aangepaste infrastructuur om iedereen te laten studeren. Omid vertelt bijvoorbeeld dat hij naar de universiteit gaat om te studeren.

Do you have enough room to study in the centre?

No, our room is very small, there are two beds and our room is full of materials, clothes, table. Normally I don't study in my room. For example today is Friday, I don't have class. I go to the university and study in the library and in the premises of the faculties until late in the evening, until 10 pm. Other libraries are opened till 6 pm.

Omid, Afghanistan, alleenstaand, centrum C

Het belangrijkste studiedomein voor bewoners is taalonderwijs. Een belangrijk deel van het aanbod taalonderwijs in Vlaanderen en Wallonië bestaat uit taallessen die door vrijwilligers gegeven worden, in het centrum of bij vrijwilligersorganisaties. Sommige bewoners verbazen zich erover dat ze niet van bij de aankomst in het opvangcentrum 'professionele' Nederlandse of Franse les kunnen volgen. Volgens Rashid is het taalonderwijs dat hij van vrijwilligers krijgt van een laag niveau:

But now you are taking courses right?

The people I talked about are volunteers and they come from Monday till Thursday, those four days, from 10 to 11 or 12, and they don't follow textbooks, they don't really teach you in a systematic way, but they would teach you some words, mainly they would help you manage with the language. What I talked about, my expectations, is that I expected that we would at least have two or three hours of teaching of the language on a daily basis and I see that as a negative point that this is lacking.

Rashid, Jemen, alleenstaande, centrum B

Er zijn ook bewoners die opteren om de taal te leren via zelfstudie in plaats van via taallessen.

Avant d'arriver en Belgique, je ne parlais pas français. Ici, je l'ai développé, j'allais toujours à la bibliothèque pour prendre des livres […]. Les gens du pays sont très gentils. Certains disent qu'il y a des racistes mais moi, depuis presque deux ans, je n'en ai jamais vus, tous les gens que je trouve sont gentils… J'ai des amis belges à la maison de jeunes, des Marocains aussi, des Portugais et des Italiens.

Ahmed, Mauritanië, familie, centrum C

Dit neemt niet weg dat bewoners in het algemeen zeer dankbaar zijn over de mogelijkheid om taallessen te kunnen volgen. Wie ervoor kiest, ervaart dat het een ritme en structuur geeft aan het dagelijks leven.

Il y a cette routine quotidienne, tous les jours la même chose, les mêmes repas... Le seul amusement qu'on a durant la journée, c'est d'aller au cours de français.

Abdallah, Palestina, familie, centrum C

There is no such leisure activity, but I spent every day a portion of my time in language course, apart from that we Afghan friends come together and hang out.

Ejaz, Afghanistan, alleenstaand, centrum D

Een belangrijke motivatie om taalonderwijs te volgen, is de ervaring dat men met medebewoners en met het centrumpersoneel in vele gevallen geen gedeelde taal heeft. Nederlands of Frans leren is een manier om de taalkloof te overbruggen.

We use the language that is taught us by our teacher, so we now have a common system, a common language, for instance, how to say good morning, everything. So we have good relations.

Semret, Eritrea, alleenstaande moeder, centrum C

The first and the most important is the language, the basic things, because knowing language, you can express yourself and then you can share what you want to say to your manager or social assistant. To express yourself, you must be able to speak the basic language.

Daniel, Eritrea, alleenstaand, centrum D

Bewoners die taallessen volgen zijn over het algemeen wel teleurgesteld in het gebrek aan oefenmogelijkheden om hun opgedane kennis in de praktijk om te zetten. In de woorden van Yacil uit Turkije:

In zo'n les kan je heel moeilijk de taal leren. Het is belangrijk dat je praktijkervaring op doet, de taal in het sociale leven gebruikt. Zo krijg je de taal onder de knie. Wat wij hier in het centrum leren is vooral Arabisch. 90% van de bewoners spreken Arabisch. De assistenten spreken ook altijd Engels tegen de bewoners. Ik moet expliciet zeggen "Nederlands Nederlands" en dan schakelt hij over naar het Nederlands.

Yacil, Turkije, koppel, centrum A

I play and spend most of my time learning language. Sometimes I watch something on youtube, I believe French is a very important language and I really want to learn French by watching some videos. There are other people but with them I cannot practice my French because their level is very low, not like me but there is this other guy who works in Brussels but who comes to this center once a week, so when he comes back I really practice with him.

Saïd, Afghanistan, alleenstaand, centrum D

Voor sommige bewoners geeft het volgen van taalonderwijs het gevoel dat men zich aan het voorbereiden is op een eventuele erkenning in plaats van louter af te wachten.

And why do you take the French classes?

Because the language is very important for me, the key for everything, I think. (…)

But you also speak good English?

No, but I want to understand, to understand everything about my children. But now there is problem with them I can't understand, I must understand everything. I, I…would to find friend, a friend from this, from Belgique. I like the people here, all smile, "bonjour, bonjour". Just, I want to contact with the people and find a job for me. I hope, it's my dream, because I like, the life here is very nice, safety…everything is nice, I like everything here in Belgium. So, I must learn, must.

Ayah, Palestina, alleenstaande moeder, centrum D

Andersom stellen sommige bewoners echter ook de vraag waarom ze taallessen zouden volgen als de kans op hun erkenning gering is.

I also would like to learn a language but at the same time I know that the authorities told me that, you have fingerprints in Germany and in France, if they do not allow me to stay in Belgium and of they send me back, then what's the point of learning a language. As I told you that by profession I am an electrician, it has been 4 years that I haven't done anything, I didn't do any work with my profession so its the kind of difficulties I'm facing it increased my mental stress and depression and I'm afraid that with this kind of stress and depression I can have some mental issues and if I have mental issues then I won't be able to continue my profession or to do any kind of job. Moreover, if they send me back to Afghanistan, what am I going to do after 30 years, in Afghanistan because I never lived there.

Mokthiar, Afghanistan, alleenstaand, centrum D

Er zijn daarnaast ook verschillende drempels om taallessen te volgen. Ten eerste zijn er bewoners voor wie taallessen niet tot de prioriteiten behoort omdat hun focus bij de procedure ligt en niet bij het beginnen aan integratie.

So I need to learn, but I will choose the correct time, I should say. Right now I need to take, because I first came here, so the environment, with so many things, I need to get a vaccine, then I need to check my eyes and teeth. I cannot do my study and at the same time, it's quite heavy for me, again I need to prepare my interview and all this, so it's too much work. Maybe this all I will finish this month, then I will study.

Dechen, Tibet, alleenstaande, centrum B

Sommige bewoners willen wel taallessen volgen, maar vinden de tijd en energie niet:

Yes, it's very difficult, but for us it's normal. Because I, I, like to learn, but the time with the children and my energy, when I finish everything, I, I very tired. So I go to sleep, no time for myself, yes.

Ayah, Palestina, alleenstaande moeder, centrum D

In een stressvolle context is het niet altijd evident om een andere taal te leren. Youssef, Abdallah en Avan geven beiden aan dat ze hun aandacht moeilijk kunnen richten op het leren van een nieuwe taal. Bibek deelt dit gevoel, maar schrijft het toe aan zijn leeftijd.

I stopped the second level because the school hasn't helped me to improve my situation. Because I used to be very absentminded during the classes. So I quit. I would be looking at the teacher but my mind is elsewhere. So I go back to the job because in the job, I would concentrate on the fact I have a job and in the job, I can control my mind and I control my mind with good strain. So, I feel I'm having more control of the situation.

Yousef, Palestina, alleenstaand, centrum A

Cela fait à peu près 7 mois que je suis des cours de français. Au fur et à mesure, on reçoit des attestations... J'ai du mal à me concentrer, j'ai du mal à retenir les leçons, je suis préoccupé, je pense beaucoup... Je pense à ma famille qui est restée là-bas et à ma famille qui est ici, parce que je ne sais pas ce qui nous attend ici aussi.

Abdallah, Palestina, familie, centrum C

Vous parlez bien français, vous l'aviez appris en Irak ?

Non, en Irak, j'avais étudié seulement l'anglais. Le français, je l'ai appris ici en discutant avec les gens. Mais je ne suis pas de cours, car pour suivre des cours, il faut d'abord bien dormir. Et la nuit, je n'arrive pas à dormir, trop de stress !

Avan, Irak, familie, centrum C

So I didn't have my orange card at the beginning in order to go to school. So one of my social worker, they provided me with an attestation and paper, they contacted the commune. The commune gave me, issued me an orange card. So once I had the orange card and I was eligible to go to the language school, so I didn't go because I believe that I'm an old person, what I gonna do? Even if I learn the language, there is no use for me. Even if I go to school, learn few words, for couple of, in 1 hour – or for whatever time I stay in the school – so once I'm out of the school, I will forget it anyway. So there is no point of going to learn a new language.

Bibek, Nepal, alleenstaand, centrum D

Ten slotte is het aanbod van taallessen doorgaans beperkt tot de officiële landstaal die in de regio van het centrum gesproken wordt. Bewoners die op termijn de ambitie hebben om naar een andere regio te verhuizen, zijn vaak niet gemotiveerd om taallessen te volgen. Voor sommige bewoners is het op basis van hun talenkennis ook makkelijker om een andere taal te leren dan de taal van de regio.

Vous suivez des cours de français ?

Non... J'aurais bien aimé suivre des cours de néerlandais mais ils ne sont pas proposés. Et même ma fille, j'aurais aimé la mettre dans une école du système néerlandophone mais il n'y a que des écoles francophones. Si je le pouvais, je l'aurai fait. Car dans tous les cas, moi je compte partir là-bas [à Anvers]. Toute ma communauté est là-bas.

Adan, Palestina, alleenstaande vader, centrum C

On préférerait apprendre le néerlandais plutôt que le français. Comme on a étudié l'anglais, on trouve que le néerlandais est plus proche. Mais ici, nous ne pouvons pas apprendre le néerlandais.

Najla, Syrië, familie, centrum C

Geborgenheid

Omringd zijn door kennissen, vrienden en familie genereert een gevoel van geborgenheid. Het staat tegenover een gevoel van eenzaamheid. Eerder werden de sociale netwerken van bewoners al beschreven. Hieruit bleek dat vriendschappen eerder schaars zijn en dat contacten vaak oppervlakkig blijven. In deze sectie trachten we de dynamiek van sociale relaties beter te begrijpen. Daarnaast staan we stil bij de beleving van het gezinsleven in een opvangcentrum.

Samenwerking en afstandelijkheid

Afhankelijk van de bewoner waarmee men spreekt, wordt de sfeer van een opvangcentrum anders voorgesteld. Volgens Mohammed wordt hij in het centrum respectvol behandeld omdat hij zelf ook respectvol met de medebewoners omgaat.

All people is good here. Really, all people is good here. C'est la même chose, one family, all people respect. You see, no problem for black, white. No problem, really really no problem, all respect. For me, I love all people. I help all people. I don't need anything for other people. Just I help, because if you smile, all people will smile. If you angry, all people are angry.

Mohammed, Palestina, alleenstaande vader, centrum C

Tijdens het onderzoek werd vastgesteld dat bewoners elkaar op allerhande manieren helpen: ouders hebben een beurtrol om de kinderen naar school te brengen, bewoners lenen elkaar spullen uit (zoals een fiets), men probeert zo veel mogelijk informatie over het verloop van de procedure met elkaar te delen of bewoners tolken voor elkaar. Ali uit Iran vertelt bijvoorbeeld hoe zijn vrienden hun sigaretten, een kostbaar goed in het centrum, met hem delen. Henri beschrijft dat hij zijn televisie ter beschikking stelt en dat anderen de koffie meebrengen.

Yesterday I told them "I smoke with you, so I have to buy the flavours". They said "No, we are friends and we don't let you buy something". The friends… We do whatever I can, they do whatever they can to me. I can mention what I did for them too. But I'm good friend with them.

Ali, Iran, alleenstaande, centrum A

Vous partagez tout ?

On partage tout. La cafetière. On regarde des trucs à la télévision. La télévision. J'ai la télé, tu as la cafetière. On se partage tout.

Henri, Kameroen, alleenstaand, centrum D

Op kamerniveau ontstaat er soms een vorm van solidariteit tussen de kamergenoten. Salou vertelt bijvoorbeeld dat de jongere bewoners kuisen zodat de oudere bewoners meer kunnen uitrusten.

Comment se passent les relations avec les autres résidents de votre chambre ?

Je n'ai pas l'habitude de partager une chambre avec 6 personnes... mais je ne trouve pas de problèmes avec les gens, il y a du respect […] C'est important de rester propre, on nettoie les chambres à tour de rôle. Mais les trois personnes les plus âgées de la chambre ne le font pas. Au début, ils voulaient le faire, mais nous les plus jeunes, nous ne voulions pas les voir nettoyer et donc on leur a demandé de ne pas le faire.

Salou, Niger, alleenstaand, centrum D

Over het algemeen is onderlinge hulp echter niet zo wijdverspreid. Lucía vertelt over toen ze als zwangere vrouw aankwam in het centrum en niemand haar spontaan hulp aanbood.

Ik voelde me miserabel, vooral omdat mijn man die dag er nog niet was. Hij kwam de volgende dag, een dag later dan ik. Ik moest dus met alle spullen die ik meegebracht had naar boven, met alle bagage. Ik zag dat niemand me wou helpen. Er was een jongen die op mijn spullen ging letten, maar met een slecht humeur, hij wou helemaal niet helpen. Zelfs toen ik naar de tweede verdieping moest, zwanger, met mijn baby. Ook bij het opstappen op de bus hielp niemand me.

Lucía, Venezuela, familie, centrum C

De beperkte solidariteit heeft onder andere te maken met de grote diversiteit onder bewoners die nauwe banden bemoeilijkt. We kunnen ook stellen dat bewoners doorgaans liever niet dan wel een beroep doen op elkaars hulp. Samenwerking ontstaat om bepaalde leemtes in te vullen, zoals het tekort aan professionele tolken. Bewoners willen liever geen last voor elkaar zijn en willen niet dat anderen met hun problemen bij hen komen aankloppen. Iedereen is in de eerste plaats bezig met de eigen situatie.

Omdat niemand ons kan helpen, verwachten wij ook niet meteen dat wij onze geheimen met iemand kunnen delen. Ook de anderen zitten met problemen en dan proberen wij ook te voorkomen om onze problemen met de anderen mee te delen.

Nadir, Afghanistan, familie, centrum A

Een belangrijke verklaring waarom bewoners aarzelen om elkanders hulp te vragen, komt voort uit een vorm van trots. Wie hulp vraagt, stelt zich zwak op en wordt in de eigen trots geraakt. Bewoners laten hun noden liever niet zien.

In this centre, no one shows emotions. Everyone is to herself.

Hakima, Tanzania, alleenstaand, centrum A

It is not good to be asking please give me bicycle, no no it is not good. Maybe the person does not like, but maybe he will give you, at the end of the day we hear that they will talk bla bla. I just prefer I walk.

Fafa, Ghana, alleenstaand, centrum A

Wantrouwen en vrijbuiters

Onder bewoners leeft er ook heel wat onderling wantrouwen waardoor samenwerking ondermijnd wordt. Verzoekers komen uit heel verschillende landen en koesteren negatieve vooroordelen tegenover elkaar. Dit bemoeilijkt het aangaan van sociale relaties. Volgens Lucía en Aïcha is er in het centrum sprake van racisme tussen verschillende bevolkingsgroepen.

Het samenleven is ook heel erg moeilijk, met zo veel mensen. En daarbovenop wil niemand met me praten, alleen met mij. Wat ik ook opmerk, is het racisme. Ik weet niet of jullie dit weten, maar de Arabieren en zwarten kunnen niet goed om met elkaar. Ze praten, maar het is een film. En, aangezien ik de vrouw van een zwarte man ben, praten de Arabieren ook niet met mij. Er is veel racisme. Het zijn rassen die niet goed met elkaar om kunnen, Afrikanen en Arabieren. Ik weet niet hoe ze zo veel Arabieren kunnen samen zetten met Afrikanen. Op een dag zal er oorlog of zo komen.

Lucía, Venezuela, familie, centrum C

Donc, il y a carrément des enfants qui disent « sale noir, je ne joue pas avec toi » ou bien d'autres propos racistes, mais comme ce sont des enfants, toi adulte, tu ne peux pas en tenir compte mais mon fils, lui, ça l'embête quoi.

C'est quoi qui est source de conflit dans le centre, selon votre expérience ? Est-ce que c'est le fait qu'il y ait des nationalités différentes, des cultures différentes, des religions différentes, ou autre chose ?

Je vois mon fils, il est victime [de racisme] tous les jours, même à l'école, même ici au centre. Mais, surtout, il dit que ce sont les Arabes. C'est ce qu'il me dit. Mais, je vois que c'est un peu partout. Bon, je vois aussi les enfants qui causent de problèmes entre les parents. Des conflits que j'ai remarqués, qui se passent ici. Ils se disputent à cause de la religion. Par exemple, avant-hier, je partais au bloc 7, et il y a mon fils qui lit le Coran, parce que moi, je suis musulmane. Alors, il y a un monsieur qui fait exprès, il veut me provoquer, il me tend la bière et il dit « hum hum, tiens. » Donc, c'est me faire comprendre … il sait que c'est interdit dans ma religion, mais il veut quand même me la donner, c'est une façon de me provoquer.

Aïcha, Guinee, alleenstaande moeder, centrum D

Door een gebrek aan vertrouwen in elkaar kan er een negatieve groepsdynamiek ontstaan. Sommige bewoners geven aan dat ze bijvoorbeeld gepest worden. Rosa zegt dat andere bewoners haar werk in het kader van de gemeenschapsdiensten saboteren:

Om de werkplannen hebben ze me vaak kwaad gedaan toen ik klaar was met mijn werk. Voordat ze zagen dat het goed gedaan was, zouden zij het vuilmaken en zeggen ze dat ik mijn werk niet heb gedaan, al enkele keren... Ik heb er al over gepraat met meneer Paul. Ik zei hem dat ik foto's maakte van hoe ik de plaats waar ik moest kuisen heb achtergelaten. Ik liet de foto's zien. Ik zei: dit is hoe ik het achterlaat. Zij doen het en benadelen me en halen vanalles uit zodat ik niet werk en zodat ik niet betaald krijg.

Rosa, El Salvador, alleenstaande moeder, centrum C

Wanneer bewoners bepaalde voorzieningen moeten delen, ontstaan ook geregeld conflicten. Aïcha en Rosa delen een studio met een medebewoonster. Soms zijn er confrontaties over dagelijkse aangelegenheden, zoals het huishouden of de kinderen:

J'ai un peu de souci parce qu'elle fait comme si elle était la maitresse du studio. Elle commande tout, quand je mets mes choses, elle les jette. Et souvent, dans la cuisine … En fait, elle commande tout. Souvent, je profite de son absence pour faire la cuisine. Mais, elle est vraiment propre. Elle est propre. Elle nettoie chaque fois. Et ça, même si moi je ne peux pas. Elle nettoie chaque fois. Elle est bien propre, mais elle veut tout commander. Le salon, je n'ai droit à rien au salon. On avait deux tables, elle une et moi une. Mais, elle a pris ma table et elle l'a accostée au mur, avec mon frigo, du même côté et elle a pris tout le reste du salon.

Aïcha, Guinee, alleenstaande moeder, centrum D

In het begin was alles goed. We kenden elkaar nog niet, wel, we leerden elkaar kennen. Er was een gevecht tussen mij en kamergenoot. Door de kinderen. Ik stond op het punt om haar te slaan. Ik ben heel agressief en ben een goede vechter. Ik vind het niet leuk dat... Ik heb veel verduurd, dat ze loog over mijn dochter om dingen die haar zoon deed. Ik wachtte maar totdat zij haar zoon zou corrigeren, en ze deed het niet. (…) Daarom is er niets meer gebeurd. Naarmate de dagen verstreken, werd ze meer gespannen. Ik zei haar: 'kijk, laten we praten, we kunnen zo niet blijven. We wonen samen. De kinderen zien ons vechten.' Ik heb het vermeden, ik heb gepraat en momenteel zijn we rustig.

Rosa, El Salvador, alleenstaande moeder, centrum C

Onder bewoners bestaat vaak de perceptie dat zij de regels naleven, maar dat anderen dit niet doen. Zo vraagt Anastacia uit Oekraïne zich af waarom zij zich aan de regels van het centrum houdt terwijl andere bewoners in haar eigen woorden 'alles kapot maken'. Ze verdenkt anderen ervan zich als 'vrijbuiter' te gedragen.

No, here is normal, here is good. But you see these people, they play, they scream, they've broken everything. And they give positive for these people. They don't respect nobody, they say bad words. And you think 'Why I am quiet? Why do I respect everybody, everything, why do I follow these rules' and you think Belgium, they don't need normal, they want like these.. I'm sorry, I am not a racist, but these monkeys, they…

Anastacia, Oekraïne, alleenstaand, centrum A

Gaëtan uit DRCongo deelt hetzelfde sentiment. Hij verblijft in een geïmproviseerde slaapzaal. Geregeld kuist hij de gemeenschappelijke delen. Zijn medebewoners doen dit volgens hem niet. In zijn ogen gedragen ze zich als vrijbuiters die misbruik maken van zijn inspanningen.

Ouais, je prends la responsabilité, je nettoie mais ce n'est pas chaque jour, tu vois. On est quand même des humains, c'est pas chaque jour. Si j'étais seul, ça se comprend. Une vingtaine de personnes ! Si une personne prend cette responsabilité de les faire, c'est difficile. Il faut aussi qu'ils me viennent en aide parce que la chambre ne m'appartient pas seul. Je ne suis pas seul et… voilà… Pour eux, c'est comme si je travaillais pour eux. Et ils sont là en train de me voir comme si j'étais un travailleur de Fedasil et machin et tout là. Or, je suis aussi un demandeur d'asile comme eux.

Gaëtan, DRCongo, alleenstaand, centrum B

Het gevoel dat er in het centrum vrijbuiters wonen, kadert binnen een meer algemene dynamiek waarbij bewoners van elkaar geen autoriteit aanvaarden. Bewoners pikken het niet dat anderen hen op hun gedrag aanspreken. Fabian formuleert het als volgt:

Weinigen willen hier luisteren naar de mening van andere vluchtelingen. Ze redeneren "jij bent geen Belg of jij bent geen sociaal assistent, dus ik heb geen reden om naar jou te luisteren". Zij voelen zich beschermd hier in het centrum en denken daarom dat ze gewoon hun gang kunnen gaan. Velen respecteren zelfs de mening van de sociaal assistenten niet. De enige reden waarom ze uiteindelijk toch luisteren is dat ze bang zijn dat, indien ze de mening van de sociaal assistent niet respecteren, dit gevolgen kan hebben voor hun verdere asielprocedure.

Fabian, Venezuela, alleenstaand, centrum A

Het is niet makkelijk om medebewoners direct ter verantwoording te roepen. Sommige bewoners durven niet te klagen.

I am scared to talk to them, I do not know how they will react to me.

Pierre, Namibië, alleenstaand, centrum B

Als bewoners onderling een dispuut hebben, wordt er vaak geschermd met het argument dat men dan maar bij de assistent moet gaan klagen. Neem bijvoorbeeld Ali, die bij zijn kamergenoten klaagde over het feit dat zij roken in de kamer, terwijl dit niet toegestaan is volgens het huishoudelijk reglement:

I told my roommate, please, please, gently, "Do not smoking to my face, I cannot take it". He said "It's not a problem. Go call the assistant". Here is smoke forbidden. How they are asking me to call the assistant ?

Ali, Iran, alleenstaand, centrum A

De stap zetten naar een maatschappelijk werker vereist moed. Bewoners aanvaarden vaker dat hun medebewoners zich niet goed gedragen dan dat ze de hulp inroepen van het centrumpersoneel. Bewoners hebben namelijk meer angst voor wat er zou gebeuren als ze zouden gaan klagen:

You have, these kind of people, you don't want to get into an argument with them, you know that you are going to live with them, so, trying to make it easy, you just accept the fact that you can't do anything about it. And if you go and if they hear that you go complain, they'll have like a personal problem with you, why do you complain, why do you this, it's annoying. Still you just accept the fact that this is a temporary thing, and I would say it is not that temporary, but, yeah, some people have patience and some people don't have patience, so…

Rifat, Irak, alleenstaand, centrum B

Het gevoel dat medebewoners niet te vertrouwen zijn en zich niet op dezelfde manier inspannen voor het opvangcentrum kan het tegenovergestelde van een gevoel van geborgenheid creëren. Het kan onderhuidse spanningen voeden en druk zetten op het dagelijks leven.

Gezinsleven onder druk

Bewoners die in gezinsverband verblijven in een centrum putten niet alleen zin, maar ook geborgenheid uit de aanwezigheid van hun partner en/of kinderen. Niet te vergeten echter is dat de opvangcondities ook een belangrijke druk zetten op het 'normale' gezinsleven. Volgens Ibrahim zijn de problemen in zijn huwelijk en met zijn dochter het gevolg van de opvangsituatie:

Oui, mais, quand on voit pour les familles, je parle pour les familles. Quand je vois la situation des familles, si je reste encore un an ou deux ans avec Fedasil, ma grande fille, elle devient folle. Parce que je perds ma vie. J'ai déjà perdu plus de 3 ans. Et après, je perds ma fille. Et après, je perds ma femme. Elle a déjà demandé le divorce plusieurs fois à cause de la situation. C'est n'importe quoi. C'est à cause de Fedasil. Il faut qu'ils voient ce qu'il s'est passé. Il y a des rapports de psychologues, il y a tout. Moi, je ne dis pas ça seulement pour avoir la maison sociale. Moi, quand on me donne une chambre avec sa douche et toilettes, et sa cuisine, c'est bon. Je n'ai pas besoin de 3 ou 4 chambres. Non. Seulement un studio. L'essentiel, il est occupé.

Ibrahim, Algeria, familie, centrum C

Als koppel of familie leven in collectiviteit creëert moeilijke dynamieken, zoals jaloezie. Philip uit Angola stelt bijvoorbeeld dat medebewoners zijn echtgenote proberen te verleiden:

Alors les familles mélangées avec des gens célibataires et voilà. Ma femme va à la toilette. Il y a un homme qui est en train de la regarder, il est en train voilà de tenter un peu de séduire. Voilà, donc c'est pas bien.

Philip, Angola, familie, centrum A

Ouders met kinderen kampen eveneens met grote zorgen. Vooral kleine kinderen opvoeden brengt heel wat praktische moeilijkheden met zich mee, waar de centra niet altijd op voorzien zijn. Sommige centra hebben

bijvoorbeeld trappen en zijn daardoor weinig geschikt voor kinderwagens Voor alleenstaande ouders zijn praktische obstakels in de opvoeding van de kinderen doorgaans moeilijker op te lossen.

En plus, ma femme, à ce moment-là, elle est enceinte. Et après, elle a accouché, donc il faut une poussette. Et j'ai une fille, qui à ce moment-là, ne marchait pas encore, celle qui est née en 2017. Donc, ce qui fait 2 personnes. Et quand je demande un ticket pour que je parte avec elle. On me dit : « pourquoi tu ne gardes pas les enfants chez toi ? » Voilà, je peux garder la grande. Mais, le bébé, il prend le sein, il faut qu'elle parte avec elle. En plus, ma femme, elle est faible et fatiguée. Elle a plein de problèmes psychiquement et physiquement. Elle ne peut pas prendre la poussette dans les escaliers. Il faut que je parte avec elle.

Ibrahim, Algerije, familie, centrum C

Een terugkerend thema dat bewoners aanhalen, is de moeilijkheid om aan kinderen uit te leggen waarom het gezin in de opvang verblijft. Kinderen begrijpen niet waarom zij in een collectief opvangcentrum moeten verblijven.

Ma fille de 6 ans, elle me dit : « c'est fou-dasil, ça, c'est une grande chose. Elle n'a pas entendu ça à l'extérieur. Elle s'est réveillée le matin. « Papa, on reste jusqu'à quand avec cette situation ; j'aimerais bien faire un congé comme mes amis ; j'aimerais bien une maison ; j'aimerais bien une douche à côté de ma chambre, … »

Ibrahim, Algerije, familie, centrum C

J'aurais aimé avoir une maison quitter le centre pour les enfants. A l'école, on leur pose des questions, « T'habites où ? Tu as ta chambre ? », etc…

Anna, Armenië, familie, centrum D

Kinderen stellen zich tevens vragen bij het feit dat maatschappelijk werkers, en niet hun ouders, het laatste woord lijken te hebben bij de gang van zaken in het centrum. Zoals Adil aangeeft, wordt hierdoor het ouderlijk gezag in vraag gesteld:

And he asks me when we will get our proper house and leave this prison. And I will tell him that hopefully it will happen soon. And even when he wants to play in the playground, the assistant will come and scold them. Because he's … I don't know why… No no, not in the playground, in the building. In the winter, it's really cold to play outside, so the kids play in the hallways and the assistant comes every time and scold them. And he got angry and at the end he told to his father that we want to move to our own house where there is no assistant because I want to play.

Adil, Palestina, familie, centrum A

Ouders willen dat hun kinderen zorgeloos kunnen opgroeien in een gelukkig gezin. De stress over de procedure maakt het echter moeilijk om deze beschermde context te creëren:

Mon fils. Si je ne l'avais pas… je penserais peut-être à me suicider. Mais je ne peux pas, mon fils doit avoir sa maman quelle que soit l'issue de la procédure, positive ou négative. Il ne comprend pas nos problèmes, parfois il pose des questions sur notre situation, mais je n'arrive parfois pas à répondre, je suis parfois bloquée. Elever un enfant, ce n'est pas juste le nourrir et subvenir à ses besoins matériels, c'est aussi l'éduquer dans un bon cadre, lui montrer que nous sommes une famille heureuse. Mais nous ne sommes pas une famille heureuse, nous sommes une famille triste, avec des problèmes. Une famille de réfugiés. Pour cette raison, tant que je serai dans cette situation, je ne souhaiterai pas avoir un deuxième enfant, non. Et je ne ferai pas un deuxième enfant pour espérer une décision positive, non.

Avan, Irak, familie, centrum C

Ouders willen ook dat hun kinderen niets te kort komen, maar zitten in een situatie waarin ze maar weinig marge hebben om bijvoorbeeld cadeaus te kopen of hun kinderen op een uitstap te nemen. Anastacia ligt 's nachts wakker en piekert hoe ze haar kinderen kan verwennen:

So you were saying that you think you have a problem? Because you can't sleep, you can't.. What is preventing you from sleeping? Are you thinking of specific things that have happened in the past or are you thinking about the future?

About the future. Now it's two months school vacation and they must make something in this vacation. To get out of the camp, I must seek something but how…

Anastacia, Oekraïne, alleenstaand, centrum A

Als ouders geld verdienen met gemeenschapsdiensten, gaat dat vaak naar de kinderen. Zo stelt Ana:

U krijgt geld per week en ook geld voor uw werk?

Ja.

Wat doet u met dat geld?

Ik koop dingen voor de kinderen, speelgoed, of dingen die ze nodig hebben.

Ana, El Salvador, alleenstaande moeder, centrum C

Herhaaldelijk stelden ouders dat ze hun eigen leven, interesses en noden 'opofferden' in het belang van de kinderen. In de woorden van Imane:

What are your interests ? What is it that you like to do ? Your hobbies ?

Like you mean in the camp?

Like in general, I mean what do you like ?

To be honest, I don't have a goal. Since I have the kids, I am concerned about them.

Imane, Syrië, alleenstaande moeder, centrum A

Par exemple, le lavoir, c'est n'importe quoi. Nous sommes 5 personnes et ils nous donnent 3 tickets par semaine. Qu'est-ce que je fais avec 3 tickets par semaine pour laver les vêtements ? J'ai 3 enfants. Seulement 3 enfants, ce n'est pas assez avec 3 tickets. 1 ticket, c'est un sac. Ce qui fait que j'ai 3 sacs par semaine. Moi, maintenant, la vérité, c'est que je reste avec mes vêtements sales. Pas les petits vêtements, je les lave dans la douche. Mais, par exemple, ce grand t-shirt, quand il est taché avec le café, je le garde jusqu'à ce que je trouve une place dans le sac. Parce que la priorité, c'est pour mes enfants. Et ça, c'est n'importe quoi aussi.

Ibrahim, Algerije, familie, centrum C

De aanwezigheid van vele onbekenden in het centrum maakt dat ouders ook het gevoel hebben dat ze voortdurend een oogje in het zeil moeten houden.

Vous laissez vos enfants jouer libres ici, dans le couloir, ou …

Oui, en fait, on ne laisse pas libre hein. On surveille toujours parce qu'on ne sait jamais. Les voisins ils viennent de plusieurs pays, pour plusieurs raisons, on ne connaît pas tout le monde. On ne sait pas qui est qui alors il faut toujours de la prudence. On essaie toujours de contrôler un peu les mouvements des enfants parce que c'est dangereux. Il faut pas qu'on laisse aller, non.

Donc, y avait-il des moments de danger, des événements que vous ….

Ah oui. Il y en a déjà eu une fois. Un jeune homme était en train de menacer l'enfant alors il fallait intervenir. Ouais. Donc, ce sont des gens avec des comportements un peu bizarres. Donc, il faut tout le temps être prudent pour intervenir. Mais c'est rare, cela n'arrive pas tout le temps."

Philip, Angola, familie, centrum A

Everywhere they go, no problem. But I tell them: "Don't enter any room." Because, here in the ground floor, there is a men, only just men. This is new. They put men in… All the rooms. Yes, I sometimes hear they take a drink and some … maybe the people speak about this. So, I tell the children don't go to that room. But nothing happen, it's okay, it's safety.

Ayah, Palestina, alleenstaande moeder, centrum D

Ouders voelen de druk om te controleren met wie hun kinderen in contact komen. Ze vrezen dat het gedrag van medebewoners en andermans kinderen hun eigen opvoedingstaak bemoeilijkt.

And I have this problem that I raise my kids in the room, but they go outside and they pick up bad terms from other kids and they would learn bad things. The atmosphere here, it is like a camp, kids would learn everything, and would learn dirty things from the other kids and the community here. (…) People are not well-raised, the kids they learn everything. Outside, you would have a house and your kids would come from school and they would stay in the house. But here, whenever they come back, they would go out, instantly, and we are running after them. If you would have a house, your kid would stay in the house and study and do everything.

Wasif, Syrië, familie, centrum B

Pour les enfants, c'est difficile, il y a différentes nationalités, différentes éducations, c'est un peu difficile avec les enfants. Un simple exemple, je dois les mettre en lit à 19h30, et puis les enfants commencent à dire « Pourquoi lui, il peut rester jouer ? »… C'est parfois difficile à gérer. Mais d'un autre côté, pour les enfants, c'est aussi bien, ils peuvent jouer ensemble dans le centre, ils sont en sécurité, même s'il faut quand même un peu les surveiller.

Anna, Armenië, familie, centrum D

In de vier centra verblijven ook niet-begeleide minderjarigen. Ouders hebben schrik dat deze jongeren een slechte invloed zullen hebben op hun kinderen omdat er niemand is die hun gedrag controleert. Niet-begeleide minderjarigen worden soms gezien als een aanleiding voor losbandig gedrag:

Kijk, als je die minderjarigen zonder begeleiding ofzo, die gebruiken drugs en alcohol enzo. Als mijn kinderen vrienden worden met hen, kijk ze zijn 15,16,17 jaar, dat is puberteit, en ze kunnen snel beïnvloed worden. Daarom zorg ik ervoor dat mijn kinderen niet met zo een soort jongens in contact komen.

Aamir, Afghanistan, familie, centrum B

Een belangrijk deel van de ouders gaf aan dat ze het belangrijk vinden dat hun kinderen het goed doen op school. Zelf ervaren ze echter moeilijkheden om te volgen wat hun kinderen op school leren of hen te ondersteunen met huiswerk. Zolang Ayah onvoldoende Frans spreekt, merkt ze dat ze haar kinderen niet kan helpen als ze een probleem hebben met de leerstof:

But I want to understand, to understand everything about my children. My children is very clever in the school, it's okay, there was, I think and I go to school and I study with them. My study is mathematics…I study mathematics and I study, learn mathematics very well. But now there is problem with them I can't understand, I must understand everything.

Ayah, Palestina, alleenstaande moeder, centrum D

Aïcha uit Guinee is Franstalig en slaagt er wel in om met de leerkracht van haar zoon te praten en op die manier de opvoeding en het onderwijs mee op te volgen:

Et vous avez des contacts avec les instituteurs ou avec d'autres parents d'élèves ?

Avec les parents non. Mais avec les instituteurs oui. J'appelle souvent la directrice. Je vais souvent parler avec la prof et d'autres profs. Parce qu'il vient me dire que tel et tel profs sont gentils alors que tel ne l'est pas. Donc, j'essaie de voir pourquoi, ce que tel prof fait que l'autre ne fait pas. Je ne les connais pas, c'est un enfant. Mais j'essaie d'intervenir, de savoir, parce que je ne veux pas voir mon fils triste, et je ne veux pas non plus qu'on le laisse faire des bêtises sans le corriger parce que c'est un enfant. Donc, souvent, je vais demander à sa maîtresse, à la directrice, comment cela se passe.

Aïcha, Guinee, alleenstaande moeder, centrum D

Vanaf het moment dat kinderen naar school gaan, merken ouders dat zij sneller integreren. Ze leren de taal sneller en begrijpen makkelijker hoe het maatschappelijke leven in België verloopt. Hierdoor treden processen van 'parentificatie' in werking, waarbij kinderen taken overnemen van de ouders. Zo ontmoeten we bijvoorbeeld Cara, een alleenstaande moeder uit Afghanistan met drie kinderen, die niet kan lezen en schrijven. Ze heeft het geluk zelf te kunnen koken in het centrum, maar door haar ongeletterdheid kan ze niet

zelfstandig boodschappen doen. Haar tienerdochter die vlot Engels spreekt, kan ook al een mondje Nederlands. Zonder haar kan mama niet naar de winkel gaan:

Ga jij boodschappen doen ?

Met mijn dochter.

Waar ga je boodschappen doen ?

Colruyt, Aldi, Lidl

Ga je soms ook alleen boodschappen doen ?

Nee, nog nooit geweest.

Waarom niet, waarom niet alleen ?

Een taalprobleem een beetje.

Is het voor jou makkelijk om alles te lezen ?

Nee, is niet makkelijk voor mij.

Cara, Afghanistan, alleenstaande moeder, centrum B

Kinderen krijgen in het algemeen al op jonge leeftijd verantwoordelijkheden toegewezen. Zo vraagt Marie-Lou uit Angola bijvoorbeeld aan haar kinderen van vijf en acht jaar om te babysitten. Ze is eveneens een alleenstaande moeder en kan als ze moet koken niet op haar pasgeboren baby letten. In plaats van te spelen, moeten haar kinderen haar een handje helpen:

Donc, si les enfants ne sont pas à une activité, ils sont près de toi ?

Oui. Ils sont dans la chambre. Si je suis ici à la cuisine, difficilement je viens à la cuisine avec les deux petits. C'est difficile, je crois que depuis que je suis ici, c'est la deuxième fois que je viens avec le bébé ici. Ils restent toujours dans la chambre avec leur sœur.

Et, il n'y a personne qui garde l'enfant pendant que tu es dans la cuisine, alors ?

Parfois, il dort. Il reste avec les enfants. Ils sont 8 ans et l'autre 6 ans. 5 ans. Pas encore 6.

Donc, les enfants gardent le petit ?

Oui, oui. Mais, quand il pleure, alors il vient pour me dire « maman, il pleure. » Alors, il faut que je sorte et que je garde le bébé. Je pars et, après, je reviens.

Marie-Lou, Angola, alleenstaande moeder, centrum B

Samengevat kunnen we stellen dat het gezinsleven niet alleen geborgenheid met zich meebrengt, maar ook extra bezorgdheden en zorgtaken.

Zelfstandigheid

Welbevinden is meer dan alleen een gevoel. Het gaat tevens over hoe men functioneert in het dagelijks leven. Eerder werden vijf dimensies van functioneren onderscheiden, waaronder zelfstandigheid. Zelfstandigheid verwijst naar de mate waarin een persoon in staat is zelf keuzes te maken over het eigen welbevinden en

voor zichzelf weet te zorgen. Zichzelf verstaanbaar kunnen maken en begrijpen wat anderen zeggen, is een belangrijke component van zelfstandigheid. Een andere component die voor zelfstandigheid erg belangrijk is, gaat over tewerkstelling en het beschikken over financiële middelen om keuzes te maken. Bewoners genieten van materiële opvang, waardoor ze voor een belangrijk deel van hun dagelijks leven afhankelijk zijn van de opvangvoorzieningen die hen aangeboden worden. Door geld te verdienen kunnen ze gedeeltelijk loskomen van het opvangaanbod.

Taalkloof

Eerder kwam al aan bod dat de populatie in de opvangcentra gekenmerkt wordt door een grote culturele en linguïstische diversiteit. In heel wat gevallen delen bewoners geen enkele taal met de medewerkers van het centrum of met hun medebewoners. Dit komt zowel door de talenkennis bij de medewerkers van het centrum als door de talenkennis van de verzoekers. Als er geen gedeelde taal is, spreken we van een taalkloof. Er is slechts een minderheid van de verzoekers die geen taalkloof ondervindt doordat ze bijvoorbeeld Frans of Engels spreken, of omdat er in het centrum meertalig personeel werkt waarmee ze hun eigen taal kunnen spreken, zoals bijvoorbeeld Arabisch.

Het effect van een taalkloof is dat het de zelfstandigheid van een bewoner drastisch inperkt. De bewoner kan bijvoorbeeld maar moeilijk essentiële informatie verzamelen en de eigen noden uitdrukken. Arghawan uit Afghanistan kampt met maagproblemen, maar omwille van de taalkloof kan hij dit niet aan de medische dienst zeggen. Ook Amina heeft moeilijkheden om bij de dokter uit te leggen wat haar medische problemen zijn.

Heb je het gevraagd aan een assistent om een aangepast regime te krijgen voor je maag?

Ik spreek de taal niet, ik spreek geen Nederlands, ik spreek geen Engels, het is heel moeilijk om zo ingewikkelde informatie door te geven

Arghawan, Afghanistan, alleenstaand, centrum A

J'ai des rendez-vous chez le médecin à Bruxelles et parfois c'est très compliqué, parce que je ne parle ni français ni anglais, j'ai des problèmes de communication.

Amina, Palestine, familie, centrum C

De taalkloof beperkt zich niet tot het centrum en manifesteert zich ook buiten het centrum. Het laat bewoners niet toe om zelfstandig te functioneren in de maatschappij, door bijvoorbeeld naar de winkel te gaan.

So I'm not educated, so I don't speak foreign languages. And I speak a bit of French, a bit of English, which is not perfect. And sometimes, most of the times, people as me have difficulties to understand each other. For example, the other day I went to the store to buy a filter. In English it's called 'filter', that is being used to make a cigarette roll. And I demanded that from the shopkeeper and he didn't understand what is 'filter', and after having little argument and some explanation I finally understood what he means.

Bibek, Nepal, alleenstaand, centrum D

De impact van een taalkloof gaat erg ver. Het heeft bijvoorbeeld ook implicaties voor de sociale interacties in een centrum. Mariam uit Eritrea, die alleen Tigrinya sprak, vertelde over de moeilijkheden die ze ondervond doordat ze met niemand kon communiceren:

When you arrived here, so you already told me that you had the impression that it was a bit crowded, there's a lot of people, other first impressions you had?

My main problem is the linguistic problem, I came here first and I didn't know how to speak English. And then you have this French and this Dutch. All this. And I couldn't communicate. And the people in my room they spoke languages that I couldn't understand and the boys were saying bad things and I couldn't understand what they were talking about. What are the examples of bad things? Like saying 'oh this girl is pretty' or for example talking about my body because I got like a big booty.

Ok. I understand. Did your social assistant ever call an interpreter for you or did they ask someone here in the center who speaks Tigrinya and Dutch /English to help translate for you?

They said there's no interpreters here in the center. They tell me, 'Speak English, speak English', but I don't know how to speak English.

Mariam, Eritrea, alleenstaand, centrum A

Omwille van het belang van communicatie, wordt aan sommige meertalige bewoners gevraagd om te vertalen als 'hulptolk'. Zo vertelt Fahim, een Palestijnse vijftiger die alleen Arabisch spreekt, over hoe hij in contact kwam met een Palestijnse jongeman die zijn gesprekken met de maatschappelijk werker voor hem naar het Engels vertaalt:

So one time I was walking and he was standing with the social assistant and he was speaking in English. And I thought "Oh, maybe he speaks good English". So I approached him and I asked "Do you speak good English ?" and he said "Yes, I do" and I asked him "Could you please translate for me in the future and he said "Yes". And the assistant told him "You speak good English and you can do that as a job and you will get paid" while interpreting for me. But he said to the assistant "No, I'm not getting money for this because he's my father's age and I'm just going to help him.

Fahim, Palestina, alleenstaand, centrum A

Het is echter met gemengde gevoelens dat bewoners elkaars hulp inroepen om te tolken. Indien men de keuze heeft, verkiest men een professionele tolk boven een medebewoner die tolkt.

How do you feel that a friend is translating for you instead of a professional interpreter ?

If it would be a professional interpreter, this would be much better. I would assume that each center would have its interpreters. Each center should have. But there is not a single. (…) They translate on the computer and it gives you rubbish sentences. And they give other versions of the Arabic that you don't understand.

Wasif, Syrië, familie, centrum B

Volgens Wasif is het gebruik van hulptolken een noodoplossing die vaak niet tot een goede vertaling leidt. Salman en Rosa delen dezelfde mening: door gebruik te maken van bewoners gaat een deel van de originele boodschap verloren, waardoor ze zich niet genuanceerd kunnen uitdrukken.

He will never express or put things like I want them to be expressed or put. When I speak Arabic and she does not understand Arabic, I speak to the interpreter. He will not put it like I want. He will not convey the message in the way I want. (…) I felt while the guy was interpreting to her, that he was not speaking out about the pain that I was feeling inside and that I wanted to convey.

Salman, Palestina, alleenstaand, centrum B

Ik vind het niet leuk. Ten eerste omdat hij het me niet goed zegt. Ik heb het gevoel dat... Hij zegt het niet goed, niet zoals haar. Ik weet niet. Ik vind het niet leuk. Hij zegt het niet compleet, zoals zij. Hij zegt het me in het kort, alsof hij begrijpt wat zij me zegt. Het is niet alsof hij het me gaat uitleggen en het me gaan zeggen. Het is niet gemakkelijk. Ik vind het niet leuk.

Rosa, El Salvador, alleenstaande moeder, centrum C

Sommigen maken ook bezwaar tegen het inzetten van medebewoners om te tolken omdat ze hun privacy liever bewaren. Professionele tolken zijn gebonden door het beroepsgeheim, maar van medebewoners kan je onmogelijk zeker weten wat ze met jouw informatie zullen doen. In de woorden van Imane:

Do you sometimes ask another resident to help you translate ?

Honestly, I don't prefer to ask for anyone's help because they are my private issues and I don't want people to know them.

Imane, Syrië, alleenstaand, centrum A

Aan de kant van de hulptolk zien we dat er in heel uiteenlopende contexten op hen beroep gedaan wordt, zelfs in de medische context.

Dans le centre, il y a beaucoup d'Africains et d'Arabes. Les Guinéens, les Maliens, les Sénégalais, ils sont très proches de nous. Les Arabes d'Asie, comme les Syriens, avant je n'en connaissais pas, mais maintenant je les aide pour les traductions, comme je parle français et arabe. Et ils viennent souvent frapper à ma porte pour que je les aide dans les traductions avec les travailleurs, les assistants sociaux, le docteur, etc. J'ai même déjà été à l'hôpital avec une résidente pour l'aider.

Ahmed, Mauritanië, familie, centrum C

Sommige bewoners zien het bijna als hun verplichting om te helpen door te tolken.

Et quand il faut faire appel à toi pour traduire en turc, comment tu te sens ?

Non, ça ne me dérange pas, ça ne me dérange pas. Ça, c'est l'aide. Ça, c'est l'aide parce que des fois quand tu aides les gens, c'est la reconnaissance aussi. Moi, ça ne me dérange pas. Si j'ai le temps, je le fais toujours. Je ne peux pas refuser quand même, mon heure est libre. Pourquoi ? Parce que l'autre, il ne parle pas la langue, le français, l'anglais ou le néerlandais. Il faut toujours l'aider. Et les assistants aussi, ils ne parlent pas turc, tu vois. Ça devient un autre monde. Donc il faut être là juste pour partager, essayer d'écouter l'autre.

Gaëtan, DRCongo, alleenstaand, centrum B

Door te tolken worden ze van nabij betrokken bij de situatie van hun medebewoners. Dit komt bovenop de eigen moeilijkheden die de hulptolken zelf ervaren. Psychologisch vormt dit dan ook een extra belasting.

Do they ask you to translate in different situations, for instance medical service?

Yes, medical issues, personal issues, asylum issues, and euh family issues

Do you feel comfortable in all of these settings, translating?

Honestly personally I don't want to get involved with people, you know, but every time I do that, I tell the people that hey, the assistant came for me, I didn't personally decide to come here. So, I'm just trying to translate, words spoken through here come back through here, I'm not going to memorise anything, it's none of my business. You can remember some things and, yes, of course, you listen to these kind of words but I don't, I wouldn't involve myself in these kind of situations.

Rifat, Irak, alleenstaand, centrum B

Heel wat bewoners houden niet van de afhankelijkheid van een hulptolk en vertrouwen medebewoners onvoldoende. Sommige opvangmedewerkers schakelen sociaal tolken in, in plaats van hulptolken. Het hangt af van de discretionaire bevoegdheid van de opvangmedewerker in welke situaties sociaal tolken ingezet worden. Bewoners kunnen aldus niet zelfstandig kiezen of ze nood hebben aan een sociaal tolk. Uit de interviews komt wel naar voor dat in situaties waar een tolk ingezet wordt, de zelfstandigheid van de bewoner toeneemt omdat die zich kan uitdrukken alsof er geen taalkloof is.

And about the language during the interview with the social assistant, in which language do you usually talk to the staff?

He calls somebody and then we can talk. There is always an interpreter on the phone, that's how we communicate.

Tahmina, Afghanistan, alleenstaande moeder, centrum D

Naarmate bewoners langer in de opvang verblijven, in het bijzonder wanneer ze taallessen volgen, vergroot hun autonomie doordat ze een woordenschat ontwikkelen waarmee ze tot op zekere hoogte met de medewerkers kunnen communiceren.

Initially we had a translator in the meeting, but now we don't really need a translator. We see the assistant only for appointment and we know which words we need to use. So we communicate with each other to understand and explain ourselves.

Ejaz, Afghanistan, alleenstaand, centrum D

Leven van dag tot dag

Naast het onvermogen om het leven op langere termijn zinvol in te richten, ervaren bewoners ook op korte termijn belemmeringen in hun praktische beslommeringen. Omwille van een gebrek aan middelen is men aangewezen om van dag tot dag te leven. Deze overlevingsmodus toont zich in enkele concrete voorbeelden. Een eerste voorbeeld gaat over het inkopen en klaarmaken van eten. Bewoners die in het restaurant eten, hebben geen eigen ijskast op de kamer. Als ze voor zichzelf willen koken, zijn ze gedwongen om het direct op te eten omdat ze het niet kunnen bewaren. Ze dienen ook steeds kleine hoeveelheden te kopen, wat vaak duurder uitkomt.

I don't have money to buy fridge to put in my room, and I cannot cook every day, so that I consume it two days or one day and the next day. No it's too much of stress. If I have the fridge I can cook it for one week and I can keep it in the fridge.

Fafa, Ghana, alleenstaand, centrum A

And is it enough for you to pay for food because as you mentioned, you only eat…

We pay for… we buy the necessity thing for example, I work for a week and I buy for a week, and I pay for the stuff that I bought.

Rafa, Palestina, alleenstaand, centrum A

Bewoners die over een kookbudget beschikken, vertellen dat ze minder financiële moeilijkheden ondervinden. Hun zelfstandigheid vergroot als ze een budget hebben om zelf te besteden aan voeding.

Mais, ce n'était pas facile. Après, le centre a commencé à nous donner 7,50 euros, moi avec mon fils, c'était 15 euros par semaine. Quand je prenais les 15 euros, c'est ça qui nous aidait, là on peut manger la nourriture du centre et avec 15 euros, je pouvais aller chercher quelque chose, un peu pour manger moi et mon fils. C'était comme ça.

Et maintenant, cela fonctionne comment ?

Maintenant, nous sommes vraiment à l'aise. Ici, on prépare nous-mêmes. Par semaine, on nous donne, pour moi et mon fils, 60 euros en plus des 15 euros qu'on nous donnait déjà. Dans mon compte, je trouve toujours 84 euros, si je ne trompe pas, 84 euros par semaine.

Teresa, Angola, alleenstaande moeder, centrum D

Een tweede voorbeeld betreft de kledij van verzoekers. Bewoners hebben geen uitgebreide garderobe. Hierdoor moeten ze soms de keuze maken tussen het dragen van vuile kleren, dan wel zonder bepaalde kledingstukken de deur uit te gaan. Wasif vertelt:

Do you do your own laundry or do you bring your laundry to the laundry saloon?

Before the system was much better and we were allowed to wash for ourselves and then we had the freedom because we put the laundry in, we pick it up back, and in two or three hours, but now, we will have to wait two days and by this waiting we would not have the clothes that we need. For example, I would put the jacket of my kids in and they would go to school without a jacket in the cold weather because I would have to wait two days to pick the clothes, so it was much better.

Wasif, Syrië, familie, centrum B

Ten derde stelden we vast dat verzoekers vaak lang moeten sparen om bepaalde grote aankopen te doen. Arghawan wist na verloop van tijd voldoende geld bijeen te krijgen om een versleten tweedehands fiets te kopen. Hij had echter geen geld meer over voor een slot, waardoor hij het risico loopt op diefstal.

Onderweg naar de school heb ik die fiets heel vaak gezien, aan de boom vastgebonden en er stond, ja, ik begreep de taal niet, er stond op te koop, en ik heb dezelfde dag toen ik de fiets zag heb ik een vriend gevraagd, heb je centen bij want ik had maar 7,5 euro in mijn zak, en hij had niets bij dus ik moest mijn aankoop uitstellen, en een paar dagen later heb ik terug die fiets op zijn plaats zien staan en heb ik die man aangesproken.

Heb je ondertussen al een slot ook of rij je nog altijd rond zonder slot?

Je gaat geen hele stomme kosten doen voor iets dat 100 euro waard is je gaat geen 1000 euro spenderen om die mooier te maken. Neen, ik heb geen slot. Al een geluk dat we soms met twee zijn, dan kunnen we de twee fietsen aan elkaar met één slot sluiten, maar als hij er niet bij is, dan ja dan laat ik die staan.

Arghawan, Afghanistan, alleenstaand, centrum A

Deze voorbeelden hebben met elkaar gemeen dat het bewoners ontbreekt aan financiële middelen om op korte termijn plannen te maken. Hierdoor wordt hun controle over het eigen leven belemmerd.

I pay one day sometimes more than what I take in one week. Because the children need many things. And as a human, I need also to buy something… But now I don't buy anything, because I have money with me, but now it's all finished…

Adil, Palestina, familie, centrum A

Do you feel that the daily allowance is enough? For the things that you have to buy?

It is not a big amount. Unless that you have to buy something that costs less than 7 euros but if you want to buy something that is more than 7 euros then you have to wait 2 weeks. For example I have to buy a shampoo or something like that for my hair but it costs more than 7 euros so I have to wait 2 weeks.

Saïd, Afghanistan, alleenstaand, centrum D

Gemotiveerd om geld te verdienen

Werken kan een manier zijn om zichzelf te realiseren en om de eigen talenten te ontwikkelen. Tezelfdertijd vormt werken eveneens een manier om geld te verdienen. Voor bewoners in de opvang is het gebrek aan financiële middelen de primaire motivatie om te werken, zowel via gemeenschapsdiensten als via reguliere tewerkstelling. Bewoners willen over meer koopkracht beschikken dan hun zakgeld toelaat. Mohamar uit Afghanistan vertelt dat hij financiële middelen wil om voor zijn kinderen kledij en eten te kopen.

Wat is jullie motivatie om te werken?

Financieel is de hoofdreden, omdat we die 7 euro per week krijgen, dat is veel te weinig, omdat zoals ik daarstraks heb gezegd, de kinderen niet altijd het eten van het restaurant moeten hebben dat wij daar gaan halen dus af en toe proberen wij iets in de winkel te kopen om te koken. En ook kleine dingen zoals schoenen, kleren die de kinderen nodig hebben. Wij hebben het budget niet om een paar schoenen van 30 euro of 25 euro te gaan kopen, proberen we met een beperkt budget tweedehands voor 2 euro of 5 euro voor de kinderen kopen. Dat is de hoofdreden.

Mohamar, Afghanistan, familie, centrum A

Ondanks de sterke motivatie om te werken, ervaren bewoners belangrijke belemmeringen om werk te vinden, vooral op de reguliere arbeidsmarkt. Ze botsen in eerste instantie op de wettelijke wachtperiode van vier maanden alvorens ze mogen werken. Zo stelt Baris uit Turkije:

Ik wacht op dat papier om te kunnen werken. Want zowel in Brussel als in Leuven heb ik te horen gekregen, iemand heeft me gezegd dat ik gewoon bij hen welkom ben zodra ik mijn vergunning heb. Dan ga ik in een bakkerij werken om brood te bakken.

Baris, Turkije, alleenstaand, centrum A

Een tweede belemmering is het statuut van verzoeker als zodanig, waardoor heel wat bewoners hun kansen op reguliere tewerkstelling laag inschatten:

Maintenant, avec votre deuxième demande d'asile, vous n'avez pas récupéré le droit de travailler ?

J'ai reçu ça, oui, oui. J'ai reçu un permis de travail. Pendant le mois d'octobre 2018, j'ai fait la demande au mois de juin, je suis restée jusqu'en octobre 2018. Quand je l'ai reçu, j'ai fait un test dans l'usine ici, GSK, qui prépare des médicaments et tout. J'ai passé le test, mais pour travailler, je ne peux pas. Parce que je suis un réfugié. J'ai trouvé une autre société, à Gembloux, dans les canalisations. Ils m'ont accepté, j'ai fait l'interview et ils m'ont accepté, mais quand nous sommes arrivés dans le contrat, elle m'a dit qu'il fallait l'annexe 60. Je n'ai pas l'annexe 60. Bien, eux, ils ont vraiment besoin de travailleurs, mais elle ne peut pas me donner le travail à cause de l'annexe 60. Et donc, je n'ai pas travaillé. J'ai été voir les restaurants et tout, mais à chaque fois qu'ils voient la carte orange, ils disent non. C'est difficile de travailler avec la carte orange de réfugié. C'est ça.

Ibrahim, Algerije, familie, centrum C

Een derde belemmering voor de meeste bewoners is dat ze geen tussenpersonen hebben om hen aan werk te helpen. Hun beperkte sociaal netwerk in België vermindert hun tewerkstellingskansen.

Have you found a lot of jobs already?

No, I have not found. Unfortunately, I do not have connections. I stay in the camp, so I do not get to know people outside.

Malek, Syrië, alleenstaand, centrum A

Ten vierde botsen bewoners op de barrières van taal en transport. Rifat getuigt over zijn frustrerende zoektocht naar werk:

I had to go all the way to different places, to interims to find a job, and it's extremely difficult to find a job because I don't have a vehicle here, and the language barrier is also difficult. I've been studying for like 3 months but I'm picking up on the language. But yet still, you need to speak perfect Nederlands to be able to work here.

And not having a vehicle and being depend on public transport makes it…

Public transport is, you can't work with public transport because most jobs start at 6 in the morning, 7 in the morning, and if you speak English, you have to work in bigger cities, Antwerp and whatsoever, and you can't go to Antwerp like at 5.30 for the first bus, 6 AM start… yeah, it just doesn't work. And even if you work in the afternoon shift, if you go at 2, you have to come back. I once stayed in the nearby city. I came back late and I got stuck in there for 3 hours. Walking from the city to here. And it was raining.

Rifat, Irak, alleenstaand, centrum B

Dit leunt sterk aan bij een vijfde belemmering, namelijk dat er in de regio waar de opvangcentra gelokaliseerd zijn, volgens bewoners soms weinig vraag is naar hun arbeid.

La plupart des gens de notre communauté vivent là-bas et en plus le travail là-bas est garanti. A n'importe quel moment on trouve du travail. Cela fait 10 mois que je suis ici, je recherche du travail, et je n'en ai pas trouvé, je n'ai jamais pu travailler du côté francophone. J'ai trouvé du travail du côté flamand et j'ai demandé d'être transféré là-bas. Mais on n'a pas accepté vu que ma fille est scolarisée ici dans une école francophone.

Adnan, Palestina, alleenstaande vader, centrum C

Een zesde belemmering heeft te maken met het type werk. Bibek uit Nepal legt uit dat hij geen aangepast werk vindt, dat rekening houdt met zijn medische situatie en hoge leeftijd. De alleenstaande moeder Ayah geeft aan dat zij geen werk vindt dat compatibel is met haar zorgende taken.

I have a permission to work and I want to work, but my physical condition doesn't allow me, because sometimes I have pain in my shin, my legs. And also sometimes I have pain in my arms, muscles, and they become numb, so I don't feel anything. I'm extremely tired and because of these reasons I cannot work.

Bibek, Nepal, alleenstaand, centrum D

And also, I have four children, the time is uuhhm…it's uuhhm, I'm not free to go and to look for the job. It's, I'm not free woman, yes. It's the other problem.

Ayah, Palestina, alleenstaande moeder, centrum D

Ten slotte blijkt reguliere tewerkstelling vaak ook erg moeilijk combineerbaar met andere verplichtingen of verwachtingen ten aanzien van verzoekers. Zo leggen de opvangcentra een sterke klemtoon op het leren van het Nederlands of Frans tijdens de opvang. Wegens tijdsgebrek moeten bewoners in de praktijk gedwongen kiezen tussen werken of naar school gaan.

Did you already take Dutch classes?

I had the offer to the course and the first class would be on the 24th of April. I registered my wife and my kids at the school now and they will go. But to be honest with you, I'm not going to do the course now because, you understand me, the situation, like the money is a bit tight and we still have our needs and actually the 7 euro's per week they pay us are sometimes not enough . Ramadan is coming and after that the celebration and they all have their financial requirements and I'm thinking of all of that, so I will have to skip course for now and you understand that it's only for financial reasons. But it's not that I don't want to. But the wife and the kids, they are all at the school. And I want to go to the school, but I need time. The situation is tight. But you can see, I have a job, I'm not sleeping, I'm doing my best.

Sami, Palestina, familie, centrum A

J'aimerais bien travailler dans la peinture. Au Liban, je travaillais dans l'immobilier. J'aimerais bien travailler, mais comme je ne parle pas français, on m'a conseillé de d'abord apprendre la langue avant de travailler.

Abdallah, Palestina, familie, centrum C

Deze opeenstapeling van drempels naar de reguliere arbeidsmarkt maakt het moeilijk voor bewoners om werk te vinden vanuit het opvangcentrum. Hierdoor vinden zij dat ze niet volledig functioneren en onvoldoende autonoom zijn.

Beter dan niets

De centra beschikken over de mogelijkheid om bewoners in te schakelen in het kader van gemeenschapsdiensten. Het gaat over opdienen in het restaurant, kuisen, klusjes opknappen, toezicht houden, enzovoort. Bewoners krijgen hiervoor een verhoging van hun dagvergoeding. Gezien de grote vraag naar werk en de belemmeringen op de reguliere arbeidsmarkt, zijn heel wat bewoners bereid om gemeenschapsdiensten te verrichten. Het onderliggende gevoel is echter dat dit beter dan niets is. Bewoners zouden liever een reguliere job doen, maar zijn tevreden dat ze ten minste actief kunnen zijn in het kader van de gemeenschapsdiensten, zodat ze een beetje extra inkomsten hebben.

> *Ya, it is very good, first to have these washing machines plus it offers work opportunity for us, for some basic expenses. It is better than staying dull.*
>
> **Arsema, Eritrea, alleenstaande moeder, centrum C**

Hoewel heel wat bewoners tevreden zijn over de mogelijkheid om gemeenschapsdiensten te verrichten, hebben ze toch belangrijke bemerkingen. Ten eerste is er volgens hen onvoldoende werk voor het aantal bewoners:

> *Tout le monde a la chance de travailler. Voilà. Mais pas chaque semaine. C'est pas chaque semaine parce qu'il faut donner aussi de l'opportunité aux autres. C'est beaucoup de gens pour peu de travail, alors il faut tout le temps changer mais tout le monde a cette opportunité là. Mais pas chaque semaine.*
>
> **Philip, Angola, familie, centrum A**

> *Moi, je fais mes travaux communautaires, lundi hier, mais je n'ai pas travaillé parce que j'avais un rendez-vous à Namur pour mes yeux. Sinon, je travaille une semaine sur je ne sais pas combien, il y a beaucoup de résidents.*
>
> **Henri, Kameroen, alleenstaand, centrum D**

> *And I don't have a lot of job in the center, because they are a lot of people and everybody is asking for a job. So I only work seven days a month and I'm doing cleaning here and there and when and wherever it is needed. (…) I want to work more, because I have diabetes and I would like to keep myself busy. But there is not a lot of job, there is not a lot of work. And I only work 1 hour per 1 day. It's not every day, but the 7 days a month, it means 7 hours a month.*
>
> **Bibek, Nepal, alleenstaand, centrum D**

Ten tweede is de verhoging van de dagvergoeding volgens bewoners erg laag. Er zijn dan ook bewoners die niet bereid zijn om het werk tegen het lage tarief uit te voeren:

I'm not insulting… Cleaning the toilets for 1,90 € per hour ?

Ali, Iran, alleenstaande, centrum A

Here you cannot do any extra activities. What can you do? For instance, they sometimes ask us if we are interested to work and it is only allowed one working hour. For that working hour, it is only one euro. For me, it is better to read than to work because the working hour is only one euro.

Daniel, Eritrea, alleenstaand, centrum D

Oui. J'ai travaillé. Je lave les toilettes depuis le couloir.

Et qu'est-ce que vous en pensez des services communautaires ?

Si vous me demandez ? Parce que, moi, j'aime être sincère. Je dis que c'est une exploitation, parce que franchement … Je considère que c'est de l'exploitation parce qu'on ne peut pas travailler 7 jours et n'avoir que 20 euros. Dans un pays comme la Belgique ? Mais, comme on n'a pas d'autres choix, on est obligé de le faire. Vous voyez ? Ici, on travaille 7 jours, et on n'a que 20 euros… C'est très peu quoi.

Aïcha, Guinee, alleenstaande moeder, centrum D

Another thing, sometimes we work in the laundry and the working hours are very long and especially if you experience it as a woman, it's very long hours. And for these working hours we get only €10 per day. For instance I worked for 3 days and I earned only €30. So if at least they could increase the payment, it's not proportional, the payment and the long working hours.

Arsema, Eritrea, alleenstaande moeder, centrum C

Ten derde weigeren sommige bewoners bepaalde types van gemeenschapsdiensten te doen, in het bijzonder kuisen. Het lage tarief speelt hier ook een belangrijke rol in.

Werk jij soms hier in het centrum?

Nee

Heb je dat overwogen om te werken?

Euh ja, maar toen ik keek naar de hygiëne van bepaalde mensen, toen dacht ik, ik ga niet de toiletten of de badkamers schoonmaken als jullie dat steeds vies maken. Ik denk dat iedereen een beetje moet opletten met hoe schoon ze het houden. Niet alleen jij gaat daar, maar ook andere mensen gaan daar dus, vandaar, en ik probeer mijn best te doen in mijn eentje om het schoon te houden als ik ga, maar ja, niet iedereen heeft dat, en ik denk ook dat dat een beetje een cultuurverschil is.

Ansha, Suriname, alleenstaand, centrum A

Ten vierde zijn de gemeenschapsdiensten ook niet voor iedereen geschikt. Zwangere vrouwen, ernstig zieke personen, alleenstaande ouders met kleine kinderen, … ervaren dat ze niet kunnen deelnemen aan het systeem. Het zijn de meest veerkrachtige bewoners die hun situatie kunnen versterken, terwijl de meest kwetsbare personen op belemmeringen botsen.

Do you work here in the center?

Me no because of my pregnancy. I stopped everything. My husband works.

Hala, Eritrea, familie, centrum A

How do you feel that you are unable to work because of your medical condition?

You would feel that there is something lacking, I feel that guys work and get around and so, I cannot because of my chest. I would be a bit tired of it. I feel that I am tired, I look around and I see that all guys work, frankly I feel upset. It pisses me off when I see my friends getting around and working, while I am just looking on my own at them, one gets a bit tired.

Salman, Palestina, alleenstaand, centrum B

Et, est-ce que vous aimeriez bien travailler maintenant ?

Non. Non. Non.

Et pourquoi pas ?

Les nuits, il pleure beaucoup. Je ne dors pas. A 12h, 11h, il dort beaucoup. C'est pour cela, moi aussi. Quand elle dort, je dors.

Josephine, DRCongo, alleenstaand, centrum B

If I work then I have to miss my language classes. And secondly, I'm not well physically. I have a problem with my kidney and also I have psychological issues because of that and I do not work.

Ejaz, Afghanistan, alleenstaand, centrum D

Tenslotte vinden bewoners dat de verdeling van het soort gemeenschapsdiensten niet voldoende objectief verloopt. Er zou volgens hen sprake zijn van bepaalde bewoners die een voorkeursbehandeling krijgen.

Vous arrive-t-il de faire des services communautaires ?

Moi, non. Mais mon fils, il en déjà fait mais cela ne s'est pas bien passé. Normalement, il y a différentes tâches qui se font à tour de rôle, les corridors, les escaliers, les toilettes, etc. Mais mon fils recevait chaque fois les sanitaires à faire. Et il a décidé d'arrêter parce mon fils ne supporte pas l'injustice!

Abdallah, Palestina, familie, centrum C

Je rangeais les affaires, je nettoyais, et j'ai demandé à Mr. Allemand si je pouvais faire quelque chose pour le centre dans lequel je vivais, et il m'a envoyé à l'endroit où on distribue le travail, mais je parlais de travail d'équipe, je ne savais pas qu'on recevait, que c'était payé, pour nettoyer. Pour un problème de langue et, parfois, un traitement que je n'aime pas de la personne qui répartit le travail, ils ne m'ont jamais donné de travail parce que, selon eux, je ne comprenais pas. En fait, même si je ne parlais pas bien la langue, je comprenais bien. Il me disait, il faut aller à 11h, j'y allais à 11h. Il me disait que ce n'était pas là, que c'était à 10h. Mais j'avais très bien compris que c'était à 11h. Même si ce n'est pas un problème, si c'est là à 10h, les jeudis et les mardis, je serais là le mardi à 10h. Et après, il a dit que je ne comprenais rien. Et j'ai été traitée, quelque chose que je n'aime pas, on m'a manqué de respect.

Laura, Mexico, alleenstaande moeder, centrum D

Toebehoren

Onder toebehoren wordt in dit onderzoek begrepen dat een persoon deel uitmaakt van een sociale groep. Het gaat over het aannemen van een bepaalde sociale identiteit waaraan men status en erkenning ontleent. Toebehoren vormt een belangrijke dimensie van welbevinden omdat het een onderscheid maakt tussen sociale inclusie en exclusie. Deze afbakening hoeft niet noodzakelijk geformaliseerd te zijn in lidmaatschap, zoals bij een vereniging het geval is. Tijdens het onderzoek werd vastgesteld dat bewoners toebehoren tot verschillende sociale groepen. Het kan bijvoorbeeld gaan over culturele groepen, evenzeer als over religieuze en gendergroepen. Een belangrijk aspect bij het afbakenen van sociale groepen is dat er een onderscheid gemaakt wordt tussen zij die deel uitmaken van de sociale groep en de anderen. In de wetenschappelijke literatuur worden dit 'wij-zij' tegenstellingen genoemd (Petintseva 2015). Naast de verschillende invullingen van sociale groepen, is het vooral van belang om te analyseren in hoeverre bewoners in de praktijk beperkingen ervaren om hun toebehoren tot een sociale groep te beleven.

Eten als culturele en religieuze expressie

Voeding kwam reeds ter sprake bij de dimensie van gezondheid, maar het gaat om veel meer. Eten is niet alleen een manier om in leven te blijven, maar het vormt tevens een middel om zich uit te drukken en om de eigen identiteit te beleven. Voeding vormt één van de concrete voorbeelden waarbij cultureel en religieus toebehoren tastbaar worden. De centra proberen tegemoet te komen aan religieuze diëtaire voorschriften. Zo bieden ze een vegetarisch menu aan en is het vlees Halal. Toch botsen bewoners soms op beperkingen. Tijdens de Ramadan vertelde Salman uit Palestina dat het soort eten van het restaurant bijvoorbeeld niet aangepast is aan het feit dat iemand de hele dag vast. Hierdoor is men alsnog aangewezen op zelf eten kopen en koken.

How is the centre facilitating Ramadan for you?

Look it is almost I mean it was, let's talk about the pros and cons to be fair. They would usually close the kitchen at 10. In some centres or some countries, they do not take Ramadan into consideration. This centre answered our call, that it is Ramadan and so. They allowed people from outside to come and give away food, Moroccan people, volunteers who want to do something and cook food, they allowed them to give food away to those who fast and those who do not, those Moroccan people they give you dates biscuit breakfast meals that you can do with. I mean this centre, I mean the kitchen used to close at 11 pm, inaccessible after, now it is open 24 hours. The kitchen where you do your stuff, if you want to do something. The restaurant is what we suffer from, the diversity of food, you give us for example an egg, it goes stale after 5, 6 or 8 hours, you eat it after, it is tasteless, nothing. You give us a piece of bread, it will be tasteless. An egg, food, potato or something, they are tasteless, not like when they are hot and fresh.

So, what do you eat at night? Do you eat what has been prepared for the other residents for the evening dinner and then you would heat it up, how would it work?

For us, honestly speaking the food for the breakfast in Ramadan, the food of the centre as for one who fasts is useless. There is nothing to satisfy the body. So, as you can see the guys, this 2 euros, this 2 euros and this 2 euros, we collect money together and we cook our food that we like and that we eat.

Salman, Palestina, alleenstaand, centrum B

Ook Bibek uit Nepal is soms ontevreden over het eten in het restaurant. Hij is hindoe en eet daarom geen rundsvlees. Het restaurant biedt hem wel een vegetarisch alternatief aan, maar hij verkiest vlees.

I don't have any issues with anybody, but the problem is that whenever they serve cow meat, I don't eat that dish. And when I don't eat that dish, those people gets worried about me. They become you know, they think about me, because I'm not eating, so I might be starving etc.

There is no alternative? To cow meat?

It's not possible, because I'm the only person who doesn't eat meat […] They serve me vegetarian food, if there is any.

Ah so there is an alternative.

Yes.

Bibek, Nepal, alleenstaand, centrum D

Bewoners die aangewezen zijn op het restaurant vinden het eten ook niet altijd aangepast aan hun culturele en culinaire gewoontes. Zoals Fahim aanhaalt, valt er objectief niets aan te merken op de kwaliteit van het eten, maar komt het eten niet overeen met wat hij gewoon is. Adil geeft hiervan een concreet voorbeeld, namelijk hoe vlees onvoldoende gebakken wordt.

What was it exactly about the food you did not like?

The food has no main problem, but this is my nature I like to eat food out my hands. I like to eat what I cook myself. It gives you pleasure when you cook your own food.

Fahim, Syrië, familie, centrum B

For the chicken and meat, there is a real issue in the way they are cooked, they are not well done. So for the meat is still red inside and the chicken, is not cleaned… So I you a have a tigh like they have … I don't know the other word… And for the tigh, if you left the flesh, you will the blood, you will see black color, you will see that is not cleaned, the meat is not cleaned. And due to these reasons mainly whenever we have dishes with meat or chicken, we don't eat them, we throw them away. So… yeah… that leads to the fact that the amount of food that's been thrown away in this place is very huge.

Adil, Palestina, familie, centrum A

De moeilijkheid bestaat erin om in het restaurant eten aan te bieden dat naar ieders smaak en voorkeur is. Teresa uit Angola vertelt dat er volgens haar maar één gerecht is dat iedereen in het centrum apprecieert, namelijk frieten.

Il faut faire un peu de mélange. Ça fait un peu du bien. Mais, tout le temps, la même alimentation… Si tu vas à la cuisine, et tu vois seulement la nourriture, tu dis « ah ». Mais, peut-être est-ce le régime les blancs ici. Le mercredi, le soir, c'est la fête ici au centre. Le poulet avec les frites, ça convient à tout le monde, même les frites, ça convient à tout le monde. C'est la fête, le jour du mercredi. Tout le monde… Personne ne jette ça, tout le monde a envie de manger.

Teresa, Angola, alleenstaande moeder, centrum D

Over het algemeen bestaat er wel begrip bij de bewoners dat het moeilijk is om iedereen tevreden te stellen op het vlak van voeding. Het feit dat de voeding voor veel bewoners vreemd is, versterkt ook het gevoel dat men zich niet helemaal thuis voelt.

Cela dépend des jours, parfois c'est bon, parfois non. Mais c'est normal, ici ce n'est pas de la cuisine syrienne ou libanaise, donc parfois c'est difficile.

Najla, Syrië, familie, centrum C

La nourriture ? Des fois, tu viens et il y a de la nourriture dont tu n'as pas l'habitude et je trouve que c'est logique. C'est leur manière de préparer. Tu ne peux pas y remédier, c'est normal. Parce qu'on est en société, il y a beaucoup de monde, tu peux venir aujourd'hui et trouver quelque chose que tu aimes mais que quelqu'un d'autre n'aime pas... Mais comme c'est chaque fois accompagné avec du pain, tu te régales avec, ça passe.

Moumini, Guinee, alleenstaand, centrum D

Eten draait niet alleen om de eigenlijke voedingsmiddelen, maar heeft ook een sociale component. Het onderzoek vond plaats tijdens de Ramadan. Tijdens deze religieuze periode neemt eten een erg belangrijke plaats in aangezien moslims overdag vasten. In de vier centra werden inspanningen gedaan om de voorzieningen aan te passen aan de Ramadan, zoals het langer openhouden van de keukens en het restaurant. Los van de Ramadan, vonden bewoners in het algemeen dat er te vroeg gegeten wordt. Bewoners die overdag weinig activiteiten hebben, staan vaak laat na het ontbijt op. Hierdoor missen zij de eerste maaltijd van de dag. In vele culturen is het avondmaal ook later dan in België, wat eveneens een aanpassing vraagt.

Kip take-away

In het restaurant zit een groep Palestijnse mannen bij elkaar. Eén van hen is een stapel papieren handdoekjes gaan halen aan de wasbak. Normaal drogen bewoners hiermee hun eigen bestek en beker af. De mannen gebruiken de handdoekjes om de kippenbouten die op het menu stonden één voor één in te wikkelen. Geen van hen eet in het restaurant en ze nemen de bouten mee naar hun kamer om die later op de avond op te eten. Op de kamers staan geen frigo's. Ze moeten de ingewikkelde bouten aldus op hun persoonlijke kleine tafeltje in de kamer leggen.

Veldnotitie onderzoeker

In de voormalige kazernes, waar kamers en restaurant doorgaans in een andere blok liggen, klagen bewoners ook over het feit dat ze buiten moeten komen om te gaan eten.

Le problème est qu'il y a certains blocs qui sont loin des cuisines. Quand il neige, le matin, du bloc 1 jusqu'ici au bloc 8, vous n'avez pas envie de déjeuner. Alors, quand il neige, moi-même je ne sors pas. Mais, si tu as ta cafetière, ton lait, ton sucre, tu peux déjeuner dans ta chambre. Quand tu es au bloc 1, jusqu'ici.

Et vous venez ici … ?

Trois fois par jour. Et à chaque fois, vous devez quitter votre chambre, votre bloc. Quitter le matin, descendre, quitter à midi, descendre, quitter à 18h, descendre. Et ça change selon les périodes, parce que, comme c'est les classes là, ils ouvrent la cafète, je crois de 8h25 à 9h00. De 7h25 à 8h00, vous pouvez déjeuner et remonter. Si vous n'avez rien à faire…

Henri, Kameroen, alleenstaand, centrum D

Een minderheid van de bewoners in de vier centra kookt voor zichzelf. Er zijn bewoners die gebruik maken van een publiek toegankelijke keuken in het centrum. Deze keukens zijn bedoeld voor bewoners die af en toe zelf willen koken. In centrum C moeten bewoners op voorhand reserveren als ze de keuken willen gebruiken. Dit kan slechts één keer per week, wat voor Ana uit El Salvador onvoldoende is. In centrum D hebben de keukens ook vaste openingsuren, wat Laura vervelend vindt.

Ja, één keer per week mogen we de keuken gebruiken en soms... Ik weet hoe... maar soms voel het alsof er voorkeur is voor andere personen en ze ons de keuken niet laten gebruiken.

Is het elke keer een andere persoon? Hoe werkt het systeem?

We moeten opschrijven welke dag we de keuken gaan gebruiken.

En het systeem, de keuken, werkt het systeem ook goed?

Met de personen? Ja, maar, wel... We vragen de keuken aan, maar soms zeggen ze ons dat er geen plaats is, omdat het de beurt is aan andere personen die minderjarig zijn.

Zou u graag meer willen koken?

Ja, dat zou ik graag willen.

Ana, El Salvador, alleenstaande moeder, centrum C

Je pense qu'il manque un peu d'infrastructures mais aussi des horaires plus flexibles. Par exemple, les cuisines sont fermées. Elles ouvrent seulement aux horaires des repas. C'est à 8h00 du matin, 8h30. 7h15 lorsqu'il y a école. Non, ce n'est pas correct. A 7h15, les cuisines ne sont pas ouvertes. A 7h15, le petit-déjeuner est ouvert. Mais, beaucoup de gens, pas seulement les latinos, nous avons l'habitude de manger plus consistant. Pas seulement un pain et un lait au chocolat. Cuisiner. Donc, si je vais à l'école à 7h00 du matin, je dois cuisiner à 5h00, 5h30, pour que mes enfants puissent manger avant d'aller à l'école. Et quand je ne vais pas à l'école, je dois cuisiner à 7h00, mais comment je peux cuisiner si les cuisines ouvrent à 09h00 ou si la cuisine du bloc 5 ouvre à 10h00. Je ne peux pas cuisiner pour mes enfants.

Laura, Mexico, alleenstaande moeder, centrum D

Bewoners die toegang hebben tot het restaurant krijgen geen budget van het centrum om voor zichzelf te koken. Zonder kookbudget is het budgettair doorgaans moeilijk om zelf eten te kopen.

First of all we do not have something to support us financially here, so we use that money most of the time to buy candy or stuff for our kids and if there's something left, then we buy something to cook for ourselves.

Tahmina, Afghanistan, alleenstaande moeder, centrum D

Mais, ce n'était pas facile. Après, le centre a commencé à nous donner 7,50 euros, moi avec mon fils, c'était 15 euros par semaine. Quand je prenais les 15 euros, c'est ça qui nous aidait, là on peut manger la nourriture du centre et avec 15 euros, je pouvais aller chercher quelque chose, un peu pour manger moi et mon fils. C'était comme ça.

Teresa, Angola, alleenstaande moeder, centrum D

Het gebeurt frequent dat bewoners eten uit het restaurant uithalen en dan later combineren met iets dat ze zelf gemaakt hebben. Door creatief te combineren, trachten ze toch iets klaar te maken dat meer aan hun verwachtingen en smaak voldoet:

Donc, c'est pas beaucoup d'argent pour faire la cuisine. Est-ce que ça marche ? Ça va ?

Heuu, ça ne marche pas mais on fait avec. Donc, il n'y a pas de miracle. C'est établi hein. Donc on a respecté. On prend du poulet au restaurant et on achète ses pâtes, on achète ses légumes. Parfois à l'extérieur. On essaie de mélanger. C'est comme çà. S'il faut tout acheter à l'extérieur ça ne suffit pas. Parce que les choses sont aussi chères ici.

Philip, Angola, familie, centrum A

Sommige bewoners slagen er toch in om niet naar het restaurant te gaan en zelf volledig in hun onderhoud te voorzien. Vaak maken ze hiervoor gebruik van het geld dat ze verdienen met gemeenschapsdiensten of andere vormen van tewerkstelling.

Non, jamais. Je n'y mange plus depuis plus de 3 mois. Je cuisine moi-même. Je n'aime pas la nourriture, même ma fille ne veut pas manger la nourriture qui est proposée. C'est chaque fois la même nourriture. J'achète les ingrédients moi-même et je cuisine.

Adnan, Palestina, alleenstaande vader, centrum C

Er zijn ook bewoners die van het centrum een kookbudget krijgen en die aldus geen recht hebben om te gaan eten in het restaurant. Centrum A en B heeft voor hen specifieke publieke keukens voorzien; in centrum D zijn er studio's waar hoogstens enkele bewoners een keuken delen.

Maintenant, nous sommes vraiment à l'aise. Ici, on prépare nous-mêmes. Par semaine, on nous donne, pour moi et mon fils, 60 euros en plus des 15 euros qu'on nous donnait déjà. Dans mon compte, je trouve toujours 84 euros, si je ne trompe pas, 84 euros par semaine.

Teresa, Angola, alleenstaande moeder, centrum D

De bewoners die over een eigen budget beschikken om te koken, zijn daar heel tevreden over en geven aan dat het hun gezondheid ten goede komt. De kinderen van Anastacia uit Oekraïne bijvoorbeeld weigerden het eten uit het restaurant omdat ze het niet lekker vonden en omdat het elke week hetzelfde was. Sinds ze de goedkeuring kreeg om voor zichzelf te koken, kan Anastacia opnieuw gerechten maken uit haar thuisland en eten de kinderen terug volwaardige maaltijden.

And before you ate at the restaurant. Why did you ask to be moved to this room?

Because my children don't eat food from the restaurant. My daughter she doesn't like to eat soup, they have different food. And my son, he said 'I can't eat chicken anymore, I want to change my badge for a vegetarian'. Because it was always the same, the same, the same.

Anastacia, Oekraïne, alleenstaand, centrum A

Bij heel wat bewoners is er een duidelijke voorkeur om over te stappen van het regime van de collectieve maaltijden naar zelfkoken. Naast de culinaire voorkeur zou dit voor bewoners ook een activiteit geven waarmee ze zich kunnen bezighouden.

Au lieu de manger de la nourriture congelée réchauffée juste avant les repas, ce serait bien d'avoir des cuisines et un petit budget de 30 € comme d'autres centres, pour s'acheter de la nourriture plus convenable. Et en même temps, cuisiner trois fois par jour, cela occupe son temps à faire quelque chose qu'on aime, au lieu de rester les bras croisés toute la journée.

Hani, Syrië, familie, centrum C

Belijden van geloof

Eerder in dit rapport kwam reeds ter sprake dat geloven zin kan geven aan het dagelijks leven van verzoekers in de opvang. Hier gaan we dieper in op de wijze waarop geloof beleden wordt als een sociale activiteit. Een deel van de verzoekers beleeft hun geloof vooral individueel, bijvoorbeeld via gebed.

I have my little Bible and read it every day. This helps me to be strong spiritually.

Arsema, Eritrea, alleenstaande moeder, centrum C

I am a Protestant. There isn't any protestant Church around here so I don't go. (…) Me, on a daily basis, I am happy because I get reassured with the spirit I get from the Holy Book because of the scriptures I read in the Book. With the Holy Scriptures I get blessed and happy every day.

Daniel, Eritrea, alleenstaand, centrum D

Il y a une petit espace de prière dans le centre. Mais moi, j'ai mon tapis et je prie seul juste dans la chambre […] Je garde toujours l'espoir. Je ne me suis jamais découragé dans la vie. C'est mon destin, je suis obligé de l'accepter, mais je crois en Dieu, et cela me donne du courage. Il y a des gens qui se plaignent mais tu dois aussi penser aux gens qui souffrent encore plus que toi. Il faut toujours garder espoir.

Salou, Niger, alleenstaand, centrum D

Zoals Salou in bovenstaand citaat aangeeft, is er in centrum D een ruimte voorzien waar men eventueel met andere geloofsgenoten kan samenkomen. Dit is niet het geval in de andere drie centra, waardoor gelovigen aangewezen zijn op moskeeën, kerken, tempels, …. indien ze hun geloof collectief willen beleven. Ejaz en Mokhtiar vinden het erg belangrijk dat ze in het centrum een ruimte hebben die als gebedsruimte kan ingezet worden.

Most of the time I pray in my room because I have the praying carpet. But for Friday prayers we go to another room that acts as mosque in the building. It is always in the centre […] I think that it is one of the most important elements that we have in the centre because it is something that gives us peace of mind and peace of hart. Besides that, in our religion, God says if you would ask for anything, I would give it to you. So I think that this is something very important to me.

Ejaz, Afghanistan, alleenstaand, centrum D

It's not a proper mosque but it's just a little room where we can pray. It it good that we can pray there 5 times. If somebody wants to go pray to they can go there. Nobody is forced to go there . Exactly, like we are couple of people who want to pray so we go there.

Mokhtiar, Afghanistan, alleenstaand, centrum D

Bidden in het centrum hoeft niet te betekenen dat het centrum haar neutraliteit verliest. Najla stelt dat geloof iets persoonlijk is en tot de privé-sfeer behoort.

Pour la vie personnelle la religion est bien sûr importante. Par exemple durant le Ramadan, on le pratique. Mais ça reste personnel, cela n'a pas d'impact sur le fonctionnement du centre. Je ne vais jamais aller prier dans le bureau de l'assistante sociale par exemple !

Najla, Syrië, familie, centrum C

Er zijn heel wat gelovige bewoners die naar gebedsplaatsen buiten het centrum gaan.

Moi je suis Protestante. Et je vais à l'église à Bruxelles, j'essaie d'y aller les dimanches. Ca aide, ça me fait du bien.

Christelle, RDCongo, alleenstaande moeder, centrum C

Oui... Je prie, je jeûne, oui bien sûr. Chaque vendredi, je prends la byclette et je vais prier à la mosquée, à Ottignies. Ca prend 23 minutes pour aller là-bas.

Adnan, Palestina, alleenstaande vader, centrum C

Ya, there is a church in Brussels, although I don't go every Sunday, but sometimes on Sundays I go to that church […] It is an Eritrean orthodox church.

Semret, Eritrea, alleenstaande moeder, centrum C

Gelovigen ondervinden echter belangrijke drempels om zich naar deze plaatsen te begeven. Mobiliteit speelt hierbij een centrale rol. Bewoners die in het verafgelegen centrum wonen, hebben moeilijk toegang tot gebedsplaatsen zolang ze geen busabonnement hebben.

Do you go to the mosque sometimes?

Yes, we go to moskee, but the big problem we have is that you cannot get a ticket without an appointment if there is no interview or so. So if you cannot work, you cannot go.

Amburo, Somalië, alleenstaand, centrum B

Het is tevens niet gegarandeerd dat er een gebedsplaats in de nabijheid van het centrum gelegen is. Philip uit Angola is getuige van Jehova. Per toeval kwam hij op straat andere getuigen tegen die hem en zijn gezin wekelijks van het centrum naar de kerk brengen. Ook Teresa ontmoette een Afrikaans gezin dat haar elk weekend naar de kerk brengt.

On a trouvé les frères dans la rue. Ils étaient en train de prêcher.

Ah ! Et comment vous voyez que ce sont des frères ?

Ah, mais on sait les identifier.

Comment ?

Ah, les témoins de Jéhovah ils sont facilement identifiables.

Oui ? Ah ok.

On ne les identifie pas. Ce sont les uniques qui prêchent dans les rues, hein.

Philip, Angola, familie, centrum A

Et il y a les weekends que je ne vais pas, car je pars à l'église. Je pars à l'église les dimanches.

Et vous y allez comment ?

Il y a une famille d'Africains, qui sont tout prêt d'ici qui vient nous prendre avec leur voiture et on part ensemble. Ils ne vivent pas dans le centre, ils sont en dehors du centre. Eux, ils sont six et moi avec mon fils.

Teresa, Angola, alleenstaande moeder, centrum D

Er zijn ook bewoners die omwille van mobiliteitsredenen hun geloof virtueel beleven. Michel uit DRCongo wil graag met zijn familie bidden, maar hij heeft geen geld om de trein te betalen en hij mag omwille van zijn asielprocedure het land niet uit. Vandaar dat hij online bidt:

In the night we're praying, because I've got my sisters and brothers in Germany and in France. So every night we're meeting together, so we're praying online.

Ok. Is it open all night, the reception?

Yeah the reception is always waking, 24hours a day. And then the thing is that after 12, they switch off the wifi.

Ok. And can you still do the praying with your family in Germany after 12?

No. We do it before 12. So we do it until 11, half past 11 (pm). Sometimes we're starting early, when at 9 o'clock, we'll finish at 10. Sometimes we'll start at 10, because we have like the family matters, you know. We still have some things to talk about and then after that we can start late. We start maybe 11 and half past 11, we finish. If we start early, 9 o' clock, 10 we finish. If we start at 10, at 11 we finish. Not 12.

Do you sometimes go to church here in Belgium?

Yeah, like this Sunday, one of the brothers, we were praying together. Because me, I go to Liège. So, the train there is very expensive. Like, now I don't have money. I have to go there because one of our brothers lost his father. So it's like, Sunday we have to be there and then we will be meeting and talk about that, you know. So now to go there is not easy, because the train costs a lot. (…) I'm thinking now of Sunday, I cannot go there. Because I don't have a train ticket. I'm planning there. I'm going also, like especially, if I go somewhere, I find a church that I prefer to go for praying. Because me, I come from the Catholic Church. Me and my family, my auntie is a nun.

Michel, DRCongo, alleenstaand, centrum B

De collectieve beleving is niet alleen van religieuze betekenis. Gelovigen geven ook aan dat gebedsplaatsen hen in staat stellen om andere personen te leren kennen. Het zijn aldus ook ontmoetingsplaatsen.

Oui je vais régulièrement à la messe où je rencontre des gens, même s'il y en a peu.

Alain, Burundi, alleenstaand, centrum D

En dehors du centre, est-ce que vous avez eu l'occasion de rencontrer d'autres personnes ?

L'unique famille que je fréquente est la famille d'Africains avec qui on va à l'église, sinon le reste non.

Vous les avez rencontrés comment ?

A travers d'une autre famille qui était ici dans le centre et qui partait avec eux à l'église. Comme je suis chrétienne, je cherchais un endroit où je pouvais aller prier. La famille là est maintenant dans une maison sociale à Walcourt. Comme je parlais beaucoup avec la famille là, elle m'a dit qu'il y avait une famille d'Africains qui partait à l'église à Namur et qu'elle allait ensemble avec eux. Elle m'a dit si tu peux aussi aller avec… Moi, j'ai dit je veux bien, j'aime… Je peux aller avec vous. C'est pourquoi je suis partie pour voir le couple là. Nous sommes entrés en contact. Dès le premier jour où nous sommes rentrés en contact, c'était vraiment super. Nous sommes comme une famille vraiment.

Teresa, Angola, alleenstaande moeder, centrum D

Naar Brussel

Bij de bespreking van de persoonlijke kenmerken kwam reeds aan bod dat enkele bewoners die meededen aan het onderzoek tot een seksuele of gender-minderheid behoren in het centrum. Niet iedereen komt hier openlijk voor uit en sommigen houden het liever verborgen. Bovendien is het moeilijk om deze diverse groep onder één noemer te vatten. Niettemin zijn er organisaties, zoals Rainbow House in Brussel, die bijeenkomsten organiseren die voor deze doelgroep bedoeld zijn. In de vier centra verschaffen de maatschappelijk werkers treintickets om hieraan deel te nemen. Terwijl er bij het praktiseren van de eigen religie mobiliteitsdrempels ervaren worden, faciliteren de centra aldus deze vorm van sociale identiteitsbeleving. Alle LGBTIQ-verzoekers die we spraken, maakten van deze opportuniteit gebruik. Vaak combineerden ze de gratis treintickets naar Brussel met een bezoek aan de stad of met boodschappen in gespecialiseerde winkels. Ansha, een Surinaamse transgender, vertelt hoe ze van het bestaan van de organisatie en de mogelijkheid om ernaar toe te gaan, te weten kwam:

Zijn er soms organisaties waar jullie naartoe gaan?

In deze stad niet, maar we zijn wel eens geweest naar Rainbow House in Brussel. Daar is het wel leuk, en ik hou van Brussel. Brussel is zo een mooie stad.

En hoe wisten jullie daarvan?

Tom, een medebewoner, vertelde ons dat er een Rainboworganisatie is en dat we wel kunnen gaan, en dan zijn we wel eens met hem mee geweest

En dan krijgen jullie een ticketje?

Ja, van het centrum krijgen we treinkaartjes. We moeten op tijd gaan, het is elke laatste donderdag van de maand, het is naar de assistent gaan, aanvragen, halen voor de volgende.

Ansha, Suriname, alleenstaand, centrum A

Andere bewoners zijn zich niet bewust van het feit dat LGBTIQ-personen extra treintickets krijgen om hun toebehoren te versterken.

Ontspanning

Mensen voelen zich ontspannen als ze activiteiten doen die hen rust brengen. Ontspanning is geen louter passieve toestand. Het vormt in tegendeel een actieve dimensie van welbevinden. In de vier centra leeft de indruk onder bewoners dat het aanbod van activiteiten beperkt is, wat een negatieve impact heeft op hun mentale gezondheid. In de woorden van Imane uit Syrië:

If you would be able to change certain things about the centre, what would you decide to change?

At least they take us on some trips, outside the centre, and maybe outside the city. Some collective activities they would give us. Our psychological health would need something like this.

Imane, Syrië, alleenstaand, centrum A

Bewoners voelen zich ingesloten tussen twee realiteiten. Enerzijds zijn er weinig activiteiten in het centrum. Anderzijds zijn er belangrijke drempels om deel te nemen aan activiteiten buiten de opvang. De belangrijkste daarvan is de financiële koopkracht. Bijgevolg brengen bewoners veel tijd door in hun kamer:

Do you often go outside the centre?

No. If you should go, you should need money. If you don't have money, what would you go and do? Staying here is better.

Wasif, Syrië, familie, centrum B

I don't want to go out. Maybe if it's necessary, I go, if it's not necessary, I don't go. Outside everything is also expensive, it's quite expensive for me. So I'm not going out.

Dechen, Tibet, alleenstaande, centrum B

We zijn veel in de kamer. Ook omdat we niet echt veel te doen hebben. Elke keer als je iets wil doen, moet je een beetje geld hebben om naar daar te gaan, of als je naar buiten wil gaan moet je even gaan wandelen, je gaat dorst hebben, je wilt eten, het is vandaar ook dat we gewoon veel op de kamer blijven, niet veel te doen.

Ansha, Suriname, alleenstaand, centrum A

En dehors d'aller au supermarché, est-ce que vous sortez parfois du centre ?

Non, il n'y a rien autour. Donc, je ne sors pas. Le café, c'est 3,5 euros. Si je veux aller deux fois par semaine, c'est 7 euros et … Si je veux acheter quelque chose, je dois porter (…) dix fois, mille fois, la chose avant de l'acheter.

Khaled, Palestina, koppel, centrum D

Est-ce que vous sortez parfois du centre d'accueil ?

Bruxelles est mieux pour moi. La seule raison pour laquelle je sortirais est si j'avais un rendez-vous chez l'avocat. Et ici, il n'y a rien à faire dans la région.

Vous avez dit que Bruxelles est le seul endroit bien pour vous. Est-ce que vous y êtes déjà retourné ?

Je n'ai pas l'argent pour aller à Bruxelles. L'aller et retour, c'est 50 euros et je n'ai pas 50 euros.

Moussab, Syrië, alleenstaand, centrum D

Een andere belangrijke drempel is het gebrek aan sociaal netwerk in België, waardoor bewoners niet weten waar ze naartoe kunnen gaan.

The city, I don't know anyone there, so why should I go?

Beydaan, Somalië, alleenstaand, centrum B

When you're new in a place, you don't know anyone, you don't do anything so you don't have a place to go and hang around. So… you can't just go out there and sit down and not talk to anyone. It's kind of weird. So you just prefer to go shopping, come back home. You don't do a lot.

Rifat, Irak, alleenstaand, centrum B

I would be happy if I had contact with at least one person, who could direct us, who could help us. My son doesn't speak French and me I don't speak French, but if we could get someone, a Belgian, who could guide and support us I would be happy, but we don't have.

Arsema, Eritrea, alleenstaande moeder, centrum C

We have no acquaintances within Belgium so we don't need to go anywhere such as relatives or friends. Nobody has to say to us you can go to a certain place or not because we don't need to go. They arrange some visits for us because they believe that since we don't go somewhere else there is a possibility that we might get bored so every now and then they organise some visits for us to different centres or to different places but we do not go outside.

Tahmina, Afghanistan, alleenstaande moeder, centrum D

Bij gebrek aan alternatief spenderen sommige bewoners veel tijd op hun kamer. Op de kamer neemt slapen een groot deel van de tijd in beslag. Bewoners slapen op alle tijdstippen om hun dag te vullen. Jalebi uit Afghanistan vertelt dat hij zijn vrije tijd al slapend doorbrengt:

Kan je zo eens voor mij beschrijven hoe jouw dag eruit ziet? Wat doe je 's morgens, 's middags, 's avonds?

's Morgens als ik wakker ben ga ik naar het restaurant om te eten, thee en koffie drinken, dan ga ik naar het centrum en zoek ik naar werk. Ik kom terug om 12u en dan eet ik hier. Na 12u slapen tot 17u.

Slapen tot 17u?

Ja, als ik ben vrij, dan slaap ik. Als ik bezig ben, dan slaap ik niet. Tot 17u slapen. Na 17u als ik wakker ben dan speel ik volleybal, cricket, voetbal. Eten laatste tijd om 17u.

Jalebi, Afghanistan, alleenstaand, centrum A

Het dagritme van bewoners is vaak verstoord omdat men geen vaste activiteiten heeft. Fabian legt uit dat hij soms de hele dag in bed blijft om de tijd te doden:

Op mijn moeilijkste dagen spendeerde ik heel veel tijd in bed. Ik kon soms wel tot vijf uur in de namiddag in mijn bed liggen, niet omdat ik moe was, maar omdat ik gewoon geen energie had om iets te doen. Geen energie om naar buiten te gaan, geen energie om te eten, …

Fabian, Venezuela, alleenstaand, centrum A

Sommige bewoners hebben het echter moeilijk om op de kamer te blijven. Jamil geeft aan dat hij zijn kamer beklemmend vind en nood heeft om net buiten te komen:

J'aime bien sortir vu parce que je n'aime pas rester dans la chambre, vu que je ne me sens pas à l'aise psychologiquement quand je suis dans la chambre. Qu'est-ce que je vais faire dans la chambre, je vais parler au mur ?

Jamil, Syrië, alleenstaand, centrum D

Hieronder bespreken we de andere activiteiten waar bewoners hun dag mee vullen en die hen ontspannen. Hieronder worden zij in volgorde van belang besproken.

Digitaal verbonden

Bewoners geven aan dat ze graag verbonden blijven met de rest van de wereld. Ze willen contact onderhouden met hun familie en vrienden. Evengoed willen ze op de hoogte blijven van wat er gebeurt in hun thuisland en willen ze bijvoorbeeld de voetbaluitslagen van hun favoriete sportclub opvolgen. De mogelijkheden die de vier centra aanbieden om digitaal verbonden te blijven, zijn momenteel echter beperkt. In centrum A is er een televisie in het restaurant, maar die kan niet bediend worden door de bewoners. Centrum B, C en D hebben geen televisie:

And the other thing is, we don't have TV. We cannot watch news, we cannot watch soccer, movies.

Michel, DRCongo, alleenstaand, centrum B

Pendant la Coupe des Nations, nous sommes allés voir Roland qui s'occupe des formations, Africains, on veut passer le temps ensemble, quand il y a un match, on aime voir le match, mais il n'y avait pas les décodeurs, il n'y avait rien. On voulait voir le match, mais il n'y avait rien, on est obligé d'utiliser son téléphone, de se connecter … Il faut un décodeur. Il y a les championnats qui commencent. Tu peux quitter ta chambre, s'il y a match, tu peux passer ta journée là-bas, au bloc 9. Quand ils n'avaient pas encore changé la salle là-bas en chambre. Mais, c'est chaque jour que les gens viennent, chaque jour que les gens viennent donc… C'est tout le monde qui cherche quelque chose.

Henri, Kameroen, alleenstaand, centrum D

De centra bieden wel internet aan. In centrum A is er een lokaal met vaste computers en een wifi-ruimte. Centrum B biedt alleen wifi aan, op twee verschillende locaties in het centrum. In centrum C is er alleen in enkele gangen van een deel van het gebouw internet. Centrum D biedt internet aan in het restaurantruimte, dat buiten de openingsuren ook dienst doet als ontspanningsruimte. Bewoners zijn blij dat ze van het internet gebruik kunnen maken, al vinden ze het wel vervelend dat het alleen in publieke ruimtes beschikbaar is.

Si vous pouviez changer des choses dans le centre, que changeriez-vous ?

A part la nourriture, le WIFI. Si dans chaque chambre il y avait du WIFI, ce serait mieux. Il y a du WIFI en bas au réfectoire, mais tu trouves les gens assis par terre et en plus, le WIFI est faible parce que tout le monde est connecté au même WIFI.

Ahmed, Mauritanië, familie, centrum C

I can comment on the wifi, if they could make it work better, because it is not working well, so if they could improve the network I would be happy [...] It is only here, in the common place.

Semret, Eritrea, alleenstaande moeder, centrum C

Internet op publieke plaatsen brengt enkele belemmeringen met zich mee. In de wifi-ruimtes bijvoorbeeld zijn er bewoners die telefoneren, terwijl anderen een serie willen bekijken of rustig iets willen downloaden. Deze verschillende functies zijn moeilijk verenigbaar in één ruimte.

It's very bad signal. Because too much people and speaking with parents, it's impossible.

Alena, Oekraïne, familie, centrum A

Sommige bewoners zien de wifi-ruimtes als een plaats van sociale controle. Zo blijven vrouwen bijvoorbeeld vaak aan de deuropening rondhangen omdat de meerderheid binnen mannen zijn. Ze voelen zich hierdoor niet op hun gemak. Voor ouders met kinderen is het ook moeilijk om gebruik te maken van de collectieve ruimte omdat ze schrik hebben de andere bewoners te storen. Zo stelt Marie-Lou, een alleenstaande mama uit Angola:

Tu vas de temps en temps à l'accueil pour le wifi ?

Parfois, je pars au wifi, mais quand je pars au wifi, le bébé commence à déranger. Il commence à pleurer, beaucoup de bruits là.

Marie-Lou, Angola, alleenstaande moeder, centrum B

Omwille van de gebreken van het publieke internet zoeken bewoners naar alternatieven. In de middelgrote stad op wandelafstand van centrum A bevinden zich enkele publieke hotspots waar verzoekers gratis gebruik van kunnen maken. Omwille van de nabijheid gaan heel wat bewoners er naartoe.

Waar ga je naartoe?

Naar het centrum, naar het station, in het park, soms zitten in het park. Wij gebruiken wifi daar ook.

Jalebi, Afghanistan, alleenstaand, centrum A

Wie voldoende financiële middelen heeft, schaft zich echter een eigen SIM-kaart met mobiele data aan. Zo kan men internet ook in de kamer gebruiken.

All guys will go to the reception to use the Internet. So, it is the reception you know how many meters it is, the guys want to use the Internet there, so they set up a connection in the restaurant to distribute the burden. They closed the restaurant, it is the reception then. Guys started buying SIM cards I do not know, they would share their cellular data connection. A guy in the room has data for example, he will share it with the guys in the room. This guy for example is not one of the residents of this room, but he spends more time in this room than me, because he comes to connect to this guy's hotspot. I am telling you about our reality, I would not go to the reception to hit someone on their head with my mobile.

Salman, Palestina, alleenstaand, centrum B

Que faites-vous en général avec l'argent de poche ?

Je l'utilise surtout pour acheter de la nourriture aux magasins et aussi pour avoir internet sur mon portable, parce qu'il n'y a pas de WIFI dans les chambres. Pour parler avec ma famille sur Whatsapp, c'est important.

Salou, Niger, alleenstaand, centrum D

Sporten als relaxatie

Eén van de activiteiten die bewoners kunnen ontspannen, is het beoefenen van sport. Jawar uit Pakistan legt uit dat het voor hem een manier is om met stress om te gaan:

Otherwise I like sports because we have stress, if we will make sports then I think we will relax ourselves. I'm fond of jogging and walking also. Two times I go with my friends to the centrum and then we walk and come back, one time in the morning and one time in the evening.

Jawar, Pakistan, alleenstaand, centrum A

De vier centra verschillen in termen van hun sportaanbod. Ze beschikken over infrastructuur in open lucht, zoals bijvoorbeeld voetbalgoals. Tevens beschikken ze elk over een kleine fitnessruimte. In centrum A is er een grote overdekte sporthal, waar men bijvoorbeeld zaalvoetbal kan spelen. De beschikbare sportinfrastructuur is echter niet in goede staat en stemt ook niet altijd overeen met het type sporten dat de bewoners graag spelen, zoals basketbal of cricket.

I personally like to go to the gym, but unfortunately we don't have enough equipment there. So because the equipment is very less, if somebody trains there, then the other person cannot actually train. So he has to wait until the first guy finishes […] but we would love to play cricket, but we do not have the money to buy a cricket ball, bat and wickets […] It would be great if the centre organized this kind of activities for us. We wouldn't feel so desperate and depressed, we would feel happier […] If I was the director, I would first of all organize leisure activities and support facilities for the residents for example to play cricket, volleyball etc. because we do not have such place to play or amuse ourselves. Second, I would renew the equipment or bring new equipment for the gym, because we do not really have equipment, it is just a gym by name.

Ejaz, Afghanistan, alleenstaand, centrum D

J'aime bien le basket, le volley,... Mais c'est dommage qu'il n'y ait pas de terrain de basket. Il y a un terrain avec des paniers mais en fait le tracé du terrain est celui du handball. C'est un terrain de handball, pas de basket. Par contre, j'ai une balle de basket dans ma chambre, on peut en recevoir dans le centre.

Alain, Burundi, alleenstaand, centrum D

Yes the centre is quite large but for me there are no such facilities, for entertainment, to spend time… that are important. We play, as you saw, we play on this road but most of the time the ball goes across the fence and whenever the ball goes across the fence we are not allowed to go and get it back. We used to play cricket and 1 cricket ball costs 6 euros so we friends gathered some money to get a ball to play with. As I said the ball went across the fences but we were not allowed to go and get it so in order to buy another ball we had to wait. It costs 6 euros but we couldn't withdraw 6 euros from the cash machine, it give you 10 or 20 euros so we had to wait one week to withdraw 10 euros from the cash machine. So far we lost 5 cricket balls and all Afghans love cricket because it is one of the national games in Afghanistan, we would like to play cricket but we cannot because we do not have a bat and ball and yes, we requested the administration here, the director, and asked for a ball and bat but they haven't provided us yet.

Saïd, Afghanistan, alleenstaand, centrum D

Uit de interviews kwam naar voor dat het vooral mannen waren die gebruik maken van de sportinfrastructuur. Dit is te wijten aan het type infrastructuur die ter beschikking is. Fitness-toestellen zijn vooral gericht op krachttraining en bijvoorbeeld minder op conditietraining.

Yes, I like to, I like to go the gym, for women.

And here in the gym it's?

For men and not…the machine there it's not so nice. It's all of them for the, no running, no…I like to do that.

Ayah, Palestina, alleenstaande moeder, centrum D

Daarnaast voelen vrouwen zich vaak geïntimideerd door de grote mannelijke aanwezigheid om in het centrum sport te beoefenen. Alegria uit El Salvador bijvoorbeeld getuigt:

Zijn er andere activiteiten die je graag zou willen doen?

Ja, ik zou wel graag een beetje aan sport doen, want ik deed in mijn thuisland aan crossfit. Dat mis ik wel, die beweging hebben. Ik heb er al aan gedacht om naar de fitness-ruimte te gaan of eventueel buiten te gaan lopen, maar zoals ik eerder al vermeld heb, met die mannen die hier aanwezig zijn schrikt mij dat een beetje af. Ik heb ook al opgemerkt dat wanneer de vrouwen buiten gaan wandelen de mannen hun soms volgen.

Alegria, El Salvador, alleenstaand, centrum A

Bewoners kunnen ook sportmateriaal uitlenen. In centrum B moeten ze hiervoor een waarborg betalen. In een context van beperkte financiële draagkracht, zijn sommige bewoners niet bereid het risico te nemen of hebben ze onvoldoende middelen om de waarborg te betalen.

We used to play. When we would go to this room, who wanted to get something would have to pay approximately 5 euros to get the ball. If the ball goes missing or gets damaged, you will be responsible, if it punctures or such. The area over there is not safe for the balls that you pay 5 euros for. So, not that many people would get the ball. Many guys did not have money to put but felt like playing volleyball. They had to pay 5 euros or so. So, they would not go playing.

Salman, Palestina, alleenstaande, centrum B

Er zijn ook sportieve activiteiten die door het centrum of in samenwerking met externe organisaties georganiseerd worden. Hoewel dit aanbod te beperkt is voor het aantal bewoners en vaker op mannen gericht is, wordt het erg geapprecieerd.

Oui, il y a des activités organisées par le centre, je fais du football, nous avons une équipe dans le centre et nous avons aussi des matchs, c'est très bien.

Ahmed, Mauritanië, familie, centrum C

Est-ce que vous avez d'autres activités de loisirs au sein du centre d'accueil ?

Je vais au football le lundi et le mardi avec le centre, et le jeudi avec une asbl.

Et donc, vous avez une équipe ?

Ce sont les gens du centre.

Vous jouiez déjà au football en Syrie ?

Moi, je suis couturier. Mais, parfois, je me retrouve avec des amis pour jouer au foot.

Est-ce que vous trouvez que ces activités sont importantes ?

Oui, bien sûr, le sport est très important.

Et c'est aussi important par rapport à votre vécu dans le centre ?

Oui, bien sûr, moi, ça me change un peu d'environnement et on se retrouve entre hommes pour jouer.

Youssef, Syrië, familie, centrum C

Een kleine minderheid van de bewoners sport ook buiten het opvangcentrum. Zo zijn er bijvoorbeeld bewoners die fitnessen, boksen, zwemmen, … Dit vereist doorgaans een eigen financiële bijdrage van de bewoner.

So… you do boxing. Can you tell me why you started boxing? Was it something you already did in…?

I did it in my country, like.. yeah, it's my sport.

Is it kickboxing or is it…?

In my country Thai boxing, but here it's just classic boxing.

Do you do training then? How often a week…? How do you go there?

By bicycle. Two times a week, Monday and Thursday.

And how did you find this boxing club?

Assistant told me.

Ah, cool. So, you told your assistant that you do boxing and then she asked?

Yeah, asked where I can do boxing, she told me. because in Turnhout it's a little bit expensive, but in Jette, it's cheaper. It's not like… club, it's like garage. For few people. Just for laughs.

Alena, Oekraïne, gezin, centrum A

Samenzitten

Een belangrijke activiteit voor bewoners is samenzitten en praten. In de vier centra stelt men de eetzaal open buiten de restauranturen. Bewoners kunnen er dan iets drinken. Uit observaties blijkt dat bewoners alleen in centrum C van deze mogelijkheid veelvuldig gebruik maken. Dit heeft naar alle waarschijnlijkheid te maken met het internet dat in het restaurant beschikbaar is. In de andere centra heeft het non-gebruik te maken met de weinig aangename inrichting van de eetzaal, met lange eettafels in een grote ruimte. Centrum A beschikt daarnaast over een ontspanningsruimte waar bewoners bijvoorbeeld gezelschapsspelletjes kunnen spelen. De ruimte is echter tevens de wifi-ruimte waardoor verschillende functies in conflict komen. Opnieuw blijkt het vooral een mannelijk gezelschap dat gebruik maakt van de voorziening. In centrum B en C werd de vroegere ontspanningsruimte omgevormd tot een slaapzaal, waardoor bewoners niet langer een geschikte plek hebben om samen te zitten. Bewoners geven aan dat ze dit spijtig vinden:

En général, quand on sort, on veut jouer à la balle dehors et il n'y a pas de salle prévue pour pouvoir nous accueillir, moi et mes amis, pour qu'on se retrouve. Et quand on veut se retrouver, à ce moment-là, c'est dans les chambres. Par exemple, nous voulons jouer aux cartes mais c'est interdit de fumer et donc ce n'est pas vraiment une ambiance pour jouer. Ce serait bien qu'il y ait au moins une salle pour pouvoir au moins s'amuser et se retrouver entre nous.

Khaled, Palestina, koppel, centrum D

Donc, vous aimiez bien aller dans cette salle communautaire où il y avait la télé ?

Oui, il y avait la télévision. On partait se distraire. A l'époque, on partait voir les matchs, tout ça, il n'y a plus.

Et il n'y a rien d'autre à part ça ?

Il n'y a que la salle de sport. Là-bas, il y avait quand même la télévision, des tables de tennis, euh de ping-pong. Il n'y a plus rien. Je partais souvent taper sur le ballon là-bas. Et quand je vois la salle … la table de ping-pong, là-bas au bloc 5, ils ont mis ça là-bas au bloc 5…

Henri, Kameroen, alleenstaand, centrum D

Je pense qu'avant ici il y a avait des salles d'animation, pour faire des jeux…

Oui avant… j'y allais puis ils ont abandonné…

Ça te manque la salle d'animation ?

Bon... Oui, parce qu'on allait là-bas, on jouait,… Oui ça me manque en fait.

Jean-Philippe, Guinée, alleenstaand, centrum B

Zoals Khaled in bovenstaand citaat aangeeft, hangen bewoners bij gebrek aan ontmoetingsruimten bij elkaar in de kamer rond. Omdat men kamers deelt, valt dit niet altijd in even goede aarde bij kamergenoten. Bij goed weer komen bewoners buiten samen. Ze zitten bijvoorbeeld in groep op het binnenplein of hangen rond een paar banken. Bewoners zijn inventief en creëren soms geïmproviseerde ontmoetingsruimten. Tijdens de zomermaanden maakten enkele bewoners na de kantooruren een klein chicha-café in de overdekte inkomhal van het restaurant van centrum A. Iemand van hen had een waterpijp waarrond ze verzamelden. Zoals Ali uit Iran vertelt, vormen de sociale bijeenkomsten momenten om elkaar bij te staan.

But if you want to smoke chicha, you can come by me in the centre…

OK. And what do you do during chicha, you talk with people ?

Talking, sharing the experience about being refugee here. And it's good to talk about that. Some of the people are disappointed, some of them are refused, some of them are tired of waiting…

Ali, Iran, alleenstaand, centrum A

Lezen als verstrooiing

Twee van de centra beschikken over een bibliotheekruimte. Uit observaties bleek dat er amper volwassenen van deze ruimtes gebruik maakten. Toen we aan Baris uit Turkije vroegen of hij soms naar de centrumbibliotheek gaat, liet hij verstaan dat de ruimte onaangepast is en dat hij er geen boeken vond die hij kon lezen:

Wat bibliotheek betreft vind ik dat niet zo goed daar. Want dat is normaal een ontspanningsruimte. Maar fitness en bibliotheek zijn naast elkaar en dat gaat gewoon niet. Daar moet men rustig, netjes kunnen zitten en iets lezen maar daar speelt er muziek af, zij doen fitness. Dat gaat gewoon niet. Ook wat bibliotheek betreft zou het goed zijn als daar Koerdische, Arabische of Turkse boeken zouden zijn. En ook brengen wij hier heel veel tijd door. Dat is ook een goeie kans om de taal te leren. Wij konden daar gewoon zitten en al vertalend of vergelijkend Nederlands leren aan de hand van boeken in onze moedertaal.

Baris, Turkije, alleenstaand, centrum A

Dit neemt niet weg dat er bij bewoners de interesse leeft om te lezen.

Contrairement à beaucoup de résidents ici, j'ai remarqué que vous n'allez pas souvent voir votre smartphone alors que pour beaucoup d'autres, leur occupation principale c'est rester sur le WIFI Vous, vous lisez.

Oui, le livre est un ami fidèle. Le livre ne peut pas faire du mal contre toi.

Imad, Marokko, alleenstaand, centrum D

Lorsque je n'ai rien à faire, je reste dans ma chambre seule, je regarde mon téléphone, je lis, ça me fait du bien.

Christelle, DRCongo, alleenstaande moeder, centrum C

Er bestaat nochtans een grote vraag naar boeken om te lezen. Enkele bewoners, zoals Alain, gaven aan dat ze regelmatig naar de gemeentelijke bibliotheek gaan. Gaëtan uit DRCongo spendeert er bijvoorbeeld al zijn tijd, zowel om boeken te lezen als om tot rust te komen:

Je vais souvent le matin la bibliothèque du village, j'aime bien lire.

Alain, Burundi, alleenstaand, centrum D

Je suis des cours de Français et je vais aussi à la bibliothèque le mercredi soir et le jeudi matin pour lire.

Salou, Niger, alleenstaand, centrum D

Oui, je reste à la bibliothèque pendant toute la journée, parce que pendant la journée, dans le centre il n'y rien à foutre, rien à faire… il n'y a rien à faire dans le centre. C'est toujours stressant, plein de problèmes dans la tête, ça vient… Pour éviter tout ce stress-là, c'est mieux de rester là où tu peux être quand même concentré à contempler, à méditer. Et c'est très intéressant.

Gaëtan, DRCongo, alleenstaand, centrum B

Bewoners die Engels of Frans spreken, vinden in de publieke bibliotheken doorgaans hun gading. Er zijn echter ook bewoners die doelbewust Nederlandstalige of Franstalige boeken ontlenen. Op die manier trachten ze de taal verder onder de knie te krijgen.

Soms in de week, twee, drie dagen, wij gaan naar de bib. En dan gaan wij boeken uitlenen. Cd's, sommige Nederlandse series enzo, wij gaan uitlenen voor de kinderen, voor de taal goed kunnen oefenen met de ondertitels.

Ontlenen jullie ook boeken in het Nederlands om te lezen?

Ik heb een abonnement van de bibliotheek en ik ga ook boeken uitlenen. Gisteren heb ik een paar boeken uitgeleend. Wil jij ze zien? (persoon gaat boeken halen in de kamer van de kinderen)

Amai seg, dat zijn echte romans die jij leest. En dan stripverhalen.

Ik lees nog andere boeken ook, die ik van iemand anders gekregen heb, niet van de bib. Maar ik ben altijd bezig met de boeken lezen zo.

Hoe ben je bij de bibliotheek terechtgekomen? Heeft iemand jou verteld dat er een bibliotheek was?

De eerste keer heb ik het gevraagd aan iemand van de assistenten. Ik heb gevraagd: waar is hier een bib, ik wil boeken gaan lenen voor mijn kinderen en voor mezelf. En dan hier, een assistent in de richting van school enzo, die heeft mij geholpen en die heeft gezegd ga naar de stad, daar is een bibliotheek en als je een abonnement daar krijgt, dan kan je boeken lenen.

Aamir, Afghanistan, familie, centrum B

Avant d'arriver en Belgique, je ne parlais pas français. Ici, je l'ai développé, j'allais toujours à la bibliothèque pour prendre des livres.

Ahmed, Mauritanië, familie, centrum C

Voor bewoners die in hun eigen taal lectuur zoeken, is er vaak geen aanbod.

J'aurais préféré lire des livres dans une bibliothèque. Il y a bien une bibliothèque, mais je ne lis que l'arabe. Cela serait bien que Fedasil prévoit dans les centres d'accueil des livres dans plusieurs langues.

Hani, Syrië, koppel, centrum C

Schrijven als expressie

Creatieve activiteiten vormen een laatste manier om zich te ontspannen. Uitzonderlijk zijn er bewoners die bijvoorbeeld knutselen, muziek maken of schilderen. Voor deze activiteiten heeft men heel wat materiaal nodig dat niet altijd ter beschikking is in de centra. Sporadisch worden er wel eens specifieke workshops georganiseerd, maar het is niet zo dat bewoners er echt hun dagen mee kunnen vullen. Dit geldt echter niet voor een activiteit zoals schrijven, die wel frequenter voorkomt in de centra. Sommige bewoners houden bijvoorbeeld een dagboek bij om zich te ontspannen en hen tot rust te brengen. Dit is het geval bij Dechen uit Tibet:

You mentioned several times that you sometimes write in your room, is it things for your interview or also private, writing for..

I just write what I am thinking, sometimes for example, I read one person, their personality, the way a person is thinking, I just write that and at the same time I write how I think about this. Also, I write like we women, how we are handling things. Maybe other people don't do that, but I write like that. Sometimes I lay, sometimes I just write and.. What do I do ? Maybe because here are few people who can talk with me, that's why I talk with the books and…

Dechen, Tibet, alleenstaand, centrum B

Schrijven kan ook meer zijn dan alleen een private activiteit. Het kan een manier zijn om zich sociaal uit te drukken. Zo schreef de Palestijnse bewoner Salman bijvoorbeeld in grote potloodletters een gedicht in het Arabisch op zijn kamermuur. Toen we hem naar de betekenis vroegen, vertelde hij het volgende:

It says, "a person who was exhausted by the expatriation". How, he was at his home country and he came here. Who leaves their country, we depict them as alienated. Ok? A man who was exhausted by his alienation, how was he exhausted? He is psychologically tired of the place where he is. A man was exhausted by the expatriation which is like an alienation. "A pain of the sixth sky, a pain that will not be felt by a passer-by". You look, how the seventh sky is way far away, the pain you are in, whoever comes would not feel it. Whoever drops by, whoever drops by you, your friend, brother, mother, or father, would not feel the pain the man is in, ok? (…) Look, there are people who ventilate their feelings and anger and, everyone who gets a problem or something, you would find them drawing. There are those who would be breaking, those who would be hitting, those who would have fights, those who would do bad things, ok? There is me, one of those who would be writing, drawing and doing anything, that you would find a bit expressive. You find a guy like you or him, when you came and asked me 'what is that'? I felt a bit relieved that one came and read that. I felt glad when one read that or said something about it.

Salman, Palestina, alleenstaand, centrum B

Inspraak

Een minder voor de hand liggende dimensie van welbevinden gaat over de mate waarin een persoon betrokken is bij beslissingen die een impact hebben op zijn leven. Terwijl de dimensie van zelfstandigheid gaat over zelfzorg, heeft inspraak betrekking op de zorg voor het centrum. Het gaat over de mate waarin een persoon kan deelnemen aan publieke beslissingen. Inspraak is een manier van publiek functioneren die eigenaarschap en betrokkenheid creëert.

Afstand

Op het einde van elk interview werd aan bewoners gevraagd wat zij zouden veranderen aan het opvangcentrum. Herhaaldelijk werd erop gewezen dat het personeel van de centra erg behulpzaam is, maar momenteel te weinig naar de mening van bewoners over het centrum zou luisteren. Dit creëert bij bewoners een gevoel van afstand tussen zichzelf en het personeel van de centra. Participatie hoeft niet meteen tot praktische veranderingen te leiden. Zoals Jawar hieronder suggereert, is het in eerste instantie een vorm van symbolische erkenning.

If you would be the director of this centre for one day, what would you change if you had the chance of changing something?

I will just ask the assistants, all the assistants, keep in contact with your, for example I am under 1 assistant, I will just ask them just keep in the contact with the bewoners here which is concerned to that assistant. I will just tell them, always contact the bewoner, what they want, what they don't want, have they any problems or have they not any problems, it is good for him because it just boost them up and they don't think so we are around here. I think they give us everything, food, shelter, the shelter is main thing, if I have no shelter then I think it is not possible to pass one day here so we are obliged to the Belgian government and our centre director that they give us shelter and food and everything, but if they contact with us and they just ask our problems, that will be more important thing for myself. The other things, everything is here.

Jawar, Pakistan, alleenstaand, centrum A

Bewoners hebben het gevoel dat personeel van het centrum niet beseft wat het betekent om in een opvangcentrum te wonen. Ze weten soms ook niet wie de verantwoordelijke is van het centrum Momenten van inspraak moeten tot doel hebben om deze afstand te dichten. In de woorden van enkele respondenten:

The responsible of the camp should check the requirements of the people. We don't know even who is the main responsible. The responsible should ask about the needs of the people in the centre.

Wasif, Syrië, familie, centrum B

But if I was a manager, really, if I was a manager, I would meet that people, even ten minutes in a day. I would really walk in the corridors, even ten minutes in a day. I would really walk in the corridors. I would really eat that food with them. The manager never taste that shit, he never knows it's a catastrophe. I'm sure. It's not a hard job to make that quite better. You know that. It just takes five minutes more per day. But your manager never knew, never knows and never will know about that. Because he doesn't care.

Ali, Iran, alleenstaand, centrum A

Participatie-cultuur

In de vier centra waren er op het moment van het onderzoek geen vaste overlegmomenten met bewoners of met een vertegenwoordiging van bewoners. In centrum A werden er met het oog op enkele belangrijke veranderingen die op til stonden, waaronder een verhuis van bewoners en de verandering van de openingstijden van het restaurant tijdens de Ramadan, wel enkele ad-hoc bijeenkomsten georganiseerd.

Geïmproviseerd vergaderen op de gang

Het centrumpersoneel hing affiches uit in het centrum om de bijeenkomsten aan te kondigen. Geen enkele bewoner daagde op, waardoor beslist werd om rechtstreeks bij bewoners aan te kloppen met de vraag of ze mee wilden vergaderen. De locatie van de bijeenkomst werd daardoor gewijzigd, van het restaurant naar de gang. Nadat de bijeenkomst met enkele bewoners startte, sloten steeds meer bewoners zich aan. Het gesprek vond plaats in verschillende talen tegelijkertijd, met pogingen van personeel en bewoners om simultaan te vertalen. Iedereen die aan het woord kwam, begon steeds met het personeel te bedanken voor het initiatief. Bewoners gaven aan dat het de eerste keer was dat ze rechtstreeks hun bezorgdheden konden uiten.

Veldnotitie onderzoeker

Het contrast tussen de dankbaarheid van bewoners voor de organisatie van een inspraakmoment enerzijds en de initiële afwezigheid van deelnemers anderzijds is opvallend. Velerlei factoren kunnen dit verklaren, gaande van het moment waarop de bijeenkomsten georganiseerd werden tot de manier van communicatie. Philip uit Angola, die zich aansloot bij één van de bijeenkomsten, verklaart het contrast op basis van de afwezigheid van een cultuur van participatie. Zelf stelt hij voor om op regelmatige basis bijeenkomsten te organiseren:

Je dirais, j'aimerais plus écouter les gens, plus, j'aurais des réunions « hebdomadaires » avec tout le monde, dans une salle, pour les écouter surtout. Parce que je pense une des choses dont les réfugiés ont le plus besoin c'est l'écoute. Ils veulent dire ce qu'ils sentent, ce qui se passe avec eux. Voilà. Ils veulent exprimer les mécontentements, les difficultés parce que ce sont des humains, ils ne sont pas en prison. Ils sont dans une situation précaire, temporaire. Voilà. Ils veulent quelqu'un lui les écoute. Moi, je pense que c'est ça. Enfin, il faut leur donner cette chance là, ne fût-ce que de les écouter. Je trouve c'est bien. C'est bien parce quand ça ne fonctionne pas, il arrive le contraire. Vous avez besoin d'eux et ils sont pas là. Ils viennent pas parce que c'est comme en famille, quand le papa n'est pas habitué à donner l'attention aux enfants, le jour que tu auras besoin de cette attention, ils ne seront pas là, hein. Donc, il faut une culture : leur montrer que je suis là pour vous. Voilà, je suis là pour vous. Et quand vous direz : « voilà, écoutez, j'ai besoin de vous parler », ils arriveront, ils viendront. Mais quand il n'y a pas cette habitude là, donc, questions qu'ils écoutent seulement écouter ici le directeur en train de passer, voilà.

Philip, Angola, familie, centrum A

Het gebrek aan vaste overlegmomenten maakt dat bewoners over weinig kanalen beschikken om hun mening te geven als ze het oneens zijn met het reilen en zeilen in het centrum. Bij onvrede moeten ze daardoor sneller overgaan tot acties die ingaan tegen het centrum. Tijdens het onderzoek werd in één centrum vastgesteld dat een deel van de bewoners overging tot een 'staking'. Ze besloten om niet langer gemeenschapsdiensten te verrichten omdat ze het oneens waren over de verhoging van de dagvergoeding die daar tegenover stond. Omdat de inschakeling van bewoners cruciaal is voor de dagelijkse werking van het centrum, reageerde de centrumdirectie snel op de actie, en werden de stakers uitgenodigd op een overleg. Tijdens dit overleg werd uitgelegd dat de centrumdirectie niet over de bevoegdheid beschikt om in te grijpen in de tarieven van de gemeenschapsdiensten. De stakers kregen wel gedaan dat de directie wijzigingen aanbracht in de organisatie van de gemeenschapsdiensten.

Belangrijk om op te merken bij de gebeurtenis is dat niet alle bewoners dezelfde mening toegedaan waren over de motieven van de staking en de keuze van het soort actie. Dit leidde tot spanningen tussen de bewoners. Ana vertelt hoe ze door andere bewoners geïntimideerd werd omdat ze weigerde te staken.

Ik had alleen vorige week een probleem met enkele meisjes. Omdat zij niet wouden werken, en ik was wel aan het werk. Ze wouden niet vasthangen aan het uurschema dat ze hadden opgegeven. Ze wouden het niet en dan kwamen ze naar Petite Ecole en ze gooiden mijn water weg. Ze wouden ons slaan, dat zeiden we tegen de directeur. Zelfs deze week toen ik aan het werk was, hebben ze de dweilen weggegooid. Dat heb ik nog niet gezegd tegen de directeur.

En de meisjes willen ook werken?

Zij willen niet werken, omdat ze niet akkoord zijn met het geld dat ze betaald zouden krijgen. We blijven nog over met drie families die wel blijven werken.

Ana, El Salvador, alleenstaande moeder, centrum C

De spanningen tonen aan dat participatie ook vragen oproept omtrent wie mag deelnemen en wie de legitimiteit heeft om voor andere bewoners te spreken. Uiteindelijk nodigde de centrumdirectie alleen de stakers uit voor het afgedwongen overleg, waardoor Ana en andere niet-stakers het gevoel kregen dat zij uitgesloten werden terwijl net zij zich aan de regels hielden.

Natuur

Als laatste dimensie van welbevinden staan we stil bij de relatie die bewoners hebben tot de natuur. Het staat vast dat bewoners hier niet allemaal evenveel belang aan hechten. Toch stelden we vast in de gesprekken dat deze dimensie van groot belang kan zijn voor sommige bewoners en niet vergeten of onderschat mag worden. Het is moeilijk om een volledig beeld en begrip te krijgen van het belang van natuur omdat de vier centra gelegen zijn in een groene omgeving. We stelden vast dat de ligging van de onderzochte centra alleszins voor een deel van de bewoners geruststellend is omdat ze er hun thuisland in herkennen.

What was the first impression?

First impression when I arrived in the centre? First thing that I loved so much is the kindness of the workers, assistants. They're helping us so much. And the environment of the centre, the trees, the greens. It's so beautiful here. Oh, I felt it was so beautiful because my city is as green as this. So, I feel myself that I came to my city again, that is the feeling. Good.

Xian, China, alleenstaand, centrum B

Bij Ejaz en Mamadou bracht de groene omgeving echter een gevoel van onrust teweeg:

Y a-t-il des endroits où vous n'aimez pas aller ? Ou vous ne vous sentez pas en sécurité ?

Oui, parce que, derrière là, il y a la forêt comme ça… La forêt, moi non… La forêt, comme ça… Non, non. C'est là… c'est pour ça j'ai la maison de ce côté.

Et pourquoi vous évitez ces endroits-là ?

Quand je vois là-bas, je ne vois personne. Je vois seulement les arbres comme ça… Et, il y a des choses qui vont partir, mon esprit part tout de suite dans ce que j'ai vécu, dans le fait que ma femme est restée, ça revient. Par exemple, s'il y a beaucoup de gens, je ne pense pas à ça quoi, je vois les gens…

Mamadou, Guinee, alleenstaand, centrum D

What do you think about the surroundings of the centre?

The surrounding of the centre is forest area and it reminds me of the forest and jungle that I crossed on my way to Belgium. So it reminds me a bit of my past and when I think of my past, I become down emotionally.

Ejaz, Afghanistan, alleenstaand, centrum D

De relatie tot de natuur is meer dan een gevoel van herkenning en thuis voelen. Er kan tevens een actievere component aangeduid worden, waarbij de natuur het object van zorg wordt of een plaats om tot rust te komen.

Zorg voor planten en dieren

Bij verschillende bewoners werd vastgesteld dat ze op hun kamer planten hadden. Dit is niet alleen een manier om de kamer in te richten, maar vormt tevens het voorwerp van iets waar men voor kan zorgen. Eén van de bewoners ging hierin een stap verder en besloot bloemen te planten in de publieke delen van het centrum. Onderstaand citaat toont Malek's complexe motivatie om voor planten te zorgen:

I like to buy and plant like that.

Can you explain to me why?

It became here like my home and neighborhoud. When I walk the same way back and forth, I like to see flowers around and see them growing. I love to do sweet things, I have always loved to do such things.

Is that something you started here in the centre or something you already did in Syria?

Wherever I go, I like to disseminate happiness among people, for them and not me. Even kids I love them so much. I like what is joyful and sweet, but thinking, I am honestly getting tired. I wish to find external social activities, even if it is for free, so I help. I do not like to sit like this. You are staying here what would you do? You are put in a desert, so you will eventually plant. That year nine months ago I planted, the kids came, and they pulled all of them out, nothing was left. I had to do it all over again, now I plant anew. There are in front of the door, there next to the cars. I planted expensive flowers that would grow high and come out. Unfortunately, they never grew which frustrated me. I do not know why and they never emerged. It is weird, haha.

Did you buy them with your own pocket money?

Yes, I love that, to do things without being told to do so. Goodness, I like to do it of my own volition. When I was in Syria, I was like that. (…) So, one of Prophet Muhammad sayings is, "If you have a cutting in your hand and the final hour comes, plant it". So, it is over, but plant it. This means, learn that in life one shall make efforts, shall get up. One shall give something in this life.

Is this where you got your inspiration from, to plant the flowers here in the centre or…?

Yes, one shall definitely do something in their lives. Wherever you go, even if it is only one day that you have got left in this centre, you have to stand up and do something then leave.

Malek, Syrië, alleenstaand, centrum A

Uit Malek's citaat kunnen we opmaken dat zorg dragen voor planten voor hem een vorm van tijdsbesteding is in een context waarin hij weinig omhanden heeft. Het is tevens een manier voor hem om het centrum eigen te maken en er zich goed te voelen. Daarnaast is zijn investering ook een manier om iets (terug) te geven aan het centrum. Op die manier is het ook een vorm van dankbaarheid betuigen. Zo neemt de zorg voor planten ook een symbolische betekenis aan.

Er bestaat bij sommige bewoners ook het verlangen om voor dieren te zorgen. In centrum D zorgden enkele bewoners voor wilde katten die hun weg vanuit de ruimere omgeving naar het centrum hadden gevonden.

Van tijd tot tijd geven ze hen een beetje kattenvoeding, bovenop de resten die ze van de keuken van het centrum krijgen.

One last question: what gives you strength in life? What gives you hope?

In my life? Ohh yes, dream or hope. I hope to leave the centre and to find a good life with my children and my children they speak and understand Français très bien. And I find work here in Belgium and a small, small house with two cats, because we love cats.

There are a lot of cats here in the centre.

Yes, every day she take meat and go to…

Ayah, Palestina, alleenstaande moeder, centrum D

Er zijn zelfs bewoners die getracht hebben om katten als huisdier op de kamer te nemen, bijvoorbeeld om de eenzaamheid te doorbreken. Het intern reglement van de centra verbiedt echter dat personen dieren op hun kamer houden. De katten dienden bijgevolg overgebracht te worden naar een gespecialiseerde organisatie. De bewoners waren hierdoor erg aangedaan.

Natuur brengt rust

De natuur vormt ook een plaats waar bewoners zich terugtrekken om tot rust te komen. Zo gaat Ali uit Iran bijvoorbeeld meerdere uren per dag wandelen in het groen omdat het zijn gedachten verzet.

So this is the map of the city … So where are you go then?

Where is the park… to walk… I don't know… They are new to me, but that one is speaks of, there is a park is out of the city. It's a long way. I used to walk there everyday. I can spend two hours of my time or more, it's good.

And what do you think about the distance between…

I love walking. Not jogging, just walking. I do more than three or four hours a day, I can check with my telephone how much… I walked… what's wrong with me? In 18, I was more than four hours. On 19, I was more than four hours. What's wrong with me?

And why did you walk so often?

To just be out of here… 259 minutes walking…

Ali, Iran, alleenstaande, centrum A

Centrum C is omringd door een grote tuin, met bankjes een speeltuin en sportinfrastructuur. Ook buurtbewoners hebben er toegang toe. Amina maakte een geïmproviseerd balkon zodat ze kan uitkijken op de tuin.

J'aime bien le jardin du centre, même s'il est en partie occupé maintenant par les tentes. Et l'escalier qui descend vers le jardin, j'en ai fait en quelque sorte un petit balcon où nous passons parfois un peu de temps.

Amina, Palestina, familie, centrum C

In Jamil's verbeelding zouden de centra moeten afgebroken worden om plaats te maken voor de natuur. Hij wil liever dicht bij de natuur zijn.

Qu'est-ce que vous aimez dans le centre d'accueil ?

Qu'est-ce que je pourrais aimer ? La vue des arbres, le soleil, le ciel… J'aime la lune et parfois la lune vient aussi en journée ici.

Imaginez que vous êtes directeur du centre d'accueil, si vous aviez la possibilité de changer quelque chose dans le centre d'accueil, qu'est-ce que ce serait ?

J'enlèverais tout le centre. Je le remplacerais en plantant des fleurs et des arbres. Je vivrais avec les chats et les arbres.

Jamil, Syrië, alleenstaand, centrum D

Samengevat

Hierboven werd in detail ingegaan op het welbevinden van bewoners in vier collectieve opvangcentra. Welbevinden werd daarbij ruim gedefinieerd, met aandacht voor hoe bewoners zich voelen en hoe ze functioneren. Het totaalbeeld dat uit deze analyse voortspruit, is voor een deel van de bewoners eerder negatief. Er lijkt slechts één aspect van welbevinden unaniem positief ingevuld te worden, met name veiligheid. Bewoners beschouwen de opvangcentra als een veilige omgeving, waar ze niet hoeven te vrezen voor hun leven. In contrast met hun thuissituatie of vluchtroute geven de opvangcentra ten minste de zekerheid dat er in principe geen gevaar is. Deze basale geruststelling gaat echter gepaard met belangrijke tekortkomingen op alle andere dimensies van welbevinden. Deze perceptie is algemeen, al bestaan er gradatieverschillen volgens de individuele kenmerken van bewoners.

De categorieën van kwetsbare personen die in de wet opgenomen zijn, kampen in het algemeen in sterkere mate met problemen op het vlak van gezondheid en integriteit. Een belangrijke vaststelling is dat zij tevens meer problemen ervaren op het vlak van het functioneren. Ernstig zieke personen hebben bijvoorbeeld niet alleen nood aan meer aangepaste gezondheidszorg, maar botsten eveneens op obstakels die hun zelfstandigheid in het gedrang brengen. Zo zijn de mogelijkheden om te werken of zich te ontspannen ongelijk verdeeld. Dit is een zogenaamd 'Mattheus'-effect, waarbij de meest kwetsbare personen tevens het meest moeite ondervinden om hun situatie te verbeteren. In lijn met eerder onderzoek stellen we ook vast dat bepaalde factoren zoals laaggeletterdheid of een andere seksuele geaardheid, die niet opgenomen zijn in de wet, eveneens factoren zijn die het welbevinden negatief beïnvloeden. De impact van deze factoren lijkt te vertakken, van bijvoorbeeld de toegang tot gezondheidszorg tot het gevoel van toebehoren. Een laaggeletterde persoon zal bijvoorbeeld moeilijkheden ondervinden om een medische afspraak te maken, maar zal eveneens belemmeringen ondervinden om zelfstandig het centrum te verlaten om inkopen te gaan doen.

Ondanks de verschillen volgens individueel profiel, is de belangrijkste conclusie dat welbevinden voor de meerderheid van de bewoners eerder negatief wordt ingevuld. Bepaalde factoren, gaande van ziekte tot het behoren tot een minderheidsgroep, versterken een algemene negatieve inschatting van het welbevinden. Ook bewoners die niet tot de klassieke kwetsbare groepen behoren, ervaren belemmeringen om hun lichamelijke en mentale noden te bevredigen, beschikken over onvoldoende privacy, hebben geen zinvolle dagbesteding, voelen zich geïsoleerd, ontberen controle over het dagelijks leven, worden aangetast in hun sociale identiteit, komen moeilijk tot rust en worden niet gevraagd naar hun mening.

Personen wiens welbevinden dusdanig onder druk staat, bevinden zich aldus eerder in een kwetsbare situatie. Deze kwetsbaarheid lijkt vooral beïnvloed te worden door de institutionele condities van de opvang, maar interageert ook met de individuele kenmerken, waardoor individuele variatie optreedt. Deze conclusie dient in juist perspectief geplaatst te worden en mag er niet toe leiden om het gedrag van bewoners vervolgens tot passieve slachtoffers te herleiden. In de volgende sectie beschrijven we hoe bewoners verschillende gedragsstrategieën ontwikkelen om vervolgens met hun kwetsbare situatie om te gaan.

Hoofdstuk 4 - Dynamisch welbevinden

Welbevinden wordt beïnvloed, maar niet gedetermineerd, door de individuele kenmerken van bewoners en de institutionele opvangcondities. Bewoners ontwikkelen in hun dagelijks leven gedragspatronen om deze factoren onderling af te stemmen. Individuele en institutionele kenmerken maken bepaalde gedragingen meer of minder waarschijnlijk, maar het blijft aan de bewoner om te bepalen hoe gehandeld wordt. Uiteindelijk is het door een bepaald gedrag te ontwikkelen, dat het welbevinden van een persoon vorm krijgt. We kunnen vier verschillende gedragspatronen onderscheiden. Het gaat om (1) aanvaarding, (2) aanpassing, (3) terugtrekking, (4) tegenstand. Dit zijn ideaaltypes. In de praktijk lopen de gedragspatronen in elkaar over. Soms is het moeilijk om te bepalen tot waar aanvaarding loopt en waar aanpassing begint, of wanneer terugtrekking omslaat in tegenstand. Personen zijn ook niet noodzakelijk consistent in hun gedrag. Dit betekent dat bewoners bepaalde condities kunnen aanvaarden (bijvoorbeeld collectief eten), maar weigeren om zich neer te leggen bij andere condities (bijvoorbeeld de sanitaire situatie). Tevens kan gedrag doorheen de tijd wijzigen: condities die aanvankelijk niet aanvaard werden, kunnen op termijn gewoon worden, en omgekeerd. Hieronder lichten we toe hoe bewoners een bepaald gedragspatroon ontwikkelen Aan de hand van citaten wordt aangetoond dat er binnen elk gedragspatroon aanzienlijke variëteit schuilt.

4.1 Aanvaarding

Het eerste gedragspatroon is aanvaarding. Dit is één van de meest courante gedragspatronen, zowel bij bewoners die recent aangekomen zijn als bij bewoners die al geruime tijd in de opvang verblijven. Het is mogelijk om vijf verschillende overwegingen te identificeren die leiden tot aanvaarding.

Uit noodzaak

De eerste reden dat bewoners opteren om de opvangcondities te aanvaarden, komt voort uit de perceptie dat er voor hen geen alternatief bestaat en dat ze de situatie wel moeten aanvaarden. In de woorden van Omid moest hij de asielopvang wel accepteren, want anders stond hij op straat:

> *It was difficult for me. But above all things, I had to accept kind of environment and behaviours of persons. Because there was no other solution. It is like obligated for us. Otherwise we will have to spent all of our time outside the centre, be living in the street. So that is way we have to accept this thing. We are struggling all these tough situations, but one day we hope we will reach at our goal. That's what we are struggling for.*
>
> **Omid, Afghanistan, alleenstaand, centrum C**

Ook Marie-Lou uit Angola heeft zich neergelegd bij haar situatie. Als alleenstaande moeder is het voor haar niet makkelijk in het centrum. Ze heeft het bijvoorbeeld moeilijk om tegelijkertijd te koken en voor haar kinderen te zorgen. Toch is ze naar eigen zeggen niet ongelukkig omdat ze vrede genomen heeft met de opvangcondities. Ze stelt dat ze de realiteit aanvaardt zoals die is.

Vous aimez bien votre chambre, ici dans le centre ?

Bon, j'ai compris une chose dans la vie. Si je n'aime pas l'endroit où je suis, je n'ai pas d'autre option. Je vais souffrir. Alors, je me sens bien. J'ai une paix que le monde ne peut pas comprendre, il ne peut pas […], les gens ne peuvent pas comprendre, mais je me sens bien, je me sens bien. Même mon mari, ses amis ont dit : « vous êtes en centre, et vous avez ici une maison. » Non, je suis très […] j'étais […] Je n'avais pas la paix. Je peux manquer de nourriture, mais si j'ai la paix, je veux vivre. Je peux avoir beaucoup de nourriture mais, si je n'ai pas la paix, je vais laisser cette nourriture. Je ne vais pas beaucoup manger. C'est ça, la situation que j'ai rencontré. C'était un peu compliqué. (…) Parfois, je me sens seule et isolée, mais qu'est-ce que je peux y faire. J'ai accepté la réalité. Parce que je peux dire que je suis seule, je suis triste, cela ne va rien résoudre. Il faut terminer ma procédure ici et après je pars. C'est un peu compliqué mais c'est la vie.

Marie-Lou, Angola, alleenstaande moeder, centrum B

Marie-Lou aanvaardt haar situatie omdat ze anders gefrustreerd zou raken. Er zijn volgens haar maar weinig opties om de situatie te veranderen. Aldus normaliseert ze de situatie. In onderstaand citaat verwoordde Dechen uit Tibet dezelfde keuze erg treffend aan de hand van een metafoor. Voor haar maakt afwachten essentieel deel uit van aanvaarden. Ze haalde dit inzicht uit haar geloof, het boeddhisme.

Sometimes we feel sad, sometimes we feel homesick or all this problems that are naturally with us. But reading all the texts helps me much. In this textbook it is saying, every sacred things they have sadness, they have problems, but you need to come on with those old problems. Once you are born in this world, problems are there. And problems are like a wave of the water, if you throw one stone in the water, the water will go around. One wave, like this. So problems will always be there, so you need to keep calm, calm down and try to solve this problem. If that problem can be solved, than it is not a problem. If it couldn't be solved, then just wait till the problem can be solved.

Dechen, Tibet, alleenstaand, centrum B

In Dechen's beeldspraak is sprake van aanvaarding als men de perceptie heeft dat er niets aan de situatie veranderd kan worden. Ze lijkt te redeneren dat het beter is om te leren leven met de opvangcondities dan constant op zoek te gaan naar manieren om de impact van de situatie te veranderen. Concreet betekent dit bijvoorbeeld dat men de beperkte mobiliteitsopties van een centrum aanvaardt in plaats van er oplossingen voor te willen bedenken. Zo stelt Arghawan bijvoorbeeld:

Wat vind je eigenlijk van de afstand van mijn opvangcentrum ten opzichte van het stadje, vind je dat ver of vind je dat dichtbij?

Het is de realiteit, we kunnen niet zeggen dat we de stad gaan dichterbij trekken, of omgekeerd het centrum er naartoe trekken, zo is de realiteit nu eenmaal.

Arghawan, Afghanistan, alleenstaand, centrum A

Ali formuleert eenzelfde gedachte meer dramatisch:

No power, what can I do ? I have just to move on. What can I do ? I can kill myself ? Suicide is not possible !

Ali, Iran, alleenstaand, centrum A

Als tegengewicht voor het fatalisme blijken lachen en humor belangrijke tactieken om de huidige situatie te aanvaarden. De goedlachse Anastacia uit Oekraïne legt uit dat ze het gevoel heeft dat ze moet lachen om er niet onderdoor te gaan.

You said, that for you, sometimes it's very hard to live here? But still you're able to smile a lot.

I must smile, what do I have when I cry, what will help me? It does not save me when I cry. I'm like this, I must.

Where do you get your power from? Where does it come from, what's your secret?

I don't have a secret, I must. I must be friendly.

Anastacia, Oekraïne, alleenstaand, centrum A

Uit normbesef

Sommige bewoners aanvaarden de situatie uit normbesef omdat ze denken dat dit van hen verwacht wordt. Wasif formuleert dit in algemene zin en ziet zichzelf en zijn gezin als voorbeeldige burgers die, ongeacht waar ze wonen, de wet naleven. Momuni en Alain geven hem hierin gelijk.

We like to abide by the law, we like to follow the rule because we have a proverb in Arabic 'don't sleep between graves and you would not see nightmares'.

Wasif, Syrië, familie, centrum B

Les règles ? C'est tout à fait normal, quand il y a une sociéte, il faut des règles. Je ne trouve pas cela anormal, on s'y tient petit à petit, il suffit juste ne pas les violer, c'est normal.

Moumini, Guinee, alleenstaand, centrum D

C'est tout à fait normal. Sachez que dès qu'on est dans un centre, il faut suivre le règlement, c'est tout.

Alain, Burundi, alleenstaand, centrum D

Dit plichtsbewustzijn betekent ook dat bewoners zich aan de regels houden, ook al zijn ze het er persoonlijk mee oneens, zoals Hani.

Dans les règles mises en place, y en a-t-il certaines qui vous dérangent?

Peut-être bien... Mais cela ne veut pas dire que la règle ne soit pas juste.

Hani, Syrië, familie, centrum C

Bij sommige bewoners komt het plichtsbewustzijn voort uit een specifieke appreciatie voor de opvang die hen aangeboden wordt. Michel verbleef vroeger bij zijn familie, maar de situatie werd onhoudbaar en hij werd opgevangen in een opvangcentrum. Hoewel zijn vroegere wooncondities beter waren, is hij dankbaar voor het onderdak dat hij gekregen heeft en wil hij de situatie aanvaarden zoals die is.

We have to follow the rules of Fedasil. We don't have another option. I wish it's just for a moment, maybe some other time things change.

Michel, Congo, alleenstaand, centrum B

Het is merkwaardig dat personen die de opvangcondities aanvaarden uit normbesef aangeven dat ze niet echt een keuze hebben. Ze hebben het gevoel dat aanvaarden de logische weg is. Dit is bijvoorbeeld het geval bij Fahim uit Syrië. Hij spreekt alleen Arabisch waardoor hij zich maar moeilijk kan uitdrukken. Vanuit het centrum kreeg hij te horen dat hij Nederlands moet leren. In plaats van bijvoorbeeld te vragen naar tolken, vindt hij het zijn plicht om te doen wat men hem vraagt.

Previously you mentioned that you took Dutch classes. Why did you take Dutch classes ?

It is necessary to learn the language, it is very necessary. To manage, to speak to people. This is the normal thing and I found it obligatory. It is not my choice.

Fahim, Syrië, familie, centrum B

Evenzeer vinden personen die uit normbesef handelen dat er voor hun specifieke situatie geen uitzonderingen zouden gemaakt mogen worden. Mo uit Palestina vindt dat het systeem regels heeft die voor iedereen gelden. Volgens hem is het niet omdat hij slecht te been is en een zware medische problematiek heeft, dat het personeel van het centrum hem uitzonderlijk zou moeten behandelen. Hij verteert het eten van het restaurant moeilijk, waardoor hij lichamelijk verzwakt, maar toch weigert hij erover te praten met zijn assistent. Ook Bibek uit Nepal vindt niet dat het centrum de openingsuren van het restaurant aan zijn voorkeur moet aanpassen. Hij vindt dat het zijn eigen verantwoordelijkheid is om zich te schikken naar de regels van het centrum en hij wil geen uitzonderingsbehandeling.

Is the staff easy to approach for you?

Here each individual would get their assistant and this supervisor assistant would be in contact with us and I have been assigned my assistant. What I would think on this front … I appreciate that there are assistants that are limited by the system, so I would not ask for things that they would not be able to do because of the confines of their system. So, for example, even for the food, I have never mentioned the food issue to my assistant because I appreciate that … This is the system and this is how it goes … I'm not going to complain because it exists this way, because it is the system. (…) According to my understanding, there is a system here, and this system is closed. It is closed in the sense that it is not that flexible. Since it is the case, they can do nothing about it. I understand that. The system is very limited. You may say that we are like the sheep on the field. We say a proverb in Arabic that "if you want to be happy, you have to ask for things that are achievable.

Mo, Palestina, alleenstaand, centrum A

In case if I miss the breakfast, that's not the fault of the restaurant, people who works in the restaurant. That's my own fault. So if I miss the breakfast, they are not obliged to give me more food after the regular time of breakfast, so I rather wait till 12 o'clock. And when it's 12 o'clock, I eat a lot. Usually I eat once, that one time food is enough for me.

Bibek, Nepal, alleenstaand, centrum D

Uit nederigheid
Er is onder bewoners ook aanvaarding uit nederigheid.

Le monde va comme ça... Parce que tu ne peux pas changer le monde, c'est le monde qui te change toi. Je connais cette vérité.

Imad, Marokko, alleenstaand, centrum D

Verzoekers vinden dat ze niet veel te eisen hebben omdat ze ongevraagd gebruik maken van de Belgische opvangvoorzieningen. In onderstaande citaten geven Sami en Philip allebei aan dat hun verwachtingen ten aanzien van de opvangcondities laag zijn. Ze beschouwen zichzelf als 'gewone mensen' die niet veel nodig hebben. Dit komt tot uitdrukking in hun appreciatie van hun kamer. Beiden vinden de kamer zo slecht nog niet en stellen dat het minder goed had kunnen zijn.

How do you like your room?

It's good. It's beautiful. There is space. Not that much, but for this phase and then we would get… We are like other people, I'm not looking for the Sheraton. We are like other people.

Sami, Palestina, familie, centrum A

Et comment vous appréciez cette chambre ?

Ca va parce que c'est l'une des plus grandes chambres qu'il y ait dans le centre. L'une des plus grandes chambres. Donc. Le bloc ici c'est le bloc des familles. En fait, on est dans le bloc de comme on est une famille voilà. Comme on le dit, c'est un centre de réfugiés ce n'est pas une maison personnelle voilà. On n'a pas de trop à exiger. On trouve que ça va encore.

Philip, Angola, familie, centrum A

Eenzelfde redenering vinden we terug bij Ali, Sami, Henri en Imad als het over het eten in het centrum gaat. In de formulering van Ali is het duidelijk dat het eten van het restaurant niet naar zijn smaak is, maar hij wil niet ondankbaar overkomen. Vandaar dat hij alles aanvaardt wat hem wordt voorgeschoteld. Opnieuw vindt ook hij dat er geen uitzonderingen gemaakt zouden moeten worden voor hem. Hij erkent de diversiteit van het centrum en ziet zijn eigen belangen en voorkeuren als ondergeschikt aan het functioneren van de opvang van iedereen. In deze lijn vindt Sami dat personen die klagen over het restaurant ondankbaar en arrogant zijn. Henri aanvaardt zijn lot en zegt dat hij geen keuze heeft. Volgens Imad is de echte vluchteling blij met bescherming en maakt het niet uit wat hij te eten krijgt voorgeschoteld.

How do you like the food in the kitchen, in the restaurant?

The food is good… Don't complain about something free. I can do complains about hygienic things because it's humanity and it's human rights. But when you are eating the food here, it's as to fit you. If you are not enjoying, do something for yourself. It's not fair to complain about food here. Because there are African people, Indians, Asians, Mideast people,… How do you want to satisfy all of them, all together? They do good. They are good.

Ali, Iran, alleenstaand, centrum A

There are some arrogant people who say 'ooh we are bored of this food' and I'm telling them 'Tomorrow when you go on your own and you leave the camp, you would appreciate all the good that they gave you.'. There was this cheese I was dreaming of before, La Vache qui rit. We haven't seen that before in Lebanon. In Spain as well. There is no such treatment, I assure you. I wished to eat fish or chicken then and we would spent eating lentils all the time. I didn't have enough money. As much as I'm eating fish and chicken, I have feathers in my stomach.

Sami, Palestina, familie, centrum A

On mange. Ça va, ça va. On ne force pas le destin. Quand tu as eu quelque part, tout ce que tu vois, tu t'habitues. Tu vois, souvent, les Arabes, ils viennent à la cafet, et puis ils jettent. Ils se fâchent là. Là hier, j'étais là, on ne sait pas manger ensemble, ils ont un comportement … Là, nourriture, on s'adapte, c'est tout. Il y a 650 personnes, on ne peut pas choisir. Nous sommes nombreux, non, on mange.

Henri, Kameroen, alleenstaand, centrum D

La nourriture au centre est très mauvaise. Mais moi, je ne peux pas parler de la nourriture parce que je ne suis pas venu en Belgique pour la nourriture. Le vrai réfugié, il ne pense pas à ce qu'il va manger, où dormir ou à l'argent de poche; il pense à la protection, au suivi parce qu'il a peur du retour, du pays d'où il vient. Un deuxième signe du vrai réfugié : si tu lui donnes du pain, il te dit merci. Parce que la personne elle n'est pas venue pour les choses matérielles mais pour la protection.

Imad, Marokko, alleenstaand, centrum D

Sommige bewoners staan stil bij de kostprijs van de opvang. Ze voelen zich nederig en dankbaar waardoor ze de opvangcondities aanvaarden. Rifat bijvoorbeeld is ontevreden over de vergoeding van de gemeenschapsdiensten. Toch aanvaardt hij de situatie omdat hij verder denkt dan zijn eigen inkomen en reflecteert over de totale kostprijs voor Fedasil:

I used to work here in the centrum. I mean 7 euro is not enough to get it, so, yeah… but still, I mean, a lot of people complain about 7 euros, but they have to calculate everything. It is not 1 centre, it is not 1 person, it's multiple people. People in here are like, they have to pay high taxes, they have to pay a lot of money to live. I mean, I don't know a lot about Belgium, I don't a lot about geography, what they import what they export, and how do we get money from, but what I know is, people here pay a lot of taxes for the government to work, right. This is a lot of money, 7 euros is a lot of money. It's not a lot for 1 person, but if you calculate it it's a lot of money for the government, there's a lot of refugees.

Rifat, Irak, alleenstaand, centrum B

Uit relativering

Een andere reden om de opvangcondities te aanvaarden, vertrekt vanuit een vergelijking van de huidige situatie met de situatie voor en tijdens de vlucht. Bewoners verlagen hun levensstandaard en verwachtingen omdat ze gevaar ontvlucht zijn.

Moreover, as you know life between Afghanistan and Belgium, there is a huge difference. Life in Afghanistan is pretty difficult. There is a conflict but there, life in Belgium is pretty comfortable. You do not have to worry about your life.

Tahmina, Afghanistan, alleenstaande moeder, centrum D

Ici dans le centre, je n'ai vraiment rien à reprocher. Dès le premier jour, j'ai été bien accueilli et maintenant, je m'y sens à l'aise. Je n'ai vraiment pas de remarques... par rapport à là d'où je viens en Grèce, dans un camp à Lesbos.

Christelle, DRCongo, alleenstaande moeder, centrum C

First of all, it is not our own property where we should have a personal or private space and it is much, much, much better compared to the situation we faced on the way as well to the situation we had back home. At least we have a shelter, a space to sleep. So, I'm happy with it.

Ejaz, Afghanistan, alleenstaand, centrum D

Hierbij wordt welbevinden soms tot veiligheid verengd en worden alle andere dimensies als bijkomstig beschouwd. Voor Laura uit Mexico naar België kwam, had ze verwacht dat de opvang erg minimaal zou zijn. Ze had gehoopt op een veilige situatie, maar verwachtte niet dat er in de ruime zin voor haar gezorgd zou worden.

Mais par rapport à l'aide, je me suis sentie très heureuse car, en premier, je ne pensais pas qu'ils allaient me donner un endroit pour vivre avec mes enfants. Donc, lorsqu'ils m'ont dit qu'ils allaient me donner un endroit pour dormir, je m'attendais à voir une grande salle avec beaucoup de personnes, de tous les types, sur le sol, comme dans mon pays. Parce que c'est comme ça dans mon pays. Tous allongés, des gens de différents cercles, de différentes familles. Je ne m'attendais pas à recevoir à manger, à ce qu'il y ait un accompagnement médical, à ce qu'il y ait des vêtements. Nous sommes arrivés sans vêtements. A ce qu'on me donne un kit pour nettoyer mon logement, ni des choses personnelles. Lorsqu'ils m'ont donné un logement pour mes enfants… Il était sans chaise, et les murs étaient sales, mais pour moi toute seule, bien, j'ai remercié, beaucoup, Fedasil et Dieu. J'ai pleuré d'émotion, …

Laura, Mexico, alleenstaande moeder, centrum D

Bewoners herleiden hun aanwezigheid op Belgisch grondgebied tot het vragen om internationale bescherming voor hun onveilige situatie, niets meer. In de woorden van Jean-Philippe en Ali:

En fait, tout ce que j'avais en tête, c'était ma sécurité en fait. Là où j'étais en insécurité, la sécurité c'est tout ce que je recherche en fait. Je ne dis cela est bon ou pas bon, non non… Ici c'est mieux que là où je vivais avant. Parce que là-bas, comme je n'ai pas de parents, si tu as un problème, t'es perdu en fait. Ici au moins, si je suis malade, je demande des médicaments, on m'en donne.

Jean-Philippe, Guinee, alleenstaand, centrum B

The most of the reasons we are here is about to be safe and alive. We are not talking about why we are not in good situations because we didn't immigrate. Like here, we came here and ask help because we are in danger. And because of that, we cannot complaint about the environment here. It's better than we had before. I know it's not nice, there are sometimes places better than here, maybe.

Ali, Iran, alleenstaande, centrum A

Bij sommige bewoners doen de opvangcondities er helemaal niet toe. Ze relativeren elke opvangsituatie zolang hun veiligheid gegarandeerd wordt en ze niet terug naar hun land van herkomst moeten.

You know, since I'm here in Belgium I've got a peace of mind. So any place you are going to send me, it will be well. So I'm willing to do that. If you say 'no, we need to move you to the social house', it's good. If I stay, it's good. You see, as long as everything is good. As long as I'm protected, it's good.

Michel, DRCongo, alleenstaand, centrum B

Uit hoop

Wat ook helpt bij het aanvaarden van de situatie, is om de opvang als een tijdelijke fase te benaderen. Ondanks het gebrek aan duidelijke timing over het verblijf in het centrum, aanvaarden bewoners de situatie door te beklemtonen dat het van voorbijgaande aard is.

When I see myself at that position, I will feel confident and the rest of my life will be better. Therefore my hope to start a normal life out of this center will be my strength for all challenges that I may have ahead of me.

Arsema, Eritrea, alleenstaande moeder, centrum C

Meerdere bewoners verwijzen naar de opvang als een tijdelijke fase in de 'ladder van het leven', zoals Fahim het formuleerde. Op die manier rationaliseren ze de opvang binnen een lange termijnperspectief:

Is the room big enough for the five of you because it is not like you are sharing a room with small children?

It is not enough for five, no no, but we have no choice, and it is a phase that we should be patient to pass. This is life. When you climb on a ladder, you climb step by step, and you don't get up at once? This is the ladder of life.

Fahim, Syrië, familie, centrum B

I have a rule in life that when you get satisfied with little, the more you get later on. I will have to accept that we rise, that we go up the ladder step by step. It's over, this is my country.

Sami, Palestina, familie, centrum A

Vous préféreriez que ce soit en ville plutôt qu'à la campagne ? Pourquoi exactement ?

On se sent un peu isolé. Mais, ce n'est pas vraiment nécessaire. Parce que c'est un centre d'accueil. Si un jour, tu peux avoir tes papiers, tu seras obligé de sortir du centre, tu ne peux pas rester éternellement dans le centre. J'ai déjà entendu beaucoup de gens qui ont leurs papiers, c'est le centre qui propose de chercher l'endroit là où tu peux aller. Et si j'ai mes papiers, je peux aller même à Bruxelles, à Namur, à Charleroi… Je vais me sentir à l'aise. Mais, pour le moment, nous sommes ici et on n'a pas le choix.

Teresa, Angola, alleenstaande moeder, centrum D

Uit gewenning
Na verloop van tijd wordt de situatie in de opvang voor sommige bewoners ook genormaliseerd. Er kan gewenning aan de opvangcondities optreden. De initiële schok die vele bewoners hebben bij aankomst kan langzamerhand op de achtergrond verdwijnen tijdens de opvangperiode. Dit was bijvoorbeeld het geval bij Anna en Ahmed.

La première semaine, c'était un peu difficile, mais avec le temps on s'est habitué. Et maintenant, quand je sors, j'ai envie de retourner au centre, parce que je me sens chez moi ici. Et même pour plus tard, si j'ai mes papiers, j'ai envie de rester à Florennes.

Anna, Armenië, familie, centrum D

Au début, nous étions choqués, nous n'avions pas l'habitude de cette vie, mais après c'était mieux, car nous avons trouvé ici un bon accueil.

Ahmed, Mauritanië, familie, centrum D

Het is belangrijk te erkennen dat gewenning geen automatisch patroon is dat bij iedereen plaatsvindt. Er zijn net zozeer bewoners voor wie mettertijd bepaalde aspecten van de opvang als abnormaal beschouwd worden en bij wie aldus geen aanvaarding optreedt.

4.2 Terugtrekking

Een tweede gedragspatroon bestaat erin dat men zich terugtrekt uit onvrede met de opvangcondities. In plaats van zich te verzetten tegen de institutionele condities, laat men hen veeleer terzijde. Terugtrekking is eveneens een gedrag dat vaak vastgesteld wordt, zowel wanneer nieuwe bewoners aankomen als wanneer personen al langere termijn in een collectief centrum verblijven. Drie varianten werden onderscheiden in het onderzoek.

Vermijden
Een eerste vorm van terugtrekking bestaat erin zich af te schermen voor de als negatief ervaren aspecten van de opvangcondities. Toen we Malek uit Syrië spraken, verbleef hij reeds 17 maanden in hetzelfde collectieve opvangcentrum. Hij aanvaardde niet dat andere Syriërs vaak maar kort moesten blijven, terwijl hij er bijna anderhalf jaar zat. Aanvankelijk maakte hij af en toe kennissen en vrienden, maar hij besloot om hiermee te stoppen omdat het hem te veel pijn deed als zij doorverhuizen naar de individuele opvang en hij alleen achterbleef.

Every two months I would get to know a Palestinian or Syrian person in the same room. Then he would leave me to the 'social', and I would stay on my own. This made me insane, so I started to talk with myself. I took eventually a room by myself so whoever comes or leaves, it will not affect, haha.

Malek, Syrië, alleenstaand, centrum A

Ook Adnan en Imad vermijden alle mogelijke contact met anderen en sluiten zich op in de kamer:

Vous connaissez beaucoup de gens au sein du centre ?

Oui bien sûr... mais maintenant je ne sors plus beaucoup de la chambre. Même les responsables demandent pourquoi je ne sors plus... Parce que j'en suis arrivé à détester le centre, à penser beaucoup."

Adnan, Palestina, alleenstaande vader, centrum C

Tout le temps, je reste dans ma chambre. Je la quitte pour chercher ma nourriture puis j'y retourne. Pourquoi ? Pour éviter les problèmes avec les gens, voilà.

Imad, Marokko, alleenstaand, centrum D

Sociale isolatie is een patroon dat wel vaker vastgesteld werd bij bewoners. Terwijl Malek, Adnan en Imad zich terugtrekken op hun kamer, zijn er echter ook bewoners die net het tegenovergestelde doen en amper tijd doorbrengen in het opvangcentrum. Rifat uit Irak isoleert zich bijvoorbeeld van zijn medebewoners door tijd door te brengen op school en op andere plaatsen buiten het opvangcentrum:

I am isolating myself away from the place, that's the thing. I am getting more into school so I spend my time in school, recently, and I went to apply at interim offices to try and get a job, just basically to isolate myself away from the place because, you see a lot of kind people here. You see good people and bad people but you try not to communicate with them as much as possible because you don't know which one is who, which one is who, so…

Rifat, Irak, alleenstaand, centrum B

Op haar beurt vermijdt de Surinaamse transgender-persoon medebewoners door er een ander levensritme op na te houden. Ze draaide dag- en nachtritme grotendeels om zodat ze minder geconfronteerd werd met de andere bewoners.

Zou je voor mij zo eens een standaard dag kunnen beschrijven? In zoverre dat dat kan. Wat doe je 's morgens, wat doe je 's middags, wat doe je 's avonds?

Ik ben een late slaper, dus tegen 3u30, of soms zelfs later dan dat, ga ik slapen en soms slaap ik tot 13u of 15u, denk ik, en dan is het opstaan, even in de kamer 'stayen', even naar beneden om een sigaretje te roken, naar boven gaan, in de kamer 'stayen', muziek luisteren, baden of douchen, misschien even naar de winkel, sigaretten halen of even iets om te eten, een brood misschien dat ik nog nodig heb, even daar rondlopen, of zitten in het park en dan teruglopen, en dan ben ik terug in de kamer tot ik zeg, het is misschien 24u, dan ga ik naar de chill-area tot 3u of 3u30, naar de kamer en dan slapen.

Ansha, Suriname, alleenstaand, centrum A

Bewoners schermen zich ook af door te bewaken wat men van zichzelf prijsgeeft. Ze nemen een andere rol aan in de collectieve delen van het centrum dan in de private ruimte van de kamer. Mariam legt uit hoe ze twee gezichten heeft:

I'm every day like this, I always laugh with people. I cry and I cry all my tears in the room. And I go outside, 'oh no I'm now smiling'. They would open the door after I was crying and I would wipe my tears and say 'no, no it's good now' and I'm smiling.

Mariam, Eritrea, alleenstaand, centrum A

Verdringing
Een tweede variant van terugtrekking bestaat erin dat de negatieve effecten van de opvangcondities verdrongen worden. Bewoners besluiten bijvoorbeeld om niet te focussen op bepaalde obstakels die ze ervaren in hun dagelijks leven. In plaats van de opvangcondities te normaliseren, zoals het geval zou zijn bij aanvaarding, besluiten bewoners louter om het voorwerp van hun frustratie naast zich neer te leggen.

Beydaan uit Somalië bijvoorbeeld heeft een heel slechte mondhygiëne waardoor hij in principe een volledig nieuw gebit zou nodig hebben. Tevens is zijn bril sterk verouderd. De medische dienst van het opvangcentrum kan hem niet adequaat helpen. Het bezoek bij de oogarts duurt lang en er is geen budget voor stifttanden of een volledig nieuw gebit. Beydaan geeft aan dat hij van zijn ogen en tanden hinder ondervindt. In plaats van de confrontatie aan te gaan of de situatie te aanvaarden, verdringt hij zijn problemen.

> *Those are my two problems: my teeth and my glasses. If only people would help me, because it is urgent for me. This board for number, for visit, I don't see. If I would do it like this, I would not see. Because I don't see anyone helping and I am tired. And then, what I do, is I stay silent. Because there is nothing else to do.*
>
> **Beydaan, Somalië, alleenstaand, centrum B**

Dezelfde gedachte wordt treffend door Ansha geformuleerd:

> *Ik ben de persoon die stil gaat zijn, ik ga hier niets zeggen, ik denk whatever, ik doe mijn ding en ik ga weg.*
>
> **Ansha, Suriname, alleenstaand, centrum A**

Ook Farid vermijdt liever confrontaties en verdringt slechte gebeurtenissen. Toen hij een verwittiging kreeg van het centrum omwille van zijn gedrag, maar daar niet mee eens was, besloot hij er zich bij neer te leggen. Hij deed dit in het belang van zijn kinderen omdat hij vreesde dat ze het slachtoffer zouden worden als het tot een openlijke confrontatie kwam.

> *Tu sais pourquoi j'ai signé l'avertissement, c'est à cause de mes enfants. Je n'ai rien fait, mais on m'a dit de signer l'avertissement, je n'ai rien fait mais j'ai quand même signé.*
>
> **Farid, Algerije, familie, centrum D**

Verstrooiing
Verstrooiing zoeken is een derde gebruikelijke manier om niet te hoeven stilstaan bij de opvangcondities. Eerder kwam al aan bod dat één van de motivaties om gemeenschapsdiensten te verrichten erin bestaat dat men dan tijdelijk niet hoeft na te denken. Tevens werd er al op gewezen dat bewoners hun toevlucht zoeken tot slapen of rusten om de tijd te vullen. Aanvullend vormen het bekijken van gedownloade series en surfen op het internet manieren om de gedachten te verzetten. Bewoners zouden liever interessante zinvolle activiteiten of betaalde tewerkstelling hebben, maar zolang ze de indruk hebben dat dit niet mogelijk is, keren ze zich in zichzelf.

> *Whenever I feel I became free in my time and so involved in my history, my thought, I would choose to go on, change the thoughts, listen to music just to help me forget.*
>
> **Yousef, Palestina, alleenstaand, centrum A**

Andere bewoners houden van wandelen als een manier om zich terug te trekken uit het centrum. Dit vormt hun manier om aan de collectiviteit te ontsnappen. Meestal kuieren bewoners overdag, maar Mariam uit Eritrea verlaat 's nachts het centrum. Omdat andere bewoners dan slapen, probeert ze sociale controle te vermijden:

And between then, the dinner and going to your room? You're outside or you're spending your time with other Eritreans? In the evening?

I walk around, usually I don't sleep until 3 or 4 am. I remember, I think about my family, my mother. And I will download a movie and watch it. And then I will walk outside and go.

Go where?

I go to the stop and go back.

Which stop?

The highway.

And it's really 4 am?

Yes. All Eritreans will be sleeping and there's no one to speak to. So I don't want people to see me inside the camp and think 'she's insane', so I walk out.

Mariam, Eritrea, alleenstaand, centrum A

Er zijn ook bewoners die toegeven dat ze hun heil zoeken in drugs en rustgevende middelen. Op het moment dat we Sadi uit Afghanistan interviewden, had hij net zijn erkenning gekregen. Hierdoor viel een enorm gewicht van zijn schouders. Voordien had hij veel stress en gebruikte hij geregeld drugs om zich terug te trekken.

Dus sinds je de erkenning hebt gekregen, is er iets veranderd.

Zes maanden geleden was ik een andere Sadi. Nu is het helemaal anders. Veel stress en niet kunnen slapen, er was altijd veel druk. Nu is het minder problemen.

En wat deed je dan als je stress had ? Hoe ging je daar mee om ?

Soms hasj roken en soms een wandeling maken, muziek luisteren, hele nachten wakker.

Sadi, Afghanistan, alleenstaand, centrum B

4.3 Aanpassing

De voorgaande gedragspatronen hebben als gemeenschappelijk kenmerk dat bewoners zich neerleggen bij hun opvangsituatie, zowel als die positief of negatief ingeschat wordt. Een minderheid van de bewoners vertoont een ondernemender gedrag waarbij ze hun normale gedrag wijzigen zodat de impact van de opvangcondities verandert. Bewoners die zich aanpassen, tonen begrip voor de opvangsituatie, maar trachten er innovatief mee om te springen. Bewoners die tegenstand vertonen, kiezen daarentegen voor een strategie van verzet. Hieronder onderscheiden we drie varianten van aanpassing

Investeren
Er zijn bewoners die van hun kamer een thuis proberen maken door creatief met de bestaande opvangcondities om te gaan. Ze investeren tijd en middelen om de opvangplaats te personaliseren en toe te eigenen. Een goed voorbeeld is de kamerinrichting van Philip en zijn gezin uit Angola.

Inrichten in functie van privacy

Het gezin van Philip heeft een eigen kamer in het centrum. Samen met zijn vrouw en twee kinderen verblijft hij in de centrale vleugel. De meerderheid van de kamers zijn er voor alleenstaande mannen, maar zij zitten in de gang van de maatschappelijk werkers waar ook enkele familiekamers zijn. In hun gang staan er vaak mannen te wachten die een afspraak hebben met een maatschappelijk werker. In het verleden konden zij binnenkijken in de kamer van Philip als hij de deur opende. Hierdoor werd de intimiteit van zijn gezin verstoord. Philip vond hiervoor een oplossing. Hij verplaatste de kasten in zijn kamer zodanig dat de blik van iemand die binnenkijkt meteen op de kastdeur valt. Met een gekocht gordijntje opgespannen tussen de kasten creëerde hij een bijkomende afscherming. Philip's herinrichting zorgde voor minder functionele ruimte in de kleine kamer, doordat hij enkele vierkante meters opofferde voor een zelfgecreëerd gangetje. Tezelfdertijd won hij aan privacy.

Veldnotitie onderzoeker

Het voorbeeld van Philip illustreert hoe bewoners op een positieve manier de impact van de collectieve opvangcondities kunnen veranderen. Inrichting van de kamer is een vorm van toe-eigening die een gevoel van thuis creëert. Het hoeft niet altijd om ingrijpende veranderingen te gaan. De echtgenote van Adil uit Palestina hing bijvoorbeeld een paaskrans aan de kamerdeur als verfraaiing en als manier om in een Ccristelijke cultuur te tonen dat ze de religieuze feesten kent.

I saw there were flowers on your door?

Yeah…That… My wife made them. Because she wants to make the room more beautiful. She buys everything and makes flowers in the room, candles and something like that… to make the atmosphere more beautiful.

Adil, Palestina, familie, centrum A

Dergelijke praktijken vereisen meer inspanningen van bewoners dan de situatie aanvaarden zoals die is, maar ze geven ook een gevoel van controle en zelfverwezenlijking. Eerder werd het voorbeeld aangehaald van Malek uit Syrië die met zijn eigen spaargeld planten voor het centrum kocht. Hij besloot om op eigen initiatief de opvangcondities te verbeteren.

Een ander voorbeeld bestaat erin maximaal gebruik te maken van de tijd in een opvangcentrum. Zoals reeds eerder aangeven, hebben bewoners heel wat vrije tijd. Sommige bewoners gebruiken deze tijd om te werken en een beetje spaargeld op te bouwen. Anderen investeren eerder in zichzelf en versterken hun eigen competenties, bijvoorbeeld door taallessen te volgen of een vorming. Omid was één van de weinige verzoekers die we interviewden die van de tijd in de opvang gebruik maakte om zijn academische studies verder te zetten.

When I arrived in Belgium and showed my documents, my diplomas, I was given the chance to choose either to make masters in Economics or to study another department. I studies in English. I said that I want to do Nursing, back to my dream. Thanks to the university that it has accredited all my study credentials.

Omid, Afghanistan, alleenstaand, centrum C

Optimaliseren
Een tweede vorm van aanpassing bestaat erin het beste te maken van wat men heeft. Het komt erop aan dat bewoners nadenken over hoe ze de opvangcondities maximaal kunnen benutten. Een goed voorbeeld hiervan is de manier waarop bewoners eten uit het restaurant weten te combineren met zelf gekochte en gekookte voeding. Optimaliseren komt ook tot uitdrukking in het bewust omgaan met het zakgeld. Fahim uit Syrië aanvaardt bijvoorbeeld dat het centrum slechts een beperkt budget geeft, maar doet er alles aan om door bewust te winkelen zo veel mogelijk eten te kopen dat aan zijn verwachtingen voldoet.

Do you often go outside the centre?

I do my shopping in Antwerpen

To shop in Antwerp?

I see some things that are cheaper there, so I buy. Sometimes the money is not enough, so you have to save up and organise things. So at the end of the week, we will reach 155 euros.

And how do you manage? How do you cope with that budget? Because you say you have to budget?

The thing is that some things are cheap and some things are expensive, so you would alternate between them, and you would design your life in this way. So on one day you would cook a dish that is really very cheap and the other day you would cook a dish that is rich in expensive ingredients because otherwise you cannot manage because no one can jump the ladder at once.

Fahim, Syrië, familie, centrum B

Organiseren
Een derde vorm van aanpassing is sociaal. Ze bestaat erin samen te werken tussen bewoners om tegemoet te komen aan opvangnoden. Een goed voorbeeld is de samenwerking tussen ouders om kinderen naar school te brengen. Ouders willen doorgaans niet liever dan hun kinderen naar school brengen, maar de praktische omstandigheden laten dit niet toe. Voor de alleenstaande moeder Anastacia brengt deze vorm van samenwerking een verlichting van de druk die op haar schouders rust:

I can imagine it is hard being a single mother with two children?

Yeah, no but this school, my son is apart and he goes alone. My daughter, tomorrow we go from school, we eat, we go for ballet, after I go for my school. So tomorrow I have a hard day. But it's good, we change with my neighbour, her daughter goes to the same school and this week, because I work in the morning, she goes in the morning and I go in the afternoon. I take her child. Yeah, it's good. We made this deal, we used this two years.

Anastacia, Oekraïne, alleenstaande moeder, centrum A

Zoals reeds uitvoerig besproken werd, is het niet eenvoudig om in de opvang tot sociale organisatie te komen. Bewoners hebben hun eigen bezorgdheden en een reeks drempels, zoals onderling wantrouwen en het gebrek aan een communicatietaal, smoren samenwerking in de kiem. Toch bestaat er onder sommige bewoners een gevoel van gemeenschappelijke solidariteit:

C'est tranquille, en sachant qu'on est là ensemble, nous sommes appelés à rester ensemble. Parce qu'on est dans la même structure, ce que je me dis, c'est qu'il faut rester ensemble, fort […] *On a pas discuté de règles entre nous, mais quand tu as besoin de quelque chose, tu viens et je te le donne. C'est tout..*

Moumini, Guinee, alleenstaand, centrum D

4.4 Tegenstand

Het laatste gedragspatroon is tegenstand. Dit is het tegenovergestelde van aanvaarding omdat bewoners de opvangcondities negatief evalueren en er zich ook actief tegen verzetten. Net zoals aanpassingsgedrag is ook tegenstand in mindere mate aanwezig onder bewoners. Er kan een onderscheid gemaakt worden tussen twee vormen van tegenstand, namelijk tegenstand die zich richt op de opvangstructuur en tegenstand die zich naar binnen keert.

Tegen de opvangstructuur

Bewoners hebben weinig fora om zich tegen de condities in de opvangcentra uit te spreken. Opvallend was dat een deel van de bewoners de interviews gebruikte om te klagen over het dagelijks leven in de centra. Zo stelde Ali:

> *I'm sorry telling you. It's not insulting. I'm sorry to say that. But what is the point of your organisation ? They made Fedasil ten years ago… to say OK, we can. Many polite people here… we want to do the rules, we want make here places where people can be happy there. Sometimes I think I don't tease to be a normal guy. Because I have no bathroom, no toilets, I have no bed, at least comfortable… We have something… Again, nobody… doesn't come…*
>
> **Ali, Iran, alleenstaand, centrum A**

Ook Farid, een bewoner die ontevreden was over een procedure voor een disciplinaire transfer, gebruikte de context van het interview om te klagen over zijn sociaal assistent:

> *J'ai eu des problèmes avec un assistant, j'ai dû écrire une lettre d'excuse, mais je refuse de le faire parce que je ne suis pas d'accord. Et pour cela je vais être de nouveau transféré à un autre centre […] Je ne trouve personne ici pour m'écouter.*
>
> **Farid, Algerije, familie, centrum D**

Eén van de door bewoners gebruikte argumenten tegen de opvang in de collectieve centra is dat het bewoners niet als volwaardige mensen erkent en dus hun rechten schendt. De opvang wordt aldus geabnormaliseerd:

> *This law is not humane. This country is the country of human rights, but where are the human rights ? We heard about people who stayed here for five years, they would die in the centre. It should be a fixed period and then they go out.*
>
> **Wasif, Syrië, familie, centrum B**

De verantwoordelijkheidsrelatie wordt daarbij omgedraaid: in plaats van te focussen op bewoners en hun verantwoordelijkheid om de regels van het centrum te volgen, is het de verantwoordelijkheid van de medewerkers van de opvangcentra om te zorgen voor de bewoners:

> *Because really we are not zombies or animals. We came here to get help and I would assume that they should help us.*
>
> **Yousef, Palestina, alleenstaand, centrum A**

Buiten de context van de interviews, gedurende de participerende observaties, werd tegenstand relatief gezien weinig aangetroffen in de centra. Dit wil niet zeggen dat er geen verzet is: er zijn verhitte discussies, er zijn

confrontaties en er is geweld. Echter, in vergelijking met de andere gedragspatronen, gaat het om een minderheid van de bewoners die op dergelijke manier omgaat met de opvangcondities.

Een zeldzame gebeurtenis van tegenstand was de zogenaamde 'stakingsactie', waar reeds eerder bij de bespreking van de dimensie van zelfstandigheid naar verwezen werd. Gedurende twee dagen weigerde een deel van de bewoners in centrum C om gemeenschapsdiensten te verrichten. Ze deden dit uit onvrede met het lage tarief voor hun geleverde diensten. Aangezien voor heel wat belangrijke functies in het centrum (zoals het onderhoud of de keuken) de medewerking van de bewoners cruciaal is, kunnen de gevolgen van dergelijke actie snel dramatisch worden. Stakende bewoners treffen daarbij echter ook zichzelf, waardoor het moeilijk is om stakingen lang aan te houden. Bovendien kunnen stakingen ook verdeeldheid onder bewoners uitlokken, tussen voor- en tegenstanders van de actie. In het centrum waarvan sprake was er een groep bewoners die de staking niet onderschreef omdat ze er een ander gedragspatroon op nahield. Zo was Rosa van mening dat ze de situatie in de opvang moet aanvaarden, uit nederigheid en uit normbesef, in plaats van er zich tegen te verzetten.

In El Salvador zijn we werkende mensen. We doen het, en het maakt niet uit wat het is, we doen het. Op dat moment bleek dat de zwarte vrouwen aan het staken waren. Ze zeiden me: je gaat toch niet werken? En ik: ja, ik ga werken. Ik ga de regels van hier volgen, niet degene die jullie me vertellen. Dus... ze intimideerden me om niet te gaan. Meer dan alles, blijven ze naar mij komen zodat ik zou toegeven. Ik gaf niet toe/Ik was er niet mee eens, om dezelfde reden, dat ik begon te denken dat ik hier iets kom vragen, een toevluchtsoord, asiel. Ik ben niet gekomen om mensen te verplichten om dit te doen voor mij. Daarom voor die gunst, blijf ik in mijn land en stel ik bloot wat er gebeurd is bij naar hier te komen. Dus tot vandaag intimideren ze me nog en alles, maar ik luister naar mezelf. Ik ben een persoon die werkt, ik werk.

Rosa, El Salvador, alleenstaande moeder, centrum C

Tegen zichzelf

Uit verzet tegen de opvangcondities kunnen bewoners ook zelfdestructief gedrag ontwikkelen. Tijdens het onderzoek kwam een bewoner die net een negatieve beslissing gekregen had naar één van de onderzoekers. Hij toonde zijn onderarm, die gehavend was door automutilatie, en gaf aan na te denken om zelfmoord te plegen. Deze meest radicale vorm van gedrag kan beschouwd worden als een ultieme vorm van verzet van bewoners. De bewoner in kwestie was zeker niet de enige die zelfmoord overwoog. Ook Avan speelde in het verleden reeds met de gedachte om zichzelf van het leven te beroven, maar hij deed het niet omwille van de verantwoordelijkheid ten aanzien van zijn familie.

Nous sommes arrivés en Belgique en 2015 et nous sommes passés par différents centres. Nous avons même été en Allemagne où nous sommes restés 9 mois, puis nous avons dû revenir en Belgique. Et puis, nous sommes restés à la rue 6 mois, sans centre d'accueil. Juste à la rue. Puis nous avons été en France durant 9 mois, puis la Belgique nous a dit de revenir […] Mon fils. Si je ne l'avais pas… je penserais peut-être à me suicider. Mais je ne peux pas, mon fils doit avoir sa maman quelle que soit l'issue de la procédure, positive ou négative.

Avan, Irak, familie, centrum C

Vanzelfsprekend is het van belang om niet elke vorm van automutilatie te interpreteren als een loutere reactie op de opvangcondities. Het is een complex fenomeen, dat echter in relatie staat tot het dagelijks leven van de bewoners. Er zijn ook minder ernstige vormen van verzet tegen zichzelf. Sommige bewoners verliezen zichzelf (bijvoorbeeld in drank of drugs) en verliezen de zorg voor zichzelf. Mohammed uit Palestina verliest zichzelf bijvoorbeeld in het roken als een manier om met het verlies van zijn echtgenote, dochter en zoon om te gaan.

Before I all time for my daughter here, and my wife and my son, another 2 daughters and my wife, all time problem. Now I think here for me and [my daughter] and my wife. I want to see one picture for me before I come here. Look, before one month. [showing picture of himself to interviewee]. I changed, I didn't smoke. In Belgium, I smoke. (…) But all time I cry for [my daughter], I cry. I'm not young. You understand what I mean. For man, for man who cry, it's problem.

Mohammed, Palestina, alleenstaande vader, centrum C

4.5 Samengevat: welbevinden beschermen

Hoe een bewoner het dagelijks leven ervaart in een opvangcentrum hangt sterk af van het gedragspatroon dat hij of zij ontwikkelt. We stellen vast dat de meeste bewoners die wij interviewden ervoor kiezen om de situatie te aanvaarden of zich terug te trekken. Slechts bij een minderheid van de bewoners stellen we meer actieve strategieën vast, waarbij bewoners zich aanpassen of weerstand bieden. In het algemeen zijn het bewoners die al langer dan gemiddeld in de opvang verblijven die meer actie ondernemen. Het gebeurt eerder zelden dat een nieuwkomer meteen zijn gedrag weet aan te passen of zich begint te verzetten. De belangrijkste dynamiek in gedragspatronen speelt zich aldus af tussen aanvaarding en terugtrekking. Zo zijn er bewoners voor wie negatieve condities doorheen de tijd als normaal worden beschouwd, waardoor ze van terugtrekking naar aanvaarding evolueren. Andersom zijn er evenzeer bewoners voor wie de opvangcondities doorheen de tijd niet meer aanvaard worden en die gefrustreerd raken.

We gaan ervan uit dat bewoners de verschillende gedragspatronen ontwikkelen om hun eigen welbevinden en dat van hun gezinsleden in zekere mate te beschermen. Als een bepaald gedrag tot een verbetering van het welbevinden leidt, dan kunnen we het als veerkrachtig omschrijven. De onmogelijkheid om het welbevinden te beschermen, kenmerkt kwetsbaarheid. Zo bekeken kan elk van de gedragspatronen veerkrachtig of kwetsbaar zijn. Het zou fout zijn om bepaalde gedragingen als intrinsiek veerkrachtig of kwetsbaar te omschrijven. Een bewoner die zich terugtrekt uit het sociale leven, zal zich misschien minder geborgen voelen, maar kan dit compenseren door meer te investeren in ontspanning of meer controle te bekomen over het dagelijks leven. Zijn welbevinden zal dus verbeteren. Evenzeer kan terugtrekking leiden tot isolement, de ontwikkeling van psychische klachten en een gebrekkig toebehoren, met een achteruitgang van welbevinden als gevolg. Dit betekent dat het steeds van belang is om te evalueren hoe een bepaald gedrag het welbevinden beïnvloedt. Bewoners navigeren tussen verschillende gedragingen om hun welbevinden te sturen. Hun keuzes worden gemaakt binnen een context die ze niet zelf controleren. Overgaan tot actie, zowel via aanpassing als tegenstand, kan bijvoorbeeld veel inspanningen vereisen. Dit is waarschijnlijk één van de redenen waarom de meeste bewoners besluiten de situatie te aanvaarden, dan wel zich terug te trekken.

Conclusie - Fragiliteit in de opvang

De Belgische Opvangwet bepaalt dat verzoekers om internationale bescherming gedurende hun procedure een menswaardig leven moeten kunnen leiden. Dit vereist, onder meer, dat de opvang afgestemd is op de specifieke noden van bewoners. Om deze doelstelling te realiseren, is het van belang om een goed begrip te ontwikkelen van hoe verzoekers hun dagelijks leven in de opvang ervaren. Dit rapport vormt het eerste deel van een tweedelige studie, uitgevoerd door de Dienst Studie en Beleid, over het welbevinden van begunstigden van de opvang. Het doel van deze studie is het inzicht te vergroten in de huidige beleving van de opvang, met als doel concrete voorstellen te formuleren voor een toekomstige verbetering.

In dit rapport werd in eerste instantie het conceptueel kader van de studie geschetst, met een inbedding binnen de bestaande wetenschappelijke literatuur. Het centrale concept is welbevinden. Het verwijst naar hoe bewoners zich voelen en functioneren in de opvang. Om te begrijpen hoe welbevinden tot stand komt, werd uit de wetenschappelijke literatuur een heuristisch schema gedistilleerd. De veronderstelling is dat welbevinden beïnvloed wordt door de interactie tussen individuele kenmerken van bewoners en de institutionele kenmerken van de opvangcondities. Het gaat hier om een relatie van beïnvloeding in plaats van determinatie. Bewoners beschikken steeds over de mogelijkheid om individuele en institutionele kenmerken op elkaar af te stemmen via hun gedrag. Bewoners ontwikkelen gedragspatronen die pogen om het welbevinden te beschermen.

In tweede instantie besprak dit rapport de methodologie van de studie. Het onderzoeksontwerp bestaat uit twee fases. De eerste fase focust op collectieve centra in Vlaanderen en Wallonië (geselecteerd op basis van grootte en toegang tot voorzieningen). De tweede fase zal op individuele opvang focussen. In elke fase wordt doelbewust gestreefd naar een zo groot mogelijke diversiteit onder bewoners in termen van individuele kenmerken. Data wordt verzameld aan de hand van diepte-interviews en etnografische observatie.

De bedoeling van dit rapport is het inzicht te vergroten in wat welbevinden voor bewoners betekent in collectieve centra. Op basis van de wetenschappelijke literatuur werd welbevinden geoperationaliseerd aan de hand van tien dimensies: met name (1) veiligheid, (2) gezondheid, (3) integriteit, (4) zingeving, (5) geborgenheid, (6) zelfstandigheid, (7) toebehoren, (8) ontspanning, (9) inspraak en (10) natuur. Deze dimensies vormden het vertrekpunt voor de dataverzameling. De bedoeling bestond erin te bepalen wat deze dimensies voor verzoekers in de opvang betekenden en of ze positief of negatief ingevuld werden. Tevens tracht dit rapport concreet gestalte te geven aan de vier verschillende gedragspatronen die afgeleid werden uit de literatuur, met name (1) aanvaarding, (2) aanpassing, (3) terugtrekking, (4) tegenstand.

In het kort stelt deze studie vast dat een belangrijk deel van de bewoners hun welbevinden in de collectieve opvang overwegend negatief inschatten. Slechts een kleine minderheid van de bewoners is over het algemeen positief over het dagelijks leven in de opvang. Hoewel de opvang een veilige omgeving weet aan te bieden, voldoet het niet aan een omvattende invulling van welbevinden gebaseerd op een ruim begrip van menselijke waardigheid. Bijna alle bewoners ervaren belemmeringen om hun lichamelijke en mentale noden te bevredigen, beschikken over onvoldoende privacy, hebben geen zinvolle dagbesteding, voelen zich geïsoleerd, ontberen controle over het dagelijks leven, worden aangetast in hun sociale identiteit, komen moeilijk tot rust, en hun mening wordt niet gevraagd. Individuele verschillen tussen bewoners kunnen het negatief gevoel en het beperkte functioneren versterken, maar de institutionele condities hebben duidelijk een overwicht in het verklaren van het negatief welbevinden. Om hun welbevinden zo goed als mogelijk te beschermen, aanvaarden de meeste bewoners hun situatie of ze trekken zich terug. Slechts een kleine minderheid past het gedrag aan of biedt weerstand aan de institutionele condities. De inspanningen die vereist zijn om in te gaan tegen de opvangcondities wegen vaak niet op tegen de verwachte verbetering van het welbevinden.

In hun uiteenlopende gedragspatronen trachten bewoners de situatie waarin zij opgevangen worden te balanceren en te rijmen met hun individuele kenmerken. Ze doen dit bijvoorbeeld door de situatie te aanvaarden en te anticiperen op een toekomst na de opvang, of ze besluiten om de situatie te verdringen en vergeten. In de veelheid aan gedragingen toont zich duidelijk actorschap van bewoners, die niet zomaar passieve personen zijn. In tegendeel, ze mediëren actief tussen hun individuele kenmerken en de institutionele condities om hun eigen welbevinden te beschermen. Wanneer deze evenwichtsoefening positief is, spreken we over ‘veerkracht’. Als de oefening negatieve gevolgen heeft, spreken we over ‘kwetsbaarheid’. In deze studie willen we de notie van ‘fragiliteit’ voorbehouden om deze evenwichtsoefening als zodanig te

beschrijven. De onderzoeksresultaten tonen aan dat iedere bewoner zich in een situatie van fragiliteit bevindt. Voor sommige bewoners is het moeilijker om in balans te blijven dan voor anderen omdat hun individuele kenmerken het moeilijker maken om veerkrachtig te handelen.

De vaststelling dat alle bewoners ondanks hun verschillen hun welbevinden in mindere of meerdere mate negatief inschatten, wijst erop dat collectieve opvangstructuren een moeilijke opvangomgeving bieden. In het tweede rapport van de studie, waar bewoners uit de individuele opvang aan het woord komen, zal verder onderzocht worden of het welbevinden daar beter is. Er kan verwacht worden dat bepaalde dimensies van welbevinden, in het bijzonder de gezondheid, integriteit, zelfstandigheid en inspraak, meer positief geëvalueerd zullen worden door bewoners van individuele opvangstructuren. Wat de andere institutionele dimensies betreft, stelt de studie vast :

- De **opvangcapaciteit** van een opvangcentrum heeft in de beleving van verzoekers geen eenduidige invloed. Bewoners ervaren dat het eerder de densiteit van de bewoners is in relatie tot de architectuur van het centrum in plaats van het objectieve aantal verzoekers dat van belang is. Een centrum waar bewoners meer geconcentreerd samenleven, kan het gevoel van onderlinge betrokkenheid verhogen, maar heeft voor de rest weinig concrete gevolgen voor het welbevinden.

- De objectieve **locatie** van het centrum heeft geen eenduidige relatie tot het welbevinden. In plaats van afstand zijn mobiliteitsopties eerder een bepalende factor. Centra die afgelegen liggen, maar goed ontsloten zijn via het openbaar vervoer, hebben voor sommige bewoners een makkelijkere bereikbaarheid dan centra die in afstand dichtbij liggen, maar waar verplaatsingen bijvoorbeeld te voet moeten gebeuren. Vooral op het vlak van zingeving, zelfstandigheid en toebehoren speelt mobiliteit een belangrijke rol.

- De **dienstverlening** door de medewerkers van de opvangcentra verloopt op een respectvolle en kwaliteitsvolle manier, die echter tevens botst op allerlei grenzen. Onderbemanning en overbevraging kunnen leiden tot oppervlakkige en praktische relaties in plaats van de uitbouw van diepgaande gepersonaliseerde vertrouwensbanden. Dit heeft vooral een effect op de zingeving, geborgenheid en zelfstandigheid van bewoners.

Hoe moeilijk of makkelijk een persoon kan omgaan met de institutionele condities wordt bepaald door individuele factoren. Uit de studie komt duidelijk naar voor dat er tussen bewoners meer verschillen dan gelijkenissen zijn. Dé begunstigde van de opvang is een artificiële categorie waar geen duidelijk profiel op geplakt kan worden. Bewoners verschillen in leeftijd, in gender, in nationaliteit, enzovoort. Sommigen verblijven al enkele jaren in de opvang, terwijl anderen net aangekomen zijn. Er zijn personen met een uitgebreid sociaal netwerk en er zijn bewoners die niemand kennen in België noch in het centrum. De verschillen tussen bewoners kunnen op individueel niveau met de term ‘superdiversiteit’ omschreven worden. Hiermee wordt bedoeld dat er ook tussen personen die bepaalde kenmerken delen, belangrijke verschillen overblijven. Personen mogen aldus niet herleid worden tot één van hun kenmerken. Elke persoon is een complexe en unieke combinatie van verschillende kenmerken. Als we de kenmerken afzonderlijk bekijken, dan vallen er enkele mechanismen op die het welbevinden beïnvloeden.

- De **persoonlijke eigenschappen en noden** van bewoners hebben de belangrijkste invloed op het welbevinden. Een belangrijke factor is de leeftijd van bewoners. De meerderheid van de bewoners zit in een actieve levensfase en wil het leven uitbouwen, wat binnen de context van een collectief opvangcentrum bemoeilijkt wordt. Fysiek zijn veel bewoners gezond, maar voor zij diegenen die medische hulp nodig hebben, staat het welbevinden extra onder druk. Ook langs de breuklijnen van gender en geaardheid worden verschillen vastgesteld, vooral in termen van integriteit. De financiële draagkracht van bewoners is een tot dusver onderschatte factor. Sommige bewoners hebben toegang tot (beperkte) eigen middelen, waarmee ze de impact van het leven in collectiviteit kunnen verminderen, bijvoorbeeld door eigen voeding te kopen of door ontspanning te betalen.

- Voor iedere bewoner zijn er individuele **contextgebonden risico’s en kansen.** Een belangrijke factor is de duurtijd in de opvang, die voor bewoners onderling sterk verschilt. Naarmate de opvangtermijn toeneemt, komt er meer druk op het welbevinden te staan. Bewoners benadrukken dat het gebrek aan duidelijkheid over de termijn van de opvang misschien nog belangrijker is dan de duur op zich. Bepaalde rechten, zoals het recht op tewerkstelling, zijn gebonden aan de stand van de asielprocedure en de verblijfstermijn in België. Deze voorwaardelijkheid en precariteit wordt door bewoners als negatief ervaren. Bewoners stellen zich vragen bij de transfers tussen

opvangstructuren, vooral bij bepaalde nationaliteitsgroepen die eerder naar de individuele opvang mogen. Dit wordt ervaren als discriminatie en beïnvloedt het welbevinden negatief.

- Het **sociaal netwerk** rondom een persoon kan een belangrijke mediërende rol spelen. De aanwezigheid van familieleden heeft de grootste impact doordat men bij elkaar steun en verankering vindt, al zet de opvangsituatie ook druk op intra-familiale relaties, met veranderende partner-, ouder- en kinderrollen tot gevolg. De setting van een collectief opvangcentrum en het gedwongen samenleven zijn geen ideale voedingsbodem voor nauwe vriendschappen. Bewonerscontacten zijn eerder oppervlakkig van aard en hebben daardoor een beperkte instrumentele en emotionele meerwaarde. Contacten met personen buiten het centrum kunnen erg waardevol zijn, maar komen zelden zonder hulp van centrumpersoneel of externe organisaties tot stand.

Tijdens de analyse van de interviews vielen twee duidelijke patronen op te midden de diversiteit aan bewoners. Een eerste patroon had te maken met het **gezinstype**. Collectieve centra bieden opvang aan zowel alleenstaanden als gezinnen met kinderen. Er zijn ook koppels zonder kinderen, maar die vormen een minderheid. Het onderzoek toont aan dat er een systematisch verschil bestaat tussen het welbevinden van alleenstaanden en het welbevinden van ouders met kinderen. Hoewel er verschillen bestaan tussen alleenstaanden of tussen families, zorgt het gezinstype voor bepaalde structurele gelijkenissen.

- Bij **families** staan de zorgende taken centraal in het dagelijks leven. Kinderen geven zin en oriëntatie aan het leven, maar vereisen tezelfdertijd ook heel veel aandacht. Het leven van families wordt sterk gestructureerd door het ritme van de school en het ritme van de opvoeding. In een collectieve setting, ervaren ouders dat ze hun ouderrol niet volledig kunnen opnemen doordat ze bijvoorbeeld een beperkte zelfstandigheid hebben. De infrastructuur van bepaalde collectieve voorzieningen zoals het sanitair is blijkbaar onvoldoende ingericht in functie van kinderen en zorgt voor ongeruste ouders.

- Bij **alleenstaanden** is het dagelijks leven veel minder gestructureerd en ingericht, waardoor een groter gevoel van gebrek aan zingeving ontstaat. Alleenstaanden hebben geen duidelijke rol doordat ze maar beperkt deel uitmaken van de maatschappij en geen familiale verplichtingen in België hebben. Er dreigt bij hen een veel groter gevoel van vereenzaming en isolement door de beperkte geborgenheid in afwezigheid van familie of nauwe vrienden.

Een tweede patroon dat uit de analyse naar voor komt, is het belang van **taal**. Een grote meerderheid van de bewoners wordt geconfronteerd met een structurele taalkloof. Dit wil zeggen dat zij geen gedeelde taal hebben om met het personeel van het opvangcentrum te communiceren. In uitzonderlijke gevallen kunnen bewoners zelfs met geen enkele medebewoner praten. Taal vormt een structurele drempel die transversaal alle dimensies van welbevinden doorkruist. Een taalkloof zorgt er bijvoorbeeld voor dat bewoners bij een incident moeilijk hulp kunnen inroepen, belemmert het doorgeven van medische communicatie of maakt dat personen uitgesloten zijn van bepaalde ontspanningsmogelijkheden of moeilijk hun mening kunnen geven over de opvang.

De afsluitende vraag stelt zich hoe fragiliteit door Fedasil kan aangepakt en verminderd worden. Tijdens de interviews legden we aan bewoners de vraag voor hoe zij zelf de opvang zouden veranderen als zij het voor het zeggen hadden. In onderstaand citaat van Nadir uit Afghanistan antwoordt hij dat de opvang in het centrum positieve discriminatie moet toelaten om beter af te stemmen op de noden van bijzonder kwetsbare personen:

Als laatste afsluitende vraag, het staat misschien wat ver van jullie bed, maar mochten jullie zelf directeur en directrice zijn van dit centrum, wat zouden jullie aan dit centrum zeker veranderen en wat zouden jullie aan dit centrum zeker behouden?

Wij zouden dan de werking aanpassen aan de behoeften van de mensen. Mensen die meer behoeften hebben aan iets zouden we soepeler mee omgaan dan mensen die meer zelfstandig kunnen leven. Ook meer middelen geven voor diegenen die meer middelen nodig hebben, zoals wij met de zieke kinderen. Een voorbeeld van in de wasserij, het waskot, moet ik lang aanschuiven met de zieke kinderen. In principe, diegene die voorrang heeft op haar zou wel moeten kunnen wachten want het is een alleenstaande gezonde man. Terwijl ik twee zieke kinderen heb en niet daar 1,5uur kan aanschuiven. Een ander voorbeeld is in een ziekenhuis of in de wachtkamer bij de dokter, een gezonde man kan toch wel een kwartier of een halfuur langer blijven (wachten). Wij zouden de voorrang moeten krijgen, dat is een voordeel voor iedereen want als wij langer blijven wachten in de wachtkamer van de dokter dan gaan onze zonen ook constant de andere mensen lastigvallen, door te praten, door te krijsen, door te gillen, constant eigenlijk lastig te vallen. Dus dat wij gewoon rapper binnengelaten worden zodat andere mensen ook gerust zijn en dat wij ook sneller geholpen worden. Dus dat zijn dingen die we zouden aanpassen aan het regelement, voor de zieke kinderen.

Nadir, Afghanistan, familie, centrum A

Specifieke aandacht en flexibiliteit voor personen wiens welbevinden in het gedrang komt, lijkt een goede strategie. Echter, de onderzoeksresultaten tonen aan dat dit gepaard zou moeten gaan met een verhoging van het welbevinden voor iedereen. Aangezien welbevinden een dynamische toestand is die doorheen de tijd evolueert en het tevens erg moeilijk is om af te lijnen wie meer of minder kwetsbaar is, lijkt het nodig om de opvangcondities voor iedereen te verbeteren. De verschillende dimensies van welbevinden kunnen een kapstok bieden om stapsgewijze verbeteringen aan te brengen die de opvang kunnen verbeteren en fragiliteit verminderen. Om dergelijke algemene verbetering te realiseren, lijkt het belangrijk om werk te maken van de fundamentele uitdaging van de taalkloof. Bovendien is ook belangrijk om rekening te houden met de specifieke realiteit van verschillende gezinstypes, die een ander type omkadering vereisen.

Bibliografie

Adviescommissie voor vreemdelingenzaken (2013). Verloren tijd. Advies over dagbesteding in de opvang voor vreemdelingen. Den Haag.

Aigner, Anita. (2018). Housing Entry Pathways of Refugees in Vienna, A City of Social Housing. Housing Studies.

Alatartseva, Elena en Galina Barysheva (2014). Well-being : subjective and objective aspects. Procedia – Social and Behavioral Sciences 166, 36-42.
Alwang, Jeffrey; Siegel, Paul and Steen Jorgensen (2001). Vulnerability: A view from different disciplines. The World Bank: Social Protection Unit.

Arikoglu, F. (2010). Vrouwen en Collectieve Opvang bij Asiel en Migratie. Naar een Gendergevoelig Opvangbeleid. Brussel: Nederlandstalige Vrouwenraad.

Augé, Marc. (2009). Non-places. An introduction to super-modernity. Verso: London.

Bakker, Linda; Cheung, Sin Yi and Jenny Phillimore. (2016). The Asylum-Integration Paradox: Comparing Asylum Support Systems and refugee Integration in The Netherlands and the UK. *International Migration* 54(4), 118-132.

Beeckmans, Luce and Ella Vanden Houte. (2019). Asielarchitectuur als politiek instrument. Sampol 2, 69-75.

Bloch, Alice. (2004). Survey Research with Refugees. A Methodological Perspective. *Policy Studies*, 25(2), 139-151.

Blommaert, Jan. (2001). Investigating Narrative Inequality: African Asylum Seekers' Stories in Belgium. *Discourse & Society* 12(4), 413-449.

Blommaert, Jan; Dewilde, Anke; Stuyck, Karen; Peleman, Katleen and Henk Meert. (2003). Space, Experience and Authority. Exploring Attitudes Towards Refugee Centers in Belgium. Journal of Language and Politics 2(2), 311-331.

Caestecker, Frank and Ilse Derluyn. (2017). *De Ervaringen van Hervestigde Vluchtelingen in België.* Myria: Brussel.

Campesi, Giuseppe. (2015). Humanitarian Confinement: an Ethnography of Reception Centres for Asylum seekers at Europe's Southern Border. International Journal of Migration and Border Studies 1(4), 398-418.

Carswell, K., Blackburn, P. & Barker, C. (2011). The relationship between trauma, post-migration problems and the psychological well-being of refugees and asylum seekers. International Journal of Social Psychiatry 57 (2), 107-119.

Chase, Elaine. (2013). Security and Subjective Wellbeing: The Experiences of Unaccompanied Young People Seeking Asylum in the UK. *Sociology of Health and Illness* 35(6), 858-872.

Conlon, Deidre. (2010). A Fractured Mosaic: Encounters with the Everyday amongst Refugee and Asylum Seeker Women. Population, Space and Place 17(6), 714-726.

Conlon, Deirdre. (2011). Waiting: Feminist Perspectives on the Spacings/Timings of Migrant (Im)obility. *Gender, Place and Culture* 18(3), 353-360.

Dahlvik, Julia. (2017). Asylum as Construction Work: Theorizing Administrative Practices. *Migration Studies* 5(3), 369-388.

Darling, J. (2009). Becoming Bare Life: Asylum, Hospitality, and the Politics of Encampment. Environment and Planning D: Society and Space 27(4), 649-665.

Darling, Jonathan. (2011). Domopolitics, Governmentality and the Regulation of Asylum Accommodation. *Political Geography* 30, 263-271.

Darling, Jonathan. (2016). Privatising Asylum: Neoliberalisation, Depoliticisation and the Governance of Forced Migration. *Transactions of the Institute of British Geographers* 41(3), 230-243.

De Haas, H. (2010). Migration and Development: A Theoretical Perspective. *International Migration Review* 44(1), 227-264.

De Haene, Lucia; Grietens, Hans and Katrien Verschueren. (2010). Holding Harm: Narrative Methods in Mental Health Research on Refugee Trauma. *Qualitative Health Research* 20(12), 1164-1676.

Derluyn, Ilse. (2018). A Critical Analysis of the Creation of Separated Care Structures for Unaccompanied Refugee Minors. *Children and Youth Services Review* (in print).

De Vroome, Thomas, Van Tubergen, Frank. (2010). The Employment Experience of Refugees in the Netherlands. International Migration Review, 44 (2), 376-403.

Diken, Bulent. (2004). From Refugee Camps to Gated Communities: Biopolitics and the End of the City. Citizenship Studies 8(1), 83-106.

Dodge, R., Daly, A., Huyton, J., Sanders, L. (2012). The challenge of defining wellbeing. International Journal of Wellbeing, 2(3), 222-235.

Dupont, Hans J.B.H.M.; Kaplan, Charles ; Verbraeck, Hans T. ; Braam Richard V. ; Van de Wijngaart Govert F. (2005). Killing Time: Drug and Alcohol Problems Among Asylum Seekers in The Netherlands. International Journal of Drug Policy 1, 27-36.

Eastmond, Marita. (2007). Stories as Lived Experience: Narratives in Forced Migration Research. *Journal of Refugee Studies* 20(2), 249-264.

Fazel, M.; Reed, R.V.; Panter-Brick, C.; Stein, A. (2012). Mental health of displaced and refugee children resettled in high-income countries: risk and protective factors. Lancet 379: p266-282.

Findley, Allan. (2005) Editorial: Vulnerable Spatialities. *Population, Space and Place* 11(6), 429-439.

Fontanari, Elena. (2015). Confined to the Threshold: The Experiences of Asylum Seekers in Germany. *City* 19(5), 714-726.

Fox O'Mahony, Lorna and James A. Sweeney. (2010). The Exclusion of (Failed) Asylum Seekers from Housing and Home: Towards an Oppositional Discourse. Journal of Law and Society 37(2), 285-314.

Ghorashi, Halleh. (2007). Giving Silence a Chance: The Importance of Life Stories for Research on Refugees. *Journal of Refugee Studies* 21(1), 117-132.

Gill, Nick. (2010). New state-theoretic approaches to asylum and refugee geographies. *Progress in Human Geography* 34(5), 626-645.

Gill, Nick and Anthony Good. (2019). Asylum Determination in Europe. Ethnographic Experiences. Palgrave Macmillan: Cham.

Glorius, Birget en Jeroen, Doomernik. (2016). Refugee Migration and Local Demarcations: New Insight into European Localities. Journal of Refugee Studies 29(4), 429-439.

Groeninck, Mieke, Meurs, Patrick, Geldof, Dirk, Wiewauters, Claire, Van Acker, Kaat, De Boe, Ward en Kathleen Emmery (2019). Veerkracht in beweging: Dynamieken van vluchtelingengezinnen versterken. Garant: Antwerpen-Appeldoorn.

Guhan, Rebecca and Helen Liebling-Kalifani. (2011). The Experiences of Staff Working With Refugees and Asylum Seekers in the United Kingdom: A Grounded Theory Exploration. *Journal of Immigrant & Refugee Studies* 9(3), 205-228.

Hainmueller, J., Hangartner, D., Lawrence, D. (2016). When lives are put on hold: Lengthy asylum processes decrease employment among refugees. *Science Advances* 2(8).

Haselbacher, Miriam and Sieglinde Rosenberger. (2018). Protest Against the Reception of Asylum Seekers in Austria. In: Rosenberger, Sieglinde; Verena, Stern and Nina Merhaut. (eds). Protest Movements in Asylum and Deportation. Springer: Cham.

Hatzidimitriadou, E. (2010). Migration and ageing: settlement experiences and emerging care needs of older refugees in developed countries. Hellenic Journal of Psychology, 7 (1), 1-20.

Hauge, Lappegard Ashild; Stoa, Eli and Karine Denizou. (2017). Framing Outsidedness – Aspects of Housing Quality in Decentralized Reception Centres for Asylum Seekers in Norway. Housing, Theory and Society 34(1), 1-20.

Hendriks, Martijn (2015). The Happiness of International Migrants: A Review of Research Findings. Migration Studies 3(3):343-369

Huppert, Felicia en Timothy So (2013). Flourishing Across Europe: Application of a New Conceptual Framework for Defining Well-being. Social Indicators Research 110, 837-861

Huppert, Felicia (2014) The State of Wellbeing Science. Concepts, Measures, Interventions, and Policies. In: Interventions and Policies to enhance well-being : a complete reference guide, volume IV.

Heller, P. (2009). Challenges facing LGBT Asylum-seekers: the role of social work in correcting oppressive immigration processes. *Journal of Gay and Lesbian Social Services* 21, 294-308.

Hogan, Joseph and Eduardo Maradola. (2005). Towards and Interdisciplinary Conceptualisation of Vulnerability. *Population, Space and Place* 11(6), 455-471.

Horst, C., Grabska, K. (2015). Flight and exile: Uncertainty induced in the context of conflict-induced displacement. *Social Analysis* 59 (1), 1-18.

Hugman, Richard; Bartolomei, Linda and Eileen Pittaway. (2011). Human Agency and the Meaning of Informed Consent: Reflections on Research with Refugees. *Journal of Refugee Studies* 24(4), 655-671.

Hugman, Richard; Pittaway, Eileen; and Linda Bartolomei. (2011). When 'Do No Harm' Is Not Enough: The Ethics of Research with Refugees and Other Vulnerable Groups. *British Journal of Social Work* 41, 1271-1287.

Hunt, Lisa. (2008). Woman Asylum Seekers and Refugees: Opportunities, Constraints and the Role of Agency. *Social Policy & Society* 7(3), 281-292.

Hutchinson, M., Dorsett, P. (2012). What does the literature say about resilience in refugee people? Implications for practice. *Journal of Social Inclusion* 3(2)

Huysmans, Jef. (2000). The European Union and the Securitization of Migration. *Journal of Common Market Studies* 38 (5) 751-777.

Hynes, P. (2011). The dispersal and social exclusion of asylum seekers: between liminality and belonging. Bristol: Policy Press.

Ingvarsson, Lilja; Egilson, Snaefridur Thora and Unnur Dis Skaptadottir. (2016). “I want a normal life like everyone else”: Daily Life of Asylum Seekers in Iceland. *Scandinavian Journal of Occupational Therapy,* 1-9.

Kreichauf, René. (2018). From Forced Migration to Forced Arrival: the Campization of Refugee Accommodation in European Cities. *Comparative Migration Studies* (6)7, 1-22.

Laban, C., Gernaat, H., Komproe, I., Schreuders, B., & Jong, J. de (2004). The impact of a long asylum procedure on quality of life, disability and physical health in Iraqi asylum seekers in the Netherlands. *The Journal of Nervous and Mental Disease*, 192 (12), p. 843-851.

Lamkaddem, M.; Essink-Bot, M.; Dévillé, W.; Gerritsen, A. ; Stronks, K. (2015). Health changes of refugees from Afghanistan, Iran and Somalia: the role of residence status and experienced living difficulties in the resettlement process. European Journal of Public Health, 25 (6), 917-922.

Larruina, Robert and Halleh Ghorashi. (2016). The Normality and Materiality of the Dominant Discourse: Voluntary Work Inside a Dutch Asylum Seeker Center. *Journal of Immigrant & Refugee Studies* 14(2), 220-237.

Lenette, Caroline; Brough, Mark and Leonie Cox. (2013). Everyday Resilience: Narratives of Single Refugee Women with Children. *Qualitative Social Work* 12(5), 637-653.

Lietaert, Ine, Eric Broekaert, and Ilse Derluyn. 2015. “The Lived Experiences of Migrants in Detention.” *Population, Space and Place* 21 (6): 568–579.

Lietaert, Ine; Behrendt, Malte; Uzureau, Océane; Adeyinka, Sarah; Rota, Marina; Verhaeghe, Floor and Ilse Derluyn. (2019). The Development of an Analytical Framework to Compare Reception Structures for Unaccompanied Refugee Minors in Europe. *European Journal of Social Work* (in press).

Mackenzie, Catriciona; McDowell Christopher and Eileen Pittaway. (2007). Beyond ‘Do No Harm’: The Challenge of Constructing Ethical Relationships in Refugee Research. *Journal of Refugee Studies* 20(2), 299-319.

Maryns, Katrijn. (2017). The Use of English as Ad Hoc Institutional Standard in the Belgian Asylum Interview. *Applied Linguistics* (38), 5, 737-758.

Mayblin, Lucy. (2014). Asylum, Welfare and Work: Reflections on Research in Asylum and Refugee Studies. *International Journal of Sociology and Social Policy* 34(5/6), 375-391.

Myrberg, Gunnar. (2017). Local Challenges and National Concerns : Municipal Level Responses to National Refugee Settlement Policies in Denmark and Sweden. *International Review of Administrative Sciences* 83(2), 322-339.

Nielsen, S.; Norredam, M.; Christiansen, K.; Obel, C.; Hilden, J.; Krasnik, A. (2008). Mental Health among Children Seeking Asylum in Denmark – The Effect of Length of Stay and Number of Relocations: A Cross-sectional Study. BMC Public Health (8): 293.

Netto, Gina. (2011). Strangers in the City: Addressing Challenges to the Protection, Housing and Settlement of Refugees. *International Journal of Housing Policy* 11(3), 285-303.

Nussbaum, Martha C. (2011). Creating Capabilities: The Human Development Approach. Cambridge: The Belknap Press of Harvard University Press.

Ortega-Alcázar, Illiana and Isabel Dyck. (2012). Migrant Narratives of Health and Well-being: Challenging ‘Othering’ Processes Trough Photo-Elicitation Interviews. *Critical Social Policy* 32(1), 106-125.

Parker, S. (2018) ‘Just eating and sleeping’: asylum seekers’ constructions of belonging within a restrictive policy environment. Critical Discourse Studies.

Phillips, Deborah. (2006). Moving Towards Integration: The Housing of Asylum Seekers and Refugees in Britain. *Housing Studies* 21(4), 539-553.

Petintseva, O. (2015). Approaching new migration through Elias' "established" and "outsiders" lens. Human Figurations, 4(3).

Pittaway, Eileen and Emma Pittaway. (2004). 'Refugee Woman': A Dangerous Label: Opening a Discussion of the Role of Identity and Intersectional Oppression in the Failure of the International Refugee Protection Regime for Refugee Women. *Australian Journal of Human Rights* 10(2).

Pittaway, Eileen; Bartolomei, Linda and Richard Hugman. (2010). 'Stop Stealing Our Stories': The Ethics of research With Vulnerable Groups. *Journal of Human Rights Practice* 2(2), 229-251.

Platts-Fowler, Deborah and David Robinson. (2015). A Place for Integration: Refugee Experiences in Two English Cities. Population, Space and Place 21, 476-491.

Quintaneiro, Tânia. (2004). The concept of figuration or configuration in Norbert Elias' sociological theory. Teoria & Sociedade, Belo Horizonte 12 (1) 54-69.

Rainbird, Sophia.(2012). Asylum Seeker 'Vulnerability': The Official Explanation of Service Providers and the Emotive Responses of Asylum Seekers. *Community Development Journal* 47(3), 405-422.

Richards, Naomi and Rebecca Rotter. (2013). Desperately Seeking Certainty? The Case of Asylum Applicants and People Planning an Assisted Suicide in Switzerland. Sociological Research Online 18(4), 26.

Robeyns, Ingrid. (2005). The Capability Approach: A Theoretical Survey. Journal of Human Development 6(1), 93-117.

Robinson, Kim. (2014). Voices from the Front Line: Social Work with Refugees and Asylum Seekers in Australia and the UK. *British Journal of Social Work* 44(6), 1602-1620.

Rosenberger, Sieglinde; Verena, Stern and Nina Merhaut. (2018). Protest Movements in Asylum and Deportation. Springer: Cham.

Rotter, Rebecca. (2016). Waiting in the Asylum Determination Process: Just an Empty Interlude? *Time & Society* 25(1), 80-101.

Sawtell, John; Dickson-Swift, Virginia and Glenda Verrinder. (2010). 'It's not all tied up with bureaucrats and funding': Autonomous volunteer participation in the rural resettlement of refugees.Australian Journal of Social Issues 45(4), 543-558.

Saeys, Arne; Vandevoordt, Robin and Gert Verschraegen. (2018). Samenleven in Diversiteit. Kwalitatief onderzoek naar de perspectieven van vluchtelingen. OASES: Antwerpen.

Schiltz, Julie, Sofie Vindevogel, Ilse Derluyn, and Wouter Vanderplasschen. 2019. "Uncertainty in Situations of Forced Displacement: A Critical Interpretative Synthesis of Refugee Literature." Population Space and Place.

Schuster, Liza. (2003). Common-sense or Racism? The Treatment of Asylum-seekers in Europe. Patterns of Prejudice 37(3), 233-256.

Smets, Peer and Saskia Ten Kate. (2008). Let's Meet! Let's Exchange! LETS as an Instrument for Linking Asylum Seekers and the Host Community in the Netherlands. *Journal of Refugee Studies* 21(3), 326-346.

Spicer, Neal. (2008). Places of Exclusion and Inclusion: Asylum-Seeker and Refugee Experiences of Neighbourhoods in the UK. Journal of Ethnic and Migration Studies 34(3), 491-510.

Steel, Z.; Chey, T.; Silove, D.; Marnane, C. ; Bryant, R. ; van Ommeren, M. (2009). Association of torture and other potentially traumatic events with mental health outcomes among populations exposed to mass conflict and displacement. A systematic review and meta-analysis. JAMA, 302 (5), 537-549.

Stewart, Emma (2005). Exploring the Vulnerability of Asylum Seekers in the UK. Population, Space and Place 11(6), 499-512.

Szczepanikova, Alice. (2013). Between Control and Assistance: The Problem of European Accommodation Centres for Asylum Seekers. *International Migration* 51(4), 130-143.

Thommessen, Sara Amelie; Corcoran, Paula and Brenda Todd. (2015). Experiences of Arriving to Sweden as an Unaccompanied Asylum-seeking Minor from Afghanistan: An Interpretative Phenomenological Analysis. *Psychology of Violence* 5(4), 374-383.

Thorshaug, Ragne. (2019). Arrival In-Between: Analyzing the Lived Experiences of Different Forms of Accommodation for Asylum Seekers in Norway. In: Meeus, Bruno, Arnaut, Karel, and Bas van Heur. *Arrival Infrastructures. Migration and Urban Social Mobilities.* Palgrave Macmillan: Cham, 207-227.

Tsianos, Vassillis and Serhat Karakayali. (2010). Transnational Migration and the Emergence of the European Border Regime: An Ethnographic Analysis. *European Journal of Social Theory* 13(3), 373-387.

UNHCR. (2015). All Born on 01/01. A 'Snapshot' Assessment of Afghan Asylum-Seekers in Belgian Collective Reception Centres. UNHCR: Brussels.

UNICEF. (2018). The Voice of Migrant and Refugee Children Living in Belgium. UNICEF: Brussels.

Valenta, Marko and Berit Berg. (2010). User Involvement and Empowerment Among Asylum Seekers in Norwegian Reception centres. European Journal of Social Work 13(4), 483-501.

Van der Hirst, Hilje. (2004). Living in a Reception Centre: The Search for Home in an Institutional Setting. Housing, Theory and Society 21(1), 36-46.

Vandevoordt, Robin. (2017). Between Humanitarian Assistance and Migration Management: On Civil Actors' Role in Voluntary Return From Belgium. *Journal of Ethnic and Migration Studies* 43(11), 1907-1922.

Vandevoordt, Robin. (2018). Judgement and Ambivalence in Migration Work: On the (Dis)Appearance of Dilemmas in Assisting Voluntary Return. *Sociology: The Journal of the British Sociological Association* 52(2), 282-297.

Vertovec, Steven. (2007) "Super-Diversity and its Implications." *Ethnic and Racial Studies* 30(6): 1024-1054.

Vertovec, Steven; Becker, Suzanne; Fleisher, Annett; Schader, Miriam and Wari Shahd. (2017). *Addressing the Diversity of Asylum-seekers' needs and aspirations – A Report to the Volkswagen Foundation.* Max Planck Institute for the Study of Religious and Ethnic Diversity: Göttingen.

Vervliet, Marianne, Jan Lammertyn, Eric Broekaert, and Ilse Derluyn. 2014. "Longitudinal Follow-up of the Mental Health of Unaccompanied Refugee Minors." European Child & Adolescent Psychiatry 23 (5): 337–346.

Vervliet, Marianne, Bruno Vanobbergen, Eric Broekaert, and Ilse Derluyn. 2015. "The Aspirations of Afghan Unaccompanied Refugee Minors Before Departure and at Arrival in the Host Country." Childhood-a Global Journal of Child Research 22 (3): 330–345.

Walsh, F. (2002). A Family Resilience Framework: Innovative Practice Applications. Family Relations, 51(2), 130-138.

Watters, Charles. (2007). Refugees at Europe's Borders: The Moral Economy of Care. *Transcultural Psychiatry* 44(3), 394-417.

White, Allen. (2012). ‘Every Wednesday I am Happy’: Childhoods in an Irish Asylum Centre. *Population, Space, Place* 18, 314-326.

Will, Anne-Kathrin. (2018). On “Genuine” and “Illegitimate” Refugees: New Boundaries Drawn by Discriminatory Legislation and Practice in the Field of Humanitarian Reception in Germany. *Social Inclusion* 6(3), 172-189.

Williams, Lucy. (2006). Social Networks of Refugees in the United Kingdom: Tradition, Tactics and New Community Spaces. Journal of Ethnic and Migration Studies 32(5), 865-879.

Wimmer, Andreas and Nina Glick Schiller. (2002). Methodological Nationalism and Beyond: Nation-building, Migration and the Social Sciences. *Global Networks* 2(4), 301-334.

Wren, Karen. (2007). Supporting Asylum-seekers and Refugees: The Role of Multi-Agency Networks. Journal of Refugee Studies 20(3), 391-413.

Yeo, R. (2015). ‘Disabled asylum seekers? … They don’t really exist’: The marginalisation of disabled asylum seekers in the UK and why it matters. Disability and the Global South, 251), 523-550.

Yeo, R. (2017) The Deprivation Experienced By Disabled Asylum Seekers in the United Kingdom: Symptoms, Causes, and Possible Solutions. *Disability & Society* 32(5), 657-677.

Zetter, Roger and Martin Pearl. (2000). The Minority within the Minority: Refugee Community-Based Organisations in the UK and the Impact of Restrictionism on Asylum-seekers. Journal of Ethnic and Migration Studies 26(4), 675-697.

Zetter, Roger; Griffiths, David en Nando Sigona. (2005). Social capital or social exclusion? The impact of asylum-seeker dispersal on UK refugee community organizations. Community Development Journal 40 (2), 169-181.

[i] Wet betreffende de opvang van asielzoekers en van bepaalde andere categorieën van vreemdelingen (12 Januari 2007): http://www.ejustice.just.fgov.be/cgi_loi/change_lg.pl?language=nl&la=N&cn=2007011252&table_name=wet

[ii] Kwetsbare personen met specifieke opvangnoden: Definitie, Identificatie, Zorg. Eindrapport. Fedasil, Directie Beleidsondersteuning, Dienst Studie en Beleid, 6 december 2018: https://www.fedasil.be/sites/default/files/content/download/files/fedasil_studie_kwetsbare_personen.pdf

[iii] Met 'heuristisch' wordt in dit rapport een methode bedoeld om op een systematische wijze een fenomeen te beschrijven en begrijpen. Het verschilt van een theorie in de zin dat er geen causale uitspraken gedaan worden.

[iv] "*Much of the existing research on asylum has focused on the content of the 'events' (the journey, the asylum interview and the appeal hearing) (…) the ordinary 'non-events', or everyday life of waiting between these events, have received much less attention, perhaps because it is assumed that nothing (of interest) happens during these periods*".

[v] "*waiting for asylum was, for my participants, neither stagnant, empty time nor characterized by abject passivity. This ultimately suggests that more may be taking place during seemingly uneventful periods of waiting than meets the eye; even for people who have endured loss, trauma and protracted uncertainty, waiting may entail intentionality, action and potential*".

[vi] "*is not a theory that can explain (…) well-being; instead, it rather provides a tool and a framework within which to conceptualize and evaluate these phenomena*".

[vii] (1) Life (safe living conditions, family relations), (2) Bodily Health (access to medical care and prevention, nutrition), (3) Bodily Integrity (privacy, freedom of movement), (4) Senses, Imagination and Thought (education, understanding information, expressing oneself, religious practice), (5) Emotions (support, relationships), (6) Practical Reason (planning, critical reflection, work), (7) Affiliation (membership, social identity), (8) Play (recreational activities), (9) Control over one's Environment (participation, property), (10) Other Species (relation to nature).

[viii] "*The difficulty is that the notion of capability combines internal preparedness with external opportunity in a complicated way*".

[ix] "*The experiences of 'vulnerable' groups, like asylum seekers, have generally been explored in relation to the concept of 'social exclusion' (…) Nonetheless, the usefulness of the 'vulnerability' concept relative to that afforded by solely employing social exclusion lies in the ability to identify populations who may potentially experience vulnerability in the future*".

[x] "*stable sense of self anchored in the belief that the event's in one's life have a degree of certainty and continuity*".

[xi] "*I want a normal life like everyone else*".

[xii] "*asylum seekers in the UK are extremely vulnerable to poverty, and destitution is a widespread problem amongst this group of migrants. This phenomenon is directly linked to their limited work and welfare rights.*"

[xiii] "*Technology (mobile phones and e-mail for instance) may allow disparate members of communities to keep in touch. (…) Contact is expensive but considered a priority*".

[xiv] "*newly arrived asylum-seekers in particular tend to have multiple problems establishing social links*".

[xv] "*accommodation centres serve as tools of migration control because they are instrumental in putting various control measures in place. The confinement of asylum seekers in the centres can be used as a deterrent to curb the numbers of new asylum applications. It also facilitates control over those who have already submitted asylum applications*".

[xvi] "*to characterize the unequal treatment of asylum-seekers by governments, their subjection to practices that would be wholly unacceptable in respect of citizens*".

[xvii] "*refugee accommodation has increasingly been transformed into large, camp-like structures with lowered living standards and a closed character*".

[xviii] "*places of residence and work, where a large number of like-situated individuals, cut off from the wider society for an appreciable period of time, together lead an enclosed, formally administered way of life*".

[xix] "*ontological homelessness and alienation from the conditions for well-being*".

[xx] "*possibly lead to better integration of people who later move out to a municipality, and generally it is believed that they provide a less institutionalized everyday environment, which makes people better prepared for life outside the asylum centre, whatever the outcome of their application for asylum*".

[xxi] "*asylum seekers are often provided with 'left over buildings' where nobody else wants to live. The housing quality is basic, maintenance is generally not prioritized*".

[xxii] "*the emergence of accommodation as a regulatory tool through which sovereign authority emerges (…) and forges the affective construction of discomfort, marginality and insecurity for those accommodated*".

[xxiii] "*Asylum centers (…) provide temporary accommodation for people who have to prepare for two entirely different, alternative futures: they are either accepted as a refugee and can settle in the host country, or they are not, in which case they have to return. The current transnational governance of asylum thus reflects a dual normativity of arrival. While the system decides between these two new outcomes, asylum seekers are not supposed to have fully 'arrive*d'".

[xxiv] "*support organizations with an authoritative position" trachten om "commodify asylum seekers [as vulnerable] to further ensure their stake in the asylum seeker industry*".

[xxv] "*people with a high probability of receiving a residence permit on humanitarian grounds*".

[xxvi] "*For us subjectivity is a theoretical notion that refers to the irreducibility of the subject to any identity or subject position, the 'refugee' included. It is precisely the open-endedness of subjectivity that sustains the political in everyday life, that is the capacity to manoeuvre and depart from routines in mundane situations.*"
[xxvii] "*how extremely different people can be even if they fall into the same administrative categories and therefore appear as similar cases for administrative institutions*".
[xxviii] "*strategic presentation of self. As representation, rather than documentation of reality, narratives become methodologically more complex*".
[xxix] "*the length of the interview and the fact that someone can actually take her time to be and remain silent, are very important factors to do justice to painful memories*".
[xxx] "*processes of ethical review are often limited in their applicability once faced with the complexities of fieldwork itself (…) in reflecting on the entanglements of emotion, position and politics (…), I argue that fieldwork demands the development of situated judgments which exceed procedural models of ethics*".
[xxxi] "*Iterative models of consent start from the assumption that ethical agreements can best be secured through a process of negotiation, which aims to develop a shared understanding of what is involved at all stages of the research process*".
[xxxii] "*On the one hand, researchers need to respect refugee participants' capacities for self-determination and their agency and resilience and avoid paternalism. On the other hand, it is imperative that researchers recognize the ways in which the ongoing effects of displacement and trauma may be affecting refugee participants' capacities for autonomy*".
[xxxiii] "*mobilizes those aspects of psychosocial functioning that are most deeply affected by traumatization. If this holds true, the mental health impact of trauma is not only the research question under study, but equally forms an essential characteristic of the research relationship it*self".
[xxxiv] "*for their ideas about solutions as well as documenting problems*".
[xxxv] De 'code 95' wordt op een rijbewijs aangeduid om de vakbekwaamheid van een chauffeur aan te duiden. Ze is verplicht voor alle professionele bestuurders met een rijbewijs van de categoriegroepen C en D. Voor meer info zie: https://mobilit.belgium.be/nl/wegverkeer/rijbewijzen/welk_rijbewijs_voor_welk_voertuig/vrachtwagen_bus_autocar/vakbekwaamheid
[xxxvi] Voor een overzicht van de transfermogelijkheden, zie Kwetsbare personen met specifieke opvangnoden: Definitie, Identificatie, Zorg. Eindrapport. Fedasil, Directie Beleidsondersteuning, Dienst Studie en Beleid, 6 december 2018: https://www.fedasil.be/sites/default/files/content/download/files/fedasil_studie_kwetsbare_personen.pdf
[xxxvii] Om deze vraag te begeleiden, werd een diagram gebruikt bestaande uit drie concentrische cirkels die het sociale netwerk in België in kaart moesten brengen. Deze cirkels bakenden respectievelijk de respondent af van de directe familie, vrienden en kennissen. Personen die niet binnen deze cirkels vallen, kunnen beschouwd worden als vreemden. De concentrische cirkels zijn een visuele indicatie van sociale nabijheid.